

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKÇÜLÜK AKIMINDA DİN OLGUSU ÜZERİNE AYKIRI BİR YAKLAŞIM:
HÜSEYİN NİHAL ATSIZ ve FİKİRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ferit Salim SANLI

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKÇÜLÜK AKIMINDA DİN OLGUSU ÜZERİNE AYKIRI BİR YAKLAŞIM:
HÜSEYİN NİHAL ATSIZ ve FİKİRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Ferit Salim SANLI

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN

Ankara-2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKÇÜLÜK AKIMINDA “DİN” OLGUSU ÜZERİNE AYKIRI BİR YAKLAŞIM:
HÜSEYİN NİHAL ATSIZ VE FİKİRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Temuçin Faik ERTAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

(imza)

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Hüseyin Nihal Atsız, 12 Ocak 1905 yılında İstanbul'da doğmuş ve 12 Aralık 1975 yılında vefat etmiştir. Hüseyin Nihal Atsız'ın yaşadığı yıllar Türk siyasi ve düşünce hayatının önemli değişimlere tanıklık ettiği seneler olmuştur zira Abdülhamit devri iktidarını, İttihat ve Terakki dönemini, Cumhuriyet'in kuruluşunu, tek parti iktidarını, çok partili hayata geçişi, 27 Mayıs ve 12 Mart'ı bizzat yaşamıştır.

19.yüzyılın ikinci yarısında filizlenen ve 20.yüzyılın başlarında sistematik bir düşünce haline gelen “Türkçülük” fikrinin 1930'lu yıllarla birlikte önderi olan Hüseyin Nihal Atsız; oldukça aktivist bir şekilde bu düşüncenin mücadelesini vermiş ve bu fikir uğrunda hüküm giymiştir. Bundan ötürü kendisini “her devrin menkubu(düşkün)” olarak tanıtan Atsız'ın yazmış olduğu birçok roman, şiir ve muhtelif dergilerde yayınlanmış sayısız makalesi bulunmaktadır.

“Din” olgusu bağlamında da önemli fikirleri bulunan Atsız'ın “din” mevhumu, “İslamiyet”, “İslamiyet öncesi Türk inançları”, “dinin siyasal alanda kullanımı”, “din değiştirme”, “laiklik”, “tasavvuf”, “ümmeçilik” gibi konularda kaleme aldığı birçok eser bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Atsız, Türkçülük, din, İslamiyet, laiklik.

ABSTRACT

Hüseyin Nihal Atsız was born at 12 January 1905 in Istanbul and died at 12 December 1975. Atsız's life witnessed with the considerable transformation in Turkey because he lived in the eras when the reign of Abdulhamid II, the period of Committee of Union and Progress, the establishment of Republic, single party period, transition to multi-party system, the incident of 27 May and 12 March.

Hüseyin Nihal Atsız, the leader of the Turkism which was being developed in the nineteenth century and which was being evolved as a systematic ideology in the early twentieth century. He struggled for Turkism around his life and he was arrested more than one times due to it. Therefore, he defined himself that he was fallen of the all ages. He wrote many novels, poems and journals which were published at various journals.

Atsız, who has significant ideas about the context of "religion" phenomenon, wrote many of articles about the issues some of which are; "religion as a concept", "Islam", "Turkish belief before the transition to Islam", "abuse of religion in the political life", "conversion", "laicism", "tasavvuf", "Pan-Islamism".

Key Words: Atsız, Turkism, religion, Islam, laicism.

ÖNSÖZ

“Türkçülük Akımında Din Olgusuna Aykırı Bir Yaklaşım: Hüseyin Nihal Atsız ve Din” konulu bu çalışmada amacım hem Türkçülük hareketinin önemli simalarından ve düşünürlerinden biri olan Atsız’ın düşüncelerini ortaya koymak hem de kendisinin “din olgusu bağlamındaki fikirlerini incelemek olmuştur. Bu incelemeyi yaparken 19.yüzyılın ikinci yarısında doğan ve etkinliği kısmi olsa da bugün de devam eden Türkçülük düşüncesinin “din” olgusu ölçeğinde ilişkisi ile mukayeseler yapılarak Atsız’ın konumu daha iyi anlamaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada öncelikle Atsız’ın yayınlamış olduğu makaleleri ve romanları inceledim. Bu makaleleri incelerken Milli Kütüphane’den ve Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi’nden istifade ettim. Türkçülük Hareketi, Atsız’ın yaşam öyküsü, milliyetçilik teorisi ve Cumhuriyet tarihi ile alakalı birçok eseri, makaleyi okuyarak tezi daha iyi savunmaya çalıştım. Çalışmamda ayrıca hem Atsız’ın bizzat öğrenciliğini yapmış hem de yakınında bulunmuş birçok kişi ile mülakat yaptım.

Yaptığım bu araştırmalar ve çalışmalar sonucunda tezi giriş, dört ana bölüm ve sonuç şeklinde yazmaya çalıştım.

Giriş bölümünde Türk düşünce tarihi ile değerlendirmeler yapmaya çalışırken, Türkçülük düşüncesi tarihinin yazılmasına ilişkin sorunları ele aldım. Daha sonra ise Atsız üzerine niçin bir tez hazırladığımı sunmaya gayret gösterdim.

Birinci bölümde Atsız’ın monografisini yazdım ve fikirlerini kısa bir şekilde değerlendirmeye çalıştım. İkinci bölümde ise Atsız’ın makaleleri ışığında “din” olgusuna bakışını irdelemeye gayret gösterdim. Dönemsel fikir ve üslup farklarına rastladığım için yazı hayatının her on yıllık dönemini farklı ara başlıklar altında incelemeye karar verdim. Üçüncü bölümde Atsız’ın romanları çerçevesinde “din” olgusuna bakışını incelerken son bölümde Atsız’ın yaşadığı dönemde ortaya çıkmış ve etkinlik göstermiş çeşitli siyasal ve fikri akımlarının “din” olgusuna bakışını tahlil ederek, Atsız’ın fikirleriyle mukayeseler yapmaya gayret gösterdim.

Sonuç bölümünde ise Atsız'ın din olgusu bağlamındaki düşüncelerinin kısa bir özetini sunduktan sonra Atsız'ın Türk düşünce ve siyasal hayatına etkisini ortaya koymaya ve fikirlerinin Türkçülük hareketi dairesi içerisinde niçin “aykırı” olduğunu izah etmeye çalıştım.

Tezi hazırlarken Aristoteles'in şu veciz ifadesi düsturum olmuştur: “*Bir konuyu ele alırken asla o konunun doğasının izin verdiğiinden daha fazla bir kesinliğe ulaşma beklentisine girmemek, eğitim görmüş zihnin göstergesidir*”.Bundan dolayı sadece anlamaya ve yorumlamaya çalıştığımı ifade edebilirim.

Tez konumun belirlenmesinde yönlendirmelerde bulunan ve tezin oluşturulmaya başlangıç evresinden bitmesi safhasına kadar yol gösteren danışmanım Prof.Dr.Temuçin Faik Ertan'a, yine tez konumun belirlenmesinde tavsiyelerde bulunan Yrd.Doç.Dr.İlker Aytürk'e, milliyetçilik teorileri hususunda kaynak öneren Sn.Tanıl Bora'ya ve Atsız ile alakalı mülakatlar yaptığım Sn.Altan Deliorman,Prof.Dr.Ahmet Bican Ercilasun,Prof.Dr.Mustafa Kafalı,Sn.Refet Körüklü,Sn.Sami Yavrucuk ve Sn.Erk Yurtsever'e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ:	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN HAYAT HİKÂYESİ

ve FİKİRLERİ

1.1 Atsız'ın Ailesi, Çocukluğu ve Eğitim Hayatı.....	5
1.2 Atsız'ın Meslek Hayatı.....	13
1.2.1 Atsız'ın Asistanlık Yılları.....	13
1.2.2 Atsız'ın Öğretmenlik Yılları.....	16
1.2.3 Irkçılık-Turancılık Davası.....	18
1.2.4 Atsız'ın Süleymaniye Kütüphanesi Yılları.....	23
1.2.5 Atsız'ın Son Yılları.....	26
1.3 Atsız'ın Fikirleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme.....	28
1.3.1 Atsız ve Türkçülük.....	28

1.3.2 Atsız ve Turancılık.....	30
1.3.3 Atsız ve Irkçılık.....	32
1.3.4 Atsız ve Faşizm.....	35
1.3.5 Atsız ve Sosyal Darwinizm.....	37
1.3.6 Atsız ve Sosyalizm/Komünizm.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

ATSIZ'IN MAKALERİNDE ve ESERLERİNDE “DİN” OLGUSU

2.1 30'lı Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”.....	41
2.2 40'lı Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”.....	47
2.3 50'li Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”.....	56
2.4 60'lı Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”.....	61
2.5 70'li Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATSIZ'IN ROMANLARINDA “DİN” OLGUSU

3.1 “Bozkurtların Ölümü” Işığında Atsız ve Din.....	93
3.2 “Bozkurtlar Diriliyor” Işığında Atsız ve Din.....	98
3.3 “Deli Kurt” Işığında “Atsız ve Din”.....	100
3.4 “Ruh Adam” Işığında “Atsız ve Din”.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

20.YÜZYIL TÜRKİYE'SİNDE FİKRİ ve SİYASİ CEREBANLAR

ve “DİN” OLGUSU

4.1 Türkçülük Akımının İlk Evresi ve “Din” Olgusu.....	115
--	-----

4.1.1 Ziya Gökalp ve “Din”	115
4.1.2 “İttihat ve Terakki” ve İlk Dönem Türkçüleri Nazarında “Din”	119
4.2 Atatürk Dönemi Türkiye’si ve “Din”	123
4.3 Anadolucuk ve “Din”	126
4.4 Ülkücü Hareket ve “Din”	129
SONUÇ	133
KAYNAKÇA	137
EKLER	148
ÖZGEÇMİŞ	154

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
Akt.	: Aktaran
B.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
ev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DP	: Demokrat Parti
ed.	: Editör
H.Nihal	: Hüseyin Nihal
Haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
s.	: Sayfa
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
v.b	: Ve benzeri
v.s	: Ve saire
yay.	: Yayınlayan

GİRİŞ

Maurice Duverger'in belirttiği gibi insanlar nasıl ki geçmişlerinden kurtulamazlarsa, tarihlerinden de kurtulamazlar.¹ Bundan ötürü bir toplumun geçmişi bugününü etkileyen önemli amillerden bir tanesidir ve “düşünce” tarihi de bu kapsamda önemlidir. Türk “düşün” tarihi alanına bakıldığı vakit ise birçok problemin mevcut olduğu görülmektedir. Kuşkusuz “modern” dönemde bu durumun ortaya çıkmasında birçok sebep bulunmaktadır. Bu sebeplerden öncelikli olanı Türk fikir hayatında “düşüncenin” gündelik siyaset için bir malzeme üretme odağı işlevini görmesidir. Türk modernleşmesi sürecinde elitler düşünce ile “faydacı” bir ilişki kurmuşlar ve düşünceye bir “ast” rolü tevdi etmişlerdir. Murat Belge bu minvalde Türk toplumunun düşünce ile kurduğu “pragmatik” ilişki neticesinde düşüncenin Türk seçkinlerinin “efendisi” değil “yardımcısı” olabildiğini ifade etmektedir.² Türk modernleşmesi sürecinde bu durumun somut tezahürü ise günlük siyasetin teoriyi tayin etmesi şeklinde belirmiştir. Siyasi endişeleri gidermesi adına kullanılan teorinin tutarlı olup olmaması önemsenmemiştir zira esas amaç anlık sorunların bir an önce çözüme kavuşturulması olmuştur.³ Bu hususta Falih Rıfki Atay'ın; “*Moskova'da kitap hayatı, bizde hayat kitabı zorlamıştır. Nazariye ezbercisi değil, hayat ve realite adamlarıyız*”⁴ cümleleri “itiraf” niteliği taşımaktadır. Bundan ötürü nasıl ki günümüzde çağdaş siyasal akımlar gündemde ise, geçmişten söz edildiğinde de insanlar genellikle “entelektüel” kimliklerinden ziyade siyasi kimlikleri ile ön plana çıkmış ve çağdaş siyasi düşünce açısından konumu “tam” olarak belirli olmayan entelektüeller ilgi odağı haline gelememişlerdir.⁵

Gündelik siyaset açısından “yardımcı” pozisyonda olan “düşünce” devlet merkezli bir fikir hayatının doğmasına da sebebiyet vermiştir. 19. yüzyılda “Bu devlet nasıl kurtulur” sorusuna cevap arayan Türk aydınları “devlet için geçerli”

¹Kurtuluş Kayalı, **Türk Düşünce Dünyası'nın Bunalımı**, 2.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.128.

²Murat Belge, “*Mustafa Kemal ve Kemalizm*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 2:Kemalizm**, ed.Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 6.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.42.

³Cemil Koçak, “*Namık Kemal*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:1 Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi**, ed.Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 7.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.249.

⁴ Akt. Hande Özkan, “*Falih Rıfki Atay*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 2:Kemalizm**, s.67.

⁵ Kayalı, **a.g.e.**, s.96.

çözüm yolları arayışı içerisine girmişlerdir.⁶ Bundan ötürü Şerif Mardin'in şu tespiti bu konuda çarpıcı durmaktadır: *“Türkiye’de aydın, ülke konularıyla ilgilenen ve bu sorunları düzeltmeye uğraşan nizam-ı âlemciye verilen addır. Düzeltme işini de Osmanlı’dan beri genellikle bürokrasi içinde yaptığından; Türk aydını kendini devletin ilerisi için sorumlu gören yöneticilerden biri saymayı sürdürür”*⁷Bu aydın profili, Hilmi Ziya Ülken’in; *“modern araştırmanın derin köklerine kadar inmeye sabredemeyen ve her şeyden önce gücünün ihtiyacına cevap vermek isteyen bürokratik zihniyet”*⁸ tarifine uymaktadır ve Türkçülük hareketinin ilk önderleri de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Türk milliyetçiliğinin inşası sürecinde katkıda bulunan aydınların birçoğu da geçen paragraftaki aydın tipolojisine uymaktadırlar. “Bu devlet nasıl kurtulur” sorusuna cevap arayan Türk milliyetçisi aydınlar, iktidarın kaynağına ya da mensubiyet olgusuna yeni bir meşruiyet kazandırma arayışlarını ikinci planda tutmuşlardır. Dolayısıyla Türk milliyetçiliğinin inşası sürecinde öncelik millete değil devlete verilmiştir.⁹ Kuşkusuz ki “devlet” önceliğinde hareket eden bu aydınlar “bürokratik” zihniyeti temsil etmiş ve Türkiye’de milliyetçiliğin doğuşu Türk modernleşmesinin ruhu ile uyum içerisinde olmuştur.¹⁰ Nihal Atsız ve temsil ettiği Türk milliyetçiliği tarzı bu minvalde önem taşımaktadır zira bürokratik cenah ile problemler yaşayan bu zihniyet belki de Günay Göküsü Özdoğan’ın belirttiği gibi bir karşıt-seçkinciler grubunun siyasal muhalefetini ortaya koymaktadır.¹¹Tezin içerisinde de görüleceği üzere Nihal Atsız’ın temsil ettiği milliyetçilik tarzı “tehdit” kabul edilecek ve mahkûm olacaktır.

⁶ Gökhan Çetinsaya, *“Kalemiye’den Mülkiye’ye Tanzimat Zihniyeti”*, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:1 Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi**, s.54.Bu durumdan ötürü Gökhan Çetinsaya Şerif Mardin’in; *“19.yüzyıl Türk düşünce tarihinden bahsetmek mümkün değildir. Ancak bir 19.yüzyıl ‘düşünce sosyolojisinden’ bahsedebiliriz”* hükmüne katıldığını ifade etmektedir. Bkz, **a.g.m.**,s.54.

⁷ Akt.Ali Gevgili, *“Kemalizm ve Bonapartizm”*, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 2:Kemalizm**,s.195.

⁸ Hilmi Ziya Ülken, **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, 8.B,Ülken Yayınları, İstanbul,2005,s.35.

⁹ Birol Akgün-Şaban H.Çalış, *“Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman: Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslamcı Doz”*, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, ed.Tanıl Bora, Murat Gültekingil,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2008,s.588.

¹⁰ Fethi Açıkel, *“Devletin Manevi Şahsiyeti ve Ulusun Pedagojisi”*,**Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce:4**,s.118.

¹¹ Günay Göküsü Özdoğan, **Turan’dan ‘Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük(1931-1946)**,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2006,s.199.

Atsız¹² hem aktivist kişiliği ile hem de yazdığı makaleler, romanlar ve şiirlerle Türk fikir hayatında iz bırakmış bir kişilik olmuştur. Yazdığı romanlar farklı yayınevleri tarafından birçok kez basılmış ve bu romanlar nesillerden nesillere önemli tesirler bırakmıştır. Kendisini “*her devrin menkubu*(düşkün)”¹³ olarak nitelendiren Atsız için İbnülemin Mahmud Kemal İnal, “*Son Asır Türk Şairleri*” adlı eserinde şu cümleyi kullanmıştır: “*Zeki ve ateşin bir mizacı olan ve atlıyı atından indirecek şiddetle yazılar yazan Nihal Atsız...*”¹⁴. Prof.Dr. Mustafa Kafalı ile yapılan mülakatta anlatılan bir anekdot da Atsız’ın en azından bir cenah üzerinde ne kadar tesiri olduğunun kanıtı niteliğindedir. Mustafa Kafalı bir gün Atsız’ı ziyarete gider ve kendisi adına arkadaşları ile birlikte bir “armağan” hazırlamak niyetinde olduklarını söyler. Atsız ise kendisinin sade bir memur emeklisi olduğunu ve bundan dolayı kendisine armağan yazılamayacağını ifade eder. Mustafa Kafalı bu sözün üzerine kendisine şu cevabı söyler: “*Hocam, Mükremin Halil Yıvanç bugün Türkiye’de herkesin saygı duyduğu bir bilim adamıdır. Ben sizin hiçbir zaman onun yanına gittiğini görmedim ama onun Süleymaniye Kütüphanesi’ne sizi ziyaret etmeye geldiğine birçok kez tanık oldum ve size “hoca” diye hitap ettiğini duydum. Bugün bizler üniversitede görevliyiz ama biz de size “hoca” diye hitap ediyoruz. Sizi kütüphane memuru yaptılar ama hocalık unvanınızı alamadılar...*” Bu hususta buna benzer onlarca anekdot anlatmak mümkündür ancak burada vurgulanmak istenen Atsız’ın “etki alanının” önemini belirtmektir.

Buna mukabil, Atsız’ı Türkiye’nin “Nicolas Chaauvain’i olarak gören Niyazi Berkes;Nicolas Chauvain’i “kuru palavracılığı” yüzünden asker arkadaşları

¹² Hüseyin Nihal Atsız literatürde “Atsız” namı ile anılmaktadır ve kendi imzası da “Atsız” şeklindedir. Bu nedenle tez içerisinde kendisi için “Atsız” ibaresi kullanılacaktır. Bu soyadının anlamı, Göktürkler çağında henüz cemiyete karşı olduğu hizmeti yapamamış ve bir “ad” taşımaya hak kazanamamış gençlere durumuna verilen sıfatıdır. İsmet Tümtürk’e göre Hüseyin Nihal’in bu soyadını almasının iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi Gök Türk çağına duyduğu hayranlık ikincisi ise soyadı kanunun çıktığı dönemde birçok insanın “değmediği halde” “tantanalı” soyadılar aldığını düşünerek tepki duymasıdır. Bkz, İsmet Tümtürk, “*Atsız Hakkında Birkaç Söz*”,**Türk Ülküsü**, yaz. Nihal Atsız, Burhan Yayınevi, İstanbul,1956,s.7.Soyadının “adsız” değil “atsız” olmasının sebebini de Muzaffer Eriş; Türkiye lehçesinde “d” şeklinde söylenen bir sözün Doğu Türk lehçelerinde “t” şeklinde söylenmesine ve Hüseyin Nihal’in bu biçimi tercih etmesine dayandırmaktadır. Bkz, Muzaffer Eriş, “*Atsız’dan Hatıralar*”,**Boğaziçi**, Aralık 1988,s.7.Yağmur Atsız ise soyadı kanunun çıktığı dönemde Hüseyin Nihal’in Malatya’da, kardeşi Neşdet’in Çanakale’de ve babalarının İstanbul’da olmalarından ötürü farklı soyadları aldığını ve bundan ötürü babasının “Yılmaz”, kardeşinin de “Sançar” soyadını aldığını belirtmektedir. Bkz, Y.Atsız, **Ömrümün ilk 65 Yılı**, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul,2005,s.63.

¹³ Y.Atsız, **a.g.e**, s.99.

¹⁴ Atsız, **Yolların Sonu**,7.B,İrfan Yayınevi, İstanbul,2004,s.6.

tarafından alay konusu olan, Napoleon zamanında kazandığı madalyalarla “zarzurtunu” sürdüren biri olarak tanıtır ve Atsız’ın zavallının biri olduğunu belirtir.¹⁵ Atsız ile ilgili yapılan çalışmalar ya da yapılan yorumlar da bu iki farklı algının tesiri altındadır ve oğlu Yağmur Atsız’ın da belirttiği üzere Atsız’ın “siyasi ve ilmi” kişiliği adına yapılan çalışmalar oldukça seyrek sayıdadır¹⁶ Zira Atsız üzerine yapılan değerlendirmeler genellikle “Çok büyük adamdı” yahut “İrkçının tekidir” denklemi üzerinde dönmektedir. Bundan ötürü bu tezde Atsız’ın “din” olgusuna yaklaşımı değerlendirirken mezkûr denklemin dışına çıkılmaya çalışılarak “önyargısız” ve “önkabulsuz” bir tahlil yapılmaya çalışılacaktır.

¹⁵ Berkes, **Unutulan Yıllar**, 3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2005s.172. Kurtuluş Kayalı’ya göre Niyazi Berkes’in 40’lı yıllardaki gelişmelere sürekli sorunu vardır. Bkz, Kayalı, **a.g.e**, s.47.Bundan ötürü Berkes’in Atsız algısı bu bilgi ışığında değerlendirilmelidir.

¹⁶ Y.Atsız, **a.g.e**, s.221.

BİRİNCİ BÖLÜM

HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN HAYAT HİKÂYESİ

ve FİKİRLERİ

1.1 Atsız'ın Ailesi, Çocukluğu ve Eğitim Hayatı

Atsız, 12 Ocak 1905 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Devlet-i Aliye-i Osmaniye tarafından verilen nüfus tezkeresinden, Atsız'ın ailesinin, "Esir-i Kemal Mahallesi, Cami-i Şerif Sokağı'ndaki 13 numaralı hanede" ikamet ettiği anlaşılmaktadır.¹⁷ Babası, Gümüşhane ilinin Torul ilçesinin Midi Köyünde yaşayan ve Çiftçioğulları ailesine mensup olan Güverte Binbaşısı Mehmed Nail Bey, annesi ise Trabzon'da ikamet eden ve Kadıoğulları ailesinin bir ferdi olan Fatma Zehra Hanımdır.¹⁸ Atsız'ın annesi olan Fatma Zehra Hanım da asker kökenli bir ailenin çoğudur ve babası Osman Fevzi Bey, Deniz Yarbayıdır.¹⁹ Atsız'ın hem anne tarafının hem de baba tarafının asker kökenli olması, Atsız'ın çocukluğundan itibaren askerlik mesleğine ilgi duymasına vesile olmuştur.

Atsız, ilk eğitimine Kadıköy'de bulunan bir Fransız okulunda başlamıştır. Bu okulda, Latin harfleriyle öğrenim görülmektedir ve Atsız, bu okulda yabancılık hissetmesi hasebiyle ısınmamıştır.²⁰ Bu okulda çıkan bir yangın sonucunda, yine Kadıköy'de bulunan bir Alman okuluna yazdırılan Atsız, babasının Kızıldeniz'de görevli bir gambotun süvariliğine tayin edilmesi ve Türk-İtalyan Savaşı dolayısıyla Süveyş'e sığınması neticesinde, eğitimine Süveyş'te bulunan bir Fransız Okulu'nda devam etmek zorunda kalmıştır.²¹

¹⁷ Cihan Özdemir, **Atsız Bey, Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı, Fikirleri ve Romanları Üzerine Bir İnceleme**, Ötüken Yayınları, İstanbul,2007,s.10.

¹⁸ Sakin Öner, **Hüseyin Nihal Atsız**, Toker Yayınları, İstanbul,1977,s.9.

¹⁹ Osman Fikri Sertkaya, "*Hüseyin Nihal Atsız, Hayatı ve Eserleri*", **Atsız Armağanı**, Ötüken Yayınları, İstanbul,1976,s.I.

²⁰ a.g.e,s.IV. Osman Fikri Sertkaya'nın naklettiğine göre, bu okulda bir gün kendisinden üç dört yaş büyük bir Rum çocuğu, Atsız'ın kafasını duvara vurmuş ve Atsız'ın kafasında kanlar akması üzerine bu çocuk suçlu, İstavri adında başka bir Rum çocuğuna atmıştır. Bunun üzerine İstavri okul yönetiminden ceza almış ve bu haksızlık, Atsız'ın ruhunda fırtınalar uyandırmıştır. Bkz, **a.g.e,s.II**. Bu anekdot, Atsız'ın monografisini yazan başka eserlerde geçmemektedir.

²¹ Öner, **a.g.e,s.9**. Hem Sakin Öner hem de Osman Fikri Sertkaya,Atsız'ın Süveyş sokaklarında, İtalyan çocukları ile yaptığı kavgalardan bahseder ve bu kavgaları, Atsız'ın milliyetçi mücadelesinin ilk örneği olarak belirtirler.Bkz,Öner,**a.g.e,s.10**; Sertkaya,**a.g.e,s.IV**.

Babasının İstanbul'a dönme kararı almasından ve Kasımpaşa'ya yerleşmesinden sonra Atsız, Cezayirli Gazi Hasan Paşa adında bir okulda Arap harfleriyle öğrenimine devam etmiştir.²² Ancak, Atsız'ın çocukluk yıllarında sıklıkla yaşadığı göç olgusu, O'nu bu sefer Kasımpaşa'dan tekrar Kadıköy'e sürüklemiştir. Kadıköy'de bulunan ve özel okul statüsünde bulunan "Osmanlı İttihat Mektebi"nde öğrenimine devam eden Atsız, babasının Birinci Dünya Savaşı'nda kolağası(önyüzbaşı) mertebesiyle katılması dolayısıyla, Kadıköy Sultanisi'nin rüştiye(ortaokul) bölümünde öğrenim görmeye başlamıştır.²³

Kadıköy Sultanisi'nden İstanbul Sultanisi'ne geçen Atsız'ın, Askeri Tıbbiye'ye ne zaman girdiği konusunda, yazarlar arasında farklı ifadeler kullanılmaktadır. Adile Ayda ve İsmet Tümtürk'e göre, Atsız, 1922 yılında İstanbul Sultanisi'nin 10'uncu sınıfından sınavla Darülfünun'a, oradan da imtihanla Askeri Tıbbiye'ye kabul edilmiştir.²⁴ Osman Fikri Sertkaya ve Ömer Faruk Akün, Atsız'ın İstanbul Sultanisi'nden mezun olduktan sonra, imtihanla Askeri Tıbbiye'ye kabul edildiğini belirtirken²⁵; Sakin Öner, Atsız'ın orta tahsilini İstanbul Sultanisi'nde bitirdiğini belirtmekte ama bu mezuniyetten sonra önce Darülfünun'a sonra Tıbbiye'ye ve akabinde Askeri Tıbbiye'ye kaydolduğunu ifade etmektedir.²⁶ Atsız'ın yazmış olduğu, "Türk Ülküsü" adlı eserin ilk baskısının girişinde bu bilgileri aktaran İsmet Tümtürk'ün verdiği bilgilerin daha sağlıklı olduğu düşünülebilir zira muhtemelen bu bilgiler Atsız'ın kontrolünden geçmiştir. Ancak, Cihan Özdemir, o yıllarda üniversiteye girişin, imtihan şartına bağlı olmadığını ve okullar arası geçişin mümkün olmadığını belirtmekte; bundan ötürü Atsız'ın 1922 yılında lise son sınıfta okumuş ve ondan sonra Tıbbiye'ye geçiş yapmış olmasının daha mantıklı olduğunu iddia etmektedir.²⁷

Atsız'ın, Askeri Tıbbiye yıllarında geçmeden evvel, Tanzimat'tan beri eğitim alanında süregelen ikililikleri bizzat yaşamış bir Osmanlı vatandaşı olduğu gözlemlenmektedir. Hem misyoner okullarında, hem devlet okullarında eğitim

²² Sertkaya, a.g.e, s.IV.

²³ a.g.e, s.IV.

²⁴ Adile Ayda, **Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar**, Ankara 1988, s.11; İsmet Tümtürk, "*Atsız Hakkında Birkaç Söz*", **Türk Ülküsü**, s.9.

²⁵ Sertkaya, a.g.e, s.V; Ömer Faruk Akün, "*Hüseyin Nihal Atsız*" maddesi, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C.IV, Ankara, 1981, s.87.

²⁶ Öner, a.g.e, s.10.

²⁷ Özdemir, a.g.e, s.12.

gören Atsız, iki farklı alfabeyle öğrenim görmüştür. Yaşadığı şehrin kozmopolit yapısını da eklenildiğinde bu etmenlerin, Atsız'ın ruh dünyasında ve fikir sisteminin gelişmesinde kuşkusuz önemli bir rol oynadığı öne sürülebilir.

Yaşadığı şehrin ve de okuduğu okulun karma yapısı Atsız'ı radikalliğe itecektir. Radikal milliyetçilerin genellikle sınır bölgelerinden veya hararetle savundukları grubun ya bir azınlık ya da rakip gruplarla yüz yüze olduğu bölgelerden geldikleri milliyetçilik teorilerinde belirtilen bir husustur. Örneğin Hitler Avusturya'dan, Napoleon Korsika'dan gelmiştir. Tezin ilerleyen safhalarında da görüleceği üzere, Türkçülüğün ilk önderlerinin ya Rusya'dan, ya Makedonya'dan neşv-nema bulması ya da Türkçülüğün siyasi platformda önemli bir aktörü olan Alparslan Türkeş'in Kıbrıs'ta doğmuş olması bu bağlamda önemlidir.²⁸

Atsız'ın ruh dünyasının oluşmasında önemli bir amil olan 1920'lerin İstanbul'u hakkında da, o dönem İstanbul'da yaşamış olan, Niyazi Berkes'in şu sözleri açıklayıcı olmaktadır:

“Bugünün kuşakları çok şaşacaklar belki o zaman “tramvay pencerelerinden dışarı sarkmayın gibi yazılar hem Fransızca hem Türkçe’ydi. Yalnız Fransızca olanları bile vardı. Karaköy’den Şişli’ye dek içinde hiç Türkçe konuşulmayan ya da bilinmeyen yerler vardı. Fransızca’dan sonra galiba I.Dünya Savaşı kalıntılarından olana Almanca kitap, lokanta yerleri, bir de Deutsche Oberrealschule adlı Alman Lisesi vardı...”²⁹

Bu minvalde, hem Atsız'ın kendisinin hem de oğlu Yağmur Atsız'ın sözleri bu tezi somutlaştırmaktadır. Atsız, kendi hatıratında, Kurtuluş Savaşı yıllarına atıf yapar ve İstanbul'da yaşayan azınlıkların “süt dökmüş kedi” gibi değil de tam manasıyla “köpek” gibi olduğunu ileri sürer.³⁰ 20.yüzyılda, ırkçılık ideolojisinin Türkiye’de ne surette bir dereceye kadar da olsa sirayet ettiğini irdeleyen Yağmur Atsız da,1918-1922 arasını idrak edenler arasında bu eğilimi hissetmeyenine

²⁸Hugh Poulton, **Silindir Şapka, Bozkurt ve Hilal: Türk Ulusçuluğu ve Türkiye Cumhuriyeti**, çev. Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul,1998,s.18.

²⁹Niyazi Berkes, **Unutulan Yıllar**, s.64.

³⁰Hüseyin Nihal Atsız, **Çanakkaleye Yürüyüş&Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**,3.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2003,s.240. Atsız, “*Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*” adını verdiği hatıratı 1959 yılında, Necip Fazıl Kısakürek’in yayınlamakta olduğu “*Büyük Doğu*” adlı dergide yazmıştır!

rastlamadığını ifade eder.³¹ Yılmaz Öztuna'ya göre de, Atsız'ı ırkçılığa sürükleyen, Türkiye'deki azınlıkların ırkçılığı olmuştur.³²

Atsız, 1922 yılında Askeri Tıbbiye'ye kaydolmuştur. Anısında doktorluğa karşı hiçbir isteğinin olmadığını ancak o sıralarda İstanbul'da Harp Okulu olmadığı için Askeri Tıbbiye'ye girdiğini ifade eder. Atsız; Tıbbiye'yi bir ocak olarak niteler ve bu ocakta “şair, politikacı, iş adamı, ihtilalcı, *hatta bazen doktor bile çıkardı*” sözlerini sarf eder.³³ Atsız'ın ifade ettiği gibi Tıbbiye, Osmanlı fikir ve siyasi hayatında önemli rol oynamış olan bir müessesedir. Bundan dolayı, Tıbbiye'nin Osmanlı fikir ve siyasi hayatına tesir ettiği etkilere göz atmak gerekmektedir.

19.yüzyılda önemli reformlara sahne olan Osmanlı Devleti'nde, II. Mahmud döneminde açılan Tıbbiye önemli bir yere sahiptir. Mehmed Ali Paşa tarafından Mısır'da açılan Tıbbiye'yi model alarak 1827 yılında açılan Tıbbiye; kurulmuş olan yeni ordunun³⁴ ihtiyaç duyacağı doktorlar yetiştirmek üzere tesis edilmiştir.³⁵ Tıbbiye'nin, ilk mezunlar arasında sonraları fikir ve politika alanında önemli yer almış kişilerden bahseden Niyazi Berkes, tarihinin ilk evresinde Tıbbiye'nin doktor yetiştirmekten çok eğitim, düşün ve yönetim alanlarında modern profilde kişiler yetiştirme hizmetini verdiğini söylemektedir.³⁶ Tıbbiye'de eğitim dili Fransızca olarak başlamış fakat 1873 yılında eğitim dili Türkçe olmuştur. Bunda Kırımlı Aziz Efendi'nin yeni tıp ve tabiat ilimleri terminolojisini kurma yolunda gösterdiği önemli gayret büyük rol oynamıştır.³⁷

II. Abdülhamit devrinde rejime karşı ilk tepkiler Tıbbiye ile Harbiye'de patlak vermiştir. Devletin düştüğü durumdan kaygılanmaktan doğan tatminsizliğin ve aydınlanmanın ilk yuvaları bu yüksekokullar olmuştur. Siyasetle ilgisi olmayan,

³¹ Yağmur Atsız, **a.g.e.**, s.22.

³² Yılmaz Öztuna, “*Atsız'ın Ardından*”,**Boğaziçi**, Aralık 1985,s.23.

³³ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**,s.180.

³⁴ 1826 yılında II.Mahmud tarafından kapatılan Yeniçeri Ocağı yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı yeni bir ordu kurulmuştur.

³⁵ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, çev. Boğaç Babür Tuna,3.B,Arkadaş Yayınları, Ankara,2008,s.118.

³⁶Niyazi Berkes, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**,12.B,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2008,s.234.

³⁷ Hilmi Ziya Ülken, **a.g.e.**,s.30.

Fransızca, matematik, fizik, biyoloji, iktisat, tarih, gibi derslerin bu bağlamda öngörülemeyen etkileri olmuştur.³⁸

Türk siyasi hayatında önemli bir veçheyi teşkil eden İttihat ve Terakki Partisi, 1899 yılında İttihad-ı Osmanî adıyla Askeri Tıbbiye'nin bahçesinde kurulmuştur³⁹. Bu cemiyetin kurucularından biri olan ve bu okuldan mezun olan Hüseyinzade Ali Bey'in etkisiyle Tıbbiye, Türkçü fikirlerin aşılınması açısından önemli bir mecra olmuştur.⁴⁰ Tıbbiye'deki Türkçü faaliyetlere örnek olarak, kendini açıktan açığa Türk milliyetçisi olarak tanımlayan "Türk Yurdu" dergisinin, İttihat ve Terakki'nin henüz Osmanlılık politikasını savunduğu 1911 yılında, Askeri Tıbbiye öğrencileri tarafında "gizli" bir şekilde sokulması ve öğrenciler tarafından okuyucu bulması gösterilebilir.⁴¹ Daha somut bir örnek ise Türk Ocağı'nın kurulmasında Tıbbiye'lilerin oynamış olduğu roldür.

Yusuf Akçura, Türk Yılı dergisinde, Askeri Tıbbiye öğrencilerinin bir grubun Türk milliyetçiliği hususunda görüşlerini, 11 Mayıs 1911 tarihinde gönderdikleri bir mektupla devrin önde gelen fikir adamlarına başvurduklarını belirtmektedir. 190 Askeri Tıbbiye öğrencisi adına gönderilen bu mektupta, "Donanma Cemiyeti kadar geniş"⁴² bir cemiyetin kurulmasının elzem olduğu ifade edilmektedir⁴³ Bu mektup Türk Ocakları'nın kurulmasında tetikleyici bir unsur olmuştur. 3 Temmuz 1912'de Türk Ocakları, sayıları 231'i bulan Tıbbiye öğrencileri adına Hüseyin Fikret ve Remzi Osman yedi tane aydını(Mehmet Emin, Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülent, Fuat Sabit, Ahmet Ağaoğlu) toplantıya çağırılmış ve "Türk Ocağı" isimli bir örgütün kurulmasına karar verilmiştir.⁴⁴

³⁸ Berkes, a.g.e, s.367.

³⁹ Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, 5.B. İmge Yayınları, Ankara, 2009, s.49.

⁴⁰ Günay Göksu Özdoğan, **Turan'dan 'Bozkurt'a...**, s.225.

⁴¹ Füsun Üstel, **İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları(1912-1931)**, 2.B. İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.44.

⁴² 1909 yılında, Yağcızade Şefik Bey tarafından Osmanlı Donanmasını güçlendirmek adına kurulan bir cemiyettir. Bkz, Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt 1: İkinci Meşrutiyet Dönemi**, 2.B. İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s.67.

⁴³ a.g.e, s.52.

⁴⁴ Masami Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, çev. Tansel Demirel, 4.B. İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.115.

Atsız, Tıbbiye’de başarılı bir öğrencilik hayatı geçirmemiştir. Tıbbiye’nin derslerine hiçbir zaman ısınmadığını ifade eden Atsız bunun sebebini ruhi ve fikri hiçbir hazırlığının olmamasına bağlar.⁴⁵ Atsız’ın Tıbbiye yılları bu bakımdan akademik anlamda değil, yaşadığı olaylar bakımından önem kazanır. Yukarıda da belirtildiği üzere, Tıbbiye Osmanlı fikir hayatında önemli bir yere sahiptir ve öğrenciler arasında fikri ve siyasi tartışmalar önemli bir boyutta gerçekleşmektedir. Atsız’ın okuduğu yıllarda da bu durum mevcudiyetini korumaktadır.

Atsız’ın monografisinin yazıldığı eserlere bakıldığında, o yıllarda Tıbbiye’de komünizm cereyanının ciddi bir şekilde teveccüh gördüğü ve Atsız’ın bu yıllarda komünizmle mücadeleye başladığı belirtilmektedir.⁴⁶ Atsız, dönem arkadaşlarından bahsederken, komünizmden mahkûm olmuş olan Hasan Ali Ediz’in, Sezai Bedrettin’in ve Türk komünizm tarihinin önemli bir şahsiyeti olan Hikmet Kıvılcım’ın isimlerini zikretmektedir. Ancak, Atsız hatıratında, o yıllarda komünist öğrencilerle yaşadığı herhangi bir kavgadan bahsetmemekte hatta komünist bir arkadaşının olduğunu bu arkadaşın kendisini tanımlarken “komünist” olduğunu saklamadığını belirtmektedir.⁴⁷ Atsız’ın Tıbbiye’de yaşadığı önemli olaylardan birinin de Ziya Gökalp’ın cenazesinin kalktığı günü yaşanan bir vaka olduğu ileri sürülmektedir. İsmet Tümtürk’e göre, Gökalp’ın tabutu mezara götürülürken milliyetçilik karşıtı kitleler tarafından olay çıkarılmış ve tabutu mezara götüren milliyetçiler tarafından dayak yemişlerdir. Dayak atanlar arasında Atsız da vardır. Bundan ötürü, okul idaresi tarafından kınama cezası verilmiştir.⁴⁸ Sertkaya’ya göre ise, Gökalp’ın cenazesinin yapıldığı günün akşamı, Türk öğrenciler ile diğer öğrenciler arasında çıkan bir kavga sonunda Atsız ağır bir ceza almış ve bu ceza tekrarlandığı takdirde okuldan atılacağı

⁴⁵ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.198.

⁴⁶ Bkz, Sertkaya, **a.g.e**, s.V; Öner, **a.g.e**, s.10; Tümtürk, **a.g.e**, s.9.

⁴⁷ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.221. Bu sözlerden, Atsız’ın o yıllarda komünizme sempati duyduğu veya komünizme karşı olmadığı anlamı çıkmamalıdır. Zaten Atsız, arkadaşından bahsederken, kendisinin O’na “Hain komünist” diye hitap ettiğini, arkadaşının da bu mukabil Atsız’a “Pis faşist” diyerek karşılık verdiğini ifade etmektedir. Burada, belirtilmek istenen, Atsız’ın hatıratından yola çıkarak, diğer monografilerde olduğu gibi Atsız’ın o yıllarda aktif bir şekilde komünizmle mücadele içerisinde olduğu tezine şüpheyle yaklaşılması gerektiğidir. Zaten, ileride de görüleceği üzere Atsız, hatıratında “Komünizmle İlk Çarpışmam” başlığı altında 1930’lı yıllarda Nazım Hikmet ile yaşadığı polemige atıf yapacaktır.

⁴⁸ Tümtürk, **a.g.e**, s.9-10.

uyarısına maruz kalmıştır.⁴⁹ Atsız'ın otobiyografisinde, bu hadiseden bahsedilmemektedir.⁵⁰

Atsız'ın bu yıllarda Türk Ocaklarının faaliyetleri katıldığı da söylenebilir. Türk Ocakları konusunda çalışma yapan Fusun Üstel'in belirttiğine göre, Yeni Mecmua adlı bir dergide yayınlanan H.Nihal imzalı bir okuyucu mektubu, Türk Ocakları'nın "ilim ve harsa" ilişkin faaliyetlerini yeterli bulmayarak, İtalya'da faşistlerin yapmış olduğu faaliyetleri Türkiye'de Türk Ocakları'nın yapmasının lazım geldiğini, "irtica ve komünizme" karşı Türk Ocakları'nın Türklüğü muhafaza etmesi gerektiğini ileri sürmektedir.⁵¹ H.Nihal adlı kişinin Atsız olması kuvvetle muhtemeldir çünkü hem ismin özgün yapısı hem de ileri sürdüğü fikirler Atsız'ın düşünceleri ile uyum içerisindedir.

Atsız'ın Askeri Tıbbiye yılları, 3. sınıftayken sona ermektedir. Bu duruma sebep olan olay ise, kendisinden selam isteyen ve aralarında daha önce de bir takım meseleler geçen ve Arap asıllı bir teğmen olan Mesud Süreyya'a selam vermemesidir.⁵² Atsız, hatıratında "zülf-i yâre" dokunacağını söyleyerek bu meselenin tafsilatını anlatmamaktadır ama her ne kadar serkeşliğinin ve kadın parmağının okuldan atılışında önemli bir faktör olsa da esas sebebin "ömrünü ziyan ettiği halde vazgeçmediği, asla vazgeçmeyeceği" temel prensipten kaynaklandığını belirtmektedir.⁵³ Burada Atsız'ın temel prensipten kastının milliyetçilik ya da ırkçılık prensibinin olduğu ve okuldan atılışında esas sebebin Mesud Süreyya ile yaşadığı "selamlaşma" krizinde yattığını işaret ettiği anlaşılmaktadır.

Askeri Tıbbiye'den atılışı, Atsız'ı oldukça üzmüştür. Doktorluğa karşı hiçbir zaman sevgi ve ilgi duymadığını ancak Askeri Tıbbiye'li olmanın bambaşka bir

⁴⁹ Sertkaya, a.g.e, s.V. Sakin Öner de Sertkaya gibi cenazenin olduğu günün akşamı okulda vuku bulan kavgaya işaret etmekte ancak Atsız'ın bu kavga neticesinde okuldan atıldığını iddia etmektedir. Kuşkusuz, bu iddia geçersizdir çünkü Atsız'ın okuldan atılış tarihi 4 Mart 1925, Gökalp'ın ölüm tarihi ise 25 Ekim 1924'tür.

⁵⁰ Atsız'ın otobiyografisinde bu hadiseden bahsetmemesi de bu bilgilere şüpheyle yaklaşılması lüzumunu göstermektedir çünkü Tıbbiye ile Hukuk Fakültesinde yaşanan basit bir kavgadan dahi bahseden Atsız'ın, bkz. **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.230, Türkçülüğün önemli mümessillerinden Gökalp ile bağlantılı bu anekdotu vermek isteyeceği akıllara gelmektedir.

⁵¹ Üstel, a.g.e, s.131..

⁵² Sertkaya, a.g.e, s.5.

⁵³ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.232.

duygu olduğu ifade eder ve Askeri Tıbbiye'den ayrılışının hatırasından hiçbir zaman çıkmadığını belirtir.⁵⁴

Bu olaydan sonra, üç ay kadar vekil öğretmen olarak Kabataş Lisesi'nde çalışan Atsız, daha sonra Deniz Yollarında kâtip yardımcısı olarak görev yapmıştır.⁵⁵ 1926 yılında, Türk Ocağında “Kızılelma” adlı bir odanın açılmasına öncülük etmiş ve ocak üyesi olmayan gençlere Türkçü fikirlerin aşılması yolunda faaliyet göstermiştir.⁵⁶ Ancak, yaptığı bu işlerden tatmin olmayan Atsız, kendisini Türk tarihi okumalarına vermiş ve de “Türkiyat Mecmuası'nda” yayınlanmak üzere yazdığı “Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri” adlı makale⁵⁷ bir anda Atsız'ın kaderini değiştirmiştir. Bu makale, Türkiyat Mecmuasında yayınlanmış ve bu mecmuanın editörü konumunda olan Fuat Köprülü'nün dikkatini çekmiştir. Atsız'ı evine davet eden Fuat Köprülü, kendisine Edebiyat Fakültesi'ne girmeyi teklif etmiştir.⁵⁸ Tekrar öğrenciliğe dönmenin maddi anlamda kendisini zorlayacağını düşünen Atsız, daha sonra hem Edebiyat Fakülte'sine hem de yatılı olan Yüksek Muallim Mektebi'ne kayıt olarak bu sorunu çözmüştür.⁵⁹

Okula kayıt olduktan sonra tecil isteği kabul edilmeyen Atsız, Taşkılla'da askerliğini yaptıktan sonra okula geri dönmüş ve “Edirneli Nazmi” adlı divan şairinin üzerinde yaptığı inceleme ile 1930 yılında mezun olmuştur. Atsız'ın sınıf arkadaşları arasında, “Tahsin Banguoğlu, Ziya Karamuk, Orhan Şaik

⁵⁴ a.g.e,s.232-233.İsmet Tümtürk, Atsız hakkında yazmış olduğu mezkur yazıda; Atsız'ın katlandığı “mahrumiyet”ler arasında hiçbirinin subay üniforması yerine sivil elbise ile yaşamak “mahrumiyet”i kadar acı gelmediğini ileri sürmüştür.Bkz,İsmet Tümtürk,a.g.e,s.10.

⁵⁵ Sertkaya,a.g.e,s.V.

⁵⁶ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.233. Atsız'ın, Tıbbiye öğrencisi iken gönderdiği mektuptan da anlaşıldığı üzere, Türk Ocakları'nın yapısını eleştirdiği gözlemlenmektedir. Nitekim Atsız, Halkevlerinin kuruluşuna dair övgüler düzdüğü iki adet makalesi bulunmaktadır. İlk makalesinde, aydınların artık bir “uyanış” içerisinde olduğunu iddia ederken, Halkevleri'ni bu uyanışın “en güzel eseri” olarak tarif etmiştir. Bkz, Atsız, “*Halk ve Münevver*”,Atsız Mecmua, sayı:10,15 Şubat 1932,**Makaleler IV**, ,2.B,İrfan Yayınları, İstanbul,1997,s.124.Bu makaleden iki ay sonra yayınladığı bir başka makalede ise şu sözleri sarfetmiştir: “*Halkevleri güzel ve heyecanlı bir harekettir. Temenni ederiz ki bu güzel ve heyecanlı hareket şuurlu neticeler vererek, merhum Türk ocaklarının son zamanlarında olduğu gibi faaliyeti yalnız Cumhuriyet bayramlarında verilen balolara inhisar etmez*”.Bkz, Atsız, “*Bize Bir Gençlik Lazım*”,Atsız Mecmua, sayı:12,15 Nisan 1932,**Makaleler III**, s.181.

⁵⁷ Sertkaya,a.g.e,s.V;Özdemir,a.g.e,s.14.

⁵⁸ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.233.Atsız'ın monografilerinde yazılanlar bu nokta da Atsız'ın kendisinin kalem almış olduğu hatıratıyla çelişmektedir. Sertkaya ve Özdemir'e göre, bu makale Atsız Edebiyat Fakültesi öğrencisiyken kaleme alınmış ve bundan sonra Atsız, Köprülü'nün dikkatini üzerine çekmiştir. Bkz, Sertkaya, a.g.e,s.V; Özdemir,a.g.e,s.14.

⁵⁹ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.234.

Gökyay,Pertev Naili Boratav,Nihat Sami Banarlı” gibi daha sonraları Türk siyasi ve düşün hayatında önemli yer alacak isimler bulunmaktadır.⁶⁰

1.2Atsız’ın Meslek Hayatı

1.2.1Atsız’ın Asistanlık Yılları

Atsız’ın başarı ile geçen okul hayatı sonucunda hocası olan Fuat Köprülü, O’na Edebiyat Fakültesinde asistanlık teklif etmiştir. Yüksek Öğretmen Okulu’ndan da mezun olması neticesinde, mecburi 8 yıllık mecburi hizmetinin kaldırılması için aracı olmayı teklif eden Fuat Köprülü’nün bu önerisini kabul eden Atsız,25 Ocak 1931 yılında hocasının asistanı olmuştur.⁶¹ Bu yıllarda Atsız, yayın hayatının ilk önemli durağı olan “Atsız Mecmua” adlı dergisini neşretmeye başlamıştır. Kendisini “Türkçü ve Köycü” bir mecmua olarak niteleyen bu dergi 15 Mayıs 1931’den,25 Eylül 1932’ye kadar çıkmıştır.⁶² Bu dergide yazan isimler arasında Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan,Abdülkadir İnan, Pertev Naili Boratav ve Sabahaddin Ali gibi isimler yer almaktadır.⁶³

Dergide dikkati çeken ilk husus, 1940’lı yıllarda, Atsız’ın deyim yerindeyse “kanlı bıçaklı” olacağı Pertev Naili Boratav ile Sabahattin Ali’nin yazılarının bu dergide yayınlanması olmuştur.⁶⁴ Daha önce de bahsedildiği üzere, bu iki isim Atsız’ın talebelik yıllarından arkadaşlarıdır ve bu arkadaşlığın en azından 1932 yılına kadar devam ettiği bu veriden anlaşılmaktadır. Bu dergide dikkati çeken bir diğer husus ise derginin parola olarak “Türkçü ve Köycü” sloganını seçmesidir.

⁶⁰ Sertkaya,**a.g.e**,s.VI. Yağmur Atsız bu isimlere ilave olarak Ahmet Hamdi Tanpınar,Sabahattin Ali,Tahsin Banguoğlu,Nahid Fıratlı isimlerini zikretmektedir.Bkz,Y.Atsız,**a.g.e**,s.39.

⁶¹ Sertkaya,**a.g.e**,s.VI.

⁶² Öner, **a.g.e**,s.11.

⁶³Sakin Öner, Atsız Mecmua’da kimlerin yazdıkları hakkında bilgi vermemekte, Sertkaya ve Özdemir ise, yalnızca Fuat Köprülü, Zeki Velidi Togan ve Abdülkadir İnan’ın eserlerini zikretmektedir. Bkz, Sertkaya, **a.g.e**,s.VI;Özdemir;14.

⁶⁴ Sabahattin Ali’nin; “Başımda saçlar kardı/Deli Rüzgârlarım Vardı” dizeleriyle başlayan meşhur “Dostlar” şiiri ilk defa Atsız Mecmua’da yayınlanmıştır. Bkz, Fatih Yaşlı, **Milliyetçilik ve Faşizm, Türkiye’de İrkçi Milliyetçilik Üzerine Bir İnceleme**, basılmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2008,s.121.Atsız ile Sabahattin Ali’nin Atsız hakkında yazdığı; “Mektepte acaba kim tanımaz Mir-i Nihal’i/Bazusu kavi Türkçülüğü pek yamandır/Almıştır Oğuz Beyliği fermanının lakin/Öz kendini farzetti Hülagu-yı zamandır/Aşıklığı reddeyledi aşıklara güldü/Hey yavrucuğum gel de benim şapkamı kandır/Bir kere nazar kılrsa tanır esnafı esnaf/Aşık değilim ben diyerek eyleme boş laf şiiri için bkz, Y.Atsız, **a.g.e**,s.68.Ayrıca, Atsız’ın kendi penceresinden anlattığı Sabahattin Ali ile anıları hakkında,bkz.Atsız,**Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**,s.111-119.

Türkçülük ile köycülük arasındaki bu simbiyotik ilişkiyi anlamak için öncelikle Türk düşün hayatında “köycülük” fikrinin ne surette girdiğine bakmak lazım gelmektedir.

Türk fikir hayatına, köycülük düşüncesi II. Meşrutiyet döneminde girmiştir. Özellikle Türk Yurdu dergisinde Yusuf Akçura'nın ve Parvus Efendi(Alexander Helpfand)'ın yazılarıyla gündeme gelen bu düşünce milliyetçi ideoloji ve hareket için köylülerin desteğini almayı amaçlar. Bu düşüncenin, aktivist bir nitelik kazanması ise I.Dünya Savaşı sonrasında on beşe yakın tıp doktorunun “Köycüler Cemiyeti”ni kurmasıyla gerçekleşmiştir.⁶⁵ Ancak, Türk düşün ve siyasal hayatında, köye ve köylüye yönelik ilginin artması 1930'lu yıllara tesadüf etmektedir. Yeni rejimin toplumsal tabanının arttırılması gayesinin bu bağlamda önemli bir yeri olsa da bürokratik elit dışında da bu düşüncenin önemli ölçüde revaçta olduğu söylenebilir. Ulusal kültürün köylerde olduğu tezi ve de köyleri saflığın bir numunesi olarak gören “köycülük” düşüncesi diğer birçok milliyetçi harekette olduğu gibi Türk milliyetçiliği fikrinin temel direklerinden birisini oluşturmuştur.⁶⁶

Atsız'ın üniversite yılları, kısa sürmüştür. Buna sebep olacak olay ise 1932 Temmuzunda Ankara'da toplanan Birinci Tarih Kongresi olmuştur. Bu kongrede ileri sürülen “Hititlerin, Türkler'in ataları ve Anadolu'nun da eski bir Türk yurdu olduğu” şeklindeki teze, Zeki Velidi Togan şiddetle muhalefet eder. Bunun üzerine Eylül 1932 yılında Milli Eğitim Bakanı olacak olan Reşit Galip, Zeki Velidi Togan'ın ilmi birikimi konusunda müstehzi ifadeler kullanır.⁶⁷ Atsız, içerisinde Pertev Naili Boratav ve Bedriye Hanım'ın(Daha sonra Atsız'ın eşi olacaktır) da bulunduğu yedi arkadaşı ile beraber Reşit Galip'e “Zeki Velidi

⁶⁵ M. Asım Karaömerlioğlu, “*Türkiye’de Köycülük*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 2:Kemalizm**,s.284.

⁶⁶ **a.g.m**,s.293. 1950’li yıllarda Remzi Oğuz Arık tarafından kurulan “Türkiye Köylü Partisi”, bu partinin ardılı niteliğinde olan ve Alparslan Türkeş’in başkanlığını yaptığı “Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi” bu hususta örnek olarak verilebilir. Ayrıca, ülkücü hareketin “milli doktrin” olarak öne sürdüğü 9 Işık’ta maddelerden bir tanesi “köycülük”tür. Köycülük düşüncesinin başka milliyetçi hareketlerde de bulunmasına örnek olarak da 1930’lı yıllarda Almanlar’da görülen “Blut und Buden” ideolojisi gösterilebilir, bkz.Karaömerlioğlu, **a.g.m**,s.294.

⁶⁷ “Zeki Velidi Bey’in Darülfünundaki kürsüsü önünde talebe olarak bulunmadığıma şükür ediyorum”. Özdemir, **a.g.e**,s.15.

Togan'ın öğrencisi olmakla iftihar ederiz" diyen bir protesto telgrafi çeker ve bu telgraf üzerine dikkatleri üzerine çeker.⁶⁸

Atsız'ın bu telgrafi yayınlamasında iki etken ileri sürülebilir. Birincisi, Zeki Velidi Togan'ın öğrencisidir ve oldukça samimi bir ilişkisi vardır. Ayrıca, daha öncede belirtildiği üzere, Zeki Velidi Togan Atsız Mecmua'nın yazarlarından biridir. İkincisi Atsız, tezi ilmi bulmamış ve çeşitli zamanlarda Türk Tarih Tezi'ni hicvetmiştir. Türk Tarih Tezi'nin benimsenmesinin iki amacı bulunmaktadır: Türklüğün ulusal özgüvenini ve saygısını yeniden kazanmak ve Anadolu'yu Türk milli vatanı olarak tespit etmek.⁶⁹ Nihal Atsız'ın fikirlerinde de görüleceği üzere, "territoryal milliyetçilik" eğilimi taşıyan bu fikre katılması mümkün değildir.

Atsız'ın davası uğrunda bir üniversite asistanı olarak verdiği bu mücadele, kısa sürmüştür zira Reşit Galip, 19 Eylül 1932'de Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Atsız, bu gelişme üzerine daha da hırçın bir tavır içerisine girmiştir ve 25 Eylül 1932'de son defa yayımlanacak olan Atsız Mecmua'da "Darülfünun'un Kara, Daha Doğru bir Tabirle Yüz Kızartıcı Listesi"⁷⁰ adıyla bir makale neşreder. Bu yazıyla birlikte asistanlıktan alınacağını bilen Atsız aynı makalenin sonunda meşhur "Yolların Sonu" adlı şiirini yayımlar.⁷¹ Şiirin ilk iki dizesi adeta veda niteliğindedir: "*Bugün yollanıyorken bir gurbete yeniden, belki bir kişi bile gelmeyecektir bizle...*".

Bu makalenin akabinde beklenen sonuç gerçekleşir ve Atsız ve Edebiyat Fakültesi Dekanı'nın kararıyla Atsız'ın üniversite asistanlığına 13 Mart 1933 yılında son verilir.⁷²

⁶⁸ Sertkaya, a.g.e, s. VII.

⁶⁹ Ahmet Yıldız, 'Ne mutlu Türk'üm Diyebilene' Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919-1938), 2. B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004s. 162.

⁷⁰ Atsız, "Darülfünun'un Kara, Daha Doğru Bir Tabirle Yüz Kızartıcı Listesi", Atsız Mecmua, sayı: 17, Eylül 1932.

⁷¹ Atsız, "Yolların Sonu", Atsız Mecmua, sayı: 17, 25 Eylül 1932, s. 166-170.

⁷² Sertkaya, a.g.e, s. VII. Sertkaya'nın naklettiğine göre bu hadiseden sonra Atsız, Üniversite Dekanı olan Ali Muzaffer Bey'i Tokatlıyan'da düzenlenen bir çay merasiminde tokatlamıştır, bkz, a.g.e, s. VII. Yılmaz Öztuna, Atsız'ın üniversiteden uzaklaştırılmasının, O'nun ilmi kariyeri ve fikirlerini rahat bir ortamda yayamaması bakımından son derece zararlı olduğunu belirtir. Ancak, Öztuna'ya göre, Atatürk bu hadiseye hiç önem vermemiş ve Atsız'ın bundan sonraki yazılarını takip etmiştir. Hatta Atatürk Atsızla tanışmak istemiş, ancak Fuat Köprülü buna engel olmuştur. Bkz, Öztuna, a.g.m, s. 25.

1.2.2 Atsız'ın Öğretmenlik Yılları

Asistanlıktan alınan Atsız, Malatya Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak tayin olmuştur. Malatya'da kısa bir müddet görev yaptıktan sonra, Edirne Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği sıfatıyla hizmete başlamıştır.⁷³ Atsız'ın Edirne'de geçirdiği süre içerisinde yatığı en önemli faaliyet, Atsız Mecmua'nın devamı niteliğinde olan "Orhun" dergisini yayınlamaya başlaması olmuştur. "Aylık Türkçü dergi" parolasıyla yayına başlayan bu dergide, Atsız'ın Edirne Erkek Lisesi'nden arkadaşları olan "Suut Kemal Yetkin, Reşat Tardu ve Ali Oğuz" da bu derginin çıkmasında Atsız ile birlikte hareket etmişlerdir.⁷⁴ 9 sayı çıkabilen bu dergi, Atsız'ın Türk Tarih Kurumu tarafından liselerde okutulmak için hazırlanan dört ciltlik eseri ağır bir şekilde tenkit eden makalesinin yayınlanmasıyla kapatılmıştır.⁷⁵ Bu makalenin yayınlanması ayrıca Atsız'ı 28 Aralık 1933 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın vekâletine alınmasına sebep olmuş ve Edirne macerası sona ermiştir. Maarif Vekâleti Zat İşleri Müdürlüğü tarafından gönderilen resmi yazıda, Atsız'ın hareketinin her ne kadar öğretmenlerin terfi ve tecziyeleri hakkında eldeki mevcut kanuna göre cezaya ait hükümlere uymasa da, bu hareketin Türk inkılâbının milli kültür prensibine aykırı olması gerekçe gösterilmiştir.⁷⁶

Bu hadise üzerine 8 ay kadar vekâlet emrinde olan Atsız, 9 Eylül 1934 tarihinde Kasımpaşa'da bulunan Deniz Gedikli Erbaş Ortaokulu'na Türkçe öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Türkçülük faaliyetine hız kesmeden Atsız'ın, bu vazifesi döneminde en önemli faaliyeti, Nazım Hikmet'e dair yazmış olduğu bir polemik yazısı olmuştur. O sıralarda Nazım Hikmet'in çeşitli dergilerde Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Yakup Kadri, Mehmed Emin Yurdakul, Hamdullah Suphi ve Ahmet Haşim gibi isimleri eleştirilen yazıları yayınlamaktadır.⁷⁷ Bu yazılar üzerine Atsız, "Komünist Don Kişotu Proleter-Burjuva Nazım Hikmetof

⁷³ Sertkaya, **a.g.e.**, s.IX. Atsız'ın Malatya ve Edirne macerasında, yine kendisi gibi asistanlıktan atılmış olan ve hayatı boyunca kader arkadaşlığı yapacağı Orhan Şaik Gökyay da eşlik etmiştir. Bkz, Y. Atsız, **a.g.e.**, s.40.

⁷⁴ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Sefeleri**, s.76. Derginin isminin ne olacağı hususunda aralarında tartışma yaşanmıştır. Suut Kemal Yetkin, "İçten" ismini önerirken, diğer isimler "Meriç" ismini ortaya atmışlar ancak en sonunda Atsız'ın öne sürdüğü "Orhun" isminde uzlaşmıştır. Bkz, **a.g.e.**, s.76.

⁷⁵ Sertkaya, **a.g.e.**, s.IX.

⁷⁶ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferi**, s.78.

⁷⁷ Özdemir, **a.g.e.**, s.18.

Yoldaşa” adlı bir broşür bastırarak yanıt verir. Çok sert bir üslupla yazılmış olan bu broşürden aylar sonra İstanbul Üçüncü Ceza Mahkemesi “hükümeti tahkir ve gençliği ceza kanununda yazılı suçlara tahrik” iddiasıyla Atsız hakkında dava başlatır ancak Atsız bu davadan beraat eder.⁷⁸ Atsız, bu olaylar esnasında oğulları Yağmur ve Buğra’nın annesi olacak olan Bedriye Hanım ile evlenmiştir.(27 Şubat 1936)⁷⁹

Atsız’ın Deniz Gedikli Hazırlama Okulu’ndaki görevi de ancak dört yıl sürmüştür. Atsız, 30 Haziran 1938’de bu okuldaki görevinden ihraç edilmiştir. İhraç edilme sebebi, yine azınlık meselesi yüzündendir. O dönemde, Deniz Gedikli Hazırlama Okulu’nun yönetmeliğine göre, Türk olmayanlar okula alınmamaktadır. Yeni öğrencileri imtihan eden komisyonda yer alan Atsız, sorduğu sorularla adaylardan Türk asıllı olmayanları tespit etmekte ve öğrenci olarak okula alınmayan bu adaylar yüzünden de etrafındaki düşmanlarını çoğaltmaktadır. Arnavut asıllı olduğu iddia edilen müdür, komisyondan Atsız’ı çıkarmış ve bu hadise üzerine Arnavut asıllı müdüre selam vermeyerek disiplin suçu işleyen Atsız, müdürün Milli Savunma Bakanlığı’na yazdığı bir yazı yüzünden okuldaki vazifesinden ihraç edilmek durumunda kalmıştır.⁸⁰

Bu olay üzerine Atsız, Özel Yüce-Ülkü Lisesi’ndeki öğretmenliğine devam etmiştir.1939 yılının Haziran’ının sonuna kadar Özel Yüce-Ülkü Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği yapan Atsız, 19 Mayıs 1939-7 Nisan 1944 tarihleri arasında yine özel bir lise olan Boğaziçi Lisesinde edebiyat öğretmenliğinde bulunmuştur.⁸¹

1940’lı yılların başı önemli bir dergi patlamasına sahne olmuştur. Bunda kuşkusuz 30’lı yılların görece otoriter havası mühim bir etkidir. Bu durum bir “düşünsel çeşitlenme”, “düşünce çiçeklenmesi” olarak tarif edilebilir.⁸²

⁷⁸ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.260. Atsız, bu olayı anlattığı kısmı “Komünizmle İlk Çarpışmam” başlığı altında yayınlamıştır. Bkz, **a.g.e**,257-264.

⁷⁹ Sertkaya,**a.g.e**,s.IX. Atsız ile Bedriye Hanım’ın tanışması Atsız’ın asistanlık yıllarına tekabül etmektedir. Reşid Galip’e yazmış olduğu meşhur telgrafta imzası olan Bedriye Hanım ayrıca Atsız’ın daha sonradan kitaplaştırdığı “Çanakkale’ye Yürüyüş” etkinliğine de katılan arkadaşlarından bir tanesidir.

⁸⁰ Sertkaya,a.g.e,s.X.Atsız’ın otobiyografisinde bu hadise de yer almamaktadır.

⁸¹ **a.g.e**,s.XII.

⁸² Kurtuluş Kayalı, **a.g.e**, s.33

Türkçülük fikri de bu dönemde “düşünce çiçeklenmesi” mottosuna haiz olmuş ve Türkçü dergilerin sayısı bu dönemde bir hayli miktara ulaşmıştır.

Bu süreç içerisinde çıkan Türkçü dergilerde Atsız’ın yazıları da yer almıştır. Reha Oğuz Türkkkan⁸³’nın çıkartmakta olduğu Bozkurt ve Ergenekon dergisinde, Orhan Seyfi Orhon’un çıkartmakta olduğu Çınaraltı dergisinde, Rıza Nur’un⁸⁴ çıkartmakta olduğu Tanrıdağı dergisinde ve kendisinin tekrar yayınlamaya başladığı Orhun dergisinde⁸⁵ Atsız’ın makaleleri yayınlanmıştır. Ayrıca Atsız,1941 yılında ilk romanı olan ve tek parti iktidarını hicveden “Dalkavuklar Gecesi” romanını neşretmiştir.⁸⁶

1.2.3 Irkçılık-Turancılık Davası

Yukarıda da değinildiği üzere, 1940’lı yılların başı, Türkçü kesimde önemli gelişmelere sahne olmuş, çıkarılan dergiler ve kitaplar bu cenahta ciddi bir canlanmayı beraberinde getirmiştir. Muhalif kesim de Türkçü grupların bu faaliyetleri karşısında bigâne kalmamıştır. Mesela, Faris Erkman adında bir yazar, “En Büyük Tehlike” adıyla, Türkçülüğü ve Türkçüleri eleştirdiği bir broşür yayımlamış ve bu broşürde Türkçülerin Türkiye’nin Nazi Almanya’sı ile birlikte savaşa girerek Türk kökenli halkları, Sovyetler Birliği boyunduruğundan kurtarmasını ve “Büyük Türkiye” çatısı altında birleştirmesini savunduklarını

⁸³ Atsız ile Reha Oğuz Türkkkan arasında bu dönemde ciddi kavgalar yaşanmış ve bu durum da Türkçülüğün bu iki isim etrafında kamplaşmasına sebep olmuştur. Bkz, Atsız, **Hesap Böyle Verilir**,2.B,İrfan Yayınları, İstanbul,1997;Reha Oğuz Türkkkan, **Kuyruk Acısı**, Bozkurtçu Yayın, İstanbul,1943; Orhangazi Ertekin, “*Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.345-405;Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt**, s.230-237.

⁸⁴ Atsız’ın Rıza Nur ile tanışması, Rıza Nur’un İskenderiye’de yayınlamış olduğu Oğuzname vesilesiyle olmuştur. Bu yayını inceleyen Atsız, Rıza Nur’a bir mektup yazmış ve bu mektup aralarında uzun yıllar sürecek ilişkinin ilk fitilini ateşleyen hadise olmuştur. Atsız’ı manevi oğlu olarak gören Rıza Nur, Sinopta bulunan kütüphanesini Atsız’a miras bırakmıştır. Bkz, Altan Delirorman, **Tanıdığım Atsız**,2.B,Orkun Yayınevi, İstanbul,2000,s.98-99. Atsız’ın Rıza Nur ile alakalı birçok makalesi bulunmaktadır. Bkz, Atsız, “*Rıza Nur*”,Çınaraltı, sayı:52,19 Eylül 1942,**Makaleler II**, 53-57,2.B,İrfan Yayınları, İstanbul,1997; “*Rıza Nur’un Hayatı*”,Altın-Işık, sayı:8,Ağustos 1947,**Makaleler II**, s.61-77; “*Rıza Nur’un Türkçülüğe En Büyük Hizmeti*”,Orkun, sayı:8,Eylül 1962,**Makaleler II**, s.75-77.

⁸⁵ Atsız, 1943 yılında Türk Sazı adlı bir dergi çıkarmaya karar vermiştir ancak dergi daha yayınlanmadan kapatılmıştır. Bunun üzerine, arkadaşı Orhan Şaik Gökyay’ın tavassutuyla dönemin, Matbuat Umum Müdürü Selim Sarperle görüşen Atsız, Selim Sarper’in O’na “Orhun” adıyla yeniden dergi çıkarması teklifi üzerine 1943 yılında itibaren Orhun dergisini yeniden yayınlamaya başlamıştır. Bkz, Atsız, **Türkçülüğe Karşı Hacı Seferleri**, s.305.

⁸⁶ Atsız, **Dalkavuklar Gecesi**,3.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2009.

iddia etmiştir. Eserde Türkçü görüş memleket için “en büyük tehlike” olarak dile getirilmiştir.⁸⁷

Faris Erkman’ın bu iddiaları, bir taraftan Meclis’te konuyla ilgili tartışmaların başlamasına, öte taraftan da Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkkan ve Orhan Seyfi Orhon gibi Türkçülerin mukabil taarruza geçmelerine yol açar. Böylece Türkçüler ile muhalif grup arasında zaten önceden beri var olan mücadele iyi kızışır; dönemin gazete ve dergilerinde oldukça şiddetli polemik yazıları yayınlamaya başlar.⁸⁸

Ciddi bir kutuplaşmanın su yüzüne çıktığı bu günlerde, İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun Eminönü Halkevinde vermiş olduğu bir konferansta bir grup sol düşünceli öğrenci tarafından protesto edilmesi üzerine Atsız, dönemin Başbakanı olan Şükrü Saraçoğlu’na, kendi dergisi olan Orhun’da 1 Mart 1944 tarihinde açık bir mektup yayınladı. Mektupta özetle şu ifadeler yer almaktadır:

“Sayın Başvekil, hem Türkçü hem de Başvekil olduğunuz için size bu açık mektubu yazıyorum... Millet Meclisinde 5 Ağustos 1942 günü verdiğiniz nutukta, ‘Biz Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve laakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir’ demiştiniz. Türk tarihiyle uğraşmış bir münevver olarak söyleyebilirim ki ne ırkımızın, ne de devletimizin tarihinde, Türk milliyetçiliği resmi bir ağızdan bu kadar kesin sözlerle hiçbir zaman açığa vurulmamıştı... Sayın Başvekil, esefle söylemeye mecburum ki Türkçülük nazariyat safhasında kalmaya devam ederken, bu milletin ve bu ülkenin düşmanı olan solcu fikirler bazen sinsi, bazen açık yürümekte... devam ediyor... Solculuk, gördüğü müsamaha ve kayıtsızlıktan faydalanarak sinsi sinsi ilerliyor... Bunlar demokrasinin icabı ise o zaman memlekette, bilhassa ilmi alanda da geniş bir fikir hürriyeti olması gerekir...⁸⁹

Altında verilen son sözlerden de açık şekilde anlaşılacağı üzere, Atsız dergisinin bu mektuptan dolayı kapatılmaması gerektiğini belirtmiştir ve dergi kapatılmamıştır. Bunun üzerine 1 Nisan 1944 Orhun dergisinin 16.sayısında Atsız, Başbakan Şükrü Saraçoğlu’na ikinci bir açık mektup yayınladı. Bu mektup ilkinde nazaran çok daha sert ve çok daha hedef gösterici olmuştur:

⁸⁷ Faris Erkman, **En Büyük Tehlike**, Ak-ün Matbaası, İstanbul,1943, s.33.

⁸⁸ Özdemir, **a.g.e.**,s.23. Bu dönemki yazılan polemik yazıları için, bkz,Atsız,**En Sinsi Tehlike**,2.B,İrfan Yayınları,İstanbul,1997; Reha Oğuz Türkkkan,**Kızıl Faaliyet**,Bozkurtçu Yayınları,İstanbul,1943; Orhan Seyfi Orhon,**Maskeler Aşağı:En Büyük Tehlikenin İç Yüzü**,Çınaraltı Yayınları,İstanbul,1943.

⁸⁹ Atsız, “*Başvekil Saraçoğlu Şükrü’ye Açık Mektup*”,Maltepe,20 Şubat 1944,**Makaleler IV**, s.9-16.

“Sayın Başvekil, Orhun’un Mart sayısında size hitaben yazdığım açık mektup Türkçü çevrelerce çok iyi karşılandı. Yurdun türlü bölgelerinden aldığım mektuplarla telgraflar büyük bir efkâr-ı umumiyeye tercüman olduğumu bana anlattı... Sayın Başvekil, bizim anayasamıza göre komünizm yasaktır ve devletimiz milliyetçi niteliktedir. Türk ırkının hususi yapısında aykırı olan komünizmi Türkiye’ye sokmak isteyenler millet bakımından soysuz ve namert oldukları gibi kanun nazarında da haindirler... Bugün Maarif Vekâletine bağlı Dil Kurumu azasından ve Ankara’daki Devlet Konservatuvarı öğretmenlerinden bir *Sabahattin Ali* vardır. Hemen hemen bütün kendisini tanıyanların komünistliğini bildiği Sabahattin Ali... Bugün Ankara’da Dil Fakültesi’nde folklor doçenti olan bir *Pertev Naili Boratav* vardır⁹⁰... Nasıl bir komünist olduğunu ben bilirim... Bugün İstanbul Üniversitesi’nin pedagoji enstitüsü başında bir Profesör *Sadrettin Celal* vardır. Türkiye’de bu kürsüye layık birçok kimseler varken onun buraya getirilmesinin sebebi Maarif Vekiline yakın olmasıdır... Bugün Ankara’daki Dil Kurumu’nun azasından ve geçen devrenin mebuslarında bir *Ahmet Cevat* vardır. İstanbul Rumları şivesiyle konuşan bu dilci de 1920 yıllarında Moskova’ya kaçmış ve orada Türk Komünist Fırkası Merkezi Komitesinin Harici Bürosu azası olmuştur... Maarif Vekâleti şimdiye kadar İnönü Ansiklopedisiyle ve birçok kitapların ithafıyla devlet başkanına karşı olan bağlılığını göstermeye çalıştı. Bu bağlılığın samimiyetinin ispat zamanı gelmiştir... Bağlılığın ispatı için bunların vazifelerine derhal son verilmesi zaruridir. Hatta şimdiye kadar her nasılsa bir gaflet eseri olarak bunların vazifede tutmaktan doğan utancı silebilmek için bizzat Maarif Vekili’nin de o makamdan çekilmesi çok vatanperverane bir jest olurdu.”⁹¹

Alıntıda da görüldüğü üzere, Atsız eski arkadaşı olan Sabahattin Ali ve Pertev Naili Boratav’ın yanında Sadrettin Celal ile Ahmed Cevat Emre’nin isimlerin doğrudan hedef göstermiş ve de dönemin Maarif Vekili olan Hasan Ali Yücel’i⁹² istifaya çağırmıştır. Bütün bu gelişmeler karşısında hükümetin tepkisi, Maarif Vekâleti’nce 7 Nisan 1944 tarihinde Atsız’ın Özel Boğaziçi Lisesi’ndeki görevine son verilmesi ve Bakanlar Kurulu kararı ile Orhun dergisinin kapatılmasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca Sabahattin Ali, kendisine “vatan hainliği” iftirası atıldığını iddia ederek Atsız hakkında hakaret davası açmıştır.⁹³

Atsız aleyhine dava açılınca trenle Ankara’ya gitmiş ve Türkçü gençler tarafından daha istasyonda karşılanarak, bir otelde misafir edilmiştir. Hakaret davasının 26 Nisan 1944 günü yapılan ilk oturumu gayet olaylı geçmiştir. Bunun

⁹⁰ Kurtuluş Kayalı’ya göre, Atsız’ın bu mektupta Pertev Naili Boratav’dan diğerlerine göre daha fazla bahsetmesinin üzerinde düşünülmelidir. Togan’ın eleştirilmesi üzerine yollanan mektuba vurgu yapan Kayalı, Pertev Naili Boratav’ın düşüncelerindeki ‘milliyetçi’ renge işaret etmektedir. Bkz, Kayalı, **a.g.e**,s.57.

⁹¹ Atsız, “*Başvekil Saracoğlu Şihrü’ye İkinci Açık Mektup*”,Maltepe,21 Mart 1944,**Makaleler IV** , s.17-29.

⁹² Atsız’ın hatıratında Hasan Ali Yücel ile olan münasebeti ile alakalı “*Hasan Ali ile Tanışıyorum*” adlı bir başlık bulunmaktadır. Bkz, Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.119-131.

⁹³ Özdemir, **a.g.e**,s.25.

üzerine 3 Mayıs 1944 tarihinde yapılan ikinci oturuma üniversite öğrencisi alınmamış, bu yüzden de devrin Halk Partisi iktidarını sıkıntıya sokan büyük öğrenci gösterileri olmuş ve yüzlerce kişi tevkif edilmiştir.⁹⁴

Sabahattin Ali ile Atsız arasındaki dava, 9 Mayıs'ta yapılan son duruşma ile karara bağlanmış ve iftiradan suçlu bulunan Atsız dört aylık cezaya çarptırılmış fakat ceza ertelenmiştir. Buna rağmen Orhun'da yayınlanan iddiaların yankıları ve mahkeme duruşmaları boyunca süren toplu hareketler, bilhassa 3 Mayıs olayları, resmi çevreler tarafından kamu düzenini bozucu hareketler olarak telakki edilmiş ve 3 Mayıs olaylarında kışkırtıcı rol oynadığı düşünülen yayımlar daha büyük tehdit sayılmıştır. 9 Mayıs'ta Ankara'da, İstanbul'a dönmek üzere iken Atsız tekrar tutuklanmış ve bunu, başka isimlerinde gözaltına alınması takip etmiştir. Adı geçen 47 kişiden 23 tanesinin tutuklanması, 18 Mayıs 1944 tarihiyle birlikte resmi bir gerekçe ile hükümet bildiriyle açıklanmıştır.⁹⁵ Bu 23 kişinin içinde, Atsız'dan başka, Zeki Velidi Togan, Alparslan Türkeş, Orhan Şaik Gökyay, Reha Oğuz Türkkan, Hasan Ferit Cansever gibi isimler vardır.⁹⁶

Bu hükümet tebliğinin hemen ardından dönemin cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü, 19 Mayıs etkinliklerinde yaptığı konuşmasında, adı geçen isimleri ağır bir şekilde itham eden bir konuşma yapmıştır. Konuşmanın içerisinde, Turancıların Türk milletini bütün komşularıyla “onulmaz” bir surette düşman yapmak için “birebir tılsımı” bulmakla suçlayan İsmet İnönü, “Türk milletinin mukadderatını” kaptırmamak için bütün tedbirleri kullanacaklarını belirtmiştir.⁹⁷

⁹⁴ Sertkaya, a.g.e, s.XII. 3 Mayıs Günü, 3 Mayıs 1954'den itibaren “Türkçülük Bayramı” olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.104. Türk milliyetçiliği tarihinin önemli isimlerinden biri olan ve 1944 davasında tutuklanacak olan Alparslan Türkeş'in de 3 Mayıs'ı “milliyetçilik” bayramı olarak tanıttığı eseri için bkz, Alparslan Türkeş, **1944 Milliyetçilik Olayı**, 14.B, Kamer Yayınları, İstanbul, 1992.

⁹⁵ Özdoğan, a.g.e, s.104-105.

⁹⁶ Bütün liste şu isimlerden oluşmaktadır; Zeki Velidi Togan, Hasan Ferit Cansever, Nihal Atsız, Hüseyin Namık Orkun, Necdet Sancar, Dr.Fethi Tevetoğlu, Alparslan Türkeş, Reha Oğuz Türkkan, Heybetullah İdil, İsmet Rasin Tümtürk, Cihat Savaş Fer, Muzaffer Eriş, Zeki Sofuoğlu, Hikmet Tanyu, Said Bilgiç, Cemal Oğuz Öcal, Cebbar Şenel, Hamza Sadi Özbek, Nurullah Barıman, Fehiman Altan, Fazıl Hisarcıklı, Saim Bayrak, Yusuf Kadıgil. Liste için bkz, Öner, a.g.e, s.42-44. Samet Ağaoğlu, dönemin CHP Genel Sekreteri olan Memduh Şevket Esendal'ın, bu tutuklanmalar üzerine İnönü'ye giderek, eğer tutuklama kararında ısrar edilecekse kendisinin de milliyetçi olduğunu, bunun için aynı muamelenin kendisine de yapılmasını istediğini iddia etmiştir. İnönü, ise Esendal'a yanıtında, “Onların hedefi milliyetçiliği telkin değil, bizim yerimize geçmektir” yanıtını vermiştir. Akt, Yüksek Taşkın, *“Anti-Komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm”*, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Kemalizm**, s.624.

⁹⁷ Özdemir, a.g.e, s.29. Bu nutuk, İsmet İnönü ile Türkçülerin arasını “onulmaz” bir surette açmıştır denilebilir. İsmet İnönü'nün siyasal yaşamı boyunca Türkçülük ile ilgili önemli nutukları bulunmaktadır. Mesela, 1925

“İrkçılık-Turancılık davası” adı verilen ve 65 oturum devam eden mahkeme,29 Mart 1945 tarihinde sonuçlanmış ve Atsız,6,5 seneye mahkûm olmuştur. Bu kararı temyiz ettiren Atsız, bir buçuk yıl kadar tutukluluk süresinin sonucunda 23 Ekim 1945 tarihinde tahliye edilmiştir. 5 Ağustos 1946 tarihinde 2 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi’nde tutuksuz olarak başlayan bu dava 31 Mart 1947 tarihinde sonuçlanmış ve yirmi dokuz oturum süren mahkeme bütün sanıkların beraatına karar vermiştir.⁹⁸

Tutuksuz yargılandığı bu dönemde, devlet hizmetinden uzakta bırakılan Atsız ekonomik olarak darboğaza düşmüş ve ailesinin geçimini sağlamak adına kitaplarından bazılarını satmak durumunda kalmıştır. Bir müddet arkadaşı Tahsin Demiray’ın Türkiye neşriyatında çalışan ve en önemli eserlerinden biri olan “Bozkurtların Ölümü” adlı eseri bu yayınevinden çıkaran Atsız⁹⁹,Sururi Ermete adlı şahısın ismini müstear olarak kullanarak “Türkiye asla boyun eğmeyecektir” diye bir kitap da yazmıştır. Ayrıca, İhsan Koloğlu’nun çıkartmakta olduğu “Altın-Işık”, Haluk Karamağralıoğlu’nun çıkartmakta olduğu “Kür şad”,Zeki Özgür’ün çıkartmakta olduğu “Özleyiş” ve Mustafa Tatlısu’nun çıkartmakta olduğu

yılında yaptığı bir konuşmasında şu sözleri sarf etmiştir: ‘Vazifemiz bu vatan içinde bulunanları behemehal Türk yapmaktır.Türklere ve Türkçülüğe muhalefet edecek anasırı kesip atacağız...’,bkz, Hasan Ünder, “Atatürk İmgesi’nin Siyasal Yaşamdaki Rolü”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 2: Kemalizm**,ed.Tanıl Bora,Murat Gültekingil,6.B,İletişim Yayınları,İstanbul,2008,s.81 İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı olması Türkçüler nazarında olumlu karşılanmıştır.Atsız, hatıratında İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı olduğu gün en çok sevilenlerden birisinin kendisi olduğunu söylemektedir.Bkz,Atsız,**Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**,s.153.Günay Göküsü Özdoğan’da, dönemin diğer önemli Türkçüsü Reha Oğuz Türkkan’ın dergilerinde İsmet İnönü’ye dair saygının dile getirildiğin gündeme getirmektedir.Bkz,Özdoğan,**Turan’dan Bozkurt’a**,s.242.Dönemin Türkçüleri’nin İsmet İnönü’ye yönelik olumlu yaklaşımlarında,İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı olmasından sonra, Rıza Nur ve Zeki Velidi Togan gibi Atatürk döneminde aktif politikanın dışında kalmış ve yurtdışına çıkmış birçok kişiyi Türkiye’ye davet etmesi etkili olmuştur.Bkz,Özdoğan,**Turan’dan Bozkurt’a**,s.242.Ancak, bu nutuktan sonra Türkçüler, İsmet İnönü’yü kendisine amansız bir düşman olarak görmüşlerdir.

⁹⁸ Sertkaya,**a.g.e**,s.XIII-XIV.Bu davada Atsız’ın yaptığı savunma için bkz,**a.g.e**,s.XLIX-LV.Atsız, bu tutukluluk sürecinde, sanılanın aksine meşhur “tabutluk” işkencesine tabii tutulmamıştır.Buna mukabil, tutuklular arasında “mezarlık hücresi” denilen yerde bir hafta kalmak zorunda kalmıştır.Bkz,İsmet Tümtürk,**a.g.e**,s.14.Davanın bir diğer tutuklusunu ve Atsız’ın ömrü boyunca arkadaşı olan Muzaffer Eriş de, Atsız’a çeşitli işkencelerin yapıldığını fakat “tesadüfen” Atsız’ın “tabutluğa konulmadığını söylemektedir.Eriş’in aktardığına göre,Atsız bir sohbetinde şu sözleri sarf etmişti; “Benim her şeyimi öğrendiklerini sanıyorlar ama, işte bu noktayı öğrenememişler:Sıcağa dayanamadığımı...Bkz,Muzaffer Eriş, “Atsız’dan Hatıralar”,**Boğaziçi**,s.5.Bu dava sürerken,İrkçılık-Turancılık davasında tüm duruşmalar boyunca sanıkların avukatı olan Kenan Öner’e, Hasan Ali Yücel iftira davası açmıştır.Mahkemenin Kenan Öner’i haklı bulan kararı ve Kenan Öner’in beraatı, İrkçılık-Turancılık davasının bir nevi rövanş niteliğinde görülmüştür.Bkz,Özdoğan,**Turan’dan Bozkurt’a**,S.121-122.

⁹⁹ Özdemir, **a.g.e**,s.33.

“Kızılma” dergilerinde yazılar yazmıştır.¹⁰⁰ 1949 yılında ise “Bozkurtların Dirilişi” adlı eserini meydana getirmiştir.

Atsız 1949 yılında Süleymaniye Kütüphanesi’ne “uzman” olarak tayin edilmiştir. Bu tayinde, Atsız’ın Edebiyat Fakültesinden arkadaşı olan dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu’nun aracılığı etkili olmuştur. Kısa bir dönem çalıştıktan sonra ise DP’nin iktidara gelmesiyle, Haydarpaşa Lisesi’ne edebiyat öğretmeni olarak atanmıştır.¹⁰¹

Bu noktada, Atsız ile Demokrat Parti arasındaki ilişkiye bir parantez açmak yerinde olacaktır. DP iktidara geldiği zaman; “Türkiye Cumhuriyeti 1950 Mayısında kurulmuştur. Ondan önceki 1923-1950 çağı gayri meşru ve müstebit bir diktatörlüktür. Diktatörlüğü yapan Halk Partisi ve O’nun ileri gelenleridir”¹⁰² gibi cümleler sarf eden Atsız Menderes hakkında da 1950’li yılların başında; “*Türklük-Müslümanlık davasının her safhasına karışan, Başbakan Adnan Menderes gibi aşağı yukarı müttefikan sevilen bir devlet adamı*”¹⁰³ ifadelerini kullanmıştır. Kuşkusuz Atsız’ın bu düşüncelerinde tek parti döneminde yaşadığı ağır bunalımlar rol oynamıştır. Ayrıca, Demokrat Parti iktidara gelince, kendisinin öğretmenliğe geri alınışı Demokrat Parti’ye ve O’nun Başbakanı Adnan Menderes’e karşı teveccühünde etkili olmuş olabilir. Bu dostane ilişkiler çok uzun sürmeyecek ve Atsız’ın hayat hikâyesindeki düş kırıklıkları devam edecektir.

1.2.4 Atsız’ın Süleymaniye Kütüphanesi Yılları

Atsız, Haydarpaşa Lisesi’nde öğretmenliğe başladıktan sonra “Orkun” adlı bir dergi neşretmeye başlamıştır.¹⁰⁴ Bu süreç içerisinde, 1951 yılında Türk Milliyetçileri Derneği adıyla örgütlenen milliyetçi bir oluşum zuhur etmiştir. 1951 Ekiminde açılan bu derneğin Ankara, İstanbul, Samsun, Konya, Kayseri,

¹⁰⁰ Sertkaya, a.g.e, s.LXXVII.

¹⁰¹ a.g.e, s.XIV.

¹⁰² Atsız, “Kurucular Meclisi”, sayı:9, Orkun, 1 Aralık 1950, **Makaleler IV**, s.340.

¹⁰³ Atsız, “Tarih Şuuru”, Orkun, sayı:29,20 Nisan 1951, **Makaleler I**, 2.B, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1997, s.107. Atsız başka bir yazısında daha da ileri giderek; “Türkiye cumhuriyeti 1950 Mayısında kurulmuştur” demektir. Bkz, Atsız, “Kurucular Meclisi”, Orkun, sayı:9, 1 Aralık 1950, s.339.

¹⁰⁴ Sertkaya, a.g.e, s.XVI. Bu dergide, Alparslan Türkeş “Kazganoğlu” müstearını kullanarak yazılar yayınlamıştır.

Kütahya, Kars, Kırıkkale, Kırıkhan, Muğla, Tire, Menemen, Gümüşhacıköy, Uzunköprü, Derik, Uşak, Hani, Nevşehir, Çanakkale, Burhaniye, Uluborlu, Kırşehir, Diyarbakır, Afyon, Malatya ve Arpaçay’da şubeleri bulunmaktadır.¹⁰⁵Büyük bir ilgi gören bu dernekte, Atsız’ın, Remzi Oğuz’un ve Nurettin Topçu’nun fikirlerini paylaşan insanlar, CHP’ye karşı bir koalisyon içerisine girmişlerdir.¹⁰⁶

3 Mayıs 1944 hadiselerinin yıldönümü münasebetiyle anma tertipleri düzenleyen ve yukarıda bahsedildiği gibi ülkenin dört bir yanına şubeler açan bu derneğin faaliyetleri, dönemin iktidardaki partisi konumundaki DP’yi endişelere sevk etmiştir. Atsız’ın 1952 yılı Mayıs ayında “Devletimizin Kuruluşu” konulu verdiği konferans ise bu endişeleri açığa çıkarmıştır.¹⁰⁷

Atsız, bu konferansta Türk tarihine nasıl bakılması gerektiği noktasında yorumlarını aktarır. Türk tarihini alışılmış görüşlerin dışında, kendine has yorumlarıyla değerlendirerek, tarih boyunca tek Türk devletinin kurulduğunu ve Türkiye Cumhuriyeti’nin de bu devletin devamı olduğunu iddia eder.¹⁰⁸

Bu konferansın üzerinde özellikle Cumhuriyet gazetesi çevresinde akisler uyanmış ve Atsız üzerine muhalefet odağı oluşmuştur. Atsız’ın bir öğretmen olduğu, nasıl siyaset yapabildiği gibi temel itiraz noktalarıyla hükümeti eleştiren yazılar kaleme alınmıştır.¹⁰⁹ Bakanlık tarafından yapılan tahkikat sonucunda Atsız’ın yaptığı konuşma “ilmi” bulunur ancak Haydarpaşa Lisesi’ndeki Edebiyat Öğretmenliği görevinden “muvakkat” kaydı ile alınarak Süleymaniye Kütüphanesi’ne memur olarak tayin edilir.¹¹⁰ Bu tarihten sonra da Orkun dergisi 1960’lı yıllara kadar bir daha yayınlanmamıştır.¹¹¹31 Mayıs 1952 tarihinden

¹⁰⁵ Jacob M. Landau, **Pantürkizm**, Çev. Mesut Akın, Sarmal Yayınları, İstanbul,1999,s.195.

¹⁰⁶ Deliorman, **Tandığım Atsız**,s.45.

¹⁰⁷ **a.g.e**,s.45.

¹⁰⁸ **a.g.e**, s.45.Atsız, Türk tarihi’ne nasıl bakılması noktasındaki bu fikri ilk defa 1941 yılında Çınaraltı dergisinde belirtmiştir. Bkz, Atsız, “*Türk Tarihine Bakışımız Nasıl Olmalıdır*”,Çınaraltı, sayı:1,1941,**Makaleler I**, s.91-102.Atsız’ın bu konudaki düşüncelerini kitaplaştırmıştır. Bkz, Atsız, **Türk Tarihinde Meseleler**,4.B,İrfan Yayınevi, İstanbul,1997.

¹⁰⁹ **a.g.e**,s.46.

¹¹⁰ Sertkaya,**a.g.e**,XIV.

¹¹¹ Orkun dergisinin sahibi ve neşriyat müdürü olan İsmet Tümtürk, Orkun dergisinin kapanmasının sebebini, maddi imkânsızlıklara ve Atsız’ın hasta oluşuna bağlar ancak Deliorman, Atsız’ın mektuplarına istinat ederek, derginin kapanmasının sebebini dergide, dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Tevfik İleri’yi savunan yazılar çıkmasına bağlamaktadır. Bkz, Deliorman, **Tandığım Atsız**, s.39.

emekliliğini istediği 1 Nisan 1969 tarihine kadar Süleymaniye Kütüphanesi'nde çalışan Atsız'ın en uzun memuriyeti bu kütüphanede olmuştur.¹¹²

Bu gelişmelerden sonra, yazı faaliyetine bir süre ara vermek zorunda kalan Atsız, 1956 yılında Ocak gazetesinde yazılar yazar.¹¹³ Aynı yıl “Türk Ülküsü” adlı eseri meydana getirir.1958 yılında Akşam gazetesinde “tefrika” halinde ikinci romanı olan “Deli Kurt” adlı romanını neşreden Atsız'ın¹¹⁴,1957-1959 arasında İstanbul Enstitüsü Dergisi'nde, Necip Fazıl'ın çıkartmakta olduğu Büyük Doğu'da, Türk Yurdu'nda, Türk Kütüphanecileri Derneği Bülteninde makaleleri çıkmıştır.¹¹⁵ Aynı yıl, yine tek parti dönemi CHP'sinin kadrolarını hicvettiği bir roman olan “Z Vitamini” Büyük Doğu dergisinde tefrika halinde yayımlanır.¹¹⁶

27 Mayıs Darbesiyle birlikte Atsız, yazı faaliyetine bir süreliğine ara vermek durumunda kalır. Ancak, 60'lı yıllar Atsız'ın yazı faaliyetinin en verimli olduğu dönemdir. Kendisinin çıkartmakta olduğu “Orkun” dergisinde 1962-1964 arasında makaleler yayımlayan Atsız, İsmet Tümtürk'ün dergisi olan “Milli Yol” dergisinde de yazılar yayımlamıştır. 1964'te çıkarmaya başladığı “Ötüken” dergisinde ise ömrünün sonuna kadar yazılarını yayınlamayı sürdürecektir. Ayrıca, Nurullah Barınan'ın çıkartmakta olduğu “Gözlem” dergisine de makaleler göndermiştir.

1962 yılında, Atsız “Türkçüler Derneği” adlı bir kuruluşun başına geçmiştir. Atsız'ın başkanlık yaptığı tek milliyetçi dernek mezkûr dernektir.¹¹⁷ Ayrıca,

¹¹² Sertkaya, a.g.e, s. XIV.

¹¹³ Deliorman, a.g.e, s. 116.

¹¹⁴ Deliorman, a.g.e, s. 121.

¹¹⁵ Sertkaya, a.g.e, s. LXXX-LXXXI.

¹¹⁶ Atsız, bu tefrikaları “Selim Pusat” müstearı ile yayınlamıştır. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.57.

¹¹⁷ Deliorman, a.g.e, s.223. Derneğin ileri sürülen ana amaçları: Türkler arasında Türkçü duyguları güçlendirmek; örnek Türkçüler yetiştirmek; Tanrıyı, Türkçülüğü, anavatanı seven, tarihe, tarihsel anayurda, dile, kültüre, ırk ve Türkler'in kutsal değerlerine kendilerini veren kişiler olmak, Türk ulusu içinde adalet, ahlak, bilgi, özgürlük ve disiplini daha da ileriye götürmek için çalışmak; Türk birliğine ve anayurt, ahlak ve milli duygulara karşı olan zararlı fikirlerle mücadele etmek; anayurt içerisindeki diğer milliyetçi tutumları desteklemektir. Bkz, Landau, a.g.e, s.220. Atsız'ın Türkçüler Derneği ile yazdığı yazı için, bkz. Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.228-230.

Altan Deliorman'a göre, 1961 yılında Adalet Partisi, Atsız'a milletvekilliği teklif etmiş ancak Atsız bu teklifi kabul etmemiştir.¹¹⁸

1.2.5 Atsız'ın Son Yılları

Atsız'ın 1967 yılında Ötüken dergisinin 40.sayısından itibaren yayımladığı "Konuşmalar", "Kızıl Kürtlerin Yaygarası", "Bağımsız Kürt Devleti", "Doğu Mitinglerinde Perde Arkası", "Satılmışlar-Moskof Uşakları" yazılarda Türkiye'deki Kürtçü faaliyeti ele almaktadır.¹¹⁹ Gittikçe güç kazanan ve yaygınlaşan Kürtçü faaliyet karşısında dönemin yöneticilerini uarmaya çalışan Atsız, ciddi bir kamuoyu yaratır. Bunun üzerine, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Atsız hakkında bir tahkikat başlatılır ancak makalelerde suç teşkil edilecek herhangi bir bulguya rastlanmadığı kanaatine ulaşılır. Ancak, hem Kürtçü derneklerin hem de mecliste bulunan Kürt kökenli milletvekillerinin yoğun uğraşları sonucunda, konu hakkında yeniden tahkikat başlatılır ve derginin sahibi konumunda olan Atsız ile yazı işleri müdürü konumunda olan Mustafa Kayabek mahkemeye verilir. 12 Mart muhtırasıyla birlikte ülke çevresinde sıkıyönetim ilan edilse de, Atsız sivil mahkemelerde yargılanmaya devam eder. Bu süre içerisinde en önemli romanlarından biri olan "Ruh Adam"ı 1972 yılında neşreden Atsız; altı yıl süren bu yargılama süreci sonunda Mustafa Kayabek ile beraber 15 ay hapse mahkûm edilir. Kararın temyizi için Yargıtay'a başvurulsa da Yargıtay bu hükmü tasdik eder ve ceza kesinleşmiş olur.¹²⁰

Bu süreçte, kronik enfarktüs, yüksek tansiyon ve ağır romatizma gibi rahatsızlıklar sebebiyle, Haydarpaşa Numune Hastanesinde yatan Atsız için "cezaevine konulamayacağı" yönünde rapor verilmiş ancak Adli Tıp bu raporu kabul etmeyerek, raporu "reviri olan bir cezaevinde kalabilir" hükmüyle değiştirmiştir. Bunun üzerine infaz savcılığı tarafından 14 Kasım 1973 yılında

¹¹⁸ Deliroman, eserinde lise sıralarından arkadaşı olan Erk(Yurtsever) ile Atsız'ın yanına gittiklerini ve Atsız'ın bu teklifi kendilerine sorduğunu belirtir. Deliorman, bu teklife sıcak yaklaşmış Erk Yurtsever ise bu teklifi reddetmesi gerektiğini söylemiştir. Bkz, Deliorman, **a.g.e.**,s.164. Hem Deliorman hem de Yurtsever ile yapılan mülakatta, bu anekdot doğrulanmıştır. Atsız ile ilgili yapılan bütün mülakatlarda ise, Atsız'ın tabiatının siyaset yapmaya elverişli olmadığı vurgulanmıştır. Yağmur Atsız, anılarını anlattığı eserinde ise şu cümleyi sarf etmektedir: "Bizim ailenin Demokrat Parti ile hiçbir 'siyasi' münasebeti olmamıştır". Bkz, Y. Atsız, **a.g.e.**, s.87.

¹¹⁹ Atsız, "Konuşmalar I", Ötüken 1967, sayı40, "Konuşmalar II", sayı 41, "Konuşmalar III", sayı42, "Bağımsız Kürt Devleti Propogandası" sayı 45, "Doğu Mitinglerinde Perde Arkası" sayı 47, "Satılmışlar" sayı 48, **Makalalar III**, s.379-393, s.517-547.

¹²⁰ Özdemir, **a.g.e.**, s.35-36.

Topkapı Cezaevinde konulan Atsız bir müddet sonra bünyesinde revir bulunduran Sağmalcılar Cezaevinde yerleştirilmiştir. Atsız'ın yakınları, dönemin cumhurbaşkanı olan Fahri Korutürk'e müracaat ederek, Atsız'ın affedilmesini rica etmişler ve Fahri Korutürk, yetkisini kullanarak Atsız'ın cezasını affetmiştir.¹²¹

1975 yılının başında kardeşi Nejdet Sançar'ı kaybeden Atsız derinden sarsılır ve 10 Aralık Perşembe günü akşamı evinde rahatsızlanarak kalp krizi geçirir.11 Aralık 1975 günü de vefat eder.¹²² Atsız üzerine akademik bir çalışma yapan Cihan Özdemir de, Atsız Armağanı'nda onun monografisini yazan Osman Fikri Sertkaya da, Atsız'ın cezaevinden çıktıktan sonra üzerinde çalıştığı, "Türk Tarihi" adlı eserinin hazırlıklarına devam ettiği ve ölümü yüzünden eserini bitiremediğinden bahsetmektedirler.¹²³ Ancak oğlu Yağmur Atsız bu konuda farklı sözler ileri sürmektedir. Atsız'ın bir "Türk tarihi" adlı eser meydana getirmek gibi bir planının olduğunu ancak ölümünden sonra bütün aramalara rağmen bu çalışmaya ait olarak kayda değer herhangi bir metin bulunmadığını belirtmektedir.¹²⁴ Buna ilave olarak, Yağmur Atsız, Nihal Atsız'ın 1952'den beri en az "Türk Tarihi" kadar önem verdiği ve bu minvalde onlarca hanedan mensubu ile mülakatlar yapıp notlar aldığı "Osmanoğulları'nın Mahrem Hayatı" adlı eseri gündeme getirmekte ancak, Atsız'ın evrak-ı metrukesinde bu esere ait hiçbir kayıt bulunmadığını ifade etmektedir.¹²⁵

¹²¹ Sertkaya, **a.g.e**,s.XVIII. O dönemde, Adalet Partisinden milletvekili olan Tekin Erer, bu hususta şu sözleri söylemektedir: "Yurdun dört bir yanından reisicumhura çekilen telgraflar tesirini göstermiş ve cumhurbaşkanı Cevdet Sunay(Tekin Erer, burada yanılmaktadır zira o dönemde cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'tür) af yetkisini kullanarak tahliyesini sağlamıştı.O zaman Meclis'te bulunan bizler de bu affın sağlanmasında karınca kararınca gayret göstermiştik.Bu arada, o tarihte Burdur Valisi olan Ömer Naci Bozkurt'un adını da zikretmeliyim..." ,bkz.Tekin Erer, "*Büyük Türkçü Atsız*",**Boğaziçi**,Aralık 1985,s.22. Atsız'ın oldukça yakınında bulunan Refet Körüklü de, bu af isteği konusunda şu cümleleri sarfetmiştir: "Cezaevinden bana yazdığı bir mektubunda da Cumhurbaşkanı nezdinde kendisinin affı hususunda yapılan teşebbüsler karşısında üzüntü duyduğunu, kimseden şahsı için merhamet beklemediğini ifade ediyor *hele Çetin Altan gibi malum şahsın affını esbab-ı mucibe olarak gösterilerek Cumhurbaşkanı tarafından kendisinin de affedilmesini isteyenlere kırıldığını,kızdığını,öyle bir şahsı affettiği için beni de affedecekse Cumhurbaşkanıdan böyle bir affı istemediğini belirtiyordu*".Bkz, Refet Körüklü, "*Atsız Ölürken de Büyüktü*",**Boğaziçi**,Aralık 1985,s.3.

¹²² Özdemir, **a.g.e**,s.37.Atsız adına kılınan cenaze namazında, yakın arkadaşı olan Prof.Dr.Fethi Gemuhluoğlu namazı kıldırın hocanın, "Merhumu nasıl bilirdiniz" sorusuna, "O musalla taşı musalla taşı olalı böyle bir er görmedi" yanıtını vermiştir. Bu anekdot, Atsız'ın yakınlarıyla yapılan bütün mülakatlarda anlatılmıştır.

¹²³ Özdemir, **a.g.e**,s.37,Sertkaya,a.g.e,s.XX.

¹²⁴ Y.Atsız, **a.g.e**,s.214.

¹²⁵ **a.g.e**,s.214.

1.3 Atsız'ın Fikirleri Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

1.3.1 Atsız ve Türkçülük

Atsız'a göre Türkçülük, Türk milliyetçiliğinin ismidir. Kelimenin sonuna getirilen ek ise mensubiyet, taraftarlık ve sevgiyi ifade eder. Başka millet¹²⁶lerin, sevgisi ya da taraftarlığının, bu kelimeyle ifade edilemeyeceğini ifade Atsız'ın, bu ekin nitelediği “mensubiyet” duygusunu ön plana çıkardığı görülmektedir. Zaten, Atsız'a göre, başka milletlerin Türkleri sevmesi gerçek bir sevgiye değil menfaat icaplarına istinat etmektedir.¹²⁷

Atsız, Türkçülüğü “ülkü” düşüncesiyle özdeşleştirmiştir. Ülküleri, milletlerin manevi gıdası olarak gören Atsız, ülküsüz milletlerin yok olmaya mahkûm kalacağını düşünmekte; buna mukabil ülkülerin milletlere hız veren ve “uğruna ölünen büyük dilekler” olduğunu iddia etmektedir.¹²⁸

Atsız Türkçülük ülküsünü ise şu sözlerle tanımlamaktadır: “*Türkçülük büyük Türk ilinde Türk uruğunun kayıtsız-şartsız hâkimiyeti ve istiklali ile Türklüğün*

¹²⁶ Atsız, batı dillerindeki “nation” kelimesini “millet” olarak kullanılmıştır. Millet kelimesi, Osmanlı Türkçesinde “dinsel cemaat” anlamını taşımaktadır. Osmanlı Türkçesinde “nation” kavramına karşılık olarak bir çok kelime kullanılmıştır. Ahmet Cevdet Paşa ve Kanipaşazade Rıfat Bey, bu kelimeyi Türkçeye “kavim” olarak çevirirken, Ali Suavi, “ümme” olarak çevirmiştir. Şemseddin Sami de, din ve millet kelimesini eşanlamlı olarak kullanırken, ümme kelimesini “nation” lafzına mukabil kullanmıştır. Bkz, Ahmet Yıldız, **‘Ne Mutlu Türküm Diyebilene’, Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları(1919-1938)**, 2.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, 51-52. Osmanlı literatüründe Türk, Rum, Frenk gibi görünüşte etnik gibi görünen tabirler, aslında dini çağrışımlar içermektedir. Mesela, Rum ve Yunan Ortodoksları işaret ederken, Frenk, Latin ya da Batı Avrupalı Hıristiyanları nitelemektedir. Bkz, **a.g.e.**, s.49. Niyazi Berkes’in aktardığına göre, Arapça’da “umma” ulus birimi, “milla” ise müminler birimi demektir. Bkz, Niyazi Berkes, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, 12.B, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008. Millet sözcüğünün Arapçada “ümme”, “ümme”inse “millet” anlamına gelmesi Mete Tunçay’a göre, Türkiye’nin Batı’dan geri oluşu olgusuyla izah edilebilir. Bazı batılı sosyal bilimcilerden aktarım yapan Tunçay, Batı toplumlarında 16.yüzyıla kadar “din”in “milliyet” ile aynı anlama gelen bir sözcük olduğunu ifade etmektedir. Bkz, Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması, 1923-1931**, 4.B, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005, s.22. Milli Mücadele döneminde kullanılan “millet” kavramının sözcüğün hangi anlamını çağrıştırdığı konusu da tartışma konusudur. Bu konuda bir örnek olarak, bkz. Ahmet Yıldız, **‘Ne Mutlu...’**, s.130. Bu noktada, günümüz Türkçesinde “nation” kelimesine mukabil olarak kullanılan “millet” kavramı ile “ulus” kavramı arasında ayırım olduğu muhakkaktır. Tanıl Bora’ya göre, İslami millet kavramı, modernizm tarafından seküler temelde kutsalı dışlayarak kurulmuş “yapay” toplum modelini ifade eden “ulus” kavramından mutlak surette ayırılmaktadır. Ulusçuluk, laik oluşuyla milliyetçilikten ayrılmaktadır. Bkz, Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, 5.B, Birikim Yayınları, İstanbul, 2008, s.141. Atsız’ın niçin “nation” kelimesine karşılık olarak “millet” kelimesini tercih ettiği konusu üzerinde düşünölmeye değer bir noktayı teşkil etmektedir. Burada, Atsız’ın, “ulus” kavramını Kemalist milliyetçilik anlayışını remzeden bir kelime olarak gördüğünü ve bundan ötürü “millet” kelimesini tercih ettiği varsayımı ortaya atılabilir.

¹²⁷ Atsız, “*Türkçülük*”, Orkun, sayı: 17, 15 Haziran 1963, **Makaleler III**, 2. B, İrfan Yayınları, İstanbul, 1997 s.11.

¹²⁸ **a.g.m.**, s.11.

her yönden bütün milletlerden ileri ve üstün olması ülküsüdür".¹²⁹ Bu ülkünün, Türk tarihinde birkaç kere gerçekleştiğini iddia eden Atsız'a göre Türkçülük dört kaynaktan bu günlere gelmiştir. İlk kaynak, Türk ırkının şuuraltından yüzyıllardan beri yaşayan milliyetçilik duygusudur.¹³⁰ İkinci kaynak ise, Avrupa'da gelişen ve "halkçı" olan milliyetçilik düşüncesi tarzını Türk milletine uygulamak isteyen Tanzimat dönemi aydınların hareketidir.¹³¹ Üçüncü kaynak ise, devletin içerisinde bulunan yabancı unsurların "ihamet"idir. Dördüncü kaynak ta, üçüncü kaynağa bağlı olarak, devletin 200 yıldan beri yaşadığı sorunlara karşı "teyakkuz" halinde bulunmasıdır.¹³²

Türkçü kimdir sorusuna cevap arayan Atsız, Türkçü'nün Türk ırkının üstünlüğüne inanmış olan insan olduğunu belirtir. Milli menfaatleri şahısların üstünde tutan, milli mukaddesata ve maziye saygı gösteren, vazife ahlakı yüksek olan, haksızlığa savaşta pervasız olan bir insan diye tanımladığı Türkçü'nün, "eyyamperest ve dalkavuk olamayacağını" ileri sürer.¹³³ Bu noktada, "ırk" hassasiyetini dile getiren Atsız; Türkçü'nün "Türk"ten olabileceğini, her Türkçü'yüm diyen Türk'ün de Türkçü olamayacağını, Türkçü olabilmek için samimi olunması gerektiğini ifade etmiştir.¹³⁴ Ayrıca, Atsız'a göre kendini milliyetçi olarak tanımlayan herkes Türkçü sayılamaz çünkü milliyetçilik genel bir deyimdir. Dış Türklerle ilgilenmeyen ve sadece Türkiye'nin bütünlüğü ve güvenliği noktasında Türk milletine bağlı kalan kişiler milliyetçi sayılabilir ama Türkçü sayılamaz.¹³⁵

¹²⁹ a.g.m,s.11-12.

¹³⁰ Burada Atsız'ın milliyetçilik düşüncesine "primordialist"(ilkçi) bakışla yaklaştığı görülmektedir. Bu yaklaşıma göre, milliyetçilik fitri bir duygudur ve milletler eski çağlardan beri var olan yapılardır. Ayrıntılı bilgi için bkz, Umut Özkırımlı, **Milliyetçilik Kuramları, Eleştirel Bir Bakış**, s.81-104.

¹³¹ Burada, Atsız'ın "halkçı" diyerek, Rousseau'nun genel irade(general will) kavramını işaret ettiği yorumu yapılabilir. Rousseau'ya göre, bir grubun diğer bir grubu egemenlik idaresi altına almasını önlemenin yolu "genel irade" ye teslim olmaktır. Bkz,Özkırımlı,a.g.e,s.40. Bu anlayış, "sivil milliyetçilik" düşüncesidir ki Fransız İhtilali sonrasında yayılan ve cumhuriyet düşüncesinin temelini oluşturan bir kavramdır.Atsız'ın düşüncelerine toptan olarak bakıldığında, "halk egemenliği" gibi sivil milliyetçiliğin kavramları yer almamaktadır.Mesela, Günay Göksü Özdoğan, Atsız'ın önemli günler veya milli bayram düşüncesinde 23 Nisan'ın yer almadığına vurgu yaparak, Türkçü milliyetçiliğin, sivil milliyetçiliğin asil unsurlarından biri olan "halk egemenliği" kavramına yer vermediğine değinmektedir.Bkz,Özdoğan,**Turan'dan Bozkurta**,s.198.

¹³² Atsız, "*Türkçülük*",**Makaleler I**, s.12.

¹³³ Atsız, "*Türkçü Kimdir*", Orkun, sayı:3,2 Ekim 1950,**Makaleler III**, s.21.

¹³⁴ a.g.m, s.22.

¹³⁵ Atsız, "*Türkçülük ve Siyaset*",**Ötüken**,26 Temmuz 1972,**Makaleler III**, s.26.

Türkçülük fikrinin Almanlar tarafından çıkarıldığı fikrine sert bir şekilde karşı koyan Atsız, “bu yanlış fikrin sebebinin” Türkçülüğün yalnız İttihat ve Terakki tarafından yürütülen bir ideoloji olduğu sanısında yattığını belirtmektedir. Tanzimat’tan sonraki çağdaş Türkçülüğün tarihine bakanların, bu düşüncenin yanlışlığını anlayabileceğini ifade eden Atsız, çağdaş Türkçülüğün dört büyük şahsiyetinin olduğunu, bunların da Ali Suavi, Süleyman Paşa, Ziya Gökalp ve Rıza Nur olduğunu belirtmektedir.¹³⁶

1.3.2. Atsız ve Turancılık¹³⁷

Turancılık fikri, 1830’lu yıllarda, Ural-Altay dilleri üzerine yapılan akademik çalışmalar sonucunda Macaristan’da ortaya çıkan bir düşüncedir.19.yüzyılın sonunda akademik bir ilginin çok ötesinde, siyasal ve ideolojik bir anlam kazanan “Turan” kavramı Panturanizm’e evrilmiştir. Bu akım, Macaristan’da, “Panortodoksi”, “Panslavizm” ve “Pancermenizm” gibi dönemin büyük “pan” ideolojilerine alternatif olarak geliştirilmiş ve önem kazanmaya başlamıştır.¹³⁸

Her ne kadar Macar Turancılığından etkilenmiş olsa da, gerek Osmanlı topraklarında gerekse de Rusya topraklarından yaşanan Türk grupları arasında ortaya çıkan Turancılık farklı bir yönelim içerisine girmiştir. Macar Turancılığı, Macar milletinin lideri olacağı bir ülke tasavvur ederken, içerisinde Türklerin de olduğu diğer Turanî kavimleri de ihtiva etmiştir. Ancak, Türk Turancılığı, Türk

¹³⁶ Hüseyin Nihal Atsız, “*En Sinsi Tehlike*”,**İçimizdeki Şeytanlar&En Sinsi Tehlike&Hesap Böyle Verilir**,2.B,İrfan Yayınları, İstanbul,1997,s.62. Bu dört isimden hiçbirisinin, dış Türklerden olmaması ilgiye değerdir.

¹³⁷ Farsça bir sözcük olan Turan, İran’ın Avesta efsanesinde ve Firdevsi’nin Şhnamesinde geçen ve bu coğrafyada ikamet eden kavimleri Sami-Aryen topluluklardan ayırmak için İranlılar tarafından kullanılan bir isimdir. Önceleri, sadece coğrafi ve kavmi alanları ayırmak için kullanılan bu kavram, 19.yüzyıla beraber Türkoloji çalışmalarıyla koşut olarak kültürel, siyasi ve tarihsel anlamlar içermiştir. Hint-Avrupa ve Sami dillerinden ait olmayan Avrupa ve Asya dillerini teşmil eden Turan, daha sonraları Fince, Macarca ve Türk dil ve lehçelerini kapsayan bir dil ailesini nitelemek adına ortak bir dil ailesinin adı olarak kullanılmaya başlanır. Bkz,Günay Göküsü Özdoğan, “*Dünyada ve Türkiye’de Turancılık*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**,s.388. Türk Dünyasında, Turan kavramı, Pantürkçülük olarak Türkleştirilmiş yani Turancılık ile Pantürkçülük eş anlamlı olarak kullanılmıştır.Bkz,**a.g.m**,s.394. Bundan ötürü, burada Atsız ve Turancılık konusunu irdelerken, Atsız’ın da nitelediği gibi Turancılık lafzı, Pantürkçülük kelimesi yerine kullanılacaktır.

¹³⁸ **a.g.m**, s.389. Milliyetçilik düşüncesi 19.yüzyıl Avrupa’sında pan(birlik) hareketlerinin doğmasına yol açmıştır. Bu dönemde gelişen en önemli iki pan akımdan bir tanesi Panslavizm, diğeri ise Pancermenizmdir. Bkz, David Kushner, **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu(1876-1908)**,çev. Mehmet Zeki, Ay Köprüsü Yayınları, İstanbul,2004,s.24.

olmayan Turani unsurları açıkça dışlayan bir siyasal-kültürel vizyon geliştirmiştir.¹³⁹

Turan teriminin, Türkçü hareket içerisinde kullanımının yaygınlaşması, Ziya Gökalp tarafından sağlanmıştır. Macar Turancılığından farklı olarak, Turan'ı, bütün Türk halklarının birliği olarak tanımlayan Gökalp¹⁴⁰, şiirleriyle Turan fikrini popüler hale getiren isim olmuştur. Ziya Gökalp Turan'ı uzak bir "mefkûre" olarak değerlendirir ve bir nebze romantik bir öge olarak savunmuştur.¹⁴¹

Atsız'a göre Turancılık, her ne kadar zaman zaman akraba milletleri de içine alan bir sistem olarak düşünülse de, "tarihi mirasları da dâhil olduğu halde bütün Türkler'i bir tek devlet halinde birleştirmek ülküsüdür".¹⁴² Atsız, Turancılığın, milattan önceki üçüncü yüzyıldan beri var olan bir düşünce sistemi olduğunu ifade ederken¹⁴³, Türk Milleti'nin ülküsü olarak nitelendirdiği Turancılığı, herkesin dilediği şekilde anlattığını, bunu bir tür "romantizm" diye gösterdiğini dile getirmektedir. Milli ülkülerde onun şiir yönü olan romantizmin bulunduğunu ifade eden Atsız, ülkülerin aslında gerçeklere dayanan, açık ve kesin amaçları olan bir duygular ve düşünceler sistemi olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁴

¹³⁹ Özdoğan, **a.g.m.**,s.394.Nizam Önen'e göre,Macar Turancılığı, aralarında dilsel akrabalık bulunmakla beraber farklı dilleri konuşan halkları birleştirmeyi arzulayan Panslavizm ile; Türk Turancılığı ise Panalmanlıktan farklı olmayan Pancermenizm ideolojisi ile ortak motiflere sahiptir.Bkz,Nizam Önen, "*Turan'a İki Farklı Yol: Macar ve Türk Turancılıkları*",**Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik** ,s.406-408.

¹⁴⁰ Özdoğan,**a.g.e.**,s.28. Gökalp'ın, "Vatan nedir Türklere Türkiye ne de Türkistan/Vatan ilelebet müebbet bir ülkedir:Turan" dizileri, Türk Turancılığının adeta sloganı mahiyetinde olmuştur.

¹⁴¹ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, Kültür Bakanlığı, Ziya Gökalp Yayınları:7,İstanbul,1976,s.22.

¹⁴² Atsız, "*Turancılık*",Ötüken, sayı:6,30 Nisan 1973,**Makaleler III**, s.33.

¹⁴³ Atsız, "*Turancılık Romantik Bir Hayal Değildir*",Ötüken, sayı:3,Mart 1968,**Makaleler III**, s.41.

¹⁴⁴ **a.g.m.**, s.39. Turancılık fikrinin, Türk düşününde ve Türk siyasal yaşamında, romantik bir fikir olmaktan ileri gidemediği hususunda bir çok tez ileri sürülmüştür. Gün Soysal'a göre, Türklerin siyasi birliği konusu Türkiyeli milliyetçilerin geliştirdiği bir tezdır. Rusya'nın gerçeklerini bilmeyen ve biraz üstten bakış Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına kadar Türk milliyetçiliği içerisinde egemen olmuş, bağımsız Türk cumhuriyetlerinin ortaya çıkması ve ilişki kanallarının açılmasıyla birlikte bu tavrın oradaki insanlara ne kadar itici geldiği yavaş yavaş anlaşılmaya başlanmıştır. Bkz, Gün Soysal, "*Rusya Kökenli Aydınların Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin İnşasına Katkısı*",**Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik** , s.503. Aslında, Türk milliyetçiliğinin siyasal platformda temsilcisi durumunda olan MHP'nin kuruluşunda önemli aktörlerden biri olan Muzaffer Özdağ'ın şu sözleri bu minvalde önemlidir: "Dış Türkleri sevmemiz gayet doğaldır, ancak sağduyulu ülkeler gerçekçi siyasetler izlemek zorundadırlar ve 1960'larda hedef yayılmaktan çok Türkiye'yi korumak olacaktır". Bkz, Poulton, **a.g.e.**, s.182. Siyaset Bilimci olan oğlu Ümit Özdağ'ın 2000'li yıllarda yaptığı yorum da bu tez doğrultusundadır: "Siyasal Türk milliyetçilerinin her ne kadar soyut ve edebi içerikli bir "Turan" hayalleri olsa da hiçbir zaman jeopolitik bir "Turan" modelleri olmamıştır. Bkz, Ümit Özdağ, "*Türk Dış Politikasında Milliyetçilik*",**Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik** , s.177.

Atsız, Turancılık fikrinin bütün Türkleri yalnızca kültürel anlamda birleştirmek diye ortaya koymanın yanlış olduğunu ileri sürmekte ve kültür birliğinin ancak siyasi birlikten sonra doğacağını sosyal bir kanun olduğunu belirtmektedir. Makalesini yazdığı 1972 tarihi esnasında, Türkler arasında kültür birliği ancak gönül birliği, tek millet olmak şuuru ve bir miktar da dil birliği bağlamında yaşadığını iddia eden Atsız, eğer önlem alınamazsa 50 yıl içerisinde hal-i hazırda bulunan dil birliğinin yaşayamayacağını iddia etmektedir.¹⁴⁵ Bu bağlamda Türkçülük ile Turancılık arasında ayırım yapan Atsız, Türkçülüğün Türklerin her alanda üstün olması düşüncesi; Turancılığın ise Türkçülüğün siyasi amacı olarak bütün Türkleri tek bir devlet altında birleşmesi fikri olduğunu öne sürmektedir.¹⁴⁶

Turancılık fikrinin maceracı bir fikir olarak değerlendirilmesi üzerine ise Atsız; maceracılığın bir hata olmadığını, her ihtiyatlı düşüncenin de tedbirli davranış olarak telakki edilemeyeceğini belirtmektedir. Bu noktada Atsız, Kristof Kolomb'un Hindistan'ı keşif için yapmış olduğu yolculuğu ve Atatürk'ün Samsun'a çıkışını emsal olarak göstermektedir.¹⁴⁷

1.3.3 Atsız ve Irkçılık

Hayat hikâyesinde de anlatıldığı üzere, 1944 yılında Irkçılık-Turancılık adı verilen davada yargılanan Atsız, dava savunmasında ırkçı olduğunu reddetmemiş ve şu sözleri söylemiştir: “*Türkçüyüm, Türkçülük milliyetçiliktir. Irkçılık ve Turancılık da bunun şümulüne dâhildir... Irkçı ve Turancı olduğum için mahkûm olursam bu mahrumluk hayatımın en büyük şerefini teşkil edecektir*”.¹⁴⁸

Atsız'a göre Türk milliyetçiliğinin iki esası vardır. Bunlardan bir tanesi, yukarıda irdelenen Turancılık, diğeri ise ırkçılıktır. Atsız'ın düşün dünyasında ırkçılığın esaslı unsur olmasının sebebi, yalnızca Türklerin memleketi idare etmesi gayesinden ileri gelmektedir.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Atsız, “*Turancılık*”, **Makaleler III**, s.36.

¹⁴⁶ Atsız, “*Bir Ansiklopedinin Büyük Yanlışları*”, Ötüken, sayı:4,11 Şubat 1975, **Makaleler III**, s.57.

¹⁴⁷ Atsız, “*Turancılık*”, **Makaleler III**, s.34-35.

¹⁴⁸ Sertkaya, **a.g.e.**, s.LV.

¹⁴⁹ Atsız, “*Faruk Nafiz'e Bir İhtar*”, Orkun, sayı:19,9 Şubat 1951, **Makaleler III**, s.65. Atsız, bazı makalelerinde, Türkçülük ile ırkçılığı özdeşleştirmiştir. Mesela, bir makalesinde; “*Irkçılar yani Türkçüler* memleket

İrkçılığı öncelikle bir milli savunma vasıtası olarak gören Atsız, bu kavramı Türkiye’de azınlıkların kendi aralarında “gizlice” yürüttükleri ırk şuuruna karşı müteyakkız olmak olarak görür. Atsız’a göre ırkçılık, aynı zamanda bir sağlık meselesidir ve ırklar arasında yaşanan bir karışım daima “üstün” tarafın aleyhinde olur. Bu tez, birer pozitif ilim olan antropolojinin ve rasyolojinin ortaya koyduğu gerçeklerdir. Son olarak ırkçılık, bir “tarihi şuur” meselesidir. En eski Türk devletlerinden beri bu şuur devam etmekte ve tarih Türklere, en eskiden beri devletin önemli yerine getirilen yabancıların ihanetlerini göstermektedir.¹⁵⁰

Ancak Atsız, ırkçılığı Türkçüler için değişmez bir prensip olarak gösterirken, ırkçılığın, “laboratuvar muayenelerinden geçilerek hangi milliyete mensup olduğunu tayin etme” anlamına gelmediğini, her ırkın başka ırklarla karıştığını çünkü tabiatın bir müddet sonra “melez”liği tasfiye ettiğini iddia etmektedir. Buna karşılık, Atsız yine de başka ırklarla karışmanın “tehlike”li olduğuna değinmekte ve bu karışmanın süreklilik kazanması halinde ırkın bir daha düzelmek üzere bozulduğunu savunmaktadır.¹⁵¹ İrkçılığın yalnızca kan ve ırka dayanmadığını söyleyen Atsız ırkçılığın, Türklük şuurunda olmanın ve yabancı bir ırkın şuurunda olmamanın davası olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtir.¹⁵² Bu bağlamda Günay Göksü Özdoğan Atsız’ın ırkçılığının, mistik/manevi ırkçılığı temsil eden Le Bon’dan önemli ölçüde ilham aldığını iddia etmektedir.¹⁵³ Günay Göksü Özdoğan, İsmet Tümtürk’le yapmış olduğu mülakatı sunarak iddiasını pekiştirir.¹⁵⁴

Jön Türk aydınlarınca oldukça önemli ölçüde takip edilen bir düşünür olan Le Bon’un eserleri ilk önce Fuat Köprülü ve Sadrettin Celal tarafından Türkçe’ye

meselelerini duygu ve taassup açısından değil, milli menfaat, bilim ve akıl yönünden alıyor.” cümlesini sarf etmiştir. Bkz, Atsız, “*Sosyalizm Maskaralığı*”, Ötüken, sayı:5,15 Mayıs 1964,**Makaleler III**, s.349.

¹⁵⁰ Atsız, “*Veda*”,Orkun, sayı:68,18 Ocak 1952,**Makaleler III**, s.97-98.

¹⁵¹ **a.g.m**,s.98.

¹⁵² Atsız, “*Biz Ne İstedığımızı Biliyoruz*”,Ötüken, sayı:26,15 Şubat 1966,**Makaleler IV**, s.131.

¹⁵³ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a**, s.54.

¹⁵⁴ **a.g.e**,s.237. İsmet Tümtürk, Atsız’ın ırkçılığı ile alakalı şu sözleri söylemiştir: “ Evvela şunu söyleyeyim ki Atsız kafatasının antropolojik tarafıyla pek ilgili değildir. Hatta bir gün, 1944 İrkçılık-Turancılık davası dolayısıyla Atsız, Reha Oğuz Türkkan, ben dâhil 23 arkadaş Tophane’de Askeri Cezaevinde mevkuf iken bu kafatasçılık meselesi ortaya atılmıştı. Atsız, ‘kafatasından neyi kastettiğimizi’ sormuştu. Reha ile ben biraz izah etmeye çalışmıştık. *Atsız bizim bu konuda ifrata kaçtığımızı, hatta biraz saçmaladığımızı söylemiş idi*”.Bkz, “*Dava arkadaşları Atsız’ı Anlatıyor*”,**Boğaziçi**, Aralık 1985,s.31.Atsız’ın kafatasçılık ile ilgili “müstehzi” ifadeleri ve yorumları için, bkz.Y. Atsız, **a.g.e**, s.25-28.

çevrilmiştir. Ancak, Türk düşün dünyasına Le Bon ismini tanıtan ve adı bir ölçüde O'nunla anılan isim Abdullah Cevdet'tir.¹⁵⁵

Le Bon'a göre, bir milletin ruhunu oluşturan ahlaki ve akli karakterler, o milletin mazisinin bir ürünüdür. Her ne kadar aynı ırkın bireylerinde bu karakterler farklı görünse de, bu bireylerin çoğu bazı ortak karakterlere sahiptir. Bundan ötürü, bir kavim yaşayan mensupları tarafından değil, ölmüş olan unsurları tarafından yönetilirler. Vatan fikri ancak ırk birliğinde düşünülünce anlam kazanmaktadır.¹⁵⁶

Le Bon'a göre, kitleler mantıktan ziyade duygularıyla hareket ederler, belirsiz bir fikir kitlelerce benimsenirse birey tarafından da benimsenir oysa bir tek şahsın duyduğu infial tek tek şahıslara anlatılsa aynı etki sağlamaz.¹⁵⁷ Le Bon'a göre "cumhur" halk topluluğudur ve onu kalabalıktan ayıran yönü kolektif bir ruhu meydana getirebilmesidir. Cumhuriyetin radikal hareketlerine bakan bazı psikologlar, onların bu hareketlerini, ahlaka karşı saldırgan bulmaktadır. Her ne kadar cumhurlar radikal hareket ettiklerinde, "tecavüzlere elverişli ise de, aşırı fedakârlıklara ve feragatlere de kabiliyetlidirler". Ölçsüz, taşkın bireyler cumhur ruhunun radikal olduğu dönemlerde çıkar ve korkak bir adam bile kahraman hale gelebilir.¹⁵⁸

Daha önce de belirtildiği üzere, Atsız'ın düşün dünyasında sivil milliyetçilikte görülen "halk egemenliği" gibi kavramlara itibar etmediğini, ırkın tarihsel verilere dayandığını ve de "atalar" dan dan alınan mirasın ırkın mahiyetinde önemli bir parça teşkil ettiği görülmektedir. Atsız'ın tarihe ve tarihi kahramanlara verdiği önemde bu düşünceyle paralellik arz etmektedir. Bu minvalde, Atsız'ın fikri yapısının temelinde Le Bon etkisinin varlığından söz edilebilir. Zaten, Askeri Tıbbiye öğrenciliği zamanlarında, bu tarz eserlerin Askeri Tıbbiye'de ciddi anlamda revaç bulunduğu da vakidir.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Hilmi Ziya Ülken, **a.g.e**,s.250.

¹⁵⁶ **a.g.e**,s.255.

¹⁵⁷ Şerif Mardin, **Jön Türkler'in Siyasi Fikirleri,1895-1908**,Türk İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,1964,s.101.

¹⁵⁸ Hilmi Ziya Ülken, **a.g.e**,s.250,254.

¹⁵⁹ Zafer Yörük'e göre, Ömer Seyfettin'den beri Türkçü münevverler Gustave Le Bon'un "Psychologie Politique"inden haberdardırlar. Seyfettin, hümanizm karşıtı argümanlarında sık sık Le Bon'a başvurur. Bkz,

1.3.4 Atsız ve Faşizm

Atsız'ın fikir dünyası ile alakalı akla gelen ilk unsurlardan biri de “faşizm” dir. Atsız, hayatı boyunca bu sıfatla itham edilmiştir. Eserlerine bakıldığı vakit, Atsız'ın bu konuda fikirler öne sürdüğü müşahede edilmektedir.

Atsız, bir makalesinde “faşist” kelimesinin anlamının İtalyan milliyetçisi demek olduğunu ileri sürmüştür. İtalyanca ‘facio’ kelimesinden doğan bu sıfatın, Mussolli'nin İtalyan milliyetçi partisinde mensup olanlara ait olduğunu belirttiği faşizmin, devrin diğer milliyetçi fraksiyonlarına öncü olduğunu ve diğer milliyetçiliklerin de bu namla anıldığını işaret etmiştir.¹⁶⁰

Aynı makalede, komünizm ile faşizm arasında mukayese yapan Atsız; komünistlerin milliyeti inkâr ettikleri için dünyadaki bütün komünist partileri dost ve müttefik saydığını hâlbuki her milliyetçiliğin başka milliyetçiliklerin aleyhinde olduğunu belirtir.¹⁶¹

Atsız'a göre faşizm, komünizmin taşkın ve gayri ahlaki hareketlerinin reaksiyonudur. Milliyeti inkâr eden, milletleri yıkmak için geleneğe ve mukaddesata düşmanlık güden komünizme karşı milli varlıklarını korumak isteyen milletlerin başvurdukları bir ilaç olan faşizm; hürriyetin, anarşinin, komünizmin doğurduğu düzensizliklere ve kargaşalıklara karşı başvurulan disiplin yoludur. Avrupa'da faşizm yalnız üç ülkede, komünizm tehlikesi

Zafer Yörük, “*Politik Bir Psişe Olarak Türk Kimliği*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler**, s.313. Türkçülük fikrinin önemli isimlerinde Kırmımlı Lider Cafer Seydahmet Kırmımer’in “Ülkü ve Türkçülük” isimli kitabında da Le Bon’un ismi sıklıkla zikredilmektedir. Le Bon’un “Milletlerin Tekâmülü” adlı eserinden bir hayli atıf yapan Kırmımer, Le Bon’un doğu ve batı milletleri arasında yaptığıma ayırma vurgu yapmaktadır. Le Bon, bu ayırımın en önemli sebebinin batıda bulunan ve medeniyeti yaratan bir “elit” sınıfının olduğunu oysa doğu toplumlarında böyle bir sınıfın bulunmadığını iddia etmektedir. Bkz, Cafer Seydahmet Kırmımer, **Ülkü ve Türkçülük**,2.B,Su Yayınları, İstanbul,1978,s.52.Irkların mahiyeti üzerinde çalışan ve Türkçüler arasında teveccüh gören bir diğer ilim adamı da Gobineau’dur. Mesela, Özdoğan Atsız ile Reha Oğuz Türkkkan arasındaki en önemli farklardan birinin Türkkkan’ın Gobineau tipi bir ırkçılığı temsil etmesi olduğunu ileri sürmektedir. Bkz, Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a**, s.237.Orhangazi Ertekin de aynı noktaya temas etmiştir. Ertekin’e göre, Reha Oğuz Türkkkan ırkı antropolojik kıstaslarla değerlendirirken, Atsız buna karşı çıkıyor ve kültürel-ahlaki bir temelde yorumlaya çalışıyordu. Bkz, Orhangazi Ertekin,**a.g.m**,s.379.Gobineau, “Irkların Eşitsizliği Üzerine Bir Deneme” adlı eserde insan karakterinin temeli olarak ırk ya da kan fikrini ileri sürer.Nasıl atların bir ırkları diğerinden farklıysa,insan ırkı için de aynı durum geçerlidir.Bkz,David Kushner,**a.g.e.**,s.23.

¹⁶⁰ Atsız, “*Faşist*”, Ötügen, 5 Nisan 1974,Sayı:4,**Makaleler III**, s.73.

¹⁶¹ **a.g.m**, s.74.

içerisine düşmüş olan İtalya, Almanya ve İspanya’da doğmuştur. Demek oluyor ki faşizm bir toplumsal panzehirdir.¹⁶²

Atsız’a göre faşizmin unsurları arasında “milli ülkü”, “milli gurur”, “gelenek” ve “din” vardır. Komünizm dünyanın hiçbir yerinde çoğunluğun oyuyla iktidar mevkiine geçememişken, faşizm Almanya’da çokluğun oyuyla işbaşına geçmiştir. Milli ülkü ve milli gururla yoğrulan ve geçmişteki hakları arayan faşizm savaşmak mecburiyetindedir. Hayatta esas halin savaş olduğunu iddia etmesi Atsız nazarında biyolojik bakımdan doğrudur.¹⁶³

Atsız’ın Hitler hakkında da düşünceleri, O’na olan sempatisini dile getiririr. Askeri Tıbbiye anılarını anlatırken; “*Hitler’e ‘merhum’ dediğim de garipsenmesin ve yine derhal faşistliğime verilmesin. Başta Moskof dostlarımız olduğu halde bunca milyon gâvur ve çifti¹⁶⁴ öldüren bu adama merhem denmez de ne denir*” sözlerini kullanmıştır.¹⁶⁵ Ayrıca Almanya anılarını anlattığı makale de de şu ifadeleri kullanmıştır: “Şehir dışındaki anayollar çok güzeldi. *Bunları cennetmekân Hitler yaptırmıştı*”.¹⁶⁶

Bu düşünceler ışığında Atsız’ın faşizme ilgi duyduğu ve O’na methiyeler düzdüğü algılanabilir. Ancak, Atsız bu husus da kendisinin “faşist” olmadığını iddia etmiştir.

Atsız, kendisinin de mahkûm olmasına sebebiyet verecek olan,1967 senesinde çıkarmış olduğu bir dizi yazı serisi içerisindeki bir makalesinde, Reşit Ülker ve Selahattin Cizrelioğlu’na seslenmekte ve kendisinin 1940 yılında Mussolini’ye ithafen yazmış olduğu “Davetiye”¹⁶⁷ şiirini gündeme getirmektedir. Kendisinin faşist olmadığını, milliyetçilere faşist diyenlerin komünistler olduğunu söylemektedir.¹⁶⁸

¹⁶² Atsız, “*En Sinsi Tehlike*” **İçimizdeki Şeytanlar&En Sinsi Tehlike&Hesap Böyle Verilir**, s.53.

¹⁶³ **a.g.m**,s.54-55.

¹⁶⁴ Çıfıt, Yahudi manasına gelir.

¹⁶⁵ Atsız, **Çanakkaleye Yürüyüş&Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferler**, s.230.

¹⁶⁶ Atsız, “*68.Vilayete Seyahat*”, Ötüken,1969,sayı:12,**Makaleler IV**, s.264.

¹⁶⁷ Ey Benito Mussolini! Ey gayet duçe/İtalyanlar başvekili muhterem Duçe/İşittim ki yelkenleri edip fora/Gelecekmiş orduların yeşil Bosfor’a/Buyursunlar... Bizim için savaş düğündür; ***Din Arab’ın, hukuk sizin, harp Türklüğündür.*** Bkz. Atsız, **Yolların Sonu**, s.31.

¹⁶⁸ Atsız, “*Konuşmalar III*”, Ötüken,1967, sayı:43,**Makaleler III**, s.554.

Türkçülük fikrinin faşizm ile itham olunmasının yanlış bir düşünce olduğunu iddia eden Atsız, Türkçülerin ırkçı ve savaşçı oldukları için faşist addedilemeyeceğini, Alman Devleti'nin ırkçı olmasıyla (1943 itibariyle) bütün ırkçıların Almancı sayılamayacağını iddia eder.¹⁶⁹ Kendisinin faşistliğiyle alakalı olarak ise şu sözleri sarf etmiştir:

“Ben faşist değilim. Ben yalnız Türkçüyüm. Türk tarihinin içerisinde yüzüyorum. Diyebilirim ki her günüm 27 asrın içinde geçiyor. Bize kimin dost, kimin düşman olduğunu biliyorum. Onun için de hiçbir yabancı milleti sevmiyorum. *Fakat bu duygu bazı milletlerin meziyetlerini* görmeme engel değildir... Hakkımda türlü türlü sözler söyleyen insanlara ve hakiki fikrimi soranlara şunu söylemek isterim ki ben ne faşistim ne demokratım. Ben, yabancı kaynaklı hiçbir fikri benimsemeye tenezzül etmeyecek kadar milli şuur ve gurura malik bir Türküm. Siyasi, içtimai mezhebim Türkçülüktür”¹⁷⁰

Bütün bu bilgilerin ışığında, Atsız'ın faşizme ilgi duyduğunu, faşizmin komünizmle mukayese edildiği takdirde daha ehven bir ideoloji olduğunu düşündüğünü ve faşizan bir sistemle yönetilen Almanya gibi bazı devletlerin, iyi idare edildiği fikrine sahip olduğu söylenilebilir. Ancak, son paragrafta da çok açık bir şekilde görüleceği üzere, Atsız'ın yabancı kaynaklı hiçbir ideolojiyi benimsemediği ve her ne şart altında olursa olsun benimsediği fikirlerin milli kaynaktan yeşeren düşünceler olması şartını aradığı söylenilebilir.

1.3.5 Atsız ve Sosyal Darwinizm

Sosyal Darwinizm, 19. Yüzyılın ortalarında, bilimin temel referans olarak alındığı ve kutsandığı bir ortamda gelişen bir fikirdir. İsminden de anlaşılacağı üzere, Darwin'in ortaya attığı “evrim teorisi”nden kaynaklanan bu fikrin üzerinde mutabık kalınacak bir tanımın yapılması müşküldür.¹⁷¹ Bundan ötürü, konuya ayrılacak yerin kısıtlı olduğu da hesaba katılarak, kavram üzerinde en genel tanımı yapan Hofstadter'e başvurmak yerinde olacaktır. Hofstadter, Sosyal Darwinizm kavramını, “yaşamak için mücadele” ve “en iyinin hayatta kalması” düşüncelerinin toplumsal hayata tatbiki şeklinde tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, ilk olarak “laissez-faire” anlayışını doğanın bir kanunu olarak sunarak, statükoyu

¹⁶⁹ Atsız, “*En Sinsi Tehlike*” *İçimizdeki Şeytanlar&En Sinsi Tehlike&Hesap Böyle Verilir*, s.63.

¹⁷⁰ a.g.e,s.68.

¹⁷¹ Atilla Doğan, *Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul,2006,s.58.

devam ettirmek isteyen muhafazakârlar tarafından geliştirildiğini ancak daha sonraları “ırkçı” ve “emperyalist” düşünceler tarafından da kullanıldığını belirtmiştir. Birinci tarz yaklaşım İngiltere ve Amerika’da, ikinci tarz yaklaşım ise kıta Avrupa’ında söz konusu olmuştur.¹⁷² Atsız ve Sosyal Darwinizm bağlamında, ikinci tarzın söz konusu olması sebebiyle, Sosyal Darwinizm’in Kıta Avrupa’ında ne surette geliştiği üzerinde durmak gerekir.

Darwinizm’in geniş bir şekilde etkilediği Almanya’da, ırkçı düşünce Sosyal Darwinizmle bağlantıya geçmiştir. Alman düşünür Alexaneder Tille’ye göre, “hümanizm, eşitlik, Hıristiyan ahlakı, demokrasi, sosyalizm gibi düşünceler, toplumdaki ‘uygunsuzlar’ tarafından ortaya atılmış hile ve oyunlardan başka bir şey değildir”.¹⁷³ Nietzsche ise, Darwin’in “yaşamak için mücadele” fikrinin kıt kaynaklar hasebiyle kaynaklandığı fikrine katılmamaktadır. Nietzsche’ye göre “yaşamak için mücadele”, insanların “güç” arayışından kaynaklanmakta ve mücadelelerin büyük çoğunluğu daha çok servet ve lükse kavuşmak için verilmektedir.¹⁷⁴

Atsız’ın yazılarına bakıldığı vakit, Atsız’ın da Sosyal Darwinizm’in “ırkçı” veçhesiyle paralel fikirler ileri sürdüğü görülmektedir. Biyoloji ilmine göre, bütün canlıların amacının kendi soylarının bütün dünyayı bürümesi olduğunu ileri süren Atsız, bütün hayvanların ve bitkilerin cinslerinin bütün dünyayı kaplayamıyorsa bunun sebebinin aynı amacı taşıyan diğer cinslerin dirençten kaynaklandığını iddia eder. Türlerin, aynı amaç için yaptıkları bu faaliyet ve karşı karşıya kaldıkları bu dirençten, “hayat kavgası” doğmakta, zayıflar ezilmekte ve güçlüler çoğalmaktadır.¹⁷⁵ Atsız’a göre, insanlar eşit değildir ve tabiatта eşitlik diye bir şeyin olmadığı açıktır. Tabiatı da Tanrı yarattığı için, Tanrı canlılar

¹⁷² Akt. **a.g.e.**, s.59.

¹⁷³ **a.g.e.**, s.93.

¹⁷⁴ **a.g.e.**, s.95. Bir diğer Sosyal Darwinist düşünür, Osmanlı aydınlarını oldukça etkilemiş olan Ludwig Buchner’dir. “Kraft und Stoff” adlı eseri, Baha Tevfik tarafından, “Madde ve Kuvvet” olarak çevirilmiş ve materyalizmi, kanıt sunmak suretiyle izah eden bu eser, dönemin (20. Yüzyılın başı) İslamcılar tarafından geniş tepki bulmuştur. Bkz, Hilmi Ziya Ülken, **a.g.e.**, s.245. Ancak, Atsız ve Sosyal Darwinizm hususunda, bu mütefekkirin düşüncelerinin önemli etkisi olduğunu söylemek zordur çünkü Buchner, Sosyal Darwinizm’e “sosyalist” ve “materyalist” bir pencereden bakmıştır.

¹⁷⁵ Atsız, “*Ülküler Taaruzidir*”, Orkun, sayı:7,17 Kasım 1950, **Makaleler III**, s.83. Atsız’ın burada öne sürdüğü fikirler, Darwin’in, “doğal seleksiyon” kuramı ile benzeşmektedir.

arasında bir eşitlik düşünmemiştir.¹⁷⁶ Toplumların yayılmak ve büyümek için çatıştığını iddia eden Atsız; böyle bir toplumsak kural olmasa, “barışçı olan İsa’nın dinindeki” milletlerin asırlarca savaşmayacağını, Budist Japonların savaşın sözünü dahi etmeyeceğini ve Müslümanların birbirini öldürmeyeceğini öne sürmektedir.¹⁷⁷

Atsız, Türkçülüğün kendine özgü bir dünya görüşü olduğunu ve gerçekçi olan Türkçülüğün “yaşamak için kavga” kanununun sonsuza kadar devam edeceğini savunmaktadır. Bundan ötürü, Türkçülük, askerliğe karşı saygı duymalı ve Türk ırkının “askeri millet” olma geleneğini geliştirme amacını gütmelidir.¹⁷⁸

1.3.6 Atsız ve Sosyalizm/Komünizm

Atsız’ın yaşam öyküsüne bakıldığı vakit, Atsız’ın en çok mücadele ettiği ve üzerinde düşünceler ileri sürdüğü fikirlerin başında komünizmin geldiği görülmektedir. Gençlik yıllarından, ömrünün sonuna kadar, bu fikirle ve bu fikri güden çevrelerle uğraşan Atsız, 20. Yüzyılın önemli bir anti-komünistidir.

Komünizm ile sosyalizm arasında fark olduğunu belirten Atsız, sosyalizmin; milletin iktisadi hayatını düzenleyen ve milletin bütün fertlerinin mümkün olduğu kadar refaktan faydalanmasını sağlayan bir düzen olarak nitelemiştir. Sosyalizmin, bunu gerçekleştirme yolunda demokratik usullere başvurduğunu ifade eden Atsız; sosyalizmin “millet”, “din”, “aile”, “hürriyet” ve “mülkiyet” gibi kavramları kabul ettiğini söylemektedir.¹⁷⁹

Atsız’a göre komünizm ise, uygulanması ne surette olursa olsun milliyet, din, hürriyet ve mülkiyetin aleyhindedir ve iktidara geçmeyi zorbalıkla başarmak isteyen bir düşünce tarzıdır. Son gaye olarak komünizm bunları kaldırmaya çalışacak; “insanlığın binlerce yılda vardığı yolu kökünden yıkarak manevi

¹⁷⁶ Atsız, “Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir”, Ötüken, sayı:11,1970,**Makaleler III**, s.496.

¹⁷⁷ Atsız, “3 Mayıs 1944”, Ötüken, sayı:5,11 Nisan 1973,**Makaleler I**, s.211.

¹⁷⁸ Atsız, “Veda”, Orkun, sayı:68,18 Ocak 1952,**Makaleler III**, s.95. Atsız’ın Türkçülüğün kendine özgü bir görüşü dediği “yaşamak için kavga” kanununun, Sosyal Darwinizm’in “yaşamak için mücadele” kavramı ile aynı manaya geldiği açıktır. Askeri eylemi, savaşı ve vatanseverliğin bir tezahürü olarak gören militarist bakış, Sosyal-Darwinizm’den ilham almaktadır. “Devletin bekası” sorunsalına, birçok Osmanlı ve Cumhuriyet aydını bu düşüncenin kalıplarıyla yaklaşmıştır. Bkz, Ayşegül Altınay-Tanıl Bora, “Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.150.Osmanlı aydınlarının Sosyal Darwinizm ile münasebeti için; bkz, Atilla Doğan, **a.g.e**, s.145-333.

¹⁷⁹ Atsız, “Komünistler”, Ötüken, sayı:22,20Ekim 1965,**Makaleler III**, s.315.

sarsıntılara yol açacak, teknik seviye ne olursa olsun, insanları ruh bakımından hayvanlaştıracaktır”.¹⁸⁰

Sosyalizmin komünizme engel bir sistem olduğunun ileri sürüldüğünü ifade eden Atsız; sosyalizmin başına “milli” sıfatını takmadığı sürece her zaman komünizmin müttefiki, kardeşi ve öncüsü olacağını savunmaktadır. Atsız’a göre, Türkiye’de sosyalistlerle komünistlerin daima aynı dergi, dernek veya partilerde kısaca aynı çatı altında birleşmeleri bu “değişmez” kuralın bir görünüşüdür.¹⁸¹

Atsız, komünistlerin bütün dünyayı birleştirip yeni bir düzen kurmak iddiasıyla ortaya atıldıklarını; bu yeni düzende herkesin çalışacağını, her bakımdan sigortalı olacağını, kimsenin kimseyi sömürmeyeceğini, savaşların ortadan kalkacağını savunduğunu ifade ederken, bu düşüncenin bir ütopyadan, eskilerin tabiriyle “hayal-i ham”dan başka bir şey olmadığını iddia etmektedir.¹⁸²

¹⁸⁰ a.g.m, s.315.

¹⁸¹ Atsız, “Komünizmin Ahmak Kardeşi: Sosyalizm”, Ötüken, sayı:24, 16 Aralık 1965,s.333.

¹⁸² Atsız, “Komünizm Yıkılmaya Mahkûmdur”,Gözlem,20 Mart 1969,**Makaleler III**, s.325.Atsız’ın ölümünde çok kısa süre önce boşandığı ve çocuklarının annesi olan Bedriye Atsız’la Günay Göksü Özdoğan arasında geçen mülakatta; Bedriye Atsız, Atsız’ın komünizme tepkisinin doktiner tahliller veya düşünsel sebepler nedeniyle kaynaklanmadığını belirtmektedir. Bedriye Atsız’a göre, Atsız’ın komünizme olan tepkisi, Çarlık Rusya’sıyla bir fark olmadığını düşündüğü ve “düşman” saydığı Sovyetler Birliği yönetimine karşı olmasıdır. Bkz, Özdoğan, **Turan’dan Bozkurt’a**, s.183. Atsız’ın Sovyetler Birliği’ne düşman olması kuşkusuz bu devleti “tarihi düşman” olarak görmesiyle beraber, tabiiyetinde Türk kökenli halkları barındırıyor olmasıdır denilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ATSIZ'IN MAKALERİNDE ve ESERLERİNDE “DİN” OLGUSU

2.1 30'lı Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”

Hayat hikâyesi bahsinde de değinildiği üzere, Atsız'ın Türk düşün hayatında önemli bir mevki edinmesi, 1931 yılında çıkartmaya başladığı “Atsız Mecmua” adlı dergiyle başlamıştır. Bu on yıllık zaman dilimi sürecinde, “Orhun” adlı bir dergi de çıkaran Atsız, çeşitli makaleleri ve kitaplarında, “din” olgusu bağlamında, düşüncelerini okuyuculara aktarmıştır.

Atsız, bir makalesinde, bu dönemde oldukça teveccüh gördüğünü düşündüğü, “komünizm, frenkperestlik ve kozmopolitlik” düşüncelerinin “ülkü” eksikliğinden kaynaklandığını ileri sürmekte ve bu fikirlerin ülke içerisinde gelişmeye hız kazanması karşısında, sarılacak tek dayanağın “Türkçülük” fikri olduğunu savunmaktadır. Atsız'a göre, “*din bir mefkûre olma kuvvetini*” kaybetmiştir.¹⁸³ Burada Atsız, açıkça Türkçülüğü “din” olgusunun yerine ikame edilmesi gereken bir düşünce olarak sunmaktadır.

Çanakkale Savaşı'nın anlattığı bir makalesinde ise Atsız'ın bir önceki paragrafta dile getirdiği düşünceleri somutlaştıran ifadelere rastlamak mümkündür. Türk gençliğine seslenen Atsız şu cümleleri kullanmaktadır: “*Sen Arap Muhammed'in mezarını artık bıraktıktan sonra **senin kaben Çanakkale, Sakarya ve Dumlupınar** değil midir? Sen **kabene**, rahat bir geminin içinde cazbant dinleyerek mi, yoksa yalçın yollarda, vaktiyle Çanakkale'de Türk vatanını korumaya koşanların çektiği zahmeti çekerek, yayan mı gitmek*

¹⁸³ Atsız, “*Maziye İnkâr Edenler, Darülfünun ve Milli Tarih Kongresi*”, Atsız Mecmua, sayı:16,15 Ağustos 1932, **Makaleler II**, s.213. Türk modernleşmesi sürecinde, bu tip “pozitivist” yorumlar batıcı cenahtan da gelmiştir. Mesela, Celal Nuri(İleri), “Mukadderat-ı Tarihiye” adlı eserinde Türkiye’de artık dini hislerin yerini milli hislerin aldığını söylemektedir. Bkz, Nuray Mert, “*Cumhuriyet Türkiyesi'nde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler**, s.198.

istersin?”¹⁸⁴Burada Atsız, İslamiyet’in peygamberi olan Hz.Muhammed’in etnik kimliğini öne çıkartmakta, Türk gençliğinin artık İslam’ın kutsal mekânı olan “kabe”yi bıraktığını iddia etmekte ve artık Türk gençliğinin yeni kutsal mekânının “milli” öneme haiz olan, mezkûr yerler olması gerektiğini savunmaktadır.” Çanakkale’ye Yürüyüş” adlı eserinde ise, Atsız daha da ileri giderek, “Kâbe” öznesini “Arap Muhammed”in mezarı olarak değiştirir ve de Araplar’ın “ihamet”ine vurgu yaparak, artık o mezarı bırakanların topraklarının “Kâbe” olarak sayılamayacağını öne sürer.¹⁸⁵

Atsız, Cumhuriyet dönemi ile birlikte “muasır medeniyete ulaşma” parolası ışığında “batı medeniyeti” dairesi içerisine girme arzusuna karşı çıkmaktadır. Bu hususta tarihi referans alan Atsız, dilde yaşanabilecek yabancılaşmayı öne çıkarır. Türklerin tarihte, Manihaizm, Budizm ve İslamiyet dinine girerken dillerini koruyabildiklerini ancak Türkçe’nin edebiyat dilinin bu medeniyetlerden dolayı oldukça bozulduğunu belirten Atsız; Türklerin İslamiyet’i kabul ettiği dönemde, bu tehlikeyi anlatabilecek kimselerin bulunmadığından yakınmaktadır.¹⁸⁶Atsız, İslamiyet’in girmesi ile “medeniyet dairesi” değişikliği içerisine giren Türklerin, Arapça ve Acemcenin “istila”sına uğradığını ifade ederken öncelikle, “Allah” ve “Muhammed” lafızlarının girdiğini ve zikredilen kelimeleri bu dillerden gelen yabancı menşeli klişelerin takip ettiğini iddia etmektedir.¹⁸⁷ Bir başka makalesinde ise Atsız bu hususta daha sert bir yorum getirerek, “*Dilimize önce Allah girerek Tanrı’yu kovdu. Arkasından “Muhammed” geldi*”¹⁸⁸ ifadesini kullanarak açıkça İslamiyet’in Türklük nazarında yabancılaştırıcı etkisi olduğuna işaret etmektedir. Atsız, İranlıların, kendi milli dinlerini kılıç korkusuyla değiştirirken eski dinlerini ve ruhlarını koruduklarını, ancak İslamiyet’i çoğunlukla “iktisadi” sebeplerle kabul eden Türkler’in milli benliklerini

¹⁸⁴ Atsız, “Çanakkale Savaşı”,Atsız Mecmua, sayı:17,1932,**Makaleler I**, s.165. Mehmet Özay’a göre, insanlık din duygusundan bağımsız bir yaşam sürmediği gibi, dini etkinin süreklilik içermesiyle birlikte her zaman bir “kutsal” arayışı içerisinde olmuştur. Bundan ötürü, değişim nasıl bir toplumsal gerçeklikse, “kutsal arayışı” da o denli toplumsal bir gerçekliktir. Bkz, Mehmet Özay, **Sekülerleşme ve Din**, İz Yayıncılık, İstanbul,2007,s.67.

¹⁸⁵ Atsız, **Çanakkale’ye Yürüyüş**, s.6. 1933 yılında Atsız, içerisinde daha sonradan eşi olacak olan Bedriye Atsız, Demokrat Parti’nin Milli Eğitim Bakanlığı’nı yapacak olan Tevfik İleri ve Türkçülüğün tanınmış simalarından olan Fethi Tevetoğlu’nun bulunduğu 9 arkadaşı ile Çanakkale’ye yürüyüş tertip etmiştir. Bkz, Fethi Tevetoğlu, “*Bir Üstün Karakter Adamı*”,**Boğaziçi**, Aralık 1985,s.19.

¹⁸⁶ Atsız, “*Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz*”,Atsız Mecmua, sayı:12,1931,**Makaleler I**, s.464.

¹⁸⁷ **a.g.m**, s.465.

¹⁸⁸ Atsız, “*Türk Dili*”,Orhun, sayı:2,1934,**Makaleler I**, s.328.

kaybetme noktasına geldiğini iddia etmiştir. Atsız'a göre her ne kadar Türkler, daha önce mani dininin ve Çin medeniyetinin olumsuz tesirlerine uğrasa da, İslamiyet'in olumsuz tesiri diğerlerinden çok daha fazla olmuş ve Türkler milli kültürlerini ihmal etmeleri yüzünden birçok belaya maruz kalmıştır.¹⁸⁹ Atsız bu minvalde, din değiştirmeyi “medeniyet” değiştirme olarak yorumlamakta ve aynı “yanlış”lığın “batı medeniyeti” içerisine girildiğinde, Hıristiyanlığın menfi tesirleri ile tekrarlanacağına inanmaktadır. Zira Atsız'a göre, İslam'a girişte yaşanan medeniyet değişimiyle, İslam sadece “din” yoluyla değil, medeniyeti oluşturan dil, kültür gibi unsurlar yoluyla da girmiştir ve Türklerin Hıristiyan olmasıyla birlikte batı medeniyetinin de bütün unsurları Türklüğe zerk edilecektir.¹⁹⁰

Atsız, “batı medeniyeti” dairesine girme arzusunu ve bu yönde yapılan uygulamaları eleştirirken, cumhuriyet döneminde “laiklik” noktasında yapılan bazı reformlara övgüler düzmüştür ve yazılarında “laiklik” konusundaki duyarlılığını dile getirmiştir. Halk içinde kaynaşan aydın sınıfının yıllarca, acıklı ilhamlar almak durumunda kaldığını belirten Atsız; halka doğru yeni ve asil bir hareketin başladığını söylemiştir. Atsız'ın; “*sultanlar kaçıyor, halifeler boğuluyor, halkı bir ejder gibi asırlardan beri istismar eden tekkelerin, tarikatların, beyni kefenli softaların vücutları kaldırılmasa da nüfuzları kırılıyor ve zararları azaltılıyor*”¹⁹¹ sözleri bu minvalde, münevverlerin halkı aydınlatmak için daha elverişli bir ortamın sağlanabildiğini ima etmekte ve “laiklik” uygulamalarına övgüler düzmektedir. Dinde Türkçülük adına yapılan Kuran ve Ezan'ın Türkçe okunması uygulamasını destekleyen Atsız¹⁹², bir yazısında Şekip Tunç hakkında olumsuz sözler sarf ederken; “*Her ne kadar Şekip Beyin fikirleri arasında eskiden beri Latin harflerini kabul etmek gibi memlekete faydalı olanlar varsa da...*” cümlesini kullanır. Bu cümle, kendisinin de “alfabe reformu”

¹⁸⁹ Atsız, “*Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyor muyuz?*”, Atsız Mecmua, sayı:11,1932, **Makaleler III**, s.458-459.

¹⁹⁰ Atsız'ın bu bağlamda, Hıristiyanlaşmayı, milli ölçekte “yabancılaşma” olarak gördüğü anlaşılmaktadır. İşin ilginç kısmı da bundadır. Atsız, Hıristiyanlığı “dini” referanslarla değil, tarihi ve sosyolojik referanslar kullanarak “kabul edilemez” görmüştür. Medenileşme süreci ile Hıristiyanlığa eğilim gösteren bir zümrenin peyda olduğunu düşünen Atsız bu zümreyi şu şekilde tarif etmiştir: “Onlara göre İsa'nın insani ve şiirli dini dururken Muhammed'in kurban bayramı yapan barbar dinine kadar bir yanlışlık tasavvur edilemez. İnsaniyetperver İsa kullarının vahşetleri bile efendiler nazarında 'temdin'dir. Bkz, Atsız, “*Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz*”, **Makaleler III**, s.463-464.

¹⁹¹ Atsız, “*Halk ve Münevver*”, **Makaleler IV**, s.122.

¹⁹² Atsız, “*Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz*”, **Makaleler IV**, s.464.

konusunda taraftar olduğunu ve bu reformu desteklediğini göstermektedir. Atsız'ın alfabe değişimi konusunda taraftar olması üzerinde değinmek lazım gelmektedir.

Bernard Lewis'e göre, birçok toplumda din ile alfabe arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır ve Osmanlı toplumunda bu ilişki en açık bir biçimde ortaya çıkmıştır. Güney Slavlar'ın dili, Katolik Hırvatlar tarafından Latin alfabesiyle yazılırken, Ortodoks Sırlar tarafından Kiril alfabesiyle; Suriye'de Arap dili, Müslümanlar tarafından Arap alfabesiyle yazılırken, Hristiyanlar tarafından Süryani alfabesiyle ve Yahudiler tarafından İbrani alfabesiyle yazılmaktadır. Girit'te Rumca konuşan Müslümanlar bu dili Arap harfleriyle yazarken, Anadolu'da Türkçe konuşan Hristiyanlar kendi dillerini kiliselerine göre Rum ya da Ermeni alfabesiyle yazmışlardır.¹⁹³Bu bilgiler ışığında, Osmanlı dünyasında toplumların alfabe kullanırken, etnik temellerle değil dini mensubiyetlerine göre alfabe kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu minvalde Atsız'ın, laikleşmeyle birlikte gelen zihniyet değişimine de uyum sağladığı görülmektedir zira kendisi de zikredilen dünyada doğmuş ve bir yerde o dünyanın yetiştirmiş olduğu nesildendir.¹⁹⁴

Atsız, “laiklik” adına yapılan reformlara sempatiyle yaklaşmanın yanında laikliğin bekası noktasında da duyarlılık göstermiştir. Dönemin gençliğini, “dalkavuk” ve “şarlatan” olarak niteleyen Atsız, bu tespitine emsal olarak şu

¹⁹³ Bernard Lewis, **a.g.e.**, s.574.

¹⁹⁴ Burada, Osmanlı toplumunda bilhassa 19.yüzyıla beraber gelişen fikirlerin mirasının göz ardı edildiği sonucu çıkarılmamalıdır. Meşrutiyet döneminde itibaren Osmanlı aydınları, “Arap yazısını Türk fonetiğine uygun bir biçimde ıslah etme”, “Doğrudan doğruya Latin harflerinin alınması” ve “İslamiyet öncesinde kullanılan Türk yazısını alma” görüşleri etrafında toplanmışlardır. Bkz, Niyazi Berkes, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, s.548.Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde bu düşünceler pratiğe de geçmiştir. Mesela, II. Meşrutiyet döneminde kurulan ve Türkçü bir niteliğe haiz olan “Türk Derneği” üyelerinden Milaslı Hakkı Bey, yeni bir alfabe icat etmiştir. Bu yeni alfabe, normal Arap harflerinin bitişik olmadan ayrı ayrı yazılması ve hareketler vasıtasıyla fonetik sorununun çözülmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bkz, Füsun Üstel, **a.g.e.**,s.32.Latin harflerinin kullanılmasına da bu dönemde başlanılmıştır. 1911 yılında kurulan Genç Kalemler dergisinin ilk sayfasında Arap harfleriyle yazılan başlığın altına Latin harfleriyle “Guandj-Kalemlar” yazılmıştır. Bkz, Masami Arai, **a.g.e.**,s.51. Alfabe reformu 1 Kasım 1928’de kabul edilmezden evvel, kamuoyunda bu konuda tartışmalar yapılmaktadır. Türkçülüğün önemli bir mümessili olan Necip Asım, 1924 yılında eski Türk harflerini ve Arap alfabesini milli yapının önemli bir unsuru saymakta, Fuat Köprülü, Latin alfabesinin alınmasına doğrudan karşı çıkmaktadır. Yine Türkçü olan Ayaz İshaki, Arap harflerinin yetersizliğini kabul etse de, çözümün Latin alfabesinin kabul edilmesinde değil, Arap harflerinin ıslahında bulur. Bkz, Niyazi Berkes, **a.g.e.**,s.549. Atsız'ın, alfabe değişikliği konusunda taraftar olması üstüne üstlük eski Türk harflerinin kabul edilmesine yönelik herhangi bir söz kullanmayıp Latin harflerinin kabulünü “memleket adına hayırlı” olarak görmesi bu bakımdan ilgiye değerdir.

cümleyi sarfetmektedir: “**Kubilay, Türkiye için kafasını kestirdikten biraz sonra Hukuk talebesi çay ziyareti vermişti**”¹⁹⁵ Bilindiği üzere “Kubilay”, Türk siyasi yazınında “devrim şehidi” olarak simgelenir ve “Kubilay” laikliğin sembolü olarak Türk siyasi literatürüne girmiştir. Kubilay’ın Türkiye için öldüğünü düşünen Atsız’ın, bu bağlamda “laikliği” veyahut da “irtica” ile mücadeleyi Türkiye’nin temel bileşenlerinden biri olarak gördüğü söylenilebilir. Dönemin mevcut Darülfünun’unu eleştirdiği makalesinde ise Atsız, bu kurum içerisindeki bazı hocaların laikliğe aykırı davrandığını belirtmekte ve eleştirmektedir: “**İmtihanda mühim bir meseleymiş gibi İskender’in atını soran hocalarla, eserinin Mısır’daki Cami-ül Ezherde okunmasıyla övünen müderrislerle bu iş yürümez. Laik bir devletin darülfünunda ders okutan bir adam eserlerinin mutaassıp ve kurunuvustai Cami-ül Ezherde revaç bulmasıyla iftihar ediyor demektir.**”¹⁹⁶ Alıntı da müşahede edildiği üzere, Atsız dönemin üniversite kadrolarını aleni bir biçimde laikliğe aykırı davranmakla eleştirmekte ve böyle bir durumun “laik” bir devlette kabul edilemez olduğunu ifade etmektedir.

Atsız’ın yapmış olduğu “millet” tanımı da bu hususta ilgi çekicidir. Türk olmak için ilk önce Türk kanından gelinmesi şartını öne süren Atsız, daha sonra “dil” unsurunu daha sonra da “dilek birliği” olgusunu öne sürmektedir.¹⁹⁷ Burada, Atsız’ın, milleti oluşturan unsurlar dâhiline “din” ünitesini almadığı görülmektedir. Atsız bu yıllarda yazdığı bir başka makalesinde ise milliyetçilik ile “hilafetçilik-İslamcılık”ın birbirine tamamen zıt iki fikir olduğunu ileri sürmüştür.¹⁹⁸

Atsız, bütün insanların kardeş olmasının, ihtirasın ve kavganın ortadan kalkmasının doğanın kanuna ters olduğunu ifade ederken, bu düşüncenin,

¹⁹⁵ Atsız, “*Milli Uyanıklık*”, Atsız Mecmua, sayı:13,1933,**Makaleler III**, s.223.

¹⁹⁶ Atsız, “*Maziyi İnkâr Edenler, Darülfünun ve Milli Tarih Kongresi*”,**Makaleler III**, s.214.Şerif Mardin’e göre 1930’lı yıllarda Türk milliyetçiliği baştan sona “laik”tir. Türklerde yerleştirilmek istenen milliyetçilik imajı için seçilen imgeler İslamiyet’e geçmeden önce kazanılan başarılarından seçilmiştir. Bkz, Şerif Mardin, **Türkiye’de Din ve Siyaset**, Der. Mümtaz’er Türköne/Tuncay Önder,14.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2008,s.231.

¹⁹⁷ Atsız, “*Yirminci Asırda Türk Meselesi II Türk Irkı=Türk Milleti*”,Orhun, sayı:9,16 Temmuz 1934,**Makaleler III**, s.146. Atsız’ın burada, “millet” anlayışını, “etnik milliyetçilik” düşüncesinde olduğu gibi “ırk” ve “dil” unsurlarına dayandırdığı gözlemlenmektedir. Zaten Atsız da, makalenin içerisinde, Almanların “millet” tarifinde ırkı esas aldığını belirtmekte ve de Almanların ırkı esas almasının sebebinin “bir Cermen ırkının” var olmasında olduğunu iddia etmektedir. Atsız’a göre, Fransızların ya da Amerikalıların “millet” tanımlamasında “ırk” bileşeninin inkâr edilmesinin sebebi ise bu iki milletin tek bir ırka dayanmamasında aranmalıdır. Bkz, **a.g.m.s.139.**

¹⁹⁸ Atsız, “*Askerlik Aleyhtarlığı*”,Atsız Mecmua, sayı:17,**Makaleler IV**, s.481.

medeniyette ilerlemiş olan ilerlemiş milletlerin savaşta mağlup edemedikleri “geri” kalmış olan milletlere yaptığı bir propaganda olarak görmektedir. Atsız’a göre, bu propagandayı yapan ve “İsa’nın insanlık “düsturlar”ını telkin eden Amerikalı, İngilizler, Fransızlar ve Alman papazların milletlerinin silahlanmaya yaptıkları yatırımlar bu durumu kanıtlamaktadır.¹⁹⁹ Atsız’ın burada Sosyal-Darwinist bir yorum yaptığı görülmekte ve de Alman düşünür Alexaneder Tille’nin yukarıda zikredilen; “hümanizm, eşitlik, Hristiyan ahlakı” gibi düşüncelerin ortaya atılmış bir “hile” olduğu fikrine paralel bir yaklaşımda bulunduğu müşahede edilmektedir.

Atsız’ın bu senelerde “din” olgusu ekseninde öne sürdüğü fikirlere bakarak, kendisinin din değiştirmeyi bir medeniyet değişimi olarak gördüğünü; Türklerin daha önce Buda, Mani ve İslamiyet’e girdikten sonra bu dinlerin olumsuz etkilerine maruz kaldığını öne sürdüğünü ve Türkçülüğün artık Türkler için bir “ülkü” olarak “din” yerine ikame edilmesi gerektiğini savunduğu söylenilebilir. Ancak, Atsız’ın bu yıllarda yine de din’in işlevsel yanları olduğunu ve manevi anlamda “din”i gerekli gördüğünü düşündüğünü gösteren ifadelere de rastlamak mümkündür.

Atsız’ın bizzat tertip ettiği ve daha sonradan kitaplaştırdığı Çanakkale’ye yürüyüş adlı eserde, Çanakkale Savaşı’nda yaşanan “kahramanlık”ları anlatırken şu sözleri kullanması dikkat çekicidir: “ *Umumi seferberlik dolayısıyla orduya gelen en ihtiyar efrat bile hiç olmazsa su taşımak suretiyle vazifelerini yaptılar ve bazıları ezan okuyarak maneviyatı takviye ettiler... Bu harpte Türkler büyük bir aşk ve şevkle çarpışmışlardır. Birçok efrat ayak üzerinde çamaşır değiştirip abdest alarak temiz elbise ile şehit olmak üzere harbe giriyorlardı. Bu suretle seçme ve birkaç misli faik Avustralya fırkasını yüz geri ettirmişlerdi...*”²⁰⁰

Fikirler bahsinde de geçtiği üzere Atsız şiddetli bir komünizm muhalifidir ve 30’lı yıllardaki yazılarında da komünizm fikrini eleştirmekten geri durmamıştır. Bir makalesinde komünizmi tenkit ederken, komünizmin patronla işçi arasındaki eşitsizliği kaldırmak üzere ortaya çıkan bir fikir olduğunu ancak ilk yaptığı

¹⁹⁹ Atsız, “*Milli Meskûre*”, Atsız Mecmua, 15 Haziran 1932, **Makaleler III**, s.174.

²⁰⁰ Atsız, **Çanakkale’ye Yürüyüş**, s.51,53.

faaliyetin “din”leri, “milliyet”leri ve “vatan”ları inkâr etmek olduğunu ileri sürmektedir.²⁰¹ Atsız’ın komünizmi eleştirirken, bu fikrin “din”lere de karşı olduğunu düşünerek tenkit etmesi, “din” olgusunu sahiplendiği intibamı uyandırmaktadır.

2.2 40’lı Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”

Türkçülük fikri, yukarıda da bahsedildiği üzere 40’lı yıllarda bir “düşünsel çiçeklenme” dönemine girmiş ve bu durum neşriyat anlamında önemli bir zenginliği beraberinde getirmiştir. Atsız bu zenginliğe katkı yapan isimlerin başında gelmektedir. Ancak bu dönemi Atsız adına ikiye ayırmak yerinde olur. İlk dönem, “İrkçılık-Turancılık” davasına kadar geçen süreçtir ki, dönemin zengin neşriyat alanı bu safhada oluşmuştur. İkinci dönem ise Atsız’ın hapisneden çıktıktan sonra kâh kendi ismiyle kâh müstear isimle bazı dergilerde yazdığı yazılardan oluşmaktadır.

Atsız, ülkülerin “maddi faydası nedir” gibi faydacı gerekçelerle sorgulamanın doğru olmadığını çünkü hiçbir “inanç” unsurunun matematiksel mantıkla sorgulanamayacağını iddia etmektedir. Atsız’a göre bu mantıktan yola çıkıldığı takdir de, varlığı matematiksel olarak ispatlanamayan Tanrı’nın varlığı da aynı bağlam içerisine girmelidir. Ancak, yüz milyonlarca insan Tanrı’nın varlığına inanmakta ve bu inançtan güç almaktadır. Ülküleri de bu surette değerlendirmek gerekir.²⁰² Burada Atsız’ın, daha önce de değinildiği üzere Türkçülük ile özdeşleştirdiği, “ülkü” düşüncesini “din” düşüncesiyle bir tuttuğunu veya başka bir ifadeyle “Türkçülük” düşüncesini “din”leştirdiği çıkarımı yapılabilir. Mesela Atsız bu yıllardaki bir yazısında 30’lu yıllarda söylediği fikre paralel olarak, “milli kabe” terimini kullandığına şahit olunmaktadır. Türk milletinin kahramanları adına bir “şeref şehrah(yol)”ı yapılması gerektiğini ifade ettiği bir yazısında, bu şehrahın “Meçhul Asker” anıtı ile birlikte Türk milletinin “milli kabe”si olacağını dile getirmektedir.²⁰³

²⁰¹ Atsız, “Komünist, Yahudi ve Dalkavuk”, Orhun, sayı:5,12 Mart 1934,**Makaleler III**, s.171.

²⁰² Atsız, “Kızılçelma”, Kızılçelma, sayı:1,1947,**Makaleler IV**, s.233.

²⁰³ Atsız, “Türk Milletinin Şeref Şehrahi”, Kopuz, sayı:1,1943,**Makaleler I**, s.79.

Atsız, başka bir makalesinde, Hun devrinde yaşayan Türkleri referans olarak vererek, o dönemde askeri ruhun, toplumun ve hayatın her yerinde hâkim olduğunu belirtir ve bu insanların savaşta ölmekten gurur duyduklarını hatta yatakta ölmekten çekindiklerini ifade eder. Atsız, bu insanların İslamiyet'in "cennet vaadi" gibi bir menfaatlerinin olmadığı halde "şeref"leri uğruna öldüklerini²⁰⁴ ifade ederek bu dönemi yüceltmektedir. Burada Atsız'ın İslamiyet öncesi dönemi "ahlak" babında daha üstte tuttuğu yorumu yapılabilir. Atsız, burada Türklerin "şaman" inancına mensup olduğu dönemi kast etmektedir. Atsız, "milli din" olarak tanımladığı Şamanizm'i şu şekilde tarif etmektedir: "Gök Türklerde "Tengri" yani sema bütün dünyayı ve beşeriyeti yaratan bir Tanrı değil, **Türk Tanrısıdır**. Yine Gök Türklerde 'Umay' adında bir kadın Tanrı tanıtılıyordu ki bu da iyilik ve acıma Tanrısı idi. İşte Türklerin bu milli dinine Şamanizm diyoruz".²⁰⁵ O dönemi betimleyen başka bir yazısında ise, şu sözleri sarf etmiştir: "**Tanrı'nın Türk Tanrısı olduğuna, mavi gökle kara toprak arasındaki insanoğullarının yalnız Türklerden ibaret bulunduğuna, kendi ırklarının başkalarına hâkim olarak yaratıldığına inanan atalarımız için kahramanlık bir tabiat, fazilet bir huydu...**".²⁰⁶ Atsız'ın bu sözlerinden yola çıkarak, Şamanizm'i sadece Türkler adına "milli" bir din olarak görmediğini, bu dindeki "Tanrı" kimliğini de "Türk" olarak tasvir ettiğini görmekteyiz.

Atsız birer İslami terim olan "şehit" ve "gazi" olarak adlandırdığı askerleri anarken ise Tanrı'ya meydan okuyacak kadar cesurdur: "*Burada her şey bir savaştır. Tabiata karşı, düşmana karşı ve hatta **Tanrı'ya karşı günümüz bir gazadır**... Bu yurt baştanbaşa şehitler ve gaziler diyarındır. Bu vatan bir boydan bir boya tunç heykeller otağıdır... Bu ebedi heykeli artık, dünyanın nizamını kurmuş olan **Tanrı bile deviremez**."*²⁰⁷ Burada Atsız'ın Tanrı kavramını geniş mana da mı kullandığı, yoksa semavi dinlerin "Tanrı" olgusunu mu kast ettiği açık değildir. Ancak, görüldüğü üzere dört yıl ara ile yazdığı iki farklı makalenin birisinde, pagan dönemin "Tanrı" inancını överken, diğer makalede nasıl bir mahiyette kullandığı belli olmayan "Tanrı" inancına meydan okumaktadır.

²⁰⁴ Atsız, "Türk Ahlakı", Çınaraltı, sayı:7,20 Eylül 1941, **Makaleler III**, s.162.

²⁰⁵ Atsız, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 4.B, İrfan Yayınları, İstanbul, 1997, s.25.

²⁰⁶ Atsız, "En Büyük Türk Kahramanı Kür Şad", Kür şad, sayı:1, 1947, **Makaleler II**, s.23.

²⁰⁷ Atsız, "Gaza Topraklarının Gazi ve Şehit Çocukları", Orhun, sayı:7, 1943, **Makaleler I**, s.221. Bu cümlelerin ayrıca Sosyal-Darwinist izler taşıdığı gözlemlenmektedir.

Atsız, 1943 yılında kaleme aldığı “Türk Edebiyatı Tarihi” adlı eserinde, Türklerin İslamiyet’i kabul etmesinin sebeplerini açıklarken, oldukça aykırı sözler ifade etmektedir. 8.yüzyılın orta dönemlerinde, yani Göktürk devrinin son dönemlerinde, bazı Türklerin Abbasi İmparatorluğunda “paralı asker” olmak için İslamiyet’i kabul ettiğini ifade eden Atsız, yine de “İslam tüccarlarının” ya da “din propagandacılarının” faaliyetinin fazla tesirli olmadığını iddia etmektedir.²⁰⁸ Hatırlanacağı üzere Atsız, 1930’lı yıllarda yazdığı bir makale de Türklerin İslamiyet’i kabul etmesini “iktisadi” amillere bağlamıştır. Atsız’a göre Türklerin bir kitle halinde İslamiyet’i kabul etmesinin sebebi, Abbasi Hükümeti tarafından takibata uğradıkları için Horasan’dan kaçıp Türklerin arasına sığınan Ebu Müslim taraftarlarıdır. Türkler Müslüman olmasa dünyanın siyasi ve toplumsal koşullarının çok daha farklı olacağını iddia eden Atsız, Türklerin ilk kabul ettiği İslamiyet’in “öz Müslümanlık” olmadığını, Şamanizm ile karışık bir Müslümanlığın hâsıl olduğunu ifade etmektedir.²⁰⁹

Atsız’a göre, Türklerin ilk kabul ettiği ve Şamanizm ile karışık olan İslamiyet, Türklerin, “Araplar arasında çıkmış olan” İslamiyet’in bazı müeyyidelerini kendi gelenekleri doğrultusunda dönüştürmesi ile olmuştur. Bu sayede Türkler hem Müslümanlığa daha kuvvetle bağlanmış hem de kendi geleneklerini korumayı başaramışlardır. Bu durum sağlayan harekete “Türk tasavvufu” öncülük etmiştir. Atsız’a göre bu Türk tasavvufu “yüksek bir karaktere” dayanmaktadır çünkü İslamiyet’e aykırı bir hareket olan kadınla erkekler ayinlerde birlikte bulunmaktadır.²¹⁰ Bu cümle tersten okunduğunda Atsız’ın, İslam’ın emrettiğini düşündüğü kadın-erkek ayırımına “ahlaksızlık” gözüyle baktığı düşünülebilir. Bu yorum biraz abartılı olmakla beraber Atsız’ın yine de “milli” olan gelenekleri, İslam’ın kaidelerinden yüce tuttuğu söylenebilir. Atsız, “Türk tasavvufu” bahsinde Ahmet Yesevi’yi örnek göstermektedir. Yesevi’nin tarikatının yaptığı bazı ayinlerde Türklerin tabiata taptıkları zamanlardan esintilerin bulunduğu söyleyen ve bu durumu öven Atsız, Yesevi’nin “hikmet” adı verilen şiirlerini de tahlil etmektedir. Bu “hikmet”lerin derinliğinin olmadığını düşünen Atsız’a göre,

²⁰⁸ Atsız, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s.132.

²⁰⁹ a.g.e,s.133.

²¹⁰ a.g.e,s.169.

bu “öğüt” kılıklı manzumeler, İslamiyet’in günah kıldığı şeylerin alıkonulması adına Türkleri “cehennem” ve “kıyamet günü” ile korkutmaktan ibarettir.²¹¹

Atsız bu yıllarda verdiği eserlerde de Türklerin İslamiyet’e girişinin Türklük nezdinde yabancılaştırıcı ve olumsuz tesirleri olduğu kanısındadır. Karahanlılar devletinin kuruluşunun, Türk tarihinin en önemli meselelerinden biri olarak niteleyen Atsız, bunun sebebini bu dönemde İslamiyet’in kabul edilmesine bağlamaktadır. Atsız’a göre Uzakdoğu medeniyetini bırakıp, Doğu ve İslam medeniyetini kabul eden Türkler, “büyük sarsıntılar” ve “büyük buhranlar” yaşamıştır.²¹² Bu eserde İslam’ın edebi anlamda getirdiği yabancılaşmayı getirdiğini dile getiren Atsız, bu hususta emsal olarak Oğuz destanından bahsetmektedir. Türklerin İslamiyet’i kabul etmeden önce yazıya geçirdiği Oğuz Kaan Destanı ile İslamiyet’i kabul ettikten sonra yazıya geçirdiği Oğuz Kaan Destanı arasında mukayese yapan Atsız, bir destanın zamanla ne kadar değişikliğe maruz kalabileceğini ifade etmektedir.²¹³ Hiç şüphesiz, Atsız’ın mezkûr destanın eski halini yeğlediği açıktır ve Atsız daha sonra yazıya geçirilmiş olan destanı, Oğuz Kaan’ı Müslüman gibi gösterip “evliya” mertebesine geçirdiklerini düşündüğünden ötürü eleştirmektedir.²¹⁴ Türklerin İslamiyet’ten önce oldukça sade bir hayat yaşadığını belirten Atsız, bu durumun beraberinde sınıf ve zümre farkına dayanmaksızın bütün millete hitap eden bir edebiyatın teşkilini getirdiğini ifade etmektedir.²¹⁵ Ayrıca Atsız eski Türklerde daima kadına saygın bir yerin verildiğini, daha sonraki yıllardaki eserlerde kadına “aşağı ve kötü bir mahlûk” olarak bakılmasının İslam ve İran düşüncesinin getirisi olduğunu iddia etmektedir.²¹⁶

Atsız bu yıllarda “Dilde Türkçülük” hususunda da birçok makale neşretmiş, yazılarında bu konuya yer vermiştir. Atsız, Türkçenin tarihsel arka planda üç adet buhrandan geçtiğini söylemekte ve üç buhranı; Türklerin mani dinini kabul etmesi, İslamiyet’e geçişi ve “batılılaşma” süreci olarak belirtmektedir. Atsız, Türklerin 8.yüzyılda “mani” dinini kabul etmeleri ile birlikte birçok yabancı

²¹¹ a.g.e, s.171.

²¹² a.g.e, s.139.

²¹³ a.g.e, s.49.

²¹⁴ a.g.e, s.49.

²¹⁵ a.g.e, s.81.

²¹⁶ a.g.e, s.154.

terimin Türkçeye girdiğini, başka dillerden Türkçeye giren bir çok kelimedede Türk dilinin kurallarına riayet edilmediğini ifade etmekte fakat bu krizin “hafif” geçtiğini eklemektedir.²¹⁷ Atsız, “buhran” diye nitelendirdiği bu vakıanın hafif geçmesine sebep olarak Türklerin Mani dinini topyekûn olarak kabul etmemesini gösterir. Bundan ötürü, “ikinci buhran” olarak nitelendirdiği Türklerin İslamiyet’i kabulünün “geniş” bir buhran yarattığını ifade etmektedir. Buna sebep olarak ise, Türkçe’nin Arapça ve Farsçanın tesirlerine maruz kalmasını göstermektedir. Atsız’a göre bu durum Türkçenin “melezleşmesine” yol açmış ve halk dilini fakirleşmiştir.²¹⁸ Atsız, “Türk Edebiyatı Tarihi” adlı eserinde de bu vakıaya değinmekte ve eğer İslam’dan sonra Arapçaya ve Farsçaya olan eğilim olmasa, bugünkü nesillerin Göktürk yazıtlarını daha iyi anlayabileceğini ve bu yazıtlara Arapların “cahiliye” devrinde yazıkları şiirlere verdikleri değer kadar önem verileceğini söylemektedir.²¹⁹ Üçüncü buhran ise, Türklerin batı medeniyetine girme arzusu ile birlikte bu medeniyeti temsil eden İngilizce ve Fransızca kelimelerin Türkçeyi “tehdit” etmesidir.²²⁰ Hatırlanacağı üzere Atsız “dil” unsurunu milleti oluşturan temel birimlerden biri olarak görmektedir ve “yabancılaşma” sorunsalını kendi ihtisas alanı olan “dil” bağlamında somutlaştırmaya çalışmaktadır. Bu minvalde Atsız, “dilde Türkçülük” alanında da fikirler öne sürmüştür.

Atsız “dilde Türkçülük” konusunda saf ve arınmış bir Türkçe’nin taraftarı olmuştur. Bir dilin, başka dillerden kelime alarak zenginleştiği savına katılmayan Atsız bu durumu “yabancı göçmenler” ile benzeştirmekte ve nasıl ki “yabancı göçmenler” bir ülkenin nüfusunu zenginleştirmiyorsa, yabancı menşeli kelimelerin de bir dili zenginleştirmedeğini iddia etmektedir.²²¹ Türk ırkının tabiatında, dilini korumak yattığını ifade eden Atsız bu hususta Kazak Türklerinden örnekler vermektedir. Kazak Türklerinin diline “yabancı” bir

²¹⁷ Atsız, “*Dilimizi Türkleştirmek İçin Ameli Yollar*”, Çınaraltı, sayı:5,1941,**Makaleler I**,s351.

²¹⁸ **a.g.m**, s.352.Kemal Karpat, İslam medeniyetinin Arap ve Fars kültürleri ile biçimlendirildiğini ve dünyevileştirildiğini ileri sürmektedir. Hatta Farsça ve Arapça arasında çatışmalar olmuş ve bu çatışmalar “din” alanında değil “dil” alanında dönmüştür. Buna mukabil, Osmanlı kendine özgü bir medeniyet kurmuş olsa da bunu Araplar ve Farslar gibi kavmi kökene bağlamamıştır ve ondan ötürü kimliğini dünyaya kabul ettirememiştir. Bkz, Kemal Karpat, **Elitler ve Din**, Çev. Güneş Ayaş,2.B,Timaş Yayınları, İstanbul,2009,s.10. Bu yorum, “dil” ve “din” arasındaki örtük ilişkiyi göstermesi açısından önemli sayılabilir.

²¹⁹ Atsız, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s.123.

²²⁰ Atsız, “*Dilimizi Türkleştirmek İçin Ameli Yollar*”,**Makaleler I**, s.353.

²²¹ Atsız, “*Dil Meselesi*”,Çınaraltı, sayı:42,11 Temmuz 1942,**Makaleler I**, s.333.

kelimenin giremeyeceğini belirten Atsız²²², böylece “konar-göçer” ve izole yaşayan bir toplumu, saflıklarını korumuş oldukları için övmektedir. Başka bir makalesinde ise Atsız, yaşanan dil tartışmalarında iki grubun bulunduğunu, ilk grubu temsil edenlerin, “ölü” ek ve kelimelerin dirilemeyeceği sebebiyle yabancı dillerden kelime alınmasını savunduklarını, ikinci grubun ise bir kısım “eski” kelimelerin dirilterek Türkçeye yeniden kazandırılması gerektiğini düşündüklerini belirtmektedir. Atsız, kendisinin ikinci gruba dâhil olduğunu belirtmekte ve eklemektedir: “*Ölü İbrani dili bile dirildikten sonra, kahraman bir ırkın dili olarak yaşayan Türkçedeki ölü kelimelerin biz istersek, dirilebileceğine inancım var*”.²²³ Dil ile din ilişkisi oldukça önemlidir çünkü mensup bulunduğu dinin terimleri, klişeleri ister istemez dilin içerisinde yer almaktadır. Atsız, buna rağmen dilde saflaşmayı, arınmayı şiddetli bir şekilde savunmuştur çünkü onun için her mesele “millilik” ölçüsünde değerlendirilmelidir.

Atsız’ın “dil” gibi önem verdiği bir diğer alanda “tarih”tir. Tarihi konuları sık sık gündeme getiren Atsız, bazı konularda “tarih” alanını referans olarak kullanmaktadır. Mesela bir yazısında “din-siyaset” ilişkisi bağlamında Fatih Sultan Mehmet’i konu edinmektedir. A.Buharalı isimli bir yazarla girdiği bir polemikte, Fatih’in “Allah’ın Gölgesi” sıfatını kullanmadığını iddia eden Atsız, buna sebep olarak da Fatih’in böyle bir sıfatı kullanmaya mecbur olmadığını ifade etmektedir. Atsız’a göre Fatih’in kendisi böyle bir sıfatı kullanmaz çünkü “*o zamana kadar görülmemiş büyük toplar döktürerek bunların balistik*

²²² a.g.m, s.334.

²²³ Atsız, “*Türk Dilinde Ekler ve Kökler*”, Çınaraltı, sayı:38,7 Haziran 1942, **Makaleler I**, s.361. Dilde Türkçülük tartışmaları 19.yüzyılın sonlarından itibaren Türk entelektüellerinin mesai harcadıkları bir alan olmuştur. Ancak 19.yüzyılın sonunda yetişen ilk kuşak Türkçülerinin dilde tasfiyeciliğe şüpheyle yaklaştıkları vakidir. Mesela, “Lastik Rauf” namı ile anılan Fuat Raif, arınmış Türkçe fikrini savunmuş ancak Türkçülerin hücumuna uğramıştır. Bkz,Hilmi Ziya Ülken, a.g.e,s.347.Mesela Ziya Gökalp, 1923 zamanında yazmış olduğu “Türkçülüğün Esasları” adlı eserinde “dahi” bu akımı eleştirmektedir: “*İkdam gazetesi etrafında toplanan Türkçülerden bilhassa Fuat Rauf Bey’in Türkçeyi sadeleştirmek hususunda yanlış bir nazariyeyi takip etmesi,Türkçülük cereyanının kıymetten düşmesine sebep oldu...Tasfiyecilik lisanımızdan Arap,Acem kökünden gelmiş bütün kelimeleri çıkararak, bunların yerine Türk kökünden doğmuş eski kelimeleri,yahut Türk kökünden yeni edatlarla yapılacak yeni Türk kelimelerini ikame etmekten ibarettir.*”Bkz,Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**,Haz.Mehmet Kaplan,Milli Eğitim Yayınevi,İstanbul,1976,s.6-7. “1923’te yazdığı kitapta dahi” derken “dahi” sözcüğü bilinçli bir şekilde kullanılmaktadır çünkü Ziya Gökalp, 1911 yılında “Genç Kalemler” adlı derginin yazarların birisidir ve Genç Kalemler, dilde tasfiyeciliğe karşı çıkan ve cumhuriyet döneminde eski ve kullanılmayan kelimeyi diriltme hareketinden farklı düşünen bir ekoldür.Bkz,Masami Arai, a.g.e.,s.62.Berk Balçık, cumhuriyet dönemindeki “dil” politikalarının aynı zamanda Türklüğü “doğu” ve “İslam” etkilerinden koparmak adına yapılan bir eylem olarak nitelmiştir.Bkz,M.Berk Balçık, “*Milliyetçilik ve Dil Politikaları*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**,s.786.Atsız’ın dilde tasfiyeciliği savunması bu bilgileri ışığında değerlendirilmelidir.

hesaplarını bizzat yapan, karadan gemiler yürüten, altı dil bilen... hükümdar, bilgin ve şair Fatih kendisine Allah'ın gölgesi demeğe muhtaç değildir."²²⁴ Atsız, Fatih'in ilmi alanında derinliğine vurgu yaparak O'nun bir İslami terim olan "Allah'ın gölgesi"(Zillullah) sıfatını kullanmayacağını ifade etmesi ilginçtir. Başka bir yazısında ise Atsız, Şah İsmail'i şu sözlerle eleştirmektedir: "*Şah İsmail kendisi Türk olduğu halde, **malumdur ki şeceresini siyasi maksatlarla Peygambere ulaştırıyordu. Böyle düşünen bir adamın mensup bulunduğu uruk veya boyun adını taşımayacağı şüphesizdir***"²²⁵ Bu bilgiler ışığında Atsız'ın "din" in siyasi amaçlar uğruna kullanılmasına eleştiri ile yaklaştığı söylenilebilir.

Atsız'ın Fatih ile alakalı mezkûr sözleri sarf ettiği yazıda "milli mukaddesat"tan söz ederken, tarihi kahramanlardan, bayraktan ve ata yurdundan bahsederken dini herhangi bir kavramı dile getirmemesi de ilgiye değerdir. Hatta yazı içerisinde Atsız, milli mukaddesatın bir unsuru olarak gördüğü tarihi kahramanlardan Oğuz Han'ı örnek gösterir ve şu sözler söyler: "*Herhalde yabandan gelen zehirli fikirlerle **şerefsizliğin müdafaa olunmaya başladığı 20-30 öncesine kadar hiçbir Müslüman Türkün çıkıp da Şamanî Oğuz Han'a sövdüğü görülmüş değildir.***"²²⁶ Atsız'ın burada hangi grubu kast ettiği açık olmamakla beraber, İslamcılarını ima ettiği söylenebilir çünkü Batıcıların ya da sair grupların "Şamanî Oğuz" ile bir derdinin olması pek mümkün gözükmemektedir. Atsız, "ahlak" bahsinde de "mukaddesat" bahsinde olduğu gibi "milli" olma önkoşulunu ortaya koyar. Atsız'a göre, gençlik ahlaki bir muhit içinde yaşamalıdır. Bu muhit içerisinde okulu, hayatı, sinemayı, plajı, sokağı, vapuru ve tramvayı ihtiva etmektedir.²²⁷

Bütün bu bilgilere mukabil Atsız'ın "din" olgusu ekseninde olumlu fikirlerini yansıtan görüşler de bu yıllarda makalelerine yansımıştır. Mesela, "savaş" fenomenini yücelttiği bir makalede, bir "ülkü"yü ya da "din"i yaymak için girişilen savaşların "iyi" olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir.²²⁸

²²⁴ Atsız, "Milli Mukaddesat Düşmanları", Altın Işık, sayı:2,21 Ocak 1947, **Makaleler III**, s.291.

²²⁵ Atsız, "İran Türkleri(I)", Çınaraltı, sayı:36,1942, **Makaleler I**, s.53.

²²⁶ Atsız, "Milli Mukaddesat Düşmanları", **Makaleler III**, s.286-287.

²²⁷ Atsız, "Gençlik ve Ahlak", Kızılelma, Nisan 1948, **Makaleler III**, s.159. Atsız bu makalede radikal öneriler getirmekte ve "milli ahlakın mezbahası" olarak gördüğü, bar, meyhane ve baloların yasaklanmasını istemektedir. Bkz, **a.g.m**, s.159. Ancak oğlu Yağmur Atsız'ın anılarına baktığımızda Atsız'ın da "meyhane" kültürü olan biri olduğu görülmektedir. Hatta meyhane arkadaşlarından birisi bir dönem Yaşar Kemal olmuştur! Bkz, Y.Atsız, **a.g.e**, s.40,101.

²²⁸ Atsız, "Savaş Aleyhtarlığı", Orhun, sayı:12,1943, **Makaleler IV**, s.475.

Mehmet Akif'e övgüler düzdüğü bir başka makalede ise Mehmet Akif'in politik kişiliği ile ilgili sözleri ise şaşırtıcıdır: “İslamcı olmasını kusur diye öne sürüyorlar. **İslamcılık dünün en kuvvetli seciyesi ve en yüksek ülküsü idi. Bugünkü Türkçülük ne ise dünkü İslamcılık da o idi. Esasen İslamcılık Osmanlı Türklerinin milli mefkûresiydi. On dördüncü asırdan beri Türklerden beri başka hiçbir Müslüman millet... İslamcılık mefkûresi görmüş değillerdi. Bir Osmanlı şairi olan Akif de milli mefkûre kemaline ermiş, fakat yeni bir milli mefkûrenin doğuş zamanına rastladığı için geri ve aykırı görünmüştür...**”²²⁹ Bu iki örnek Atsız'ın, “din” olgusunu bir ülkü olarak değerlendirildiği vakit yararlı olduğu kanaatinde oluşunu gösterir. Eğer ki “din” ülküyü yayma noktasında yararlılık gösteriyorsa o zaman önemlidir. 1930'lı yıllarda, “hilafetçilik ve İslamcılık” milliyetçiliğin karşıtıdır diyen Atsız'ın bu sözleri söylemesi ilginç gelebilir. Ancak, Atsız'ın bir “ülkü” olarak gördüğü dinin geçerliliği Osmanlı Devleti'ni bir cihan imparatorluğu haline getirdiğini düşündüğü ideoloji olmasındadır. Atsız için artık “Türkçülük” bu fikrin yerini almıştır. Atsız ayrıca “din”in manevi anlamda katkılarını gündeme getirmektedir. II. Dünya Savaşında Alman ordusu safında savaşan Türk kökenli halklara ithafen yazdığı bir makalede, bu orduda savaşan Türklerin Çanakkale'de Tanrı'ya dua ettiğini ve şimdi de Türkiye Türklerinin onlar için Tanrı'ya dua ettiğini belirtmektedir.²³⁰

1930'yıllardaki bir yazısında, “millet” kavramını kan, dil ve dilek birliği unsurları dairesinde tarif eden Atsız'ın, bu yıllarda yazdığı bir makalede Türk cemiyetinin temel dayanaklarından biri olarak “din” düşüncesini ileri sürdüğü müşahede edilmektedir. Atsız, bu makaleyi o yıllarda çıkan “Doğan Kardeş” dergisinde yayınlanan bir yazı üzerine kaleme almıştır. “Doğan Kardeş” adlı dergide yayınlanan; “*Hey insanoğlu, insanoğlu! Sen Allahın bol, insanın kıt yerinde, geldin beni kurtardın. Seni sırtımda yedi yıl, yedi derya dolaştırsam gene hakkını ödeyemem. Veren Allah ne muradın varsa versin. Ama ne olur ne olmaz. Allah'ın işinde pek güvenilmez. Bazen **kuyruğu ile oynar, bazen kulları ile...***” cümlelerini ağır bir şekilde eleştiren Atsız, bu cümleleri “körpe beyinlere akıtılan

²²⁹ Atsız, “M.Akif”, Kızılelma, sayı:9,1947, **Makaleler II**, s.51-52. Nihal Atsız, Osmanlı Devleti'ni öven makalelerinden dolayı bazı Türkçüler tarafından şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir. Bkz, Ali Kemal Meram, **Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi**, Kültür Kitabevi, İstanbul,1969,s.225-233. Atsız'ın Osmanlı algısı, Mehmet Akif bağlamında söylediği düşünceler ekseninde değerlendirildiğinde anlaşılabilir.

²³⁰ Atsız, “Yabancı Bayraklarda Ölenlere Ağıt”, Orkun, sayı:14,1943, **Makaleler IV**, s.449.

bir zehir” olarak nitelendirmiştir. “Allah Allah” diyerek can veren ve “Allah” uğrunda gaza edenlerin nesillerinin, bu sözlerle aldatılmak istendiğini ifade eden Atsız, “Allah düşüncesi”, yurt, millet sevgisi olmayan bir neslin her türlü yabancı istilaya açık hale geleceğini iddia etmektedir.²³¹ Atsız’ın burada, “Tanrı” inancına yapılan saygısız ifadeleri eleştirirken, “Allah” lafzını savunması daha önce ileri sürdüğü düşüncelerle çelişki içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Zira Atsız’a göre, “Allah” lafzı İslamiyet’ten sonra Türkçeye girmiş ve beraberinde birçok yabancı kelimeyi Türkçeye getirerek “yabancılaşmayı” beraberinde getirmiştir. Hatta hatırlanacağı üzere Atsız, 1934 yılında Orkun’da yazdığı “Türk Dili” adlı makalede; “*Dilimize önce Allah girerek Tanrı’yı kovdu*” cümlesini kullanmıştır.

Şiddetli bir komünizm muhalifi olan Atsız, 40’lı yıllarda da bu hususta düşünceler ileri sürmüştür. 40’lı yılların siyasi ve düşünsel ortamı içerisinde Atsız’ın komünizm ile olan mücadelesi bu yıllarda şiddetini arttırmış ve bu durum da yazılarına yansımıştır. Dönemin Başbakanı olan Şükrü Saraçoğlu’ya gönderdiği ikinci mektupta komünistlerin kendilerini açıkça ortaya atmadıklarını ve CHP’nin altı okundan “halkçılık” fikri altında saklandıklarını ileri süren Atsız, komünistleri anlamının kolay olduğunu iddia etmektedir. Atsız’a göre “ırk ve aile düşmanlığı”, “din ve savaş aleyhtarlığı”, “azınlık sevgisi” ve her olayı “iktisadi” boyutta tahlil eden ifadeleri kullananlar komünisttir.²³² Bir önceki paragrafta belirtilen Atsız’ın tutumu ile bu cümleler arasında bir rabıta bulunmaktadır. Atsız, “din” düşmanı olarak gördüğü komünizmi eleştirmekte ve “din” düşüncesini komünizme karşı bir nevi “kalkan” olarak görmektedir.

Atsız’ın, “İrkçılık-Turancılık” davası sonrasında başkalarının (İhsan Koloğlu-Altın-Işık, Haluk Karamağrahoğlu-Kür Şad, Mustafa Tatlısu-Kızılelma) çıkartmakta olduğu dergilerde, “din” olgusu ekseninde daha ılımlı bir dil kullanıldığına rastlanmaktadır. Bu durumun zuhur etmesinde, hiç şüphesiz 1946-1950 arası dönemin siyasi havası da önemli rol oynamıştır.²³³

²³¹ Atsız, “*Propaganda*”, Altın-Işık, sayı:3, 15 Mart 1947, **Makaleler IV**, s.162.

²³² Atsız, “*Başvekil Saracoğlu Şükrü’ye Açık Mektup*”, **Makaleler IV**, s.19.

²³³ 1947 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ilkokulların programına seçmeli din dersleri koymuş, bu tutumu dini tören ve ibadetleri serbest bırakan yeni adımlar izlemiştir. Bu adımlar, 1948 yılında Hacca gitmek isteyenlere döviz verilmeye başlanması ve 1949’da türbelerin yeniden ziyarete açılmasıdır. Bkz, Şerif Mardin, **Türkiye’de Din ve Siyaset**, s.122. Bu yıllarda din derneklerinin tüm derneklere oranının da arttığı görülmektedir. 1946 yılında

2.3. 50'li Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”

Hayat hikâyesi kısmında da değinildiği üzere, 1950'li yıllar Atsız için önce heyecanların daha sonra da hayal kırıklıklarının yaşandığı seneler olmuştur. Daha önceki “on yıllık” zaman dilimlerine göre bu yıllarda Atsız daha az eser vermiştir. Bunda hiç kuşkusuz “Türk Milliyetçileri Derneği”nin kapatılması ve Orkun dergisinin yayınlanmasının 1952 yılında durdurulması önemli bir rol oynamıştır. Daha önceki bölümün safhasında da incelendiği üzere bu yıllarda ülke genelinde dine yönelimin ivme kazandığı görülmektedir. Camii yapımının ve camilere katılımın daha fazla olması, “hac” ibadeti için Mekke'ye gidenlerin sayısında önemli bir artışın bulunması, çeşitli dini tarikatların güçlenmesi bu döneme tesadüf etmektedir.²³⁴

“Türkçülük” fikri ile özdeşleştirdiği “ülkü” düşüncesini tarif eden Atsız, ülkünün hayal unsurları ile karışık olan, uzak bir hedef olduğunu belirtmekte ve “alelade” bir istek olmadığını ifade etmektedir. Atsız'a göre bir milletin fertleri, “ülkü” sayesinde heyecan içinde yaşar. “Kan”, “fedakârlık” ve “kahramanlık” gibi unsurlar sayesinde beslenen “ülkölere” varılmak için “milli kin”e gereksinim duyulur. “*Ülkölere kanla, kılıçla, dövüşle, milli kinle varılır... Ülkü bir dindir. Kahramanlar ve şehitler ister*”²³⁵ Atsız'ın bu yılların yazdığı bu makalede, “Türkçülük” ülküsünü yine bir “din” olarak addetmektedir. Bu nitelemeyi yaparken bir dini terim olan “şehit” ifadesi kullanması manidardır. Burada bir diğer ilgi çekici olan kelime “milli kin” ibaresidir. Atsız, Türkçülük fikrini bir yerde “kin” duygusuyla inşa etmiştir. Bir başka yazısında bu bağlamda şu sözleri sarf etmektedir: “*Irkımıza, devletimize, yurdumuza, mukaddesatımıza, şerefimize fenalık etmiş olan her millete, her dine, fikre, cemiyete, ferde düşmanız; kinimiz*

%1,3 orana sahip olan din dernekleri, 1947 yılında %2,5, 1948 yılında %4,1 ve 1949 yılında %7,1'e ulaşmıştır. Bkz, Cemil Koçak, “*Türk Milliyetçiliğinin İslam'la Buluşması: Büyük Doğu*”, **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.603.Mardin'e göre Türkiye'nin çok partili demokrasiye geçişi ve küçük kasaba görünüşünün Türk politikasına nüfuz etmesi, “gelenekselciliğin” Türk milliyetçiliğine arka plan oluşturmaya vesile olmuştur. Mesela bu bağlamda Sultan II. Mehmed ön plana çıkmaya başlamıştır ve bu eğilim Osmanlı kültürünün ve bu kültürde İslam'ın yerinin yeniden tespitine varmıştır. Bkz, Şerif Mardin, **Türkiye'de Siyaset ve Din**, s.232.Atsız'ın, tam da bu yıllarda II. Mehmed'e övgüler düzdüğü makale için bkz, Atsız, “*Milli Mukaddesat Düşmanları*”, **Makaleler IV**, s.290-293.

²³⁴ Bernard Lewis, “*Islamic Revival in Turkey*”, **Royal Institute of International Affairs**, sayı:28,1952,s.42.

²³⁵ Atsız, “*Ülküler Taaruzidir*”, **Makaleler III**, s.88.

dinimizdir".²³⁶ Bu yazıda ayrıca Türkçülük fikrini yine "din" olarak addetmekte ve bu fikrin, "*din gibi derin, tasavvuf gibi mistik*" bir sistem olduğunu öne sürmektedir. Atsız'a göre Türkçülük fikri ihtişamlıdır ve O'nun uğrunda ölmek yücedir ve "*ancak ruhunda istidat olanlar*" bu yüceliği algılayabilir.²³⁷ Atsız'ın "kin" düşüncesi "diyalektik" fikrine istinat etmektedir. Hayat var oldukça her şeyin karşıtı ile anlaşılmaya devam edebileceğini savunan Atsız'a göre, "*kin olmadan sevgi olmaz*". Bundan ötürü "milli ülkü" yolunda "sevgi"nin yanına "nefret" eklenmelidir.²³⁸

1930'lı yıllarda "millet kavramını, "kan, dil ve dilek birliği" unsurları çerçevesinde tarif eden ancak 1940'lı yıllarda Türk toplumunun temel dayanağı olarak "din" ögesini de ekleyen Atsız, bu yıllarda yazdığı "Veda" adlı makalede milleti oluşturan unsurlar arasında "din" olgusunun da bulunduğunu ifade etmektedir. Türklerin dininin "hiç şüphesiz Müslümanlık" olduğunu söyleyen Atsız'a göre Şamanlıktan da esintiler taşıyan bir "Türk Müslümanlığı" zuhur etmiştir. "Türk Müslümanlığı" haline gelen bu din on asırdan beri Türklerin "milli din"i olmuştur.²³⁹ Şamanizm'i, Türkler adına "milli din" olarak addeden ve İslam'ın Türkler adına ciddi tahribatlar oluşturduğu kanaatinde olan Atsız'ın bu yıllarda İslam adına "milli din" sıfatını kullanması ilgi çekicidir. Ancak Atsız burada dahi "İslam" ögesinin önüne Türk lafzını kullanmak suretiyle "milliliği" ön planda tutmaya çalışmıştır.

Atsız, bu makalede ilk defa çeşitli dinlere ve mezheplere inanan Türkler arasında oluşan sorunlara değinmektedir. Her ne kadar Türklerin dininin "hiç şüphesiz Müslümanlık" olduğunu söylese de her Türk'ün mutlaka Müslüman olmasına gerek olmadığını iddia eden Atsız'a göre, din ayrılığı yüzünden az sayıda bulunan Şaman, Hıristiyan ve Musevi Türkleri Türklükten çıkarılamaz. Bu tespitlerden sonra Atsız, menşe olarak Hıristiyan olan Gagavuz Türklerinin, Türkiye'ye yerleştikten sonra, "*Türklüğün bir lâzimesi olarak gördükleri için*"

²³⁶ Atsız, "Veda", **Makaleler III**, s.108. Bu ibare daha sonra aşırı Türk milliyetçileri tarafından "slogan" olarak kullanılacaktır.

²³⁷ a.g.m, s.115.

²³⁸ Atsız, "*Tarihin Barışmaz Düşmanları*", Orkun, sayı:5,3 Kasım 1950, **Makaleler III**, s.304. Diyalektik düşünce Heraklitos'un "her şeyin zıttı" ile var olabileceği fikrine dayanmaktadır. Heraklitos'un felsefi görüşleri daha sonradan Hegel ve Marx tarafından siyasal anlamda değer kazanmıştır. Bkz, Kıvanç Ertop-Çetin Yetkin, **Sosyo-Ekonomik Temelleriyle Siyasal Düşünceler Tarihi I**, Say Yayınları, İstanbul, 1985, s.121-122.

²³⁹ Atsız, "Veda", **Makaleler III**, s.104.

ihtida ettiğini ileri sürmektedir.²⁴⁰ Atsız'ın buradaki sözlerinden Türklük ile Müslümanlığı özdeşleştirdiği yorumu yapılabilir zira Atsız Gagavuz Türklerini örnek göstererek, kurulacak bir Turan Devletinde diğer gayri-Müslim unsurların da ihtida edebileceklerini ima etmektedir. Zaten yazının devamında imayı somutlaştırmakta ve “*eğer Türk birliği gerçekleşirse, Şamanî ve Hıristiyan Türkleri Müslüman olacaktır*” öngörüsünde bulunmaktadır. Atsız'ın Şiilik-Sünnilik çekişmesinde de öngörüsü benzerdir. Atsız'a göre, “*Vaktiyle Türkler arasında bir ayrılık unsuru olan Sünnilik-Şiilik meselesi artık bahis konusu yapılamaz*”.²⁴¹ Görüldüğü üzere, Atsız, müstakbel Türk Birliği yolunda “din” ve “mezhep” farklılıklarını önemsememekte ve oluşabilecek sorunlar karşısında iyimser bir düşünce ileri sürmektedir. Burada esas ilginç olan taraf ise, Atsız'ın sair din ve mezheplerin İslam potasında eriyeceğine dair yaptığı imalar ve tespitleridir.

Atsız'ın İslam'ın Türklük nazarında rolü ekseninde yaptığı ve daha önceki yıllara göre oldukça farklı olan bu yorumlar, “İsimde Türkçülük” alanında da kendisini gösterecektir. Milli kültür ile alakalı yazdığı makalede önerilerini madde madde sıralayan Atsız, beşince maddede, doğacak olan bütün çocukların Türkçe isimlerden alması mecburiyetinin konulmasını tavsiye eder. Bunun için bir “ad cetvelinin” hazırlanmasının elzem olduğunu belirten Atsız, isteyenlerin çocuklarına İslami bir ismi “göbek adı” olmak suretiyle koyabileceğini ifade etmektedir.²⁴² Atsız'ın burada her ne kadar Türklüğü, Müslümanlığın önüne koymuş olduğu bariz bir surette görünse de, İslam'a tali derecede de olsa “milli kültür” bahsinde yer vermesi fikirlerinde bir dönüşümün bulunduğu delalet etmektedir.

1959 yılında yazmaya başladığı anılarında, 1944 öncesi dönemi kendi penceresinden tasvir eden Atsız, komünistlerin “dinsizlik” telkini yaptığını ve “her türlü dinin” ilerlemeye karşı olduğu tezini güttüklerini belirtmektedir. Bahsi geçen bu yazıda Atsız'a göre komünizme karşı “*ya milliyetçilikle ya dinle*

²⁴⁰ a.g.m,104.

²⁴¹ a.g.m,s.104.

²⁴² Atsız, “*Milli Kültürü Koruma Kanunu*”,Orkun, sayı:55,1951,**Makaleler III**, s.276.

durulabilir. Bunların ikisini birden kullanmak daha akıllıca olur²⁴³. Atsız'ın İslamiyet'i komünizme karşı bir panzehir olarak gördüğü anlaşılmaktadır. "Din-milliyetçilik" işbirliği bağlamında cümleler kullandığı bir başka yazısında ise dönemin hükümetinin "komünizm ve irtica" aleyhinde hazırladığı bir yasa tasarısının yaylım ateşine tutulduğunu belirten Atsız, bu yaylım ateşinin "din ve milliyete" yönelmekte olduğunu belirtmektedir. Basının "Müslümanlık" ile birlikte Türkçülüğe karşı olduğunu düşünen Atsız'a göre, bu yaylım ateşi doğal karşılanmalıdır zira dönemin basını "gayri Türklerden" oluşmaktadır.²⁴⁴ Bütün bu bilgiler ışığında Atsız'ın, Türkçülüğü savunanlar ile "Müslümanlık" hassasiyeti üst derecede olanları aynı cephenin safları olarak gördüğü ileri sürülebilir.

1930'lu yıllarda, dönemin idarecilerinin reformlarına övgü dizen Atsız'ın, bu yıllarda ciddi bir sistem eleştirisi içerisinde bulunduğu da gözlenmektedir. "Din" olgusunu halkın ruhuna işlemiş bir kuvvet olarak "milli enerji" ve "savunma" kaynağı olduğunu belirten Atsız; Halk Partisi'nin "laiklik" ilkesini kabul etmesiyle birlikte kendilerini tamamen "dinsiz" hissettiğini iddia etmektedir. Atsız, CHP'nin medreseleri kapatıp, tekkeleri kaldırdığı dönemde "yüksek bir İlahiyat enstitüsü veya fakültesi" kurulması ve bu sayede batı dillerini bilen, felsefeye vakıf, kültürlü ve doktora yapmış din adamlarının yetişmesini sağlaması lazım geldiğini ancak bunu yapmayarak "en büyük hatasını" gerçekleştirdiğini ifade etmektedir.²⁴⁵ Başka bir makalesinde ise cumhuriyet döneminde "laiklik"

²⁴³ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.242.

²⁴⁴ Atsız, "*Faruk Nafiz'e Bir İhtar*", **Makaleler III**, s.66.

²⁴⁵ Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.243. Daha önce de zikredildiği üzere Atsız'ın, "*Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri*" adı anıları 1959 yılında, Necip Fazıl Kısakürek'in çıkartmakta olduğu "Büyük Doğu" adlı dergide yayınlanmıştır. Yalçın Küçük'ün "Aydın Üzerine Tezler(1830-1980) adlı eserinden aktaran Cemil Koçak, bu derginin 1943 yılında yayımlanan ilk sayısında Azra Erhat,Pertev Naili Boratav,Sait Faik,Oktay Akbal gibi isimlerin yazmış olduğunu belirtmektedir.Bkz,Koçak, "*Türk Milliyetçiliğinin İslam'la Buluşması,Büyük Doğu*",**Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**,s.610. Ancak Atsız ile Necip Fazıl arasındaki münasebet daha ziyade, 1950'li yılların CHP'ye karşı "ortak cephe" ortamında filizlendiği söylenilebilir. Necip Fazıl, "*Bab-ı Ali*" adlı otobiyografisinde Atsız'ı şu şekilde tanıtmaktadır: "*Havası, esprisi, mizaç renkleri olmayan biri... Konuştuk. Büyük Doğu'ya hayranlığımı ve hele "ideolocya Örgüsü"ne diyalektiği bakımından büyük alâka duyduğunu belirtti. Onunla komünizma ve belli başlı bir şahsa düşmanlık mevzuunda birleşiyorduk; fakat bu (antitez)lere karşılık asıl (tez) bahsinde apayrıydık. O, Türkçülük hissinden geliyor, bizse İslam fikrinden yola çıkıyorduk. O, ideolocyalştırılması imkânsız bir duygunun adamıydı; bizse her hissi potasında eriten bir düşüncenin bağılısı... Bir gün onu evime çağırdım. Tam bir nefis ve dünya muhasebesine girişelim diye... Yanına iki arkadaşıını alıp geldi: Fethi Tevetoğlu ve Nurullah Banman... Sabaha kadar konuştuk. Kafa ve ruh çilesine sahip bir insan olmaktan çok uzak göründü bana... Bir milletin hayrı diye bir dava olamazdı. Ancak bütün insanlığa dağıtımı kabil, beşeriyet çapında bir dâva... Ona sordum: İslâmiyet hakkında ne düşünüyorsunuz? Hemen cevap verdi: Milletimin dinidir; hürmet ederim! Ya milletinizin dini Şamanlık olsaydı? İslama böyle bir iltifat, onu topyekûn reddetmekten beterdi. Kıymet, millete verilmiş ve İslâm tâbi mevkiine düşürülmüş oluyordu. Hâlbuki biz, Türk'ü Müslüman olduğu için sevecek*

ilkesi gereğince yapılan bazı reformları; “ *Nerde o mukaddesata saldıran Kemalist inkılâpları*” şeklinde değerlendiren Atsız, artık milletin dinine baskının yapılmadığını, “ecdat türbelerinin” kilitlenmediğini ve tugay kumandanlarının Kuran’ı öpmesinin yasaklanmadığını ifade etmektedir.²⁴⁶

Hayat hikâyesi bahsinde de değinildiği üzere, Atsız Demokrat Parti’nin iktidara gelişini memnuniyetle karşılamıştır. Ancak Atsız’ın bu dönemde teveccüh gösterdiği tek siyasal parti Demokrat Parti olmamıştır. Atsız, şerefli bir kumandan saydığı ve “Dalkavuklar Gecesi” adlı romanında da kahraman sıfatıyla andığı²⁴⁷ Fevzi Çakmak’ın kurmuş olduğu “Millet Partisi”ni de destekleyen cümleler sarf etmiştir. “Daha ileri bir halkçılık ve dindarlık” isteyen bir parti olarak tanımladığı Millet Partisi’nin, “bozguncu” sayılmayacağını belirten Atsız; ilginç bir şekilde “demokrasi” ilkesini öne sürmüş ve her fikrin çoğunluğu kazanınca iktidara gelebileceğini savunmuştur.²⁴⁸

Atsız’ın bu on yıllık zaman diliminde “din” olgusu bağlamındaki sözleri ve özellikle İslam’ın rolü noktasında yaptığı çıkışların, daha önceki dönemlere nazaran oldukça değişik olduğu meydandadır. Mesela, memnuniyetle karşıladığı DP iktidarının “Türkçe ezanı” zorunlu kılan maddeyi kaldırması hakkında herhangi bir yorum yapmaması ilginçtir. Bu durumda kuşkusuz, yükselen “komünizm” dalgasının, Türk siyasi hayatında yaşanan radikal değişikliklerin ve CHP karşıtlığının etken olduğu düşünülebilir. Bu dönemde dikkat çeken diğer bir durum da, Atsız’ın önemli ölçüde yazı yazamamış olmasıdır. 1952 yılında Orkun

ve Müslümanlığı nispetinde değerlendirecek bir milliyetçilik anlayışı peşindeydik ve bu anlayışa "Anadoluculuk" ismini veriyorduk...". Bkz, Necip Fazıl Kısakürek, **Babiâli**,3.B,Büyük Doğu Yayınevi, İstanbul,1985, s.187.Altan Deliorman, Babiâli tefrikasının ilk baskısında Atsız ile alakalı hiçbir söz içermediğini, ancak Atsız’ın ölümünden sonra yapılan ikinci baskıda yukarıda zikredilen diyalogun yer aldığını belirtmektedir. Bkz, Altan Deliorman, **Tandığım Atsız**, s.62.

²⁴⁶ Atsız, “*Milli Birlik*”,Orkun, sayı:21,1951,**Makaleler III**, s.235. Atsız’ın bu dönemde cumhuriyet dönemi reformlarına olan eleştirisi “din” alanıyla sınırlı olmamıştır. Bir makalesinde “*binlerce yıllık kültürü, bilhassa manevi-ahlaki kültürü olan Türk milleti Frenk kanunları ile idare edilemez*” ifadesini kullanan Atsız; Türk milletinin ancak kendi yasalarıyla idare edildiği takdirde “*Türkleşeceğini*” savunmuştur. Bkz, Atsız,“*Türkiye’nin Türkleşmesi*”,Orkun, sayı:10,8 Aralık 1950,**Makaleler IV**, s.445.

²⁴⁷ Tek parti döneminin yöneticilerinin hicvedildiği “Dalkavuklar Gecesi” adlı eserde “temiz kana sahip” olan ve kahraman mertebesinde bulunan ordu komutanı “Tutaşıl” Fevzi Çakmak’ın sembolleştirildiği karakterdir. Bkz, Atsız, **Dalkavuklar Gecesi**, 2009.

²⁴⁸ Atsız, “*Milli Birlik*”,**Makaleler III**, s.234.Demokrat Parti bünyesinden ayrılarak 1948’te kurulan Millet Partisi, 1953 yılında, “İslamiyet’i siyasi amaçlarla” istismar etmek gerekçesiyle kapatılmıştır. Bkz, Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**,Çev. Ahmet Fethi,3.B,Hil Yayın, İstanbul,2007,s.49,72. Bernard Lewis, 1952 yılında yazmış olduğu makalede, Millet Partisi’nin 1950 seçimlerinden önce birçok “dinsel” grup tarafından desteklendiğini ifade etmiştir. Bkz, Bernard Lewis, “*Islamic Revival in Turkey*”,s.43.

dergisini çeşitli sebeplerden ötürü kapatan Atsız'ın daha sonra herhangi bir dergi çıkartmak teşebbüsünde bulunmaması, 1952 yılından sonra Atsız'ın fikri anlamda düşüncelerinin dönem içerisinde ne surette değiştiği/değişmediği noktasında tespit yapmayı zorlaştırmaktadır.

2.4 60'lı Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında “Atsız ve Din”

1950'li yılların aksine 1960'lı yıllar Atsız'ın düşünsel anlamda makaleler yazmak adına en verimli yılları olmuştur. Kuşkusuz bunda, 1964'den itibaren çıkarmaya başladığı “Ötüken” dergisinin büyük payı vardır. 1960 darbesi sonrasında oluşturulan 1961 Anayasası'nın getirdiği görece özgürlük ortamı içerisinde, bir hayli politikleşen Türk siyasi ve düşünce hayatı, Atsız'ın kalemine de sirayet etmiş ve Atsız'ın düşüncelerini sistematik anlamda anlayabilmek adına bu yıllar adeta bir mümbit bir arazi olarak teşkil etmiştir.

Politikleşen bu ortam içerisinde, “İslamcılık” fikrinin de yükselişe geçtiği bu dönemde görülmektedir. Bundan ötürü Atsız bu dönemde hal-i hazırda düşmanı olduğu “komünizm” fikri ile beraber “İslamcılık” fikri ile de mücadeleye başlamıştır. O dönemde Türkiye'de var olan, gelişen ve iddiası bulunan iki fikir cereyanından bahseden Atsız'a göre bu iki fikirden bir tanesi “milliyetçilik” bir diğeri de “dincilik”tir²⁴⁹. Atsız'ın bu dönemde “dinci” diye tarif ettiği çevrelerle ciddi bir mücadele içerisine girmesinde bu düşüncenin önemli bir rolü vardır. Atsız bu dönemi şu şekilde tasvir eder: “*Bir yandan Ümmetçilerle, Nurcular şeriat prensipleriyle bizi Araplaşmaya sürüklerken öte yandan Marksistler ve aşırı solcular sosyal adalet vaadiyle Moskoflaşmaya doğru götürmek istiyor*”.²⁵⁰

Alıntı da görüleceği üzere, Atsız'ın literatürüne bu dönemde yeni kavramlar girmiştir. Bunlardan bir tanesi “Nurculuk”tur. Atsız'a göre, “Nurculuk, komünizm, partililik, Süleymancılık, ümmetçilik” gibi fikirler, Türkçülük fikrine yapılan yıpratma faaliyetleri sonucunda oluşan boşluk sayesinde kendilerine mevzi bulmaktadır.²⁵¹ Zira ortada “milli” bir düşünce kalmayınca, manevi bir

²⁴⁹ Atsız, “Uydurma Milliyetçilik”, Ötüken, sayı:2,1964,**Makaleler III**, s.416.

²⁵⁰ Atsız, “Birleşmiş Milletler İdeali”, Ötüken, sayı:5,15 Mayıs 1964,**Makaleler IV**, s.73.

²⁵¹ Atsız, “Hürriyetin Sınırları”, Ötüken, sayı:52,Nisan 1968,**Makaleler IV**, s.154.

inanca sarılmak durumunda kalanlar bu gibi fikirlere tevessül etmektedir. Bunun sebebi, gençlerin beynine ve gönlüne “milli” bir biçimde hitap edilmemesidir.²⁵²

Atsız’a göre nurculuk ile komünizm arasında herhangi bir fark yoktur. Komünizm, iktisadi bir emperyalizm olarak “Moskof’dan”, “Nurculuk” ise dini bir emperyalizm olarak Mısır’dan gelmektedir. Türk milletini ve kültürünü yok etmek için faaliyet gösteren bu iki fikirden birisi “Moskofçuluk” diğeri de “Arapçılık” davasını gütmektedir.²⁵³ Ancak Atsız’ın, “Nurculuk” ile olan fikirlerini en iyi anlamak için, 1964 yılında yazmış olduğu “*Nurculuk Denen Sayıklama*” adlı makalesine göz atmak lazım gelmektedir.

Atsız, “*Nurculuk Denen Sayıklama*” adlı makalesine başlarken ilk önce 1950’li yıllarda öne sürdüğü fikirlerle paralel bir biçimde, tek parti dönemini eleştirerek başlamıştır. “Arapçı ve Arapçacı softaların” tasfiye edildiği süreçte, milletin manevi ihtiyacını karşılamak üzere çağdaş din adamlarının yetiştirileceği bir kurumun oluşturulmamasını eleştiren Atsız, “yobazlığa” engel olunmamasına gerekçe olarak bu durumu göstermektedir. Atsız’ göre, “Mabetsiz şehir” olarak nitelediği bu yeni düzenin ürünleri ilk olarak “Ticanilik”²⁵⁴, daha sonra onun “kurtlanmış” bir versiyonu olan Nurculuk olmuştur.²⁵⁵

Nurcuları, “Said-i Nursi adında cahil bir Kürtün peşine takılmış gafil bir sürü” olarak niteleyen Atsız, Said- Nursi’yi de Türkçe bilmeyen, imla kurallarından bihaber bir Kürt olarak tanıtmaktadır. Said- Nursi’nin lakabı olan “Bediüzzaman” sıfatının “zamanın harikası” anlamına geldiğini belirten Atsız’a göre, Said-i Nursi gerçekten zamanın harikasıdır çünkü yirminci yüzyılda bu “bilgisizlik” ve bu

²⁵² Atsız, “*Milliyetçi Gençlik*”, Ötüken, sayı:15,22 Mart 1965, **Makaleler III**, s.124.

²⁵³ Atsız, “*İslam Birliği Kuruntusu*”, Ötüken, sayı:4,17 Nisan 1964, **Makaleler IV**, s.473. Atsız, tevkif edilmesine sebep olacak olan “*Konuşmalar*” adlı bir dizi makalesinin ilkinde şu şekilde seslenmektedir: “*Türkler acaip bir millet oldu. Kendisine yapılan fenalıkları unutuyor. Kendisinden başka hiç kimseye düşmanlık gütmüyor. Evet, Türkler kendilerine düşman bir millet oldular. Kendilerini yok edecek ne varsa ona sarılıyor, kendisini yükseltecek ne varsa onu tepiyor. Nurcu oluyor, Arapçı oluyor, Moskofçu oluyor fakat Türkçü olmuyor...*” Bkz, Atsız, “*Konuşmalar I*”, Ötüken, sayı:40,1967, **Makaleler III**, s.536.

²⁵⁴ Kemal Pilavoğlu adlı bir şeyh tarafından idare edilen ve Libya kökenli olan “Ticanilik” akımı, Atatürk’ün büst ve heykellerini tahrip eden ve teokratik bir monarşi için mücadele eden dini bir cemaattir. Bu cemaatin, 1951 yılının Haziran ayında toplanmaya başlamış ve 27 Haziran 1951 yılında şeyhleri Kemal Pilavoğlu tutuklanmıştır. Pilavoğlu’nun tutuklanmasından sonra bu cemaat etkinliğini yitirmiştir. Bkz, Feroz Ahmad, **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**, s.466,483. Atsız’ın, “Ticanilik” ile ilgili fikirlerini 1950’li yıllarda değil 1960’lı yıllarda yazmış olması dikkat çekicidir.

²⁵⁵ Atsız, “*Nurculuk Denen Sayıklama*”, Ötüken, sayı:109,7Mart 1964, **Makaleler III**, s.452.

“ilkellik” ile ortaya atılarak ve peşinde yüz binlerce Türk’ü peşinden koşturabilmek başarısı ile bu sıfatı hak etmektedir.²⁵⁶

Atsız, Said-i Nursi’nin gerçekte bir Kürt milliyetçisi olduğunu fakat açıkça Kürtçülük davası güdemeyeceği için Müslümanlık davası güttüğünü iddia etmektedir. Atsız bu durumu, komünistlerin “Türklüğü yıkmak” adına “sosyal adalet” şiarını kullanmalarına benzetmekte ve burada da komünizm ile Nurculuğu müsavi kılmaktadır.²⁵⁷

Atsız, Said-i Nursi’nin yazmış olduğu “Risale-i Nur” adlı eserin talebelerine, evlenmenin yasak edildiğini ileri sürmektedir. Atsız, kadını şeytan sayarak evlenmenin yasaklandığı Zerdüşt dinine ve yine İran’da çıkmış olan “Mazdeizm” akımına atıfta bulunarak, bu yasaklamanın İslamiyet’e aykırı olduğunu savunmakta ve Said-Nursi’nin başka bir amaçla bu yasağı tebliğ ettiğini düşünmektedir. Atsız’a göre Said-Nursi’nin amacı Türklerin bu yasaktan etkilenerek üremelerinin önüne geçmesi ve Kürtlerin çoğalması sayesinde Türklerin azınlık durumuna düşmesidir.²⁵⁸

Atsız, Said-i Nursi’yi “fizikten, titreşimden haberi olmayan” pozitif bilimleri idrak edemeyen bir “yobaz” olarak niteler. Bu tanımlamaya dayanak olarak ise, Said-i Nursi’nin radyodan bahsederken, dünyanın bir ucundan gelen bir sözün bir kutudan duyulmasını “melek”lerle açıklamasını göstermektedir. Ancak Atsız’a göre bundan daha vahim olan kısım, bu “bilgisiz” adamın Türkler aleyhinde hükümler vermesidir. Atsız bu hususta da Said-i Nursi’nin, Özbek, Tatar ve Kırgız gibi topluluklara Kuran’da zikredilen ve “Yecüc-Mecüc” adı verilen vahşi kavime benzetmesini misal vermektedir. Atsız’a göre, bir “Kürdün” böyle bir nitelemeyi yapması komiktir çünkü Said-Nursi’nin vahşi kavim olarak tanımladığı bu topluluklar arasında okuma-yazma oranı %90’dır ve aralarında atom bilginleri de olmak üzere yüz binlerce uzman ve bilgin bulunmaktadır.²⁵⁹

Buraya kadar verilen düşünceler ışığında, Atsız’ın Nurculuğu, Said-i Nursi’nin etnik kimliğiyle özdeşleştiren bir noktada olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, bir

²⁵⁶ a.g.m, s.452.

²⁵⁷ a.g.m, s.453.

²⁵⁸ a.g.m, s.453.

²⁵⁹ a.g.m, s.454.

diğer nokta da, Atsız'ın bu akımı bilime itibar etmeyen, ilkel bir yapıda görmesi ve eleştirmesidir. Atsız, bu akımı İslamiyet dışı görmektedir ama eleştiri noktasının İslam'a aykırılığı olmasından ziyade akımın önderinin etnik kimliği olması ve akımı pozitif bilime karşıt bulması, tezin bağlamı açısından ilgi çekici olmaktadır. Zaten Atsız Nurculuk akımını "Türkçülük" fikri ile kıyaslarken, odak noktasının ipucunu da vermektedir: "**Türkçülük, insanlara hiçbir vaatte bulunmuyor, maddi veya manevi hiçbir şey istemiyor. Yalnız istiyor... Nurculuk ise cennet vaadinde bulunuyor. Ebedi saadet, cennette köşkler, yemekler, huriler vaat ediyor... Kafası işlemeyen, hatta aslında materyalist olanlar, tabii Nurculuğu seçecektir. Nitekim bunu kendileri de söylüyor: "Türkçülük mezara kadar..."**"²⁶⁰

Atsız'ın yukarıdaki argümanı oldukça dikkat çekicidir zira Atsız, Türkçülüğü, Nurculuk akımından üstün görürken kullandığı dayanakların İslam'ın müminlere vaatleriyle aynı olması konuyu Nurculuk özelinden İslam dininin geneline yaymaktadır. Zaten başka makalelerinde de özneleri değiştirmek suretiyle aynı mealde cümleler kullanmaktadır. Bir makalesinde; "**Milliyetçilik büyük ve asil bir inançtır. Hiçbir karşılık beklemeden kendini yok etme düşüncesidir. Bu bakımdan dinden üstündür. Dindar, yarınki bir âlemin cennetine ve nimetlerine kavuşmak için feda eder. Bu fedakârlık, hiçbir şey ummadan kendisini yokluğun karanlıklarına atan bir milliyetçiliğin fedakârlıkları ile asla ölçülmez**"²⁶¹ cümlesini kullanan Atsız'ın bir önceki alıntıda farklı olarak "Türkçü" yerine "milliyetçi", "Nurcu" yerine ise "dindar" kelimesini kullanmaktadır. Bir başka makalesinde ise; "Türkçü" ya da "milliyetçi" kelimesi yerini "ülkücü" sözcüğüne bırakmakta; "dindar" kelimesi yanına "mutasavvıf" kelimesi gelmektedir: "**Ülkücülük karşılıksız bir fedakârlık ve hizmet duygusudur. Ne dindarın cennetinden nimetler, ne mutasavvıfın hayalindeki**

²⁶⁰ a.g.m,s.456. 1964 yılında Nurculuk ile alakalı başka önemli bir eser ise Ankara Üniversitesi İlahiyat Yayınları tarafından yayınlanan, "**İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar:Nurculuk**" adlı bir risaledir.Nurculuk akımını İslam'a uygunluğu ekseninde irdeleyen bu çalışmada, Nurculuk, "egosantrik tefsirlere" sahip olan ve "psikopatoloji"nin ilgi alanına girmesi gereken bir akım olarak görülmüştür.Bu risaleye göre, Said-i Nursi, berbat bir Türkçe'ye sahip olan dar ve ilkel düşünen, İslam dininin farzına da sünnetine de uymayan, Cuma namazı dahi kılmayan birisi olarak resmedilmiştir.Bkz, Neda Armaner,**İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk**,Milli Eğitim Basımevi,Ankara,1964,s.5,6,12. Said- Nursi ve Nurculuk ile alakalı daha farklı bir yorum için, bkz,Şerif Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**,169-193.

²⁶¹ Atsız, "**Milliyetçi Gençlik**",**Makaleler III**, s.125.

*Tanrıyla buluşma gibi olağanüstü zevkler bizde yoktur*²⁶² Bütün bu cümlelerin ortak noktası, Türkçülüğün, “İslam” düşüncesinden daha üstün bir fikir olarak tanıtılmasıdır. Atsız, bu yazılarında “Türkçülük” fikrini “İslam”’a alternatif gösterirken bir yazısında daha da ileri gitmekte ve “*ülkücü ilkeler, uğrunda çarpışan insanları yükseltip Tanrı’ya yaklaştıran ilkelerdir*”²⁶³ demek suretiyle “Türkçülük” fikrine bir “din” haline getirmektedir.

Atsız’ın bu dönemde “din olgusu” ekseninde mücadele ettiği bir diğer fikir ise “ümmeçilik” olmuştur. Türkiye’de bahsi geçen bu dönemde Türklüğe karşı üç tane düşmanın varlığından Atsız’a göre, bu düşmanlar sırasıyla komünistler, Kürtçüler ve siyasi ümmeçilerdir.²⁶⁴ Atsız’ın İslami birçok akımı aynı “Türkçü, milliyetçi, ülkücü” kelimelerini birbirleri yerine kullandığı gibi, benzer cümlelerde aynı anlamda kullandığı görülmektedir. Dinciliğin ve siyasal ümmeçiliğin, Türklüğü ikinci plana itmek ve var saymamakla itham eden Atsız, bu akımların milliyetçiliğe aykırı ve milliyetçiliğin düşmanı olduğunu öne savunmaktadır. Bundan ötürü, bu akımlar “sağcı” addedilemezler. Siyasi ümmeçiler, İslam evrenselliği düşüncesi içerisinde olduklarından ötürü, Türklüğü İslam potasında eritmek gayesindedir ve her “beynelmileci” gibi “solcu” addedilmelidir.²⁶⁵ Dönemin gazetelerinde “aşırı sağcı” olarak lanse edilen “Hizb-ut Tahrir” adlı derneği, “hilafetçi”, “şeriatçi” ve “Arapçı” olarak tasvir eden Atsız, “sağcı” olarak nitelediği Türkçülerin, bu grupla aynı grup içerisinde yer almasının mümkün olmadığını ileri sürmektedir. İktisadi doktrinlerin çabuk değişebildiğini²⁶⁶ ancak “millilik” ile “evrenselliğin” değişmeyen prensipler

²⁶² Atsız, “*Dindar ve Mutaassıp Hacı Bayanın Türklüğe Hakaretleri*”, Ötüken, sayı:64,1969,**Makaleler III**, s.447.

²⁶³ Atsız, “*Tarihin Akışı Değiştirilmiyor*”, Ötüken, sayı:12,15 Aralık 1964,**Makaleler III**, s.76.

²⁶⁴ Atsız, “*Kürtler ve Komünistler*”, Ötüken, sayı:28,30 Nisan 1966,**Makaleler III**, s.379.

²⁶⁵ Atsız, “*Sağcı Kimdir*”, Ötüken, sayı:50,Şubat 1968,**Makaleler III**, s.119. Atsız, “sağ” ve “sol” tarifini de “millik” “evrensellik” ölçeğinde yapmaktadır. Atsız’a göre bir parti milliyetçi olduğu sürece “sağ” telakki edilebilir. Milliyetçilik, milletin toplum ve fert olarak yükselmesinden taraf olduğu için, milliyetçi bir parti sosyalistlerin fikirlerine de yakın olabilir. Buna mukabil, milli gelenekleri ön planda tutan milliyetçi partiler milli ahlak bakımından “muhafazakardır”lar. Bkz, **a.g.m.**,s.118. Atsız’ın burada kast etmek istediği, nasıl ki sosyal adalet şiarını güden bir parti milliyetçi bir partinin fikirlerine uyumlu diye “sağcı” sayılamazsa, “muhafazakar” bir parti de milliyetçi olmadığı sürece “sağcı” sayılamayacağıdır. Atsız’ın lügatinde “sağ” milliyi, “sol” ise “beynelmilel”i karşılamaktadır.

²⁶⁶ Atsız, sürekli değişen prensiplere dayandığını düşündüğü “iktisat” konusunda düşüncelerini ortaya koyacak makalelere fazla yer vermemiştir. Sadece, dergicilik hayatına yeni başladığı “Atsız Mecmua” adlı mecmuada, “*Milli İktisat*” (Bkz, Atsız Mecmua, sayı:8,1931,**Makaleler III**, s.249-254) ve “*İktisat ve Milli Müdafaa*” (Bkz, Atsız Mecmua, sayı:11,1932,**Makaleler III**, s.255-261) adlı iki adet makalesi olan Atsız’ın savunduğu iktisadi görüş hakkında Yılmaz Öztuna şu sözleri söylemektedir: “*1951’de ben, Atsız ve Danişmend, iktisadi*

olduğunu ifade eden Atsız, Türkçülük dışında kalan bütün grupların “milliyetçilik düşmanı” olduğunu iddia etmektedir.²⁶⁷

Atsız, bu dönemde yazdığı “İslam Birliği Kuruntusu” adlı makalede, ümmetçilik fikrini kıyasıya eleştirmektedir. Bir “kuruntu” olarak nitelediği bu fikrin, “din” olgusunun baş unsur olduğu çağlarda bile gerçekleşmediğini belirtirken, araya giren bu kadar “ihamet” ve “düşmanlıktan” sonra bunun mümkün olmadığını belirtmekte ve gerçekleşmesi gerekenin “Türk Birliği” olduğunu ifade etmektedir.²⁶⁸ Atsız, bu makalede “İslam Birliği” düşüncesi kadar “İslam Birliği taraftarlarını” eleştirmektedir. Eleştiri oklarından bir tanesi, İslam Birliği taraftarlarının, çocuklara Türkçe ad koymaya karşı olmasına gelmiştir. Bundan daha “ilkel” ve “yanlış” bir düşünce olamayacağını söyleyen Atsız, “İslam adlar” diye lanse edilen isimlerin “Cahiliye” döneminden itibaren Araplar arasında kullanılan isimler olduğunu belirtmektedir. Osman’ın “yılan yavrusu”, Muaviye’nin “uluyan dişi”, Fatma’nın “sütten kesilmiş”, Zeynep’in “tombul kadın” manasına geldiğini ifade eden Atsız’a göre, bu gibi manası bilinmeden verilen isimlerin herhangi bir faydası olmadığı gibi “milli ruha” zararı dokunmaktadır. Zira Müslüman adları arasında Yahudilerden Araplara geçen, Musa, İsa, Süleyman... v.s isimler bulunmaktadır.²⁶⁹ Atsız’ın son cümlesi dikkat çekicidir çünkü İslam’ın da birer peygamber olarak kabul ettiği şahsiyetleri, Atsız sadece birer Yahudi olması bağlamında değerlendirmektedir. Bir diğer dikkat çekici husus ise, Atsız’ın, 1950’li yıllarda “milli kültürü koruma” konulu yazısında isteyen insanların çocuklarına bir İslami ismi göbek adı olarak koymasına izin verilmesini önerirken, bu yıllarda yazmış olduğu bu makalede İslami literatürde sıklıkla geçen bu isimleri bu şekilde tasvir etmesi ve bu isimlerin verilmesine şiddetle karşı çıkmasıdır. Atsız, bu makalede “İslam Birliği” taraftarlarını eleştirirken, onların “selamlaşma” biçimi olarak “günaydın” klişesini kabul etmediğini ve “selamünaleyküm” diyerek selamlaştıklarını söylemektedir. Atsız’a göre eğer Müslümanlar arasından ortak bir selamlaşma

bahislerde dehşetli özel sektörcü, adeta Victoria çağı liberalleri idik. Atsız bu bahiste arkadaşlarından ayrılıyordu. Said Bilgiç, bizim bu fikirlerimiz karşısında dehşete kapılmış ve birçok sektörde devletçi olmanın lüzumunu söylemişti. Çeyrek asırdan bu yana, özel sektör mensuplarının çılgınlıklarını ve egoistliklerini göre göre ayıldık... Bkz, Yılmaz Öztuna, “Atsız’ın Ardından”,s.24.

²⁶⁷ Atsız, “Sağcı Kimdir”,**Makaleler III**, s.120.

²⁶⁸ Atsız, “İslam Birliği Kuruntusu”,**Makaleler III**, s.474.

²⁶⁹ **a.g.m**, s.470.

olacaksa bu selamlaşma biçimi mutlaka Türkçe olmalıdır, çünkü İslamiyet'i koruyan, yaşatan ve yücelten Türklerdir.²⁷⁰ Atsız'ın burada yine, 30'lı ve 40'lı yıllarda olduğu gibi Türkçeye Arapçadan geçen klişeler bağlamında hassasiyet gösterdiğini ve Arapçadan geçen klişeleri eleştirdiği görülmektedir. Bir makalesinde Türkçülere seslenirken parantez içerisinde “selamünaleykümçülerden” değil gerçek Türkçülerden bahsettiğini söylemek lüzumunda olduğunu belirtmektedir.²⁷¹

Atsız'ın bu dönemde üzerinde durduğu kavramlardan bir tanesi de “irtica”²⁷² olmuştur. Dönemim Yargıtay Başkanı İmran Ökten'in cenazesinde vuku bulan olayların CHP Genel Başkanı olan İsmet İnönü tarafından “31 Mart” olayı olarak tarif edilmesinin yanlış olacağını düşünen Atsız, “irticanın” Türkiye'ye birçok şeye mal olduğunu, uğursuz bir kavram olduğunu ancak devleti ele geçirebilecek kadar güç kazanmamış olduğunu iddia etmektedir.²⁷³ Atsız'ın dikkat çektiği “tehlike” komünizm akımıdır ve “irtica” ile “komünizm” arasında mukayese yaptığı vakit, “irticanın” ciddi bir tehlike arz etmediğini düşünmektedir.²⁷⁴ Bu dönemde, Atsız'ın jargonuna giren bir diğer kavram da “yobaz” olmuştur. Türk siyasal ve düşünsel hayatında, dinsel manada gericilik taraftarı olan, dogmatik düşünceli insanlar adına kullanılan bu kelime Atsız'ın makalelerinde sıklıkla yer bulmuştur. Atsız'ın yobaz nitelemesi, dini bilimin üstüne tutup bilime itibar etmeyen insanlara ve “din” olgusunu siyasal amaçlarla kullandığını düşündüğü kişilere yönelik bir sıfat durumundadır.²⁷⁵

Atsız, bu yıllarda, “dini taassubun” “korkunç” bir dereceye ulaştığını düşünmektedir. Atsız bu hususta, Almanya seyahati sırasında tanıştığı bir Azeri bir profesörle olan sohbetinden bahseder ve bu profesörün kendisine anlattığı bir fıkrayı nakleder.19.asırda yaşamış olan Azeri şair Sabir'e ait olan fıkrada şu sözler geçmektedir: “*Arslan görirem korkmıram. Kaplan görirem, korkmıram.*

²⁷⁰ a.g.m, s.471-472.

²⁷¹ Atsız, “*İşte Sosyalizm*”, Ötüken, sayı:6,15 Haziran 1964,**Makaleler III**, s.340.

²⁷² Arapça, “ricat” yani geri çekilme kelimesinden türeyen “irtica” sözcüğü,31 Mart ayaklanmasından sonra Türk siyasal hayatına giren ve dini anlamda gericilik düşüncesini niteleyen bir kelimedir.

²⁷³ Atsız, “*İrtica Artık Bir Kuvvet Değildir*”,Gözlem,15 Mayıs 1969,**Makaleler III**, s.475.

²⁷⁴ a.g.m, s.478.

²⁷⁵ Yobaz kelimesini bu manada kullandığı bazı makaleler için bkz. Atsız, “*Turancıyız Ne Olacak*”,Ötüken, sayı:30,25 Haziran 1966,**Makaleler III**, s.54; “*Bağımsız Kürt Devleti Propagandası*”,Ötüken, sayı:45,Eylül 1967,**Makaleler III**, s.398; “*Nurculuk Denen Sayıklama*”,**Makaleler III**, s.454.

Ama harda Müslüman görisem, korkıram".²⁷⁶ Bu anekdot, bu dönemde Atsız'ın "taassup" içerisinde gördüğü Müslümanlardan şikayetçi olduğunu gözler önüne sermektedir. Burada Atsız'ın "taassup" kavramını ne ölçüde kullandığı sarih değildir. Atsız, meşhur "Altıncı filo" olayları ile alakalı düşüncelerini ifade ettiği bir makalesinde de bu kavramı kullanmakta ve bu olayda "dini taassubun" önemli bir rol oynadığını öne sürmektedir. Atsız'a göre, "dini taassup" ile hareket eden bu kişiler, Amerika aleyhtarlığı ölçeğinde düzenlenen bu yürüyüşe katılanları topyekûn "komünist" ve "kâfir" olarak görmüştür ve bu yüzden iki kişi hayatını kaybetmiştir. Atsız, önceden tedbir alınmadığı sürece bu olayların devam edeceğini düşünmektedir ve bu olaydan mesul olarak "hilafeti diriltmek isteyen siyasi ümmetçileri" ve "Stalin veya Mao prensiplerini Türkiye'ye uygulamak isteyen komünistleri" işaret etmektedir.²⁷⁷ "Taassup" içerisinde hareket eden kişileri, "hilafeti isteyen komünistler" olarak tarif eden Atsız, "taassup" kavramını dini siyasal amaç olarak kullanmakla özdeşleştirmiş olabilir. Burada, dikkati çeken bir diğer husus ise, Atsız'ın yine İslamcılık düşüncesini komünizm ile işteş kılmasıdır.

Atsız, bu yıllarda İslamiyet hakkında da yorumlar yapmıştır. Müslümanlığı, "***sosyoloji bakımından Arapların millet haline geçme savaşı***" olarak tanımlayan Atsız; dağınık halde yaşayan bir kavmin tabiatın doğası gereği birlik halinde yaşamak isteyeceğini ifade etmektedir. Atsız, ismini zikretmediği ama "Peygamber" sıfatını kullanarak andığı Hz. Muhammed hakkında ise "bilgisizlik, ahlaksızlık ve pislik" içerisinde yaşayan Araplara, "ahlak şuuru" ve "milli birlik" düşüncesi aşılamaaya çalışan "üstün, kabiliyetli ve sempatik" bir lider cümlesini kullanmaktadır.²⁷⁸ Atsız'ın bu tarifinde görüldüğü üzere İslam'a ve İslam'ın peygamberi olan Hz. Muhammed'e herhangi bir ilahilik atfedilmemektedir.

²⁷⁶ Atsız, "68. Vilayete Seyahat", **Makaleler IV**, s.284.

²⁷⁷ Atsız, "Altıncı Filo?", Gözlem, 6 Mart 1969, **Makaleler IV**, s.498-499. Atsız bu makalede, 6. filo protestosunu "sağdan sola" kadar bütün yurttaşların "az çok" milli duygu ile yaptıkları bir yürüyüş olarak takdim etmektedir. Bkz, **a.g.m.**, s.499.

²⁷⁸ Atsız, "İslam Birliği Kuruntusu", **Makaleler III**, s.465. Alıntidan da açıkça anlaşılacağı üzere Atsız'ın "Arap" algısı fevkalade olumsuzdur. Bir yazısında Arapları şöyle tarif eder; "yüzyıllar boyunca tutsaklık hayatı yaşadıkları için cesareten nasibini alamamış". Bkz. Atsız, "Milli Siyaset", sayı:5, Gözlem, **Makaleler III**, s.244. Başka bir yazısında ise Atsız, Arapları, Suriye cephesinde bozulan Türk ordusunun esirlerini öldürmek ve diri olanların karnını deşmekle suçlamıştır. "Hep bu din kardeşlerimiz" diyerek ironik bir ifade de bulunan Atsız, Arapların Türk esirlerini, "***Peygamber soyundan gelen şeflerine***" sunduğunu iddia ederek, Araplara olan düşmanlığını tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Bkz, Atsız, "İslam Birliği Kuruntusu", **Makaleler III**, s.472

İslamiyet hakkında hiçbir şey duymamış olan herhangi birisi, bu tarife bakarak Hz. Muhammed’i bir Arap önderi, İslamiyet’i de bu önderin toplumunda dayattığı bir düzen olarak algılayabilir.

Atsız, daha önceki on yıllık zaman diliminde olduğu gibi bu yıllarda da, 50’li yıllar hariç, Türklerin İslamiyet’i kabul etmesi hakkında yorumlarını aktarmıştır. İslamiyet’ten önceki dönemi, “milli şuuru” çok yüksek olan bir çağ olarak niteleyen Atsız, Türklerin İslamiyet’e geçişinden ve bu dini benimsemelerinden sonra “trajedi” yaşadığını düşünmektedir.²⁷⁹ Atsız’ın, “trajedi” olarak tarif etmesine sunduğu gerekçeleri bir başka makalesinde görmek mümkündür. Türklerin manasını anlamadıkları Kuran’a kayıtsız-şartsız inanmaları dolayısıyla “taassup” ile sarıldığını düşünen Atsız, Türklerin Müslümanlığı birçok millete karşı tek başına savunduğunu düşünmektedir.²⁸⁰ Atsız, bu noktada da Türklüğü, İslam’ın fevkinde görmektedir çünkü Müslüman olan Türkler, İranlılar tarafından İslamiyet’i kaldırmak adına hazırlanan büyük ihtilale karşı koymuş ve Kurtuluş Savaşı’na kadar hem İslam’ın önderi hem de koruyucusu olmuştur. Atsız’a göre, **“Türkler Müslümanlık sayesinde değil, Müslümanlık Türkler sayesinde yükselmiş ve yaşamıştır.”**²⁸¹

Atsız’ın “trajedi” olarak tarif ettiği olaylardan bir tanesi de “tarih” alanındadır. 1966 yılında yazmış olduğu, *“Türk Tarihinde Meseleler”* adlı eserde, Türklerin Müslüman olduktan sonra, Arap ve Acem tarihçilerinin “yanlış telakkilerinin” benimsendiğini iddia eden Atsız; her hanedanı ayrı bir devlet ve hanedanlar arasında yaşanan çarpışmaları “milli savaş” olarak adlandırmanın hata olduğunu ve Türklerin bu hataya İslam’dan sonra düştüğünü belirtmektedir.²⁸² Atsız’a göre “Türk Birliği” fikrinin “ihmal” edilmesi de İslamiyet’in kabul edilışinden sonraya tekabül etmektedir. Atsız, milattan önce üçünü yüzyıldan beri var olduğunu düşündüğü “Türk Birliği” fikrinin, İslamiyet’ten sonra değiştiğini ve İslamlığı koruma kaygısının, bu ülküyü ihmal ettirdiğini iddia etmektedir.²⁸³

²⁷⁹ Atsız, *“Birleşmiş Milletler İdeali”*, Ötügen, sayı:5, 15 Mayıs 1964, **Makaleler IV**, s.69-70.

²⁸⁰ Atsız, *“İslam Birliği Kuruntusu”*, **Makaleler III**, s.468.

²⁸¹ **a.g.m.**, s.471.

²⁸² Atsız, **Türk Tarihinde Meseleler**, s.30.

²⁸³ Atsız, *“Turancılık Romantik Bir Hayal Değildir”*, **Makaleler III**, s.41.

Atsız'ın bu yıllarda "laiklik" ile ilgili düşüncelerini de gözler önüne seren ifadeler kullandığı yazıları mevcuttur. Dönemin Harp Tarihi Başkanı olan Faruk Güventürk 'ün "*Laiklik ve İslamiyet*" adlı broşür ile alakalı bir polemik yazısı yazan Atsız; "laiklik" ile "İslamiyet" dininin uzlaşabileceği fikrine karşı çıkmaktadır. Kuran'ın laikliği kabul ettiği iddiasının İslam hakkında hiçbir şey bilmemek olduğunu savunan Atsız, Kuran'ın hem ahrete hem de dünyaya karışan ve dinle devleti bir tutan bir kitap olduğunu iddia etmektedir.²⁸⁴ Atsız, bu noktada İslamiyet ile "laiklik" düşüncesinin birbiriyle uzlaşamayacağını iddia ederken, bu iki olgu arasında herhangi bir tercih yapmamaktadır. Ancak başka bir makalesinde, Atsız "laiklik" hakkında daha açık yorumlar yapmaktadır. "Laiklik" düşüncesinin milleti birbirine bağlayabilecek bir fikir olmadığını düşünen Atsız; "*şeriat üstüne devlet kurulmasını ve resmi dilin Arapça olmasını isteyenler arasında bir Fen doçentinin bulunması akıllara durgunluk verecek bir nesnedir*"²⁸⁵ diyerek her ne kadar milleti birbirine bağlayacak bir fikir olduğunu düşünmese de "laiklik" ile bir sorununun olmadığını ima etmektedir.

Dini, bir ruh ihtiyacı olarak gören Atsız, ilkel zamanlardan itibaren insanların din sahibi olduğunu belirtmektedir. Atsız'a göre, tek Tanrılı dinlerle dinler çağı kapanmış ve din uğruna yapılan "korkunç" savaşlardan sonra, medeni dünya "din" olgusunu fertlerin vicdanına bırakmıştır. "Medeni insan" artık insanların dini inancına saygı göstermekte ve kimseye dini propaganda yapmamaktadır.²⁸⁶ Atsız'ın burada, pozitivist²⁸⁷ bir tahlil yaptığı görülmektedir. Diğer dikkat çekici husus ise Atsız'ın, "dini fertlerin vicdanına bırakma" ve "dini propaganda yapmama" hassasiyetidir. Burada Atsız'ın "laik" bir duyarlılık gösterdiği açıktır. Atsız, Ali Fuat Başgil ile olan meşhur polemğinde de bu eksenle sözler sarf etmiştir. İslamiyet'in yaşadığını ve hep yaşayacağını söyleyen

²⁸⁴ Atsız, "*Turancılık ve Faruk Güventürk*", Ötüken, sayı:6, Haziran 1968, **Makaleler III**, s.48.

²⁸⁵ Atsız, "*Konuşmalar I*", **Makaleler III**, s.531.

²⁸⁶ Atsız, "*Nurculuk Denen Sayıklama*", **Makaleler III**, s.451.

²⁸⁷ August Comte'nin ortaya attığı "pozitivizm" fikri "uç hal" yasasına dayanmaktadır. "Üç hal"; teolojik aşama, metafizik aşama ve pozitif aşamadır. Teolojik aşamada bütün olaylar doğaüstü güçler tarafından yönetilirken, metafizik aşamada Tanrı düşüncesi yerini niteliği belirsiz, mistik varlıklara bırakır. Pozitif aşamada ise, olaylar gözlemler ve deneylere dayanan bilim aracılığıyla açıklanır. Bkz, Mehmet Özay, **a.g.e**, s.54. Pozitivist düşüncenin önde gelen isimlerinden olan Comte ve Durkheim'a göre, "din" toplumsal bir nitelik taşır, gereklidir ancak toplumsal dünyayı anlamak adına yetersizdir. Bkz, **a.g.e**, s.130. "Pozitivizm" düşüncesinin Türk düşünce hayatındaki entelektüel tabanı için, bkz. Murtaza Korlaelçi, "*Pozitivist Düşüncenin İthali*", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:1 Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 7.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.214-223.

Atsız, bunun şartının “*hayata ayak uydurabilmesi*” ve “*devlete karışmayarak yalnız fertlerin gönül ve vicdan işi olarak kalması*” olduğunu iddia etmektedir.²⁸⁸ Yukarıda da zikredildiği üzere, İslamiyet ile “laiklik” ilkesinin birbiriyle teorik anlamda uzlaşamayacağını düşünen Atsız’ın, burada İslam’ın “laik” düşünce karşısında değişim geçirmesini ve modern hayatla uyumlu olmak zorunda olmasını şart koşması dikkat çekicidir.

“Medeni insan” için “din” olgusunun fertlerin kanaati ve vicdanı olarak gören Atsız, inancın mantığının olmayacağını ifade etmektedir. Bu hususta Hıristiyanlığı emsal gösteren Atsız’a göre, “İsa’nın dini” olarak nitelediği Hıristiyanlık nazari anlamda “barış ve kardeşlik” ilkelerine dayansa da, Hıristiyan milletlerin birbiriyle savaşmıştır çünkü “*yüzyılların getirdiği gelenekler dinden daha kuvvetlidir*”.²⁸⁹

Atsız, bu dönemde Türkler arasında var olan “dini” ve “mezhepsel” farklılıklar üzerinde daha fazla yoğunlaşmıştır. Türkler arasında vuku bulan “Sünnilik-Şiilik” davasının Türkleri iki ayrı ordu halinde asırlarca savaşmasına sebep olan elim bir vakıa olarak gören Atsız, bu dava yüzünden Türklerin hem milli enerjisinin “boşu boşuna” harcadığını düşünmekte hem de siyasi Türk birliğinin bu dava yüzünden kurulamadığını iddia etmektedir.²⁹⁰ Atsız, bu noktada “dini taassup” ile hareket eden birçok kişinin bulunduğunu ifade ederken, bu kişileri “*Hıristiyan, Şamanî ve Musevi Türkleri ve hatta Şii Alevi Türkmenlerini bizden saymayacak kadar gözü dönmüş sözde aydın mutaassıplar*” olarak nitelemektedir.²⁹¹ Dönemin Kürtçü aydınlarından olan Doğan Kılıç’ın “*Barzani’nin Karargâhı*” adlı tefrikasından bahseden Atsız, bu tefrikaya dayanarak Şafii, Şii ve Hıristiyan Kürtlerin birlikte çalışıp mücadele ettiklerini belirtmiştir. Bu durumun, dinsel ve mezhepsel olarak Sünnilerden ayrı olan Türkleri reddeden, “yobazlara” ithaf edilmesi gerektiği düşünen Atsız; bu kişileri “kaba softa” olarak tasvir etmektedir.²⁹² Atsız bu şekilde tasvir ettiği bazı insanlarla bu dönemde

²⁸⁸ Atsız, “*Uydurma Milliyetçilik*”, **Makaleler III**, s.418.

²⁸⁹ Atsız, “*İslam Birliği Kuruntusu*”, Ötüken, sayı:4,17 Nisan 1964.

²⁹⁰ **a.g.m.**, s.468.

²⁹¹ **a.g.m.**, s.468.

²⁹² Atsız, “*Bağımsız Kürt Devleti Propagandası*”, **Makaleler III**, s.398.

polemiklere girmiştir. Bunlardan bir tanesi de, Türk Milliyetçileri Derneğinde aynı safta bulunduğu Nurettin Topçu ile yaşadığı tartışmadır.

“*Bir Felsefe Öğretmeninin Yanlışları*” başlıklı bir makalede Nurettin Topçu’yu²⁹³ ağır bir şekilde eleştiren Atsız, Topçu’nun Şiiliği Anadolu milletinden olmaya mani olarak düşündüğünü belirtmektedir. Bir felsefe öğretmenin “geniş bir felsefi düşünüş” yerine “böyle dar bir mezhep kaygısına” düşmeyeceğini ifade eden Atsız bu düşüncenin artık Türkiye’de bulunmadığını düşündüğü Şiilik-Sünnilik davasının dirilteceğini iddia etmektedir. Bu dirilişin Türk milletine hiçbir faydası dokunmayacağı gibi milleti ikiye bölmek ve “vicdan birliğine” engel olmak gibi sonuçlar doğuracağını düşünen Atsız; bu hususta “Celali İsyancıları”na atıf yapmaktadır. Şiileri Türk saymamanın sonucunun “Fuzuli” gibi bir şairi Türk saymama sonucunu doğuracağını düşünen Atsız, Turancıların mezhepleriyle değil, “kan” ve “dil” unsurlarıyla “Türk” olduğunu belirtmektedir.²⁹⁴ Atsız, Nurettin Topçu’nun Turancılık fikrini yadsımasına cevaben ise, Türkleri Türk sayan Turancılığın yanlış, milliyeti siyasi çizgilerle sınırlayan ve insanları Şii ve Sünni olarak ayıran zihniyetin doğru olmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadır.²⁹⁵

Atsız’ın bu dönemde, polemige girdiği ve “mezhep ayrımı” ekseninde tartıştığı bir diğer isim Ali Fuat Başgil²⁹⁶ olmuştur. Ali Fuat Başgil’in bir makalesinde

²⁹³ Nurettin Topçu, Anadolu milliyetçiliğinin simge isimlerinden bir tanesidir. Dini bağ ile milli bağı iç içe gören Nurettin Topçu, mistik anlamlarla yüklü toprak/vatan kavramına merkezi bir önem atıfta bulunmaktadır. Bkz, Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s.90.Topçu’nun “millet” anlayışında “Turan” milleti yer almamaktadır. Topçu’ya göre Türkiye, Azerbaycan, İran ve başka yerlerde yaşayan Türklerde çıkar ve dilek birliği yoktur çünkü aynı coğrafyayı paylaşmazlar. Bkz, Seçil Deren, “*Türk Siyasal Düşüncesinde Anadolu Düşüncesi*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler:4 Milliyetçilik**, s.538.Topçu’nun bir başka önemli yanı, O’nun şehirli İslam’a karşı, “İsyancı ruhunu” ön plana çıkarmasıdır ve bu sebepten ötürü milliyetçi-muhafazakâr çevrelerde “Marksist” olmakla suçlanmıştır. Bkz, Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s.91.Atsız da, Nurettin Topçu’nun “İslam sosyalizmi” düşüncesine karşı çıkmakta ve Aclan Sayılğan’ın bu konudaki düşüncelerine şu cümle ile yer vermektedir: “*Nurettin Topçu’nun özel sosyalizmi ise bu fikrin ilkelerini Peygamberde bulmaktadır. Memleketimizin her alanındaki davranışları ve fikirlerin modayı ve fanteziyi aşamadığını düşünmek Aclan Sayılğan’ın hükmünde doğruluğu tespit etmektedir.*”Bkz, Atsız, “*Solun 94 Yılı*”,Ötüken, sayı:8,25 Temmuz 1968,**Makaleler I**,s.414.

²⁹⁴ Atsız, “*Bir Felsefe Öğretmeninin Yanlışları*”,Orhun, sayı:23,1964,**Makaleler III**, s.434.

²⁹⁵ **a.g.m**,s.438.

²⁹⁶ Bu dönemde Adalet Partisi’nin Cumhurbaşkanı adayı olan Ali Fuat Başgil, “muhafazakâr-liberal” düşünce çizgisinin önemli şahsiyetlerinden biri olmuştur. Başgil’e göre “din” yüksek tefekkür seviyesine çıkamayan halk için ahlaki terbiye bakımından lüzumludur ve dini devlet kontrolüne tuttuğunu düşündüğü “Türk laikliğine” eleştirel bir yaklaşım içerisinde olmuştur. Bkz, Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s.94.Atsız’ın, Ali Fuat Başgil ile olan tartışması, Başgil’in Türk milletinin başlangıcı olarak 1071 yılını işaret etmesinden kaynaklanmaktadır. Başgil’in “*Biz Anadolu’da kurulmuş bir milletiz*”, tezine karşılık Atsız; Türklerin Anadolu’ya gelişinden

geçen; “Biz ne beden ne ruh yapımız itibariyle Orta Asyalı değiliz... Biz bilakis, İslam çemberiyle çevrilmiş bir ülkede, ırklar sentezi halinde, kendi halinde yaşayan, nev’i şahsına münhasır bir milletiz” sözlerini ağır bir şekilde eleştiren Atsız; bu tezin “yanlışlığına” dayanak olarak şu cümleyi sarf etmektedir: “Anadolu fethine ve savunmasına katıldıkları halde İslam kazanında kaynamayan ve sayıları 8-10 milyon halinde olduğu tahmin edilen Kızılbaş Türkler bu karma milletten değil midir?”²⁹⁷ Atsız, Başgil’in milliyetçiliği “İslam” ile açıklamaya çalıştığını ve İslam’ın müsaade ettiği şekliyle milliyetçiliği kabul ettiğini belirtirken Türkçülerin “her türlü baskının üstünde” milliyetçi olduğunu ifade etmektedir.²⁹⁸ Atsız’ın burada gerekirse İslam’a rağmen de milliyetçi olduklarını iddia etmesi yine Türkçülüğü “İslamiyet’in” fevkinde görmesiyle doğru orantılıdır. Zaten Atsız, daha sonraki cümlelerinde bunun ipucunu vermektedir. Başgil’in milliyetçilik konusunda İslamiyet’i öne sürmesini “avamferiblik” olarak niteleyen Atsız; Başgil’e İslamiyet’in hal-i hazırda yürürlükte olmayan “kadınları örtmek”, “faizi kaldırmak” ve “devleti şeriatla yönetmek” gibi ilkelerini savunmaya çağırılmaktadır.²⁹⁹ Atsız’a göre İslam’ın ilkesi olan bu kaidelerin uygulanması mümkün değildir ve “laiklik” bahsinde alıntılındığı üzere İslam’ın yaşaması için bu dinin “hayata ayak uydurmasını” ve “yalnız fertlerin gönül ve vicdan işi olarak kalmasını” şart olarak koşmaktadır.

yüzyıllar önce Orta Asya’da teşkil olmuş bir millet olduğunu savunmaktadır. Bkz, Atsız, “*Ordinaryüs’ün Fahiş Hataları*”, İstanbul, 15 Ekim 1961, **Makaleler III**, s.408. Altan Deliorman’a göre “*Ordinaryüs’ün Fahiş Yanlışları*” adlı broşürün yayınlanması milliyetçi çevrelerde pek hoş karşılanmamıştır çünkü Başgil, broşürün yayımlandığı tarihlerde kendisine ümit bağlanmış bir şahsiyet haline gelmiştir ve CHP karşısında “böyle kuvvetli” birisine ihtiyaç vardır. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.173. Atsız’ın bu dönemde Başgil ile fikir mücadelesine girmesinde, Ali Fuat Başgil’in yükselen karizması da etkili olmuş olabilir zira yine Deliorman’ın eserinde yer aldığı üzere o dönemde milliyetçilerin iki grup halinde yer almaktadır. Birinci grup, Ali Fuat Başgil’in liderliğine inanan ve onu destekleyenlerden oluşmaktadır. İkinci grup ise Alparslan Türkeş’in Türk milliyetçiliği fikrini zafere ulaştıracağına inananlardır. Atsız da Türkeş’e inananlardan biridir. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.162. Her ne kadar Deliorman bu tartışmanın Atsız’a zarar verdiğini ve milliyetçi çevrelerde iyi karşılanmadığını düşünse de, aynı dönemde bu polemigi bütün ayrıntılarıyla ele alan ve Atsız’ı destekleyen bir eser bulunmamaktadır. Hayrani Ilgar adlı bir araştırmacı, “*Sözde ve Gerçek Milliyetçilik (Atsız-Başgil Mücadelesinin İçyüzü)*” adlı bir risaleyi 1964 yılında bastırmaktadır. Eserde Ali Fuat Başgil ve onu destekleyenler “siyasi ümmetçi” olan ve milliyetçiliği gerçek anlamda temsil etmeyen Anadolucular olarak anılmaktadır. Bkz., Atsız ile Başgil arasında geçen bu mücadele Türk milliyetçiliği fikrinde yaşanan “derin çatallaşmayı” gözler önüne serecektir.

²⁹⁷ Atsız, “*Ordinaryüs’ün Fahiş Yanlışları*”, **Makaleler III**, s.408.

²⁹⁸ Atsız, “*Uydurma Milliyetçilik*”, **Makaleler III**, s.417.

²⁹⁹ **a.g.m.**, s.418. Atsız, Başgil’in Müslümanlığını samimi bulmamakta ve “*meyhaneye ve kumarhaneye abone olan bir adamın, İslam davası gütmesiyle, bir fahişenin aile faziletinden bahsetmesi arasında hiçbir fark yoktur*” diyerek Başgil’i samimi olmamakla suçlamıştır. Bkz, **a.g.m.**, s.416. Altan Deliorman da Atsız ile alakalı yazdığı eserinde, Atsız’ın Başgil’e tahammülü olmadığını söylemekte ve bir gün kendisine şu sözleri sarf ettiğini belirtmektedir: “*Yahu bu Başgil Müslümanlığı kimseye bırakmaz ama gece gündüz de maşrapa maşrapa şarap içer*”. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.158.

Atsız'ın bu dönemde üzerine yoğun bir şekilde eğildiği bir başka kavram da “tasavvuf” olmuştur. Daha önceki zaman dilimlerinde tasavvufu “Türk Tasavvufu” bağlamında irdeleyen Atsız, bu kavramı Türklerin İslam'a girişinden sonra ortaya çıkan uyumsuzlukları bertaraf eden ve Türk geleneklerini, İslam ile uzlaştıran bir düşünce olarak tanıtmıştır. Bu dönemde ise hem bu kavramın kendisi hem mutasavvıfları hem de tasavvufun bir getirisi olan “tarikat” olgusu ile alakalı düşüncelerini çok açık bir biçimde ortaya koymuştur.

Bu dönemde polemikleriyle menkul olan Atsız'ın fikri mücadele içerisine girdiği kişilerden bir tanesi de Münevver Ayaşlı'dır.³⁰⁰ İçerisinde pejoratif ifadeler bulunan “*Dindar ve Mutaassıp Hacı Bayanın Türklüğe Hakaretleri*”³⁰¹ adlı bir makale yazan Atsız, “dindar, mutasavvıf, mutaassıp” görüntüde bayanların aynı “mini etekli, açık saçık” bayanlar gibi o günlerin modasının bir tezahürü olduğunu ifade etmektedir. Bu makale Münevver Ayaşlı'nın Karamanoğlu Mehmet Bey ve Ziya Gökalp hakkında eleştirileri bulunan ve Mevlana'nın eserlerinin sadeleştirilmesini tenkit eden bir makalesine cevaben kaleme alınmıştır.

Atsız bu makalede “tasavvuf” kavramını, Doğu'nun ve Batı'nın bütün dinleri ve felsefelerinin bir karması olarak tanımlamaktadır. Tasavvuf kavramının biraz irdelendiğinde, İslam'a aykırı olan noktalarına rastlanacağını düşünen Atsız, Yunan felsefesinden, Budizm'den ve başka düşüncelerden oluşan bu kavramın sonucunda “Tanrılık iddiasına” kalkışan mutasavvıfların türediğini ifade

³⁰⁰ Cumhuriyet dönemi romancılarından olan Münevver Ayaşlı “muhafazakâr değerleri” ön planda tutan bir romancı olarak Türk edebiyatında yer almıştır. Cumhuriyet dönemi reformlarından “dil ve harf” devrimlerini eleştiren Münevver Ayaşlı'ya göre, harf inkılâbı “koca Türk çınarını” yıkan, onu bir “mantar” haline getiren bir reform olmuştur. Bu olayı Babil'de yaşanan lisan” hercümerci” ile özdeşleştiren Münevver Ayaşlı, bu hercümercin modern zamanlarda bir tek Türkiye'nin başına geldiğini iddia eder. Bkz, A.Ömer Türkeş, “*Milli Edebiyattan Milliyetçi Romanlara*”,**Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.816.

³⁰¹ Atsız'ın bu dönemde İslami kavramlarla alakalı pejoratif ifadeleri yanında İslami kavramlara müstehzi anlamlar yüklediği yazılar da mevcuttur. Almanya anılarının anlattığı makalesinde; “*Mikail Aleyhisselam bana bir iş etti ki sormayın:19 Kasım akşamı başlayan sağanak sırasında elektriklerin sönmesi ihtimaliyle masamda mum, cebimde kibrit gazete oturduğum odaya üst kattan su sızdığını görerek teftiş maksadıyla yukarı çıktım... Bizim evin kaidesi budur. Dam akmasına alıştık. Nuh peygamber, kısmen Âdem Aleyhisselam zamanından kalma nadide eşyalarımızın harap olmasından yüksündüğümüz yok...*”Bkz, Atsız, “68.Vilayete Seyahat”,**Makaleler IV**, s.303.Başka bir yazısında ise Atsız, Milli Eğitim Bakanlığına yükselen sosyalizm karşısında tedbir almaya çağırırken; “*Eshab-ı Kehf uykusu artık yeter*” diyerek seslenmiştir. Bkz, “*Komünizmin Ahmak Kardeşi: Sosyalizm*”,**Makaleler III**, s.337.

etmektedir. Bu bağlamda Atsız Hallac-ı Mansur’u “bu çılgınların en tanınmış” olarak belirtir³⁰² ve mutasavvıflar hakkında yorumlar yapmaya başlar.

Atsız’ın bu makalede ilk eleştirdiği mutasavvıf Mevlana olmuştur. “Sözde Müslüman” olarak nitelediği Mevlana’yı, Şamanî Moğollar’a “dalkavukluk” etmekle suçlayan Atsız, Mevlana’nın olmaması durumunda Türklüğün hiçbir şey kaybetmeyeceğini düşünmektedir.³⁰³ Atsız’a göre Mevlana sadece “büyük bir Fars şairidir” ve evlialık, mürşitlik gibi bir sığata haiz değildir. Tasavvuf fikirlerini, kendisinden önce Anadolu’da yaşadığını ve tekfir edildiğini belirttiği Muhiddin Arabî’den aldığını ifade eden Atsız’a göre, “ney ve dümbelekle” dans eden bir evliyanın olması mümkün değildir çünkü evlialık “ağır başlılık” ister. Atsız’a göre ise Mevlana “zevk ve keyif ehli” birisidir.³⁰⁴ Atsız’ın Mevlana’yı eleştirmesinin başlıca sebeplerinden bir tanesi, Mevlana’nın Farsça şiirler yazmış olmasıdır ve görüldüğü üzere Mevlana’yı takdim ederken “büyük bir Fars şairidir” tanımlamasında bulunmuştur. Ancak Atsız’ın eleştiri okları, şiirlerini Türkçe yazmış olan Yunus Emre’ye de yönelecektir.

İslamiyet’in başka dinlere zulüm yapmayı önermese de, “Hak din İslamiyettir” düsturu ile hareket ettiğini belirten Atsız tasavvufta bütün dinlerin müsavi kılındığını ifade etmektedir. Atsız, bu önermesine dayanak olarak Yunus Emre’nin şu beyitini örnek göstermektedir: “*Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan/Halka müderris olsa hakikatte asidir*”. Atsız bu beyitin İslamiyet’in, “Hak din İslamiyettir” düsturuna aykırı olduğunu düşünmektedir. Atsız bu bağlamda “millet” kelimesinin o dönemde “din” anlamına geldiğini belirtmekte ve Yunus Emre’nin “tasavvuf” prensiplerine uyararak Müslüman, Mecusi, Budist ve sair dinlere mensup olanlarla eşit olarak görmekle itham etmektedir. Atsız’a göre bu durumun İslamiyet’le bağdaşması mümkün değildir.³⁰⁵ Atsız bu ekseninde bir başka mutasavvıf olan Kazak Abdal’ın; “*Kıldan köprü yaratmışsın, gelsin kullar geçsin deyü, Biz hele şöyle duralım, yiğit isen geç Tanrı*” beyitini gündeme getirmektedir. Bu beyitin açıkça “küfür” içerdiğini düşünen Atsız, mutasavvıfların aykırı görülen sözlerine atfedilen “derin ve ince manaların”

³⁰² Atsız, “*Dindar ve Mutaassıp Bayanın Türklüğe Hakaretleri*”, Ötüken, sayı:64,1969,**Makaleler III**, s.446.

³⁰³ **a.g.m.**, s.444.

³⁰⁴ **a.g.m.**, s.445.

³⁰⁵ **a.g.m.**, s.446.

asılsız olduğunu iddia etmektedir.³⁰⁶ Bu iki örnekte Atsız'ın "tasavvuf" düşüncesini "İslam'a aykırılığı" noktasında ele aldığı gözlemlenmektedir. Ancak, daha önce İslamiyet'e aykırı olsa da Türk geleneklerini yaşattığını düşündüğü "Türk tasavvufu" hakkında olumlu sözler söyleyen Atsız'ın Yunus Emre'nin temsil ettiği "tasavvuf" ekolüne olan eleştirileri İslam'a aykırı olmasından ziyade içerdiği felsefesine dönüktür. Atsız, hayatının her döneminde "eşitlik" düşüncesine karşı çıkmıştır ve "Sosyal Darwinizm" bağlamında görüldüğü üzere, "hayat için kavga" ilkesini yüceltmıştır.

Atsız, Nurettin Topçu ile olan polemiginde de "tasavvuf" düşüncesi ile "Turancılık" düşüncesini mukayese etmiştir. Turancılık düşüncesinin, "hezeyan" olarak nitelediği "enel hak"³⁰⁷ ilkesiyle mukayese dahi olunamayacağını iddia eden Atsız; "*Çanakkale ve Sakarya'da, hatta Kore'de şehit olmak Hallac'ın yahut Nesimi'nin çılgınlık buhranları içindeki ölümlerinden şüphesiz, çok güzeldir*"³⁰⁸ diyerek "tasavvuf" düşüncesini tezyif etmektedir. Makalenin devamında, tasavvufun prensiplerini eleştiren Atsız, tasavvuf düşüncesini "askeri şehadeti" reddeden, "uyuşturucu" bir düşünce sistemi olarak nitelemektedir. Atsız bu minvalde tasavvufun İslam'a aykırı bir düşünce olduğunu düşünmekte ve tasavvufu savunan Nurettin Topçu'ya şu şekilde seslenmektedir: "*Ne biçim bir Müslümandır ki cihadı, yani savaşı farz kılan Hazreti Muhammed'in prensibine uymaz da, sağ yanına tokat atanlara sol yanağını uzatmayı telkin eden İsa'nın prensibini kabullenir?*" Atsız'ın burada İslam'ın peygamberine Hz. Muhammed diye seslenmesi de dikkat çekicidir zira daha önce de görüldüğü üzere Atsız, kendisine "peygamber" ya da sadece adını kullanarak "Muhammed" olarak seslenmektedir.

Atsız bu dönemde "tarikat" olgusu üzerinde de fikirlerini beyan etmiştir. Osmanlı Devleti döneminin 14. ve 15.yüzyıllarda birçok tarikatın varlığına tanıklık ettiğini söyleyen Atsız, bu tarikatları "*küçük birer hakikatin yanında bir yığın safsatayı ileri sürerek millete hitap ve birbirleriyle mücadele eden*" yapılar olarak görmektedir. O dönemki tarikatları, makalenin yazılmış olduğu tarihteki

³⁰⁶ a.g.m,s.447.

³⁰⁷ Hallac-ı Mansur tarafından 10.yüzyılda söylenmiş ve "Ben Tanrı'yım" anlamına gelen söz dizisidir.

³⁰⁸ Atsız, "*Bir Felsefe Öğretmeninin Yanlırları*",**Makaleler III**, s.436.

“komünistlere” benzeten Atsız, iki grubun da devlete sızmak ve önemli yerleri ele geçirmek suretiyle iktidara gelmeyi amaçlamakla itham etmektedir.³⁰⁹

Buraya kadar yapılan alıntılara bakıldığı vakit Atsız’ın “din” olgusu bağlamında ve “din” kaynaklı meselelerde olumsuz bir tutum içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, Atsız’ın daha önceki dönemlerde olduğu gibi bazı makalelerinde bu durumu tekzip edencesine “olumlu” sözler ifade ettiği görülmektedir.

Komünizm’i irdelediği bir makalesinde insanların “anadan doğma” bazı düşüncelerinin olduğunu belirten Atsız bu hususta “mülkiyet”, “hürriyet” ve “millet ve din” kavramlarını örnek olarak göstermektedir.³¹⁰ Atsız, burada “din” duygusunu “fitri” bir özellik olarak tanıtmakta ve “din” karşıtı olarak nitelediği “komünizm” fikrini eleştirmektedir. Bir başka makalesinde “komünist bir tarih öğretmeni” profili çizen Atsız, bu tarih öğretmenin “sinsi sinsi” dinle alay ederek milletin manevi bağlarından birini koparmak isteyeceğini iddia etmektedir.³¹¹ İnsanların belli konularda “mizah” ve “şaka” yapamayacağını ifade ederken ise, örnek olarak “Kuran”ı da sıralamaktadır çünkü “Kuran” “milli mukaddesatın” içerisinde.³¹² Daha önce, “milli mukaddesat” konusunda “İslam” veyahut “Kuran” örneğini vermeyen Atsız’ın bu makaleyi “komünist” olarak nitelediği cenaha yöneltmesi bu bağlamda önemlidir. Atsız, “ilericiler” sıfatını kullanarak eleştirdiği güruhu da “din karşıtlığı” bağlamında tenkit etmektedir. Dinlerin “ahlaksızlıklara” karşı bir kalkan olduğunu düşünen Atsız, bu hususta pagan Roma dönemini misal vermekte ve o dönemin “serbest aşk” yüzünden birçok “rezalete” sahne olduğunu ifade etmektedir. Atsız’a göre, dinlerin erkek-dişi ilişkileri üzerine kurduğu “baskı” da bu durumun bir tezahürüdür ve bu “rezaletlere” karşı bir sosyal tepkinin ürünüdür.³¹³

“Din” olgusunu daha önceki dönemlerde olduğu gibi “ülkü” bağlamında da irdeleyen Atsız, “din” olgusunun eski zamanlarda “ülkü” mahiyetinde işlev gördüğünü ve yararlı olduğunu düşünmektedir. Bu minvalde tarihten referanslar

³⁰⁹ Atsız, “*Sosyalizm Maskaralığı*”, **Makaleler III**, 348.

³¹⁰ Atsız, “*Tarihin Akışı Değiştirilmiyor*”, **Makaleler IV**, s.76.

³¹¹ Atsız, “*Komünistler*”, **Makaleler III**, s.322.

³¹² Atsız, “*Hürriyetin Sınırları*”, Ötüken, sayı:52, Nisan 1968, **Makaleler IV**, s.153.

³¹³ Atsız, “*İlericiler*”, Ötüken, sayı:12,15 Aralık 1964, **Makaleler IV**, s.81.

veren Atsız'a göre, Anadolu'ya ilk akınları yapan Çağrı Bey, bu akınları “milli” ve “dini” ülkülerle gerçekleştirmiştir.³¹⁴ Türk milletinin hangi ana ilkeler etrafında birleşmesi gerektiğini tartıştığı bir tartışmasında ise Atsız; Osmanlı döneminde “din” ve “devlet” ilkeleri etrafında Türklerin kaynaştığını ve “din” olgusunun Türklerin manevi tarafını teşkil ettiğini iddia etmiştir. Atsız'a göre o dönemde bu ilkeler etrafında kaynaşan Türkler, 17.yüzyıla kadar “tek başına yenilemeyen” bir devlete sahiptir.³¹⁵ Atsız'ın burada bir ülkü mahiyetinde işlevsellik kazanan “din” olgusunu sahiplendiği fakat referans olarak iki örnekte de tarihi hadiseleri argüman olarak kullandığı görülmektedir. Atsız'ın bu noktada daha önce birçok defa alıntılı olduğu üzere, “din” olgusunun “ülkü” niteliğini kaybettiği fikrinde olduğu muhtemeldir.

Atsız'ın bu dönemde yazmış olduğu “*Nurculuk Denen Sayıklama*” adlı makalede tek parti döneminde “manevi ihtiyacı karşılamak” üzere herhangi bir okulun kurulmamasını eleştirdiği yukarıda belirtilmişti. Atsız yine bu dönemde yazdığı ve “*Konuşmalar*” adını verdiği bir dizi makalede bu tenkidini sürdürmekte ve Türkiye’de öğrenci vafına layık tek topluluğun “İmam Hatip” okulları olduğunu düşünmektedir. Bu okulda yetişen öğrencilerin dini bilgilerin yanında çağdaş bilimlere de vakıf olduğunu düşünen Atsız, bu öğrencilerin ülke için büyük bir kazanç olduğunu savunmaktadır. Bu eksende bizzat Atatürk’ün adını vererek tek parti dönemini eleştiren Atsız'a göre, “tekkeler ve medreselerin” kapatılmasından sonra bir “Yüksek İslam Enstitüsü’nün” kurulmaması büyük bir hata olmuştur ve bu yüzden “kara cahil yobazlar” türemiştir.³¹⁶

Bu on yıllık zaman dilimine bakıldığı vakit, Atsız'ın düşüncelerini derli toplu görebilme imkânının olduğu gözlemlenmektedir. Zira bu on yıllık zaman dilimi Atsız'ın daha önce de zikredildiği üzere en yoğun yazı yazdığı dönem olmuştur. 60’lı yıllar, Atsız'ın yükselen “İslamcılık” karşısında aktif bir tutum aldığı, “laik” eksende duruşunu net bir şekilde gösterdiği ve İslamiyet hususunda eleştirilerinin mevcut olduğu bir dönem olmuştur. Ancak Atsız, yine de “komünizm” karşısında

³¹⁴ Atsız, “*Çağrı Beğ*”, Orkun, sayı:9,1962, **Makaleler II**, s.28.

³¹⁵ Atsız, “*Konuşmalar I*”, **Makaleler III**, s.530.

³¹⁶ **a.g.e.**, s.540. 1944 tevkifatında yargılanan 23 kişiden biri olan Hikmet Tanyu İlahiyat profesörüdür ve Atsız'ın ölümüne kadar yanında olan arkadaşlarından bir tanesidir. Atsız'ın İlahiyat Fakülteleri ve İmam-Hatip okulları üzerindeki olumlu intibamın arka planında Hikmet Tanyu'nun etkisi bulunabilir.

“din” düşüncesini sahiplenmiş ve “din” düşüncesini “ilahi” olarak düşünmese de “sosyal nizamı” sağlama noktasında önemli bir payeye haiz olduğunu dile getirmiştir.

2.5 70’li Yıllardaki Makaleleri ve Eserleri Işığında Atsız ve Din

70’li yıllar Atsız’ın hayatının son demleri olmuş ve 11 Aralık 1975 günü vefat etmiştir. Bu 5 yıllık zaman dilimi içerisinde, “*Konuşmalar*” başlıklı yazı dizisi yüzünden tevkif de edilen Atsız, bu kısa zaman dilimine birçok makaleyi sığdırabilmiştir. Bu makalelerde Atsız, 60’lı yıllarda dile getirdiği düşüncelere paralel fikirler beyan etmiştir. Bundan ötürü aslında 60’lı yıllar ve 70’li yılların bir başlık altında toplanması gerekmektedir. Ancak bu makaleler içerisinde yer alan iki tane makale, belki de bu tezin hazırlanmasını doğuran düşüncelerin yer aldığı yazılar olmuştur. Bundan ötürü 70’li yıllar ayrı bir başlık altında incelenecektir. Tezin bu safhasında bu iki makale yer alacak ve ondan sonra bu bölümün kısa bir özeti yapılmaya çalışılacaktır.

Atsız’ın bu dönemde büyük yankı uyandıran ve Atsız’ın “din” olgusu bağlamında ne düşündüğü konusunda tartışmalara sebep olan ilk makalesi “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*” başlıklı yazı olmuştur. Atsız bu makaleyi, “Türkiye İmam-Hatip Okulları Mezunları Cemiyeti” tarafından çıkarılan “*İslam’ın İlk Emri: Oku*” adlı dergide “Hasan Bağcı” tarafından yayınlanan bir yazıya cevaben kaleme almıştır. Hasan Bağcı tarafından yazılan makalede, Ziya Gökalp’e yönelik ciddi eleştiriler bulunmaktadır ve Ziya Gökalp, Türkçülüğün ilk teorisyeni olmak suretiyle, İslam’a alternatif bir fikir yaymakla itham edilmiştir. Ayrıca Hasan Bağcı, Türkçülük fikrinin “Yahudilerin” himayesi altında olduğunu iddia etmiştir.³¹⁷

Atsız ise Türkçülüğü Ziya Gökalp’in icat etmediğini sadece Türkçülük fikrinin ismini koyan ve bu fikri sistemleştiren biri olduğunu belirterek yanıt vermeye başlamıştır. Gökalp’in, Türkçülüğü İslam’a alternatif olarak sunmadığını iddia eden Atsız bu savına dayanak olarak Gökalp’in “*Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Garp medeniyetindenim*” sözünü belirtmiştir. Atsız’ın mezkûr

³¹⁷ Atsız, “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*”, Ötüken, sayı:75, Mart 1970, **Makaleler III**, s.485.

makalede karşı çıktığı diğer bir önemli nokta ise Türkçülüğün “Yahudi” himayesi altında olduğu iddiasıdır. Atsız’a göre Gökalp’ın Yahudi kökenli olan Durkheim’dan bazı fikirler alması O’nun “Yahudi istismarcılığına” alet olduğu anlamına gelmemelidir. Zira her “*bilgin, filozof, fikir adamı hatta peygamber*” kendisinden önce gelenlerde bazı fikirleri iktibas etmiştir. Atsız bu bağlamda daha da ileri giderek; “*İslam peygamberi de daha öncekilerden bazı şeyler almış ve onların devamı olduğunu söylemiştir*” diyerek Hz.Muhammed’i “ilahi” niteliğinden soyutlamış ve bir “fikir adamı” seviyesinde değerlendirmiştir.³¹⁸

Atsız, zikredilen makalenin yazarı Hasan Bağcı’nın “Türkçülüğe dost” olmamasından ötürü “Türklük’e de dost” olamayacağını ifade ederken, her ne kadar Hasan Bağcı’nın soy bakımından Türk olmasa da “samimi bir Müslüman” olarak Türklüğe atılan hakaretleri kabul etmemesi gerektiğini dile getirmiştir. Zira Atsız’a göre; “*Türklük Müslümanlık olmadan da yaşar ve nitekim yaşamıştır ama Müslümanlık Türklüksüz yaşayamaz. Onu ancak Türklüğün sel gibi akan kanları ayakta tutmuş, tutabilmiştir. Türkiye’den ayrılan Arap Devletleri’nin zavallı, aciz ve gülünç durumları ortadadır.*”³¹⁹ Atsız, burada açık bir şekilde Türklüğü İslam’ın fevkinde olarak nitelendirmekte ve İslam’ın Türkler olmadan yaşayamayacağını iddia etmektedir.

Atsız makalede “yobazlık” düşüncesinin köklerinin “medrese”nin Türk düşünce ve siyaset hayatına hâkim olmasında aranması gerektiğini öne sürmüştür. Atsız, “din taassubunun” her türlü iç kavgalara ve kan dökülmesine sebep olduğunu ve bu durumun şimdiki zamana kadar geldiğini iddia etmiştir. Atsız’a göre “medresenin” Türk fikir ve siyaset hayatına hâkim olmasından evvel “taassup” bulunmamaktadır. Buna örnek olarak ise, “büyük bir İslam mücahiti” olarak nitelediği Fatih’in İslamiyet’e göre “haram” olarak addedilen resim yaptırma konusundaki tavrını göstermiştir. Atsız, bir diğer örnek olarak II.Murad’ın, “kadınlardan mürekkep musiki heyeti” oluşturduğunu ve şarap içmesini vermiştir. Atsız’a göre içkiye düşkünlüğüyle bilinen diğer tarihi şahsiyetler Yıldırım Bayezid, Orhan Gazi ve Geyikli Baba’dır. Atsız, bu kişilerin içki içmesiyle ilgili olarak şu sözleri söylemiştir: “*Murad Beğ’in, Yıldırım’ın*

³¹⁸ a.g.m, s.485-487.

³¹⁹ a.g.m, s.487.

şarap içmesi veya Orhan Beğ'in bir dervişe içsin diye şarap göndermesiyle ne dünya yıkılmış, ne dine zarar gelmiş, ne de Müslümanlık kuvvetini kaybetmiştir" Atsız daha da ileri giderek, "şarap içen" fakat Rumlarla savaşan diyerek tanımladığı Geyikli Baba'nın, "beş vakit namaz kılan" fakat "tefecilikle milleti soyan" insanlardan çok daha "yüksek" biri olduğunu iddia etmiştir.³²⁰

Makalenin devamında Türkiye'nin birçok alanda ileri gittiğini, üniversitelerin kurulduğunu, ağır sanayi atılımlarının gerçekleştiğini ifade eden Atsız'a göre bu "ileri gidiş" Türk düşünce hayatını "fikir düşünlüklerinden" koruyamamıştır. Atsız, "fikir düşünlüklerinden" neyi kast ettiği daha sonraki paragrafında anlaşılmaktadır. Atsız'a göre, ilk önce "Ticanilik" akımının bir "garabet" olarak türemiş, bu akımı "Nurculuk" akımı takip etmiş ve daha sonra "Süleymancılık" fikri peyda olmuştur. Atsız, bu akımların "İmam-Hatip" okullarının öğrencilerini dahi tekfir ettiğini iddia etmiş ve "Biberiye, Kameriye" isimli bir takım güruhlarla artık işi cinayete kadar vardıklarını ifade etmiştir.³²¹ Atsız bu noktada daha önceki yıllarda olduğu gibi, "İmam-Hatip" okullarını ve "İlahiyat Fakültesi'ni" işaret etmekte ve "fikir düşünlüğü" olarak addettiği mezkûr akımların tasfiye olması ve "*dinin tamamen bir inanç ve vicdan işi*" olarak kalabilmesi için bu okullara ihtiyaç olduğunu savunmuştur.³²² Daha önceleri komünizme karşı bir kalkan olarak "din" olgusunu savunduğu görülen Atsız'ın, İmam-Hatip okulları ve İlahiyat Fakülteleri'ni de siyasal İslam'a karşı bir "kalkan" mahiyetinde gördüğü söylenebilir. Burada bir diğer dikkat çeken nokta da bu okulları "*dinin tamamen bir inanç ve vicdan işi*" olarak kalması noktasında önemli görmesidir. Burada Atsız'ın "laik" bir hassasiyeti yansıttığı gözlemlenmektedir.

Atsız'ın "*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*" başlıklı yazıda bir diğer muarız olduğu ve tenkit ettiği olay da İstanbul'da vefat eden Emekli Topçu Albayı Cemal Aktoğu'nun cenaze töreninden sonra "Kartal Din Görevlileri" tarafından yazılan "İslam'a Uymayan İşler" beyanname olmuştur. Beyannamenin içerisinde "Cenaze için çelenk yaptırılmasının" ve "Cenazenin bando ile kaldırılmasının"

³²⁰ a.g.m, s.481-482.

³²¹ a.g.m, s.484.

³²² a.g.m, s.484.

İslam'a aykırı olduğu yönündeki ifadeleri ağır bir şekilde eleştiren Atsız, bu kişileri, “Birgili'nin³²³ Halefleri” olarak tanımlamıştır. Atsız'a göre bu zihniyet “iptidaidir” ve bu zihniyetin ölünün ruhu için dağıtılan lokma tatlısı ve helva ile de sorunun olduğunu çünkü bu ritüellerin İslam'da yer almayıp Türkler tarafından sokulduğunu öne sürmüştür.³²⁴

Atsız'ın “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*” başlıklı makalesi oldukça yankı uyandırmış ve bu yazıya karşı Hasan Bağcı yine “*İslam'ın İlk Emri: Oku*” adlı dergide “*İslam'a Karşı Yobazlık*” başlıklı bir cevap yazısı kaleme almıştır. Makalenin içerisinde yer alan bazı cümleler şu şekilde özetlenebilir: “*Türkiye'mizde son yıllarda cesaretini arttıran türlü akımlar arasında bir de hakiki Türk görünme, dini ve Allah'ı bir tarafa atma hastalığı türemiştir. Hakiki Türk ruhunun şiddetle nefret ettiği bu tarz hastalıklar da yine ve maalesef son yıllarda biraz bolca yetiştirdiğimiz 'yarım münevverler arasındır... Sahasının dışında mefkuremize saldırmak suretiyle makalemizin başlığını hak eden Sayın Atsız'ın yazısında o kadar çok hata var ki...*”³²⁵ Atsız ise bu makaleye karşı cevapsız kalmayarak, “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*”³²⁶ başlıklı bir makale yayınlamıştır.

Atsız bu makalede “yobazlık” düşüncesinin uluslararası bir hastalık olduğunu iddia etmiş ve bu hastalığın “kızıl” türü gibi “yeşil” türünün de olduğunu ifade

³²³ Atsız'ın burada ismini zikrettiği zat “Muhammed bin Ali Birgivi” namıyla anılmaktadır. Hanefi mezhebinden olan ve 1521 yılında doğan Birgivi, 1571 yılında vefat etmiştir. Bkz, “*Birgivi*” maddesi, **İslam Âlimleri Ansiklopedisi**, C:13, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1993, s.321. Aynı dönemde şeyhülislamlık yapan ve Atsız'ın Birgivi'ye yeğlediği Ebu-suud Efendi ise Kanuni devrinin 13. şeyhülislamıdır. Tefsirleri ve fetvalarıyla meşhur olan Ebu-suud Efendi 1584 yılında vefat etmiştir. Bkz, “*Ebu-suud Efendi*” maddesi, **İslam Âlimleri Ansiklopedisi**, C:14, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1993, s.12.

³²⁴ Atsız, “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*”, **Makaleler III**, s.489.

³²⁵ Atsız, “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*”, **Makaleler III**, s.494.

³²⁶ Müstehase fosil anlamına gelmektedir. “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*” başlıklı makale Atsız'ın “din” olgusu bağlamında yazdığı en sert yazıların bulunduğu bir dizi yazının son safhasını teşkil etmektedir. Atsız'ın bu yazıları başkanlığını yaptığı “Türkçüler Derneği'nin” bir yapılanması olan “ocak”larda ciddi bir sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu hususta Atsız'ın Altan Deliorman'ı Anadolu'ya teftişe gönderirken söylediği şu sözler önemlidir: “*Bakalım bizim ümmetçi ocaklar ne halde*”. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.253. Deliorman ise Anadolu'nun küçük bir kasabasında bir bakkal dükkânının Atsız'ın başyazarlığını yaptığı “Ötüken” dergisinin el altından satıldığını görmüştür. Bunun sebebini sorduğu vakit aldığı cevap dikkat çekicidir: “*Şu son sayılardaki yazılarını gördünüz mü Atsız Bey'in? Biri nurculuğu yerin dibine batırıyor, öteki de İslam Birliğini. Her ikisi de yer yer İslamiyet'e çatıyor. Bu muhitte böyle bir derginin ne satılması mümkün, ne okunması... Buralarda Nurculuk Atsız Bey'in İstanbul'dan gördüğü gibi görülüyor. Hepsi namuslu, dürüst, dindar insanlar. Çevrelerinde saygı ve sevgi uyandırıyorlar. Onlara çatarak “milliyetçilik” yapmak çıkar yol değil. Bunları Atsız Bey'e de anlatın. Bizim sesimizi duyurmamız kolay görünmüyor. Yanlış anlaşılmaktan da çekiniyoruz...*” Bkz, **a.g.e.**, s.255. Altan Deliorman ile yapılan mülakatta bu makalenin Atsız adına menfi tesirler doğurduğu doğrulanmış ve Altan Deliorman, Atsız'ın İslam'ı açıkça eleştirdiği tek yazının bu makale olduğunu iddia etmiştir.

etmiştir. Atsız'a göre bu hastalığın "yeşil" türüne yakalananlar, fikirlere ve içtihatlarla saygı duymamaktadır çünkü tartışabilecek seviyede değillerdir. Bundan ötürü bu kişiler "küfür ve iftira" etmek suretiyle üste çıkmaya çalışır ve "ilim-mantık" alanında konuşamadıkları için ancak "ayet" ve "hadis" kullanarak fikirlerini savunabilirler. Atsız'a göre bu insanlar; ***"Soy soy insanların bir tek Âdem'le Havva'dan türediklerine, Âdem'in 1050 yıl yaşadığına, Havva'nın her yıl biri erkek biri kız olmak üzere ikiz evlat doğurduklarına ve bu kardeşleri birbirleriyle evlendiklerine inanırlar. Bir Sümer masalından çıkan tufan ve Nuh'un gemisi onlar için hakikattir. Hangi Teknik Üniversitesinden mezun olduğu belli olmayan Nuh'un yaptığı o pazarcı kayığına her cins hayvandan birer çiftin girip sığması ve 40 tufan gününde birbirini yemeden uslu uslu oturması da gerçektir..."***³²⁷ Burada Atsız'ın, yobazlık için kullandığı "kızıl" türden kastının komünistler, "yeşil" türden kast ettiğinin ise "Siyasal İslamcılar" olduğu açık bir biçimde müşahede edilmektedir. Atsız, daha önceki yıllarda olduğu gibi burada da "İslamcılık" düşüncesi ile "komünizm" fikrini aynı potada değerlendirmektedir. Bir diğer dikkat çekici husus ise, Atsız'ın İslam'da geçen "yaratılış" anlatısını müstehzi bir biçimde belirtmesi ve yadsımasıdır. Daha önce "yobazlık" kavramını "dini taassup" ile karşılayan Atsız, burada bu mevhumun kapsamını geliştirmiş ve İslam'ın en temel görüşlerinden biri olan "Âdem ve Havva" tarafından üreme ilkesine inanmayı da bu kavramın kapsamına sokmuştur. Yine İslam'da geçen ve peygamber olarak tanımlanan Hz.Nuh'u Atsız; bir "Sümer masalı kahramanı" olarak tanıtmaktadır. Atsız'ın bu noktada Hz.Nuh'un "hangi teknik üniversiteden mezun olduğu belli olmayan" biri olarak tanıtması da Hz.Nuh'un "ilahi" gücünü yadsıdığına delalet etmektedir. Ancak yazının ilerleyen safhalarında Atsız İslam hususunda çok daha açık ve çok daha sert eleştirilerde bulunacaktır.

Hasan Bağcı'nın; *"İslam düşüncesinde sömürgecilik yoktur. Çünkü İslam örfünde bütün beşeriyet tek ümmettir"* cümlelerini eleştiren Atsız, İslam düşüncesinde "sömürgecilik" kavramının var olduğunu çünkü ülkeleri fethetmenin ve haraca bağlamanın sömürmekten başka bir şey olmadığını iddia etmiştir. Atsız yine Hasan Bağcı'nın Türkçüleri *"Allah'ı bir tarafa atmakla"*

³²⁷ a.g.m,s.494.

itham etmesine de cevap vermiş ve Türkçülerin “Tanrı” düşüncesini bir tarafa atmadığını belirtmiştir. Atsız buna kanıt olarak Türkçülerin “Tanrı Türk’ü Korusun” sloganını göstermiştir. Atsız’ın burada “Allah” lafzı yerine “Tanrı” sözcüğünü kullanması dikkat çekicidir ve Atsız cümlesinin devamında Tanrı düşüncesinin insan idraki ve zekâsı dışında olduğunu ve eski Türklerin saygı duydukları varlıkları öz adları ile anmadıklarını ifade etmiştir. Buna dayanak olarak din bilginlerinin asırlar boyunca Tanrı’nın sureti üzerinde asırlar boyunca tartışmasını veren Atsız’a göre, “Tevrat’ın Tanrı ile insanı aynı şekilde tarif etmesi” ilkeliliğin bir ürünüdür. **“Tanrı, ne din kitaplarının anlattığı gibi insan şeklinde, ne de göklerin bir yerindeki tahtının üzerindedir”**.³²⁸ Atsız’ın burada bir nevi “agnostik” bir düşünceyi yansıttığı gözlemlenmektedir. Atsız’ın her ne kadar Tanrı’nın var olduğunu düşündüğü açık bir şekilde görülse de Tanrı’nın suretinin nasıl olduğunu “din kitaplarının” dahi ortaya koyamayacağını ifade ederek “Tanrı’nın” “bilinemez” olduğunu öne sürmüştür.

Atsız’ın bu makalede öne sürmüş olduğu fikirler arasında “insanların eşitsizliği” düşüncesi de bulunmaktadır. Atsız, tabiatı “eşitlik” olmadığını belirtmiş ve tabiatı yaratan “Tanrı”nın canlılar arasında “eşitlik” düşünmediğini, bu durumun somut bir şekilde kanıtladığını iddia etmiştir. Atsız’a göre “adalet” düşüncesi “hak” ve “hukuk” alanında hiçbir zaman eşit olamayan insanlara nispi bir eşitlik sağlamak adına geliştirilmiştir.³²⁹ Atsız’ın burada daha önceki dönemlerde olduğu üzere “Sosyal Darwinist” bir fikir yürüttüğü anlaşılmaktadır. Atsız bu yorumların akabinde Hasan Bağcı’nın; *“İslamiyet ırk ve renk tanımaz”* düsturuna karşılık vererek bu ilkenin hiçbir gerçekliğinin olmadığını dile getirmiştir. Atsız, “komünizm” ve “Amerikan anayasasının” da ırk ve renk ayırımına istinat etmediğini ancak gerçekte “ayırımın” her daim olduğunu öne sürmüştür. Atsız’a göre İslamiyet’in “renk ve ırk” ayırımını kabul etmemesi de tarihte kalmıştır zira Araplar İngilizler ile birleşerek Türk ordusunu arkadan vurmuştur. Hatta bu *“Arap ihanetinin başında Peygamber soyundan gelen şerifler”* bulunmuştur.³³⁰ Atsız’ın burada “İslamcılık” veya türevi fikirleri değil doğrudan İslam’ı “komünizm” düşüncesi ile bir kefedede değerlendirdiği görülmektedir. Dikkat

³²⁸ a.g.m, s.498.

³²⁹ a.g.m, s.496.

³³⁰ a.g.m, s.497.

çeken bir diğer noktada Atsız'ın, İslam'ın peygamberinin doğrudan soyundan gelen “şerif”leri de “ihamet” içerisinde bulunmakla itham etmesidir. Daha önceki yıllarda “Türklük” kimliğini İslamiyet dininin fevkinde görülen Atsız, yazının devamında benzer bir ifade kullanmış ve bu düşünceye İslam eleştirisini de eklemiştir: *“İslamiyet Türkler sayesinde yaşadı ve yükseldi. İslamiyet Türkleri değil, Türkler İslamiyet’i yüceltti. Biz İslam olmadan önce de büyüktük. **Keramet İslamiyet’te olsaydı her Müslüman millet yükselirdi. Hele tarafımızdan birkaç kere tekrarlandığı gibi İslamiyet’ten önce büyük devlet olan İran İslam olduktan sonra bugünkü duruma düşmezdi**”*.³³¹ Görüldüğü üzere burada Atsız, sadece Türklüğün İslam’dan daha üstün olduğunu söylemekle kalmamış, İran örneğinde görüldüğü üzere İslam’ın aslında “geriletici” bir unsur olduğunu savunmuştur.

Atsız’a göre bilim alanında yaşanan gelişmeler ışığında artık insanların “Adem ve Havva”dan türediği tezi çürümüştür ve bilim artık kısa ömürlü de olsa canlı hücre yaratacak seviyeye ulaşmıştır. Bundan ötürü, din bir “ahlak” ve “vicdan” sistemi olarak telakki edilmediği müddetçe ilim karşısında iflas etmeye mahkumdur. Atsız din bilginlerinin de artık din kitaplarındaki “tarihi” ve “ilmi” yanlışlıkları tevil edebilmek adına “vahiy” düşüncesini ortaya attığını ifade etmiş ve “ilham” alan Peygamberlerin de bir “insan” olmasıyla “yanlışlıkları” geçiştirdiklerini belirtmiştir. Bu şekilde tevil etme yoluna girilmese insanların din kitaplarından müstakbel tehlikeleri görmek isteyeceğini dile getiren Atsız’a göre, mesela milyarlarca yıl sonra olacak olan “kıyamet” düşüncesinin olduğu yerde din kitaplarının zuhurundan birkaç yüzyıl sonra ortaya çıkan “zehirler” hakkında söz edilmemesi anlaşılammaktadır.³³² Atsız burada “din kitapları” derken muhakkak Kuran’dan bahsetmektedir zira uyuşturucu maddeleri işaret eden ve birkaç yüzyıl sonra ortaya çıkan “zehirler” tarihsel açıdan Kuran’ın oluşmaya başladığı 610 yılından sonraki sürece uygun düşmektedir. Burada Atsız’ın din kitaplarını herhangi bir kitap gibi telakki ettiği ve din bilginlerinin bu kitaplarda akla ve mantığa mugayir olarak görülen yerleri tevil etmeye çalıştığı düşüncesinin verilmek istendiği gözlemlenmektedir.

³³¹ a.g.m, s.497.

³³² a.g.m, s.499.

Atsız makalenin devamında daha açık bir şekilde “din” olgusunun “ilahi” bir ilhamla da olsa sosyal bir kurum olduğunu öne sürmüş ve her peygamberin “kendi bilgisi ve görgüsü” kadar düzen koyduğunu iddia etmiştir. Bu minvalde Muhammed(Atsız bu makalenin hiçbir yerinde İslam’ın peygamberinin ismine Hz. ön takısı koymamıştır), kumar, içki ve fuhuş gibi değerlerin had safhada olduğu bir toplumda “cennet” ve “cehennem” kavramları ile toplumu intizam edebilmiştir.³³³ Atsız burada yine İslam’ın en temel kavramlarından olan “cennet” ve “cehennem” mevhumlarını ilahi niteliğinden soyutlamış ve bu kavramları İslam’ın peygamberi tarafından düzeni sağlamak adına “araçsal” bir pozisyona oturtmuştur. Atsız’a göre aslında “aydınlık” kafalardaki şüpheler başlangıcından beri devam etmiştir ve Atsız bu hususta “İbn-ül Arabî” adlı bir zatı örnek vererek bu kişinin kimileri tarafından “evliya” kimileri tarafından da “zındık” olarak tasvir edildiğini ifade etmiştir. Atsız, bu şüpheleri duyan Hallac-ı Mansur gibi “delilerin” bulunduğu gibi bir takım insanların da “yobazlaşmak” suretiyle İslamiyet’i bugünkü durumuna sürüklemiştir. Atsız’a göre bu kişilerden en önemlisi “Gazali”dir ve “Farabi” ve “İbn-i Sina”yı tekfir etmek suretiyle İslamiyet’e büyük zarar vermiştir.³³⁴ Atsız’ın burada “sezgi” kavramını ön plana alan ve felsefeye karşı olan Gazali yerine, “akıl” düşüncesini temel alıp ilim ve felsefeye önem veren Farabi ve İbn-i Sina’yı yüceltmesi “din” olgusuna bakışı konusunda bir noktada ipucu vermektedir. Atsız için “din” düşüncesi pozitif ilimler ile uyum içerisinde olduğu sürece yararlıdır yoksa “din” mutlaka revize edilmek durumundadır.

Atsız’ın makale içerisinde gündeme getirdiği bir diğer bilgin ise 14.yüzyılda İran’da yaşamış olan “İbn-i Yemin”dir. Atsız’a göre “yobazlar” Tanrı’nın insanların ne yolda hareket edeceklerini daha kâinat yaratılmadan haber verdiğine

³³³ a.g.m, s.500.

³³⁴ a.g.m, s.500. Gazali, “Hüccet-ül İslam” sıfatı ile anılan bir İslam alimidir ve Şafii mezhebine mensuptur. Devrin felsefecilerine karşı yazdığı reddiye ile meşhur olan Gazali “Eşari” geleneğine mensuptur. Bkz, “*İmam-ı Gazali*” maddesi, **İslam Âlimleri Ansiklopedisi**, C:6, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1993, s.283. Farabi, felsefe ve müzik alanında önemli aşamalar gösteren ve eski Yunan filozoflarının eserlerini tercüme eden bir İslam âlimidir. 873 yılında Farab’da doğmuş ve 950 senesinde Şam’da vefat etmiştir. Bkz, “*Farabi*” maddesi, **Yeni Rehber Ansiklopedisi**, C:7, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, (t.y.) s.102. İbn-i Sina ise felsefe ve tıp alanında meşhur olan bir İslam âlimidir. Batı dünyasında “*Avicenna*” olarak tanınan İbn-i Sina, 980 yılında Buhara yakınlarında olan Afsun’da doğmuş ve 1037 senesinde Hemedan’da vefat etmiştir. Bkz, “*İbn-i Sina*” maddesi, **Yeni Rehber Ansiklopedisi**, C:9, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, (t.y.), s.293. Bu iki İslam âlimi akli ön plana alan “Mutezile” akımına mensupturlar ve bundan dolayı Gazali tarafından reddedilmişlerdir.

inanmakta ve bunun “Levh-i Mahfuz³³⁵” da yazıldığını düşünmektedir. İbn-i Yemin’in 14. yüzyılda sormuş olduğu soruları gündeme getiren Atsız; “yobazların” bu düşüncesinin insanları Tanrı’nın iradesiyle suç işlediği sonucunu çıkartmış ve şu soruyu sorarak sorgulamıştır: “*O halde insanları cezalandırma niye?*”.³³⁶ Atsız’ın burada yine İslam’ın en temel kavramlarından biri olan “kader” düşüncesini sorguladığı ve inkâr ettiği görülmektedir.

Atsız’ın bu makale de sorguladığı bir diğer alan “hadis”lerin sahilhliği üzerinde olmuştur. Atsız polemige girdiği Hasan Bağcı için “*sanki Peygamberin özel kalem müdürüymüş*” gibi davranmakla suçlamış ve “hadis”lerin birçoğunun uydurma olduğunu iddia etmiştir. Atsız bu argümanına dayanak olarak ilk siyer³³⁷ kitabını yazan İbn-i İshak’ın 773 yılında öldüğünü ve yazdığı kitabın metninin ortada olmadığını göstermiştir. İbn-i İshak’tan sonra ilk siyer kitabını yazan İbn-i Hişam’ın 835 yılında öldüğünü belirten Atsız; İslam’ın peygamberi ile arasında iki asır bulunan bu zatın eserinin “tarih metodolojisi” bakımından doğru olmasının mümkün olmadığını savunmuştur. Bundan dolayı Atsız, İslam tarihinin başlangıcı hakkında ortaya sürülen olayların birçoğuna “nakli” olması sebebiyle güvenilemeyeceğini söylemiştir.³³⁸ Atsız’ın burada kastetmek istediği düşünce “hadis”lerin herhangi bir “dini” tartışmada geçerliliğinin olmamasıdır.

Atsız’ın bu makalede karşı çıktığı kavramlardan biri de “vahiy” olgusu olmuştur. Atsız’a göre İslam’ın peygamberi çevresindeki ahlaki bozukluklara çare aramak adına insanlardan uzakta yaşamış ve mağaralara çekilmiştir. Peygamber, Arap putçuluğuna karşı çıkmak adına eski Mısırlılardan Yahudilere geçen “tek tanrı” düşüncesini dikte ettirmiştir. Atsız’a göre bu durumu anlayabilmek için eski Sümer ve Mısır masallarına inanmak yersizdir ve bu medeniyetlerden gelen düşünceleri “ilahi hakikat” olarak sunmaya lüzum yoktur. Hatta Atsız’a göre, “*Yahudi krallarını peygamber diye Türk milletine telkin ederek milli mefahiri unutturmak suretiyle İsrailiyyat’ı hayat ve ahlak sistemi*

³³⁵ Levh-i Mahfuz korunmuş levha anlamına gelmektedir. İslam’da ise bu kavram Allah’ın takdir ettiği her şeyin yazılı bulunduğu, nasıl olduğu bilinmeyen ve her türlü tesirden korunmuş levha manasını taşımaktadır. Bkz, “*Levh-i Mahfuz*” maddesi, **Yeni Rehber Ansiklopedisi**, C:13, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, s.47.

³³⁶ **a.g.m.**, s.501.

³³⁷ Hz.Muhammed’in hayatını konu alan eserlere “siyer” denir.

³³⁸ Atsız, “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*”, **Makaleler III**, s.502.

diye öne sürmek milli bir cinayettir".³³⁹ Atsız burada hem İslam'ın peygamberinin düsturların "vahiy" yoluyla değil kendisinden önce gelen düşüncelerden aldığını iddia etmiş hem de İslam'ın da bir peygamber olarak telakki ettiği Hz.Davut gibi İsrail krallarının peygamberliğini yadsımıştır.

Atsız makalenin ilerleyen bölümlerinde Hz.Muhammed'in de peygamberliğini de sorgulamıştır. Atsız'a göre, daha önce de zikrettiği üzere, Tanrı insan idrakinin dışındadır ve peygamberler de insandır. "Muhammed" de peygamber olmadan önce Kureyş putlarına kurban kesmiştir. Peygamber olduktan sonra da "Garanik"³⁴⁰ meselesiyle meşhurdur ve İslam âlimleri bu hadiseyi geçiştirebilmek adına Şeytan'ın peygamberin içine girerek onun adına konuşması şeklinde tevیل yoluna girmek zorunda kalmışlardır. Atsız bu dayanağı kabul etmemiş ve şu şekilde sorgulamıştır: "*Peki, Şeytan bu karganmışlığı yaparken 'âlim'(her şeyi bilen), basir(her şeyi gören) ve habir(her şeyden haberi olan) Tanrı ne yapıyordu?*"³⁴¹ Görüldüğü üzere Atsız İslam'ın peygamberinin "ilahî" niteliğini sorgulamakta ve O'nu herhangi bir insan seviyesinde değerlendirmektedir. Atsız bu sorgulamayı makalenin en temel argümanlarından birisi için geçiş cümlesi olarak kullanmıştır. Bu argüman Kuran'ın "*Muhammed'in talimatı*" olduğu iddiasıdır. Atsız bu savının birçok delili olduğunu öne sürmüş ve iki adet temel itirazı sıralamıştır. İlk itirazı, Kuran içerisinde birçok yerde "yemin" ve "and" verilmesidir. Yeminin insanlar tarafından edileceğini belirten Atsız, daha üstün bir varlık olan Tanrı'nın "yemin" etmeyeceğini dile getirmiştir. Bundan ötürü Atsız'a göre bu yeminler bizzat "Muhammed'in" gönlünden ve beyninden doğmuştur ve "yemin" üslubu İslam öncesi Arap döneminde kullanılan "adap" ile

³³⁹ a.g.m, s.503.

³⁴⁰ İmam-ı Rabbani'ye göre "Garanik" meselesi şu şekilde meydana gelmiştir: "*Çoğumuzun bildiği gibi, birgün Seyyid-ül-beşer "aleyhi ve alâ alihi ve eshabissalâtü vesselam" Eshabı ile oturuyordu. Kureyşin ileri gelenleri ve kâfirlerin şefleri orada idiler. Seyyid-ül-beşer "aleyhi ve alâ alihissalâtü vesselam" onlara (Vennecmi) suresini okudu. Onların putlarını anlatan âyet-i kerimeye gelince, mel'ûn şeytân putları öven birkaç sözü, o Serverin "aleyhi ve alâ alihissalâtü vesselam" sözüne ekledi. Dinleyenler, bunları da o Serverin sözü sandılar. Şeytânın sözlerini âyet-i kerimeden ayıramadılar. Orada bulunan kâfirler bağırarak başlayarak, Muhammed "aleyhissalâtü vesselam" bizimle sulh yaptı, putlarımızı övdü dediler. Orada bulunan müslümanlar da, okunan sözlere şaşakaldılar. O Server "aleyhissalâtü vesselam" şeytânın sözlerini anlamadı. (Ne oluyorsunuz?) diye sordu. Eshab-ı kiram, siz okurken bu sözler de araya karıştı dediler. O Server "aleyhi ve alâ alihissalâtü vesselam" düşünceye daldı ve çok üzüldü. Hemen Cebrail-i emin "âlâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselam" vahy getirdi. O sözleri şeytânın karıştırdığı, bütün Peygamberlerin sözlerine de karıştırmış olduğunu bildirdi. Allahü teâlâ, o sözleri âyet-i kerime arasından çıkardı. Kendi kelimasını sapsağlam yaptı."*Bkz, İmamı Rabbani Ahmed-i Faruki Serhendi, **Mektubat**,çev.Hüseyn Hilmi Işık,C:1,3.B,Türkiye Gazetesi Yayınları,İstanbul,2007,s.398.

³⁴¹ a.g.m, s.504-505.

uyum içerisinde. Hatta Kuran; “Âlemlerin sahibi olan Tanrı’ya hamdederim” diye başlamaktadır ve Tanrı’nın kendi kendine “hamdetmeyeceğine” göre Kuran’ın “Muhammed’in” talimatı olduğu açıktır.³⁴² Atsız’a göre Kuran’ın bizzat “Muhammed’in” talimatı olduğunun ikinci bir delili de “Muhammed”’in peygamberliği sırasında “mensuh” yani hükümden düşmüş ayetlerin var oluşudur. Atsız bu durumu müstehzi bir ifadeyle tasvir etmiştir: “ *Demek ki 20 yılda bile hayattaki bazı değişiklikler Tanrı buyruklarını değiştiriyor, Tanrı eski buyruklarını hükümsüz sayarak yenilerini gönderiyor. Peki, hayatın geç ve güç değiştiğini 14 asır önceki zamanların 20 yılında bile ihtiyaçlar ve hükümler değiştirirken gelişmenin çok hızlandığı daha sonraki 14 asırda değişecek hiçbir şey olmadı mı?*³⁴³

Çok açık bir şekilde görülmektedir ki Atsız, Kuran’ı Hz.Muhammed tarafından dikte ettirilen bir kitap olarak görmektedir ve “ilahi” niteliğini kabul etmemektedir. Bundan ötürü “sosyal bir müessese” olarak tanımladığı dinin ancak hayatla beraber yürüyebileceğini düşünen Atsız, “yobazlığın” dinleri dondurduğunu ve dinlerin hayatın gerekliliklerine adapte edilmemesinden ötürü toplumların geri bırakıldığını iddia etmiştir. Atsız “yobazlığa” karşı çıkan ve “hakikatleri” gören bazı bilginlerin çıktığını iddia ederken “Şeyh Bedrettin”’i emsal vermiştir. Bedrettin’in “Varidat” adlı eserini örnek gösteren Atsız; bu eserde “cennet”, “cehennem” gibi kavramların kabul edilmediğini ve “kıyamet” gününe inanmadığını belirtmiştir. Bedrettin örneğinde de görüldüğü üzere din bilginlerinin birbiri ile zıt fikirler öne sürebileceğini ifade eden Atsız; bu sorunun çözümünün “*dini şahısların vicdanına bırakarak teferruatla uğraşmamak, birbirinin inanç ve tefsirine, anlayışına karışmamak*” olduğunu dile getirmiştir.³⁴⁴

Makalede dikkat çeken bir diğer nokta da Atsız’ın makaleyi bitirmeden evvel İlhan Arsel’in³⁴⁵ bir makalesinden alıntı yapmış olmasıdır. Atsız bu alıntıyı, polemiğe giriştiği Hasan Bağcı’nın, yazısını Necip Fazıl’dan bir parçayı iktibas ederek sonlandırmasına nazire olarak yaptığını belirtmiştir. İlhan Arsel’in 18

³⁴² a.g.m, s.505.

³⁴³ a.g.m, s.506.

³⁴⁴ a.g.m,s.507.

³⁴⁵ İlhan Arsel “laiklik” konusunda keskin tavrıyla bilinen ve İslamiyet’in özüne dönük eleştirileriyle bilinen bir aydındır. Arsel’in yayınlanmış birçok kitabı bulunmaktadır ve “din” olgusu bahsinde; “*Arap Milliyetçiliği ve Türkler*”, “*Şeriat ve Kadın*”, “*Şeriat ve Kölelik*”, “*Kuran’ın Eleştirisi*” gibi kitapları mevcuttur.

Ağustos 1970 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yazmış olduğu köşe yazısında özetle şu cümleler geçmektedir: “*Viyana kapılarına iman sayesinde, şeriat düzeni sayesinde gittik diyenlerin bir hatası var ki o da şu: Osmanlı Devletinin yükseliş ve çöküş nedenlerini araştırmamak... İlmî esaslara göre derinlemesine inebilseler bu yükselişin ve alçalışın temellerinde... şeriata bağlılık nedenlerinin yatmadıklarını görecekler. Şeriata bağlılık değil, aksine, şeriata bağlı olmamak yani akılcı olmak nedenlerinin yattıklarını anlayacaklardır... İlk padişahlar... şeriatın kaçamaklarından yararlanmakla kalmamışlar fakat şeriatın kati ve değişmez kabul edilen hükümlerine karşı açıkça cephe almışlardır. Daha açıkçası Kuranın emirlerine karşı gelmişler ve ancak bu suretle o muazzam başarılarına ulaşmışlardır...*” Atsız, her ne kadar İlhan Arsel’i tanımadığını belirtmiş olsa da Arsel’in Necip Fazıl’dan daha muteber olduğunu ifade etmiş ve Arsel’in sözlerine ilave olarak Fatih kanunnamesinde yer alan “kardeş katli” maddesinin de İslam’a aykırı olmasına rağmen devletin bekası adına yer almış olduğunu eklemiştir.³⁴⁶ Atsız’ın Necip Fazıl’ın karşısına İlhan Arsel’i çıkarması bir dönemin artık bittiğine somut bir delil teşkil etmektedir.50’li yıllarda Necip Fazıl’ın dergisinde yazı yazan ve Türk Milliyetçileri Derneğinde CHP’ye karşı birçok muhafazakâr aydınla ortak bir cephede birleşen Atsız, 70’li yılların başında tamamen farklı hareket etmiştir. Bu nazireyle birlikte “laiklikten” yana kati bir tavır aldığı kesin bir surette müşahede edilen Atsız’ın, “muhafazakâr” çevrelerle arasına mesafe koyduğu düşünülebilir.

Atsız’ın makaleleri ve eserleri ışığında “din” olgusuna yaklaşımının irdelendiği bu bölümde dönemler arasında benzerlikler ve farklılıklara tesadüf edilmiştir.30’lı yıllarda Atsız; “din”in artık bir ülkü olma özelliğini kaybettiğini düşünmekte, Türkçülüğün artık “din” yerine ikame edilmesi gerektiğini savunmakta ve İslamcılık fikrinin Türkçülük fikrinin karşıtı olan bir düşünce olduğunu ifade etmektedir. Türklerin tarihsel süreçte yaşadıkları din değişikliklerinin bilhassa “dil” alanında yabancılaşmayı getirdiğini iddia eden Atsız; bu bağlamda Budizm, Manihaizm ve İslam’ın menfi tesirleri olduğunu düşünmektedir. Bu dönemde dikkat çeken bir diğer husus Atsız’ın “laiklik” hassasiyetini önemli ölçüde vurgulamasıdır. Atsız’ın 30’lı yıllarda yaptığı millet

³⁴⁶ a.g.m,s.509-510.

tanımı içerisinde “din” unsuru da geçmemektedir. Bu yıllarda Sosyal-Darwinist yorumlarına sıklıkla rastlanan Atsız’ın, “din” olgusunun manevi anlamda yararlı olduğunu ima ettiği yazıları da mevcut bulunmaktadır ve cılız da olsa “komünizm”e karşı dini sahiplendiği görülmektedir.

40’lı yılların özellikle ilk yarısında Atsız’ın Türkçülük fikrini bir “din” olarak telakki ettiği görülmektedir. Bu yıllarda Şamanizm vurgusunu da yapan Atsız’a göre Şamanizm Türklerin milli dinidir ve İslam öncesi Türklerin yaşamının yüceliklerinden bir tanesidir. Atsız’ın bu yıllarda lügatine giren bir diğer kavram “tasavvuf” olmuştur. Tasavvufun, Şamanizm ve sair unsurlarla karışık bir İslam’ı Türklere sunduğunu belirten Atsız “tasavvuf” kavramına olumlu bakmıştır.30’lı yıllarda olduğu gibi “din” değişikliklerinin “dil” alanında yabancılaşmayı beraberinde getirdiğini savunan Atsız, bu yıllarda dinin siyasete alet edilmemesi gerektiği hususunda tarihsel referanslar kullanmıştır. Ancak 30’lı yıllarda “din” olgusunun ölkü olma mahiyetini kaybettiğini düşünen Atsız bu yıllarda, tarihte dinin bir ölkü olarak yararlı işlevler gördüğünü ve yüceltilmesi gerektiğini düşünmektedir. Atsız’ın millet tanımının içerisinde bu yıllarda “din” unsuru da eklenmiştir ve 1947’de yazdığı bir makalede “Allah” lafzını sahiplenmiştir. Yine 30’lı yıllarda olduğu gibi Atsız “komünizm” karşısında “din” olgusunu sahiplenmektedir. Atsız’ın “din” olgusu bağlamında olumlu sözleri daha çok 40’lı yılların ikinci yarısında ifade edilmiştir ve bu değişim 50’li yıllara yansımaktadır.

Atsız, 50’li yıllarda da “Türkçülük” fikrini bir “din” olarak telakki etmiştir. Ancak, milleti oluşturan unsurlar içerisinde “din” ünitesini de sıralayan Atsız’ın İslamiyet için “milli din” tanımlaması yaptığı görülmektedir. Milli kültür tanımı içerisinde de İslam’a yer veren Atsız’ın bu yıllarda ilk defa Türkler arasında mevcut olan “mezhep” ve “din” farklılıklarına vurgu yaptığı da görülmektedir. Komünizme karşı “din” olgusunu daha şiddetli bir biçimde savunan Atsız bu yıllarda tek parti döneminin “laiklik” politikalarını da önemli ölçüde eleştirmektedir.

60’lı yıllarda ise yükselen İslamcılık ile birlikte Atsız’ın üslubunun 30’lu ve 40’lı yılların ilk yarısına geri döndüğü gözlemlenmektedir. Özellikle Nurculuk ile ciddi bir mücadele içerisinde giren Atsız’ın siyasal İslamcı grupları, “komünizm”

ile özdeşleştirildiği görülmektedir. “İslam Birliği” düşüncesine de sert bir şekilde karşı çıkan Atsız; yine 30’lu ve 40’lı yıllarda olduğu gibi Arapça’dan geçen “selamünaleyküm” gibi klişelere de karşıdır. Bu yıllarda Atsız’ın lügatine “irtica”, “taassup”, “yobazlık” gibi terimler girmiştir. Atsız’ın İslamiyet ile alakalı yorumları da bu yıllarda keskinleşmeye başlamış ve Atsız, İslam’ı sosyolojik esaslarda değerlendirmiştir. “Türklük” kimliğini İslam’dan üstün tutan Atsız; kendi deyimiyle Kuran’a rağmen laikliği tercih etmektedir. Türkler arasında mevcut olan “mezhep” çatışmasını bu yıllarda daha sıklıkla irdeleyen Atsız’ın, “tasavvuf” ile alakalı yorumları da değişiklik arz etmektedir. Atsız bu yıllarda, daha önce Şamanik unsurların İslam’a adapte edilmesi olarak yorumladığı ve olumladığı, “tasavvuf” mevhumunu kıyasıya eleştirmekte ve zararlı bir fikir olarak görmektedir. Ancak Atsız daha önceki yıllarda olduğu gibi “din” olgusunu komünizme karşı önemli bir kalkan görmekte ve dinlerin “ahlaksızlık” olarak nitelediği davranışlara karşı önemli bir silah olduğunu düşünmektedir. Atsız’ın bu yıllarda yoğun bir şekilde vurguladığı bir diğer nokta da İmam-Hatip ve İlahiyat Fakülteleri’ne verdiği önem olmuştur. 50’li yıllarda tek parti döneminin “laiklik” politikalarını eleştiren ve gerekli müesseselerin kurulmadığını dile getiren Atsız, bu yıllarda her ne kadar 50’li yıllarda olduğu kadar keskin bir üslup kullanmasa da bu hususta görüşlerini korumaktadır ve “hata” olarak addettiği bu durumun düzelmesi için zikredilen okullara önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

70’li yıllar ise yukarıda anlatıldığı üzere 60’lı yılların devamı mahiyetindedir. Ancak özellikle “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*” başlıklı makalesinde Atsız, İslam’a yönelik eleştirilerini arttırmış ve İslam’ın “ilahi” niteliğini açık bir şekilde yadsımıştır. İslam’ın peygamberi ile alakalı da oldukça sert yorumların bulunduğu bu makale Atsız’ın “din” olgusu hakkında düşüncelerinin en radikal surette görüldüğü yazı olmuştur. Ancak Atsız’ın mütefekkir yönü dışında romancı bir kimliği de bulunmaktadır ve “din” olgusu bağlamında düşüncelerinin karikatürize edildiği romanlara rastlamak mümkündür. Bundan dolayı diğer bölümde Atsız’ın “din” olgusuna bakışı romanları ışığında incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATSIZ'IN ROMANLARINDA “DİN” OLGUSU³⁴⁷

3.1 “Bozkurtların Ölümü” Işığında Atsız ve Din

Bozkurtların Ölümü adlı eser Atsız tarafından 1946 yılında kaleme alınmıştır. Romanda Gök-Türk devletini konu edinir ve romandaki zaman aralığı 622-639 yıllarıdır. Romanın konusu Türklerin Kağanlarının ölümü üzerine yerine geçen Kara Kağan'ın tahta geçmesiyle başlar. Ölmüş Kağanın iki oğlu bulunmaktadır. Birisi “Tulu Han” diğeri ise “Kür Şad”dır. Kür Şad bir Türk'ün nasıl olması gerektiğini Tulu Han ise nasıl olmaması gerektiğini simgeler.³⁴⁸ 630 yılında Çinliler Türkleri hâkimiyeti altına alır ve 9 yıl sonra Kür Şad kırk arkadaşı ile birlikte ihtilal yapmaya kalkışır. Çin Sarayı'nı basan bu kırk kişi öldürülür ve ihtilal denemesi başarısızlıkla sonuçlanır. Ancak romana göre bu bir “son” değil “başlangıçtır” ve Kür Şad ile kırk arkadaşının bu fedakârlığı, Türklerin birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesine zemin hazırlayacaktır.³⁴⁹ Romanda vurgulanan en önemli düşüncelerden birisi Çinliler'in GökTürk devleti içerisindeki nüfusu ve devlet kademesindeki etkinliğidir. Vurgulanan bir diğeri husus ise Türklerin “doğu” ili ve “batı” ili diye ikiye bölünmesi ve farklı idareciler tarafından yönetilmesinin yarattığı sorunlardır. Vurgulanan bir başka önemli nokta ise dönemin Türklerinin “töre” kavramına verdiği değer ve bu kavramın yüceliğidir.

Roman içerisinde “din” bağlamında önemli vurgular bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi “Türk Tanrısı” kavramıdır. Romanın başında bir yaz gününde akın yapan Gök Türk askerleri oldukça yoğun bir yağmur ve fırtınaya yakalanırlar ve bir Yüzbaşı şu soruyu sorar: “*Türk Tanrısı bizden yüz mü çevirdi*”³⁵⁰. Bir yaz

³⁴⁷ Atsız'ın hiciv özellikleri taşıyan “Dalkavuklar Gecesi” ve “Z Vitamini” adlı eserleri “din” olgusu bağlamında herhangi bir iz taşımadığı için bu başlıkta incelenmeyecektir.

³⁴⁸ Özdemir, a.g.e.,s.76.

³⁴⁹ a.g.e.,s.76.

³⁵⁰ Atsız, **Bozkurtların Ölümü**,5.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2009,s.14.Bozkurtların Ölümü adlı eserde üç tane tabiat hadisesi dikkat çekmektedir. Bunlar; yaz ortasında kar yağması, günlerce süren rüzgâr ve ayın üçe bölünmesidir. Sadık Tural, bu hadiselerden birincisini “Şamanizm”e, ikincisini “Şamanizm” in sonucu olan bir

günü “kış soğukluğunun” yaşanması romanın ilerleyen safhalarında da görülecektir: “Yazın en sıcak çağında beş gün, Türkeli karakış varmış gibi soğuktan bunaldı... Bu herhalde Tanrı'nın bir öfkesi olmalıydı... Evet, Tanrı öfkelenmiş, Türklere gücenmiş olacaktı... Tanrı elbette öfkelenirdi... Türkler eskisi gibi ölülerini yakmıyor, gömüyorlardı. Kağan Çin'li İ-Çing Katun'un sözlerine kanmakla kalmıyor, Şen-King'i Türk beğleri gibi tümen başı yapıyordu...”³⁵¹ Romanın sonlarına doğru ise Kür Şad'ın ihtilal yapmak için haber verdiği “Gök Börü” adlı karakter şu şekilde dua etmektedir: “*Türk Tanrısı! Türk Yersuları! Umay! Yarın için bana güç verin!*”³⁵² Görüldüğü üzere romanda geçen “Tanrı” kavramı “milli” bir nitelik taşımakta ve Türkler “milli” kimliklerini kaybettiği zamanlar bu “Tanrı” onları cezalandırmaktadır. Hatırlanacağı üzere Atsız 1943 yılında kaleme almış olduğu “Türk Edebiyatı Tarihi” kitabında “Şamanizm”i şu şekilde anlatmıştır: “*Gök Türklerde “Tengri” yani sema bütün dünyayı ve beşeriyeti yaratan bir Tanrı değil, Türk Tanrısıdır. Yine Gök Türklerde ‘Umay’ adında bir kadın Tanrı tanıtılıyordu ki bu da iyilik ve acıma Tanrısı idi. İşte Türklerin bu milli dinine Şamanizm diyoruz*”.³⁵³ Anlaşılacağı üzere Atsız, “Şamanizm” tanımını romanda kahramanların ağzında sembolleştirmiş ve “milli” nitelikler taşıyan bu dini romanda yaşama geçirmiştir. Atsız'ın 40'lı yıllardaki makalelerinin irdelendiği bölümde Atsız'ın, Türk vatanını korumakla mükellef olan askerleri anlatırken; “*Tabiata karşı, düşmana karşı ve hatta Tanrı'ya karşı günümüz bir gazadır... Bu ebedi heykeli artık, dünyanın nizamını kurmuş olan Tanrı bile deviremez.*”³⁵⁴ cümlelerini kullandığı bahsedilmiştir. Bu romanda ise Kür Şad, Tanrı'nın fevkinde şu dizelerle gösterilmiştir: “*Erlük ululuktan yana Tanrı Kür Şad'dan geridir*”³⁵⁵ Atsız burada yine makalesinde geçen düşüncüyü romana uyarlamış ve en üstün “kahramanlık” mertebesinde gördüğü Kür Şad'ı Tanrı ile mukayese ederek Tanrı'nın üstünde bir payeye oturtmuştur. Ancak burada da aynı makalede olduğu gibi Tanrı'nın kimliği konusu belirsizlik içermektedir çünkü romanın içerisinde “Yamtar” adlı

unsura ve üçüncüsünü ise “epik” unsurlara bağlamaktadır. Bkz, Sadık Tural, “*Tarihi Roman ve Atsız'ın Tarihi Romanları Üzerine Düşünceler*”, *Atsız Armağanı*, s.CXXI.

³⁵¹ a.g.e, s.294.

³⁵² a.g.e, s.395.

³⁵³ Atsız, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s.25.

³⁵⁴ Atsız, “*Gaza Topraklarının Gazi ve Şehit Çocukları*”, *Makaleler I*, s.221.

³⁵⁵ Atsız, *Bozkurtların Ölümü*, s.53.

bir kahramanın şu sözleri o dönemde “çok Tanrı” düşüncesinin hâkim olduğunu göstermektedir: “*Şu Çinlilerle Suğdakları hangi Tanrı yaratmış? Böyle budun yaratmaktansa yaratmamak yek*”³⁵⁶

Romanda “din” olgusu bağlamında geçen bir diğer kavram da “erenlik” mevhumudur. Romanın kahramanlarından “Böğü Alp”, dedesinin kendisine Tanrı’yı ve Tanrı ile konuşan erleri anlattığını ve eğer başı dara düşerse bir “Tanrı Ereni” olan “Kıraç Ata”ya başvurması gerektiğini hatırlar. Bunun üzerine Kıraç Ata’yı bulmaya giden “Böğü Alp”, bu “Tanrı Eren”ini bulur. Kıraç Ata Böğü Alp’in bütün sıkıntılarını bilir ve geleceğe dair şu kehanette bulunur: “*Büyük günler geliyor... Kıtlik olunca ay parlanacak... Bir ulu şehirde toplanmış kırk er görüyorum... Budun kurtuluyor... Bin üç yüz yıllık ölümden sonra dirileceksiniz*”³⁵⁷ Anımsanacağı üzere, Atsız’ın “Türk Edebiyatı Tarihi” adlı eserinde, “yüksek bir karaktere dayanan” bir “Türk Tasavvufu” kavramından bahsedilmekte idi. Atsız bu mevhumun İslamiyet’i Türk gelenekleri ve Şamanizm ile uzlaştırdığını iddia etmekte bu kavramı yüceltmekteydi.³⁵⁸ Bu eserden üç yıl sonra yazdığı bu romanda da görüldüğü üzere tasavvufi bir kavram olan “eren”lik payesini eski Türk dininde arayan Atsız; kavramı bu suretle millileştirmektedir.

Romanda “din” olgusu bağlamında bahsedilen bir diğer olay da “Hristiyanlık” ve “misyonerlik” mevzusu olmuştur. Romanın kahramanlarından Yamtar, bir gün Bizans’tan gelen ve bozuk bir Türkçe konuşan “papazlara” rastlar. Papazlar, Türklere “Tanrı”dan, İsa Yalavaç’tan(peygamber) ve Meryem’den bahsetmektedir. Yamtar, “yalavaç” kavramını merak eder ve papazlara bu kavramın ne anlama geldiğini sorar. Papaz, yalavaçın Tanrı’nın elçisi manasına geldiğini ifade eder ve Yamtar şaşırır çünkü kendi inançlarında “yalavaç” diye bir mevhum yoktur. Tanrı’nın elçisi olamayacağını düşünen Yamtar, papaza Tanrı’nın kağan gibi nasıl elçisi olacağını sorar ve papazdan Tanrı’nın “bütün yerlerin, göklerin, insanların ve hayvanların kağanı” olduğu cevabını alır. Kendi Tanrı’larının elçisi olmadığını ifade eden Yamtar, papazdan Tanrı’nın bütün insanlığın Tanrısı olduğunu duyar ve bu düşünceyi kabullenmez. Zira Yamtar’a

³⁵⁶ a.g.e, s.125.

³⁵⁷ a.g.e, s.175-177.

³⁵⁸ Atsız, **Türk Edebiyatı Tarihi**, s.169.

göre, Türklerin Tanrısı ile Çinlilerin Tanrısı bir olamaz.Yamtar'ın aklını kurcalayan bir diğer soru Türklerle Çinliler arasındaki bir savaşta Tanrı'nın kime yardım edeceğidir.Papaz ise Tanrı'nın savaştan hoşlanmadığını, öldürenleri sevmediğini ve bütün insanların “kardeş” olarak yaşaması gerektiğini emrettiğini bildirir ve bunu tebliğ edenin “Tanrı'nın oğlu ve elçisi olan” “İsa” olduğunu söyler.Bunun üzerine Yamtar,Tanrı'nın kimle evlenip bu çocuğu doğurduğunu sorgular ve papazdan Tanrı'nın hiç kimse ile evlenmeyeceği cevabını alır.Yamtar'ın aklı iyice karışmaktadır ve papaza hiddetli bir şekilde “İsa”nı annesiz olarak mı doğduğunu sorar.Papaz, bu sefer İsa'nın annesinin Meryem olduğunu söyler ve Yamtar deliye döner çünkü bu sözler O'na hiç mantıklı gelmemiştir ve papazla olan diyalogunu şu sözlerle bitirir: “ *Tanrı ile Meryem evlenmeden bu yalavaç nasıl doğar be?Herhalde bu bunağın Tanrısı Meryem'in otağına gizlice girdi de Kara Kağan duymasın diye bizden saklıyor...Bana bak ,koca papaz! Türk Tanrısı, Türk yasasına aykırı iş yapmaz. Sizin Tanrınız Ötüken' gelirse işi yamandır*”³⁵⁹Bu hikâyeden anlaşıldığı kadarıyla Atsız, Hristiyanlık dininin Türklerin mantalitesine hiçbir şekilde uymadığını karikatürize etmiştir. Atsız, makalelerinde “İsa'nın dini” olarak lanse ettiği ve bu dinin temsil ettiği “barış ve kardeşlik” prensiplerini mantıksız bulduğu Hristiyanlık dinini “Yamtar” karakteriyle küçümsemiştir.³⁶⁰

Romanda “din” olgusu bağlamında bahsedilen bir diğer vakıa da “Budizm” olmuştur. Atsız bu hadiseyi yine “Yamtar” adlı roman kahramanı vasıtasıyla sembolleştirmiştir. Çinliler'e akın yapan Türkler yenilir ve başkentleri Ötüken'i terk etmek zorunda kalırlar. Bir Çin şehri olan Siganfu'ya yerleşen Türkler hayat gailisine düşmüşlerdir. Yamtar'da aynı dertten muzdariptir ve üzerinde ciddi bir sorumluk bulunmaktadır. Bir gün kendisine kalan arkadaşı “Gökbörü” ile otururken bir Çinli yanlarına yaklaşır ve onlarla sohbet etmeye başlar. Çinli karakter, Yamtar'a birkaç öğütte bulunmak istediğini söyler ancak Yamtar'dan; “Bizim Çinli'den alacak hiçbir öğüdümüz yok” cevabını alır. Çinli ısrar eder ve onlara çocuklarını güreştirmemeyi nasihat eder. Yamtar kendisine dövüşmeden,

³⁵⁹ Atsız, **Bozkurtların Ölümü**,s210-213.

³⁶⁰ Atsız, 1971 yılında yazmış olduğu “*Bu Yurdun Kutsal Yerleri*” adlı makalesinde “Meryem Ana”yı şu şekilde tasvir etmektedir: “*Bir Yahudi karısı olan ve babasız çocuk doğurmakla tarihte ün yapmış olan Mukaddes Bakire Meryem...*”,Atsız, “*Bu Yurdun Kutsal Yerleri*”,Ötüken, sayı:90,1971,**Makaleler IV**, s.424.

ok atmadan, at yarıştırmadan bir kişinin nasıl “er” olabileceğini söylediğinde ise Çinli bunun “Türk felsefesi” olduğu ve bunların çok kötü şeyler olduğu cevabını verir. Kendisini tanıtan Çinli karakter “Şen-ma” adını taşıdığını ve “filozof” olduğunu ifade eder ve hayatta önemli olan şeylerin “bilim ve felsefe” olduğunu belirtir. Yamtar önce Şen-ma’yı küçümser ve O’na şu soruyu sorar: “*Senin felsefe dediğin nesne benim açlığımı giderir mi?*”. Şen-ma bu soruya alışıktır çünkü daha önce genç bir Türk’e felsefeden ve bilimden bahsettiği zaman şu soruya muhatap kalmıştır: “*Bu felsefeyi bir ata yedirsem beni Ötüken’e bir günde ulaştırır mı?*”. Bu soru üzerine Şen-ma, elbette giderir cevabını verince Yamtar kendisinden acilen felsefeyi öğretmesini rica eder çünkü açlıktan kurtulmak istemektedir. Şen-ma Yamtar’ı yanına çirak olarak alır ve kendisine bu felsefenin temel niteliklerini anlatmaya başlar. “Filozof olanın acıkmayacağı, tokluk ile açlık arasında herhangi bir farkın olmadığı, sevinmenin ve yerinmenin boş olduğu, ölüm diye bir şey olmadığı sadece biçim değişikliğinin yaşandığı” fikirleri telkin edilen Yamtar, arkadaşı “Gökbörü” tarafından hasta muamelesi görür ve Gökbörü Yamtar’ın aklını kaçırdığını düşünür. Yamtar’ın yaşadığı değişiklik hemen fark edilmektedir ve bir gün Siganfu’da yapılan “güreş” oyunlarında müsabakaya katılır ve kendisinden oldukça zayıf bir rakibe yenilir. Yine Yamtar’ın arkadaşlarından biri olan “Üçoğul” kendisinin yenilmiş olmasına şaşırmıştır oysa Yamtar’a göre ortada yenilen veya yenen yoktur. Yamtar’a göre artık “yemek veya yenilmek” “kuruntu” olarak değerlendirilmektedir. Hikâyenin devamında yine Siganfu sokaklarında gezen Yamtar, “Üçoğul” tarafından tertip edilen yemek yeme yarışmasına katılmıştır. İştahlı bir kişiliğe sahip olan ve zaten hal-i hazırda aç olan Yamtar yarışmayı kazanır ve 15 akçe kazanır. Bu meblağı yüksek bulan Yamtar bu yarışmayı tertip edenin üç bin akçe kazandığını öğrenir ve bir anda düşüncelere dalar. Atsız Yamtar’ın bu düşüncelerini şu şekilde tasvir etmektedir: “*Üç akça ile yüklendiği türlü yemekleri Gök Börü ve çocuklarla birlikte nasıl yiyeceğini düşününe düşününe yola koyuldu... İlk defa o akşam toklukla açlığın aynı şey olmadığını, açlığın kuruntu değil, yaman bir gerçek olduğunu anladı...*” Bu hadise üzerine Yamtar Şen-ma’nın yanına gider ve artık filozof olmadığını belirtir.³⁶¹

³⁶¹ Atsız, **Bozkurtların Ölümü**, s.350-376.

Bu iki hikâyeyle Atsız, hem Hıristiyanlığın hem de “felsefe” namı ile andığı “Budizm”in Türk mantalitesi ile uyuşmadığını ve bu dinlerin Türklüğe zarar verdiği düşüncesini işlemiştir. Atsız 30’lı yıllarda yazdığı bir makalede, Buda dinini tanımlarken insanlara merhamet ve tevazu nasihat ettiğini ve bu vasıta ile miskinleştirdiğini ve “Türkler gibi” savaşmaya alışık bir millet için bu dinin telkin edilemeyeceğini ifade etmiştir.³⁶² Zaten romanın devamında Atsız Çinlileri tarif ederken bu dinin Çinliler için uygun olduğunu ima etmektedir: “Çinliler çeri olmak için değil, dokuma yapmak, yemiş yetiştirmek ve filozof olmak için yaratılmış yarı çabuk kişilerdi”³⁶³ Sadık Tural, bu iki hikâyenin Türklerin toplu halde İslamiyet’e girişinin gerekçesini sunduğunu iddia etmiştir. Tural’a göre Türk’ün düşünme ve inanma dünyası gerek Hıristiyan misyoner gerekse Çinli filozof Şen-ma karşısında bu romanda oldukça başarılı çizgilerle verilmiştir.³⁶⁴ Ancak Atsız’ın makalelerine ve eserlerine bakıldığı vakit, kendisinin din değiştirmeyi bir medeniyet değişimi olarak gördüğünü; Türklerin daha önce Buda, Mani ve İslamiyet’e girdikten sonra bu dinlerin olumsuz etkilerine maruz kaldığını öne sürdüğünü ve Türkçülüğün artık Türkler için “din” yerine bir “ülkü” olarak ikame edilmesi gerektiğini savunduğu söylenilebilir. Bundan dolayı romanda verilmek istenen mesaj Türklerin “milli dinine” duyulan sevgidir ve Türklerin o dönemde milli nitelikleriyle uyumlu bir biçimde yaşadığı gösterilmek istenmiş olması daha muhtemeldir.

3.2 “Bozkurtlar Diriliyor” Işığında Atsız ve Din

“Bozkurtlar Diriliyor” adlı eser Atsız tarafından 1949 yılında kaleme alınmıştır ve “Bozkurtların Ölümü” romanının devamı niteliğindedir. Romandaki olay örgüsü, 679 yılında yani Kür Şad ve 40 arkadaşının ihtilal teşebbüsünden kırk yıl sonra başlamaktadır. “Kür Şad” ihtilalından sonra Gök Türkler Çinlilerin esaretinden kurtulmuştur. Gök Türkler’in “kutsal” başkenti olan Ötüken’e geri dönen Türkler, “Kutluk Şad”(İlteriş) ve “Tonyukuk” etrafında tekrar toplanır ve

³⁶² Atsız, “Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyor muyuz”, **Makaleler IV**, s.458.

³⁶³ Atsız, **Bozkurtların Ölümü**, s.382. Atsız bu bölümü “Çin Türklerin Ahlakını Bozuyor” başlığında kaleme almıştır. Atsız bu tasviri yaparken Türkleri Çinlilerin anti tezi olarak göstermiştir. Atsız’ın şiirlerinde de bu düşünce mevcuttur. 1936’da yazmış olduğu “Yakarış” adlı şiirde Atsız şu dizeleri kullanır: “Anlamayız hayatı felsefeyle, ilimle/Hayat çelik ellerle atılan zar olmalı/Rahat yatakta ölmek acep olmaz mı çile?! Kanlı sınır boyları bize mezar olmalı”.Bkz, Atsız, **Yolların Sonu**, s.9.

³⁶⁴ Sadık K.Tural, **a.g.m**, s.CXVI.

Gök Türk Devleti'nin tekrar kurulduğu ilan edilir. Bu romanda Türklerin Çinlilerle olan çarpışmaları kadar Dokuz Oğuz(Uygurlar) ile olan çarpışmaları da yoğunlukla anlatılır ve romanda farklı Türk boylarının birbirleri arasındaki mücadelenin Türkler adına verdiği menfi neticeler sıklıkla vurgulanır. Romanda olay örgüsü Kür Şad'ın oğlu olan “Urungu” ile Dokuz Oğuzlar'ın kağanının kızı olan “Ay Hanım” arasında geçen aşk etrafında kurulmuştur. Romanın sonunda Gök-Türklerle Dokuz Oğuzlar arasında çıkan savaşta Ay Hanım ölür ve bunun üzerine “Urungu” intihar eder.

“Bozkurtların Ölümü” adlı romana kıyasla “Bozkurtlar Diriliyor” hem hacim itibariyle hem de olay örgüsü itibariyle çok daha yavandır ve bu durum “din” bağlamında da kendisini göstermiştir. Ancak yine de romanda eski Türk inancına ait izlere rastlamak mümkündür.

Romanın başkahramanı olan Urungu, eserin başlangıcında üzüntü içerisindedir. Romanda üzüntünün kaynağı üç maddede ve şu şekilde tasvir edilmektedir: “*Birinci acısı Ötüken’de Türk kağanını, kurt başlı sancağı görmemektir. İkinci acısı Kür Şad’ın oğlu olduğunu söyleyememek, üçüncü acısı da sevgili karısını görememek... Babasının ve anasının ölümleri Tanrı’nın buyruğuna uygun olduğu için yanmıyor ama ötekiler Tanrı yasası olmadığı için gönlünü sızlattıyordu. Niçin bahtiyar³⁶⁵ olmayacaktı?*”³⁶⁶ “Bozkurtların Ölümü” adlı eserden hatırlanacağı üzere Urungu’nun babası olan Kür Şad ve annesi olan Altın Tarım savaşta ölmüştür ve alıntıdan anlaşılacağı üzere dönemin Türkleri için savaşta ölmek Tanrı’nın buyruğu olarak telakki edilmiştir. Atsız 40’li yılların başında yazmış olduğu bir makalede Hun devrinde yaşayan Türkleri referans olarak vererek, o dönemde askeri ruhun, toplumun ve hayatın her yerinde hâkim olduğunu belirtmiş ve bu insanların savaşta ölmekten gurur duyduklarını hatta yataкта ölmekten çekindiklerini ifade etmiştir. Atsız, bu insanların İslamiyet’in “cennet vaadi” gibi bir menfaatlerinin olmadığı halde “şeref”leri uğruna öldüklerini³⁶⁷ ifade ederek bu dönemi yüceltmektedir. Atsız bu romanda Hun

³⁶⁵ Atsız’ın 1933 yılında yazmış olduğu “*Bahtiyarlık*” şiiri bu minvalde neyi kast ettiği ile alakalı ipuçları vermektedir: “*Bahtiyarlık: Boraca yüce dağları aşmak/Varılmadan ölünen uzak yerlere koşmak/Tanrı’nın sofrasında mest olarak konuşmak/Ve ömründe bir kere, bir kere sevinmektir*”.Bkz, Atsız, **Yolların Sonu**, s.52.

³⁶⁶ Atsız, **Bozkurtlar Diriliyor**,3.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2009,s.32.

³⁶⁷ Atsız, “*Türk Ahlakı*”,Çınaraltı, sayı:7,20 Eylül 1941,**Makaleler III**, s.162.

devrinde yaşayan Türklerle aynı ruhta gördüğü Gök Türkler'in dini inancını bu şekilde karikatürize etmiştir. Romanın ilerleyen safhalarında Urungu “Ersegün” adlı karaktere söylediği şu sözlerle Gök Türk’lerin inanç sistemini somutlaştırmıştır: “*Kişi çadırda doğar, çayırda ölür. Tanrı'nın koyduğu yasaya karşı gelinmez*”³⁶⁸

3.3 “Deli Kurt” Işığında “Atsız ve Din”

Atsız “Deli Kurt” adlı romanını dönemin “Akşam”³⁶⁹ gazetesinde tefrika halinde 1958 yılında yayınlamıştır. “Bozkurtlar” serisinde merkezi yeri Orta Asya olan Gök Türk Devleti dönemini konu edinen Atsız, bu romanda yeni merkezi yerlerinde birisi Anadolu ve Balkanlar olan Osmanlı Devleti’ni konu edinmiştir. Roman Ankara Savaşından sonra siyasi hâkimiyeti bozulan ve tarihe “fetret” devri olarak geçen dönemde Yıldırım Bayezid’in şehzadeleri arasında yaşanan taht mücadelesini anlatarak başlar. Romanın başkarakterlerinden biri olan “Çalık” Yıldırım Bayezid’in şehzadelerinden İsa Beğ’in en önemli adamıdır ve İsa Beğ ölmezden evvel hamile olan karısını Çalık’a emanet eder. İsa Beğ’in oğluna Çalık’ın sütannesi bakar ve “Murad”³⁷⁰ adını verirler. Murad “Deli Kurt” namıyla anılmaktadır ve onu yetiştiren “Çalık” gibi sipahi olur. Romanda olay örgüsü “Deli Kurt” ile annesi Uygur olan ve Şaman inancına mensup olan “Gökçen” arasında yaşanan aşk etrafında dönmüştür. Romanın sonunda da vuslat gerçekleşmeyecek ve Deli Kurt’un sevdiği ne kadar insan varsa ölecektir çünkü Deli Kurt en şerefli değerler olan “askerlik ve aile” mevhumlarını aşkı uğrunda ikinci sıraya atmıştır. Bunun sonunda “günahları taşımış biri” sıfatıyla “Allah cezasını” vermiştir.³⁷¹ Romanda, bu sefer Bozkurtlar serisinde olduğu gibi “boylar” arası mücadele değil “beylikler” arası mücadeleler ön plana çıkar ve bunun zararları anlatılır. Romanda vurgulanan bir diğer husus Osmanlı’nın Balkanlı unsurlarla verdikleri mücadeledir ve burada Macarlar diğer unsurlara

³⁶⁸ a.g.m, s.185.

³⁶⁹ Deliorman, bu romanın “Akşam” gazetesinde yayınlanmasına tepki gösterdiğini belirtmiştir çünkü kendi ifadesine göre o yıllarda “Akşam” gazetesi “sola doğru açıldıkça açılan” bir yayın organıdır. Atsız ise Deliorman’ın bu eleştirisine cevaben teklifin kendisinden değil “Akşam” gazetesinden geldiğini ve paraya ihtiyacı olduğu için bu teklifi kabul ettiğini söylemiştir. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.122.

³⁷⁰ Romanın ilerleyen safhalarından da anlaşılacağı üzere İsa Beği “Murad” adının konulmasını Kosova’da “şehit” düşen dedesi I.Murad’a ithafen vasiyet etmiştir çünkü İsa Beğ nazarında Murad “şehit” düştüğü için hanedanın en kutlu ismidir. Bkz, Atsız, **Deli Kurt**, 6.B, İrfan Yayınları, İstanbul, 2010, s.237.

³⁷¹ a.g.e, s.267.

göre “olumlu” sözlerle anılır.³⁷² Askerlik “Bozkurtlar” serisinde olduğu üzere bu romanda da en şerefli meslek olarak tanımlanmıştır.

Roman “din” olgusu bağlamında zengin malzemeye sahiptir zira roman içerisinde hem Müslüman Türkler hem de Şaman Türkler tasvir edilmiştir. Romanda bu bağlamda ilk dikkati çeken husus İslami klişelerin diyaloglarda oldukça yoğun bir biçimde yer alması olmuştur. “Allah’a hamdolsun”³⁷³, “Allahısmarladık”³⁷⁴, “Helal olsun”³⁷⁵, “Allah rahmet eylesin”³⁷⁶ gibi İslami tandanslı klişeler kahramanların ağızında sıklıkla yer almaktadır. Kahramanların günlük yaşamına İslami pratikler de girmiştir.

Romanın başkarakterlerinden olan Çakır, annesi olan Satı Kadın’a İsa Beğ’in karısını niçin eve getirdiğini anlatırken bu sırrı kimseye anlatmaması için yemin ettirir. Yemin ritüeli ise Satı Ana’nın “koynundan” çıkardığı Kuran’ı öpüp başına koyması ve üzerine el basmasıyla gerçekleşir.³⁷⁷ Romanın ilerleyen safhalarında Çakır ile birlikte İsa Beğ’in maiyetinde olan “Hasan Çelebi” karakteri ortaya çıkar. “Hasan Çelebi” yıllardır kimliği gizli bir şekilde İstanbul’da yaşamaktadır ve bir korkuyu bünyesinde barındırmaktadır. Bu korku “yakalanmak” değil, “Kuran üzerine yemine çağrılmak” ihtimalinden kaynaklanmaktadır çünkü “Kuran” üzerine yemin ederse yalan söyleyemeyeceğini düşünmektedir.³⁷⁸ Görüldüğü üzere romanda “Kuran” mukaddesatın en önemli parçalarından biri olarak sunulmaktadır.

Romanda “İslami pratik” bağlamında geçen bir diğer öge ise “Hoca” kavramı olmuştur. Romanda hoca hem Kuran okumayı ve yazmayı öğreten kişi olarak hem de kahramanlık ve “Battal Gazi”³⁷⁹ hikâyeleri anlatan birisi olarak

³⁷² Atsız romanda Macarları şu şekilde tasvir etmiştir: “Zaten şu Rumeli’deki milletler arasında dayanıklı hangisi vardı ki? Ama Macar’a gelince iş değişiyordu. Hele atlısı pek yaman, gözü pek oluyordu... Yüzleri de bir başkaydı. Çıyan suratlı Bulgar veya Sırb’a hiç benzemiyordu. Basbayağı insan gibiydiler, Türk’e benziyorlardı”Bkz,**a.g.e.**,s.199.Turancılık kavramın Türklerin siyasi birliği olarak tanımlayan Atsız’ın yine de akraba milletlere bir nebze sempatiyle baktığı bu romandaki betimlemeden anlaşılmaktadır.

³⁷³ **a.g.e.**, s.10

³⁷⁴ **a.g.e.**, s.12

³⁷⁵ **a.g.e.**, s.12

³⁷⁶ **a.g.e.**, s.35.

³⁷⁷ **a.g.e.** s.11.

³⁷⁸ **a.g.e.**, s.92.

³⁷⁹ Atsız bir makalesinde Zeki Velidi Togan’ı kaynak göstererek “Battal Gazi” destanının bir Türk destanı değil İslami bir destan olduğunu iddia etmiştir. Buna dayanak olarak destanın İslam-Bizans kavgalarını anlatsa da bu

nitelendirilir. Romanın başkarakterlerinden olan “Çalık” bu eğitimden geçmiştir³⁸⁰ ve kendi yetiştirdiği “Deli Kurt” ve “Evren”i de “Müslümanlığın şartlarını” öğrenmek adına bir Hoca’nın yanına yerleştirir.³⁸¹ Deli Kurt bu derslerde oldukça başarılı olur ve Çalık kendisine şu şekilde tebrik eder: “Çerilikte Deli Kurt olduğun gibi okumakta da molla çelebisin. Böyle gidersen ileride iyi bir adam olursun.”³⁸² Atsız’ın romanda çizdiği çerçeve, bu dönemde “askerlik” alanında olduğu kadar “dini bilgi” bakımından da üst derecede olmanın önemli olarak telakki edildiğidir.

Romanda “İslami pratik” bağlamında geçen bir diğer husus ise “dua” olgusudur. Mesela romanın birçok yerinde mezar ziyaretlerinde okunan duaya vurgu yapılmıştır. Satı Kadın, İsa Beğ’in karısı olan Bala Hatun’un mezarına her Cuma günü gider ve “Fatih” okur.³⁸³ Çakır ise Bala Hatun’un ruhu için “ her zaman göğsünde taşıdığı” Kuran’ı okur.³⁸⁴ “Deli Kurt” da annesinin mezarına sıklıkla gidip Satı Kadın’dan öğrendiği “Fatih” suresini okur ve hocanın yanında aldığı derslerden sonra “İhlâs” suresini de annesinin ruhuna göndermeye başlar.³⁸⁵ Kuran okumak romanda sefere giden askerlerin de uygulamalarında bulunmaktadır ve romanın bir bölümünde Çakır bir seferde Kuran okurken³⁸⁶, romanın sonlarına doğru Deli Kurt “Varna Meydan Savaşı” esnasında “Yasin” okumuştur.³⁸⁷ Çalık’ın bir Türkmen Beği’ni ziyaretinde ise Türkmen Beği, Çalık’ın yetiştirmekte olduğu Deli Kurt için “şehit ya da gazi” olmasını temenni etmiştir. Ondan sonra anlatıcı şu sözleri söyler: “Türkmen beği, çadırında konuk olan bu on yaşındaki öksüze Türklükteki en büyük en üstün iki rütbeden birini temenni ediyordu...”³⁸⁸ Atsız “Bozkurtlar” da “bahtiyarlık” düşüncesini savaşta ölmek olarak tanımlamış ve savaşta ölmenin Tanrı’nın bir buyruğu olduğunu ifade etmişti. Burada da birer İslami kavram olan “şehitlik ve gazilik” mertebeleri

kavganın Selçuklular tarafından değil daha önceki Arap devrinde verildiğini gösteren Atsız, destanda adı geçen kahramanların hepsinin adlarının Arapça olduğuna vurgu yapmaktadır. Bkz, “Türk Destanını Tasnif Etmek Tecrübesi”,Orkun, sayı:32,1951,**Makaleler I**, s.280.

³⁸⁰ Atsız, **Deli Kurt**, s.24.

³⁸¹ **a.g.e**, s.42.

³⁸² **a.g.e**, s.51.

³⁸³ **a.g.e**, s.36.

³⁸⁴ **a.g.e**, s.44.

³⁸⁵ **a.g.e**, s.50.

³⁸⁶ **a.g.e**, s.48.

³⁸⁷ **a.g.e**, s.251.

³⁸⁸ **a.g.e**, s.55.

Türklük için en üstün rütbe olarak anlatılmaktadır. Atsız bu bağlamda “şehitlik ve gazilik” kavramlarını İslam öncesi dönemden İslami döneme geçişte bir süreklilik unsuru olarak kullanmış olabilir. Makalelerinde de değinildiği üzere, Atsız’ın jargonunda “şehit ve gazi” sıfatları önemli bir yer tutmaktadır ve Türkçülük fikrini İslam’a alternatif gösterdiği yazılarında dahi bu kavramlardan vazgeçmemiştir.

Romanda “din” bağlamında görülen bir diğer husus da, “din” olgusunun bir “ülkü” mahiyetinde işlevsellik taşımasıdır. Osmanlılar ile Karamanoğlu beyliği arasında geçen ihtilafın anlatıldığı bir bölümde anlatıcı şu şekilde tasvir yapmıştır: *“Bu seferki düşmanlık, öncekileri geride bırakmıştı. Çünkü Karamanoğlu, gâvurlarla birleşerek saldırıyordu ki, bu Müslümanlığa yakışmazdı. Padişah İkinci Murad Beğ’in de buna çok kızdığı hatta Karaman ülkesinin altını üstüne getirip halkına da bir turpan atmak için Mısır bilginlerinden fetva aldığı söyleniyordu”*.³⁸⁹ Atsız’ın 1947 yılında İslamcılık ile söylediği şu sözlere romandaki bu anlatım paralellik göstermektedir: *“İslamcılık dünün en kuvvetli seciyesi ve en yüksek ülküsü idi. Bugünkü Türkçülük ne ise dünkü İslamcılık da o idi. Esasen İslamcılık Osmanlı Türklerinin milli mefkûresiydi.”*³⁹⁰ Romanda da aynı makalede görüldüğü üzere bir “ülkü” mahiyetinde olan İslam olumlanmış ve yüceltilmiştir. Ayrıca “din” sadece bir ülkü mahiyetinde değil “milli gurur” ekseninde de yüceltilmiştir. Romanın sonlarına doğru Deli Kurt Osmanlılarla Macarlar arasında yapılan savaşta esir düşer. Esaret altındaki tavırları Macarların dikkatini çeken Deli Kurt’a, din değiştirmesi halinde rütbe verileceği, malikâne tahsis edileceği ve soylu bir Macar kızıyla evlendirileceği teklifi yapılır ancak Deli Kurt “keskin” bir şekilde bu teklifi reddeder.³⁹¹

Romanda “Piç İlyas” adında bir karakter şahsında “sözde Müslüman” tanımı da yapılmaktadır. Romanda geçen “Piç” İlyas, gayri Türk bir karakterdir ve namaz

³⁸⁹ a.g.e, s.133.

³⁹⁰ Atsız, “M.Akif”, **Makaleler II**, s.51-52

³⁹¹ Atsız, **Deli Kurt**, s.207. Atsız’ın burada “din” değiştirmeyi dinsel hassasiyetler mi yoksa milli hassasiyetlerle mi algıladığı sarıh değildir ancak romanın yazılmasından beş sene evvel Atsız “Ayasofya’nın Fethi” projesini yürütmüştür. Altan Deliorman, Atsız’ın Ayasofya’nın yeniden camiye çevrilmesini çok istediğini belirtir. Ancak, Deliorman’a göre Atsız’ın bu isteği İslami bir görüşten değil milli gururdan kaynaklanmaktadır. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.73.

kılmayan, oruç tuttuğunu söyleyip gizlice yiyen “sözde Müslüman’dır”.³⁹² Aynı karakter, bir keresinde Çakır’a yemin ederken yanlışlıkla “İsa peygamberin hakkı için” ifadesini kullanmış ve Çakır’dan şu cevabı almıştır: “*Bre Piç! Sen Müslüman değimlisin? Neden bizim peygamberimiz üzerinde yemin etmiyorsun da İsa Peygamber üzerine and veriyorsun?*”³⁹³

Bütün bunların yanında Müslüman olan ve İslam’ın pratiklerini yerine getiren roman karakterleri “şarap” içmektedir. Romanın muhtelif yerlerinde hem İsa Beğ’in hem Çakır’ın hem de Deli Kurt’un şarap içtiği müşahede edilmektedir.³⁹⁴ Hatırlanacağı üzere Atsız, 1970 yılına yazmış olduğu “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*” başlıklı makalede Osmanlı’ların klasik döneminde “yobazlık” olmadığını iddia etmiş ve buna dayanak olarak birçok tarihi şahsiyeti örnek göstererek, onların şarap içtiğini ifade etmiştir. Atsız’ın bu keyfiyeti vererek bir “Türk Müslümanlığı” imasında bulunmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Romanın başka bir safhasında ise Deli Kurt, Gökçen’e aşkını ilan ederken, Gökçen ona evli olduğunu hatırlatır. Deli Kurt ise O’na “dinimize göre bir erkeğin iki evdeşi olabilir” cevabını verir.³⁹⁵ Ancak romanın özetinde de verildiği üzere, “askerlik ve aile” müesseselerini geri plana alan Deli Kurt, “günahlarının” cezasını bütün sevdiklerinin ölmesiyle çeker. Bundan anlaşılacağı üzere romanda “çok eşlilik” bir günah olarak addedilmektedir.³⁹⁶

Romanda hem “Şamanizm” hem de “Şamanik” unsurlar da yer almaktadır. Olağanüstü güçlere sahip olduğu düşünülen Gökçen, Şamandır. Gökçen’n annesi Çağataylıların “Uygur” boyundandır ve bu boyun mensuplarından biri kendi padişahından kaçarak Karamanoğulları’na sığınmıştır. Gökçen’in dedesi de “Uçkara Bahşı” adında bir karakterdir ve kayıptan haber veren, elindeki bir “taş”la yağmur yağdırabilme özelliğine sahiptir.³⁹⁷ Burada bahsedilen “taş” Türk mitolojisinde geçen ve yağmur yağdırabilme özelliğine sahip olan “yâda” taşıdır ve romanda hem Gökçen, hem de annesi olan Esen Börü’nün bu taşla yağmur

³⁹² Atsız, **Deli Kurt**, s.78.

³⁹³ **a.g.e**, s.80.

³⁹⁴ **a.g.e**, s.81.

³⁹⁵ **a.g.e**, s.188.

³⁹⁶ **a.g.e**, s.267.

³⁹⁷ **a.g.e**, s.156.

yağdırabildiği vurgulanmıştır.³⁹⁸ Romanda “Şaman” inancının bazı nitelikleri “Gökçen” şahsında tanımlanır. Gökçen “kader” düşüncesine inanmamaktadır çünkü “Tanrı’nın teker teker bütün insanlarla uğraşmadığını” düşünmektedir.³⁹⁹

Romanda dönemin Müslüman Türkleri tarafından halen yaşatılan “Şamanik” öğelerin bulunduğu ima edilmektedir. Mesela romanın bir yerinde Varsak boyuna mensup kadınlar, bir çiçeği kısrak sütüyle karıştırarak merhem yapar.⁴⁰⁰ Yine Varsak boyundan olan Kara Çoban, “Şaman” döneminden kalma olan ve “Bozkurtlar” serisinde sıklıkla geçen “kopuz” aletini çalarak şarkı söyler.⁴⁰¹ Esen Börü, Deli Kurt’a “kıımız” ikram eder⁴⁰² ve Gökçen Deli Kurt’un yaralarını iyileştirmek için bir çanaktan macun sürerken, çevresinde bulunan bir otun dikenlerini yaralı bölgeye saplar.⁴⁰³ Atsız, burada İslam öncesi öğelerin Türklerin arasında halen yaşamakta olduğunu ve “süreklilik” unsurunu ön plana çıkarmaktadır. Ali Fuat Başgil ile yaşadığı meşhur polemikte olduğu üzere, Türklerin Anadolu’da teşkil etmiş bir millet olmadığını, Türklerin Anadolu’ya müteşekkil bir millet olarak geldiğini iddia eden Atsız, bu tezi romanın belirli yerlerinde sembolleştirmiştir.

Romanda Müslüman olan Türklerin dönem içerisinde Şamanlığa nasıl yaklaştığı da vurgulanmıştır. Gökçen’in annesi olan Esen Börü, kocası tarafından “Şaman” olması hasebiyle terk edilmiştir. Esen Börü’nün eşinin gerekçesi yeğeni tarafından şu şekilde belirtilmiştir: “*Amcam, onun iyi olduğuna inanmıyordu. İyi olsa Allah, peygamber tanır diyordu. Onun büyücü olduğunu söylüyordu*”.⁴⁰⁴ Esen Börü ise eşinin aklını Karaman’dan gelen bir fakihin çeldiğini, fakihin kendisi için “kâfir” nitelemesi yaptığını ve eğer eşinin kendisini Müslüman yapmazsa cehennemde yanacağını telkin ettiğini ifade eder ve bu hadiseden sonra eşinin kendisini bunları yapmaya zorladığını belirtir. “İçinden gelmediği” için namaz kılmadığını ifade eden Esen Börü’ye Deli Kurt Müslüman olup olmadığını sorar. Esen Börü’nün cevabı ise Atsız’ın fikir dünyasını özetler niteliktedir: “Siz

³⁹⁸ a.g.e, s.124,157.

³⁹⁹ a.g.e, s.177.

⁴⁰⁰ a.g.e, s.144.

⁴⁰¹ a.g.e, s.147.

⁴⁰² a.g.e, s.167.

⁴⁰³ a.g.e, s.147.

⁴⁰⁴ a.g.e, s.158.

Osmanlılar da Karamanlılar gibi insanın yüreğindeki nesneye mi karışırsınız? Müslüman olup olmadığımı niye soruyorsun? Türk olduğum yetmiyor mu?...Biz insanları dinlerine göre değil, soylarına göre ayırırız."⁴⁰⁵

Romanda "din" bağlamında değinilen bir diğer husus da "dervişlik" kavramıdır. İsa Beğ'in karısını evine götüreren Çakır, yolda bir dervişe rastlar ve derviş Çalık'ın İsa Beğ'in maiyetinde olduğunu anlar. Anlatıcı bu noktada devreye girer ve Yıldırım Bayezid'in diğer oğlu olan Mehmed Beğ'in bütün Osmanlı topraklarına "dervişler" göndererek propaganda yaptırdığını belirtir.⁴⁰⁶ Romanın ilerleyen safhalarında ise, bir evliyanın devleti ele alacağı, bütün insanları birleştireceği dedikodularının varlığından bahsedilir. Kuşkusuz bu kişi Şeyh Bedrettin⁴⁰⁷ tir ancak romanda O'nun ismi zikredilmez. Torlak Kemal adında ve Bedrettin ile hareket eden bir şahısla yapılan mücadele bahsedilir ve Torlak Kemal'in Yahudi kökeninden geldiği vurgulanır. Deli Kurt Torlak Kemal'in kökenine binaen O'nun nasıl derviş olabileceğini sorgular. Çakır ise kendisine dervişlerin ne yapacağını belli olmayacağını, şeyhleri ne derse O'nu yerine getireceğini ifade eder. Dervişlerin "La ilahe illallah" klişesinden sonra "Muhammeden Resulullah" terkiibini değil "Baba Resulullah" diye bağırmasına içerleyen Deli Kurt dervişlerin üzerine "delicesine" saldırır.⁴⁰⁸ 60'lı yıllarda yazmış olduğu bir makalede Osmanlı Devleti döneminin 14. ve 15. yüzyıllarda birçok tarikatın varlığına tanıklık ettiğini söyleyen Atsız, bu tarikatları "*küçük birer hakikatin yanında bir yığın safsatayı ileri sürerek millete hitap ve birbirleriyle mücadele eden*" yapılar olarak görmüştür ve bu meseleyi bu romanda sembolleştirmiştir. Makalelerine bakıldığı vakit, "din" olgusunun siyasi amaçlar uğrunda kullanılmasına karşı olduğu gözlemlenen Atsız'ın bu ekseninde bir düşünceyi bu romanda da hikâyeleştirdiği verilen örnekte görülmektedir.

⁴⁰⁵ a.g.e, s.164-166.

⁴⁰⁶ a.g.e, s.19.

⁴⁰⁷ Şeyh Bedrettin 1402 Ankara savaşından sonra, şehzadelerden Musa tarafından Rumeli kadısı olarak tayin edilmiştir ve Çelebi Mehmed tahtı ele geçirincedirlikleri elinden alınmıştır. Bunun üzerine isyana kalkışan Bedrettin başarısız olmuş ve idam edilmiştir. "Varidat" adlı bir esere sahip olan Bedrettin her ne kadar başarısız olsa da Colin Imber'a göre, Bedrettin'in adıyla anılan bir "mezhep" Dobruca'da ölümünden sonra en az iki yüz yıl yaşamıştır. Bkz, Colin Imber, **Osmanlı İmparatorluğu:1300-1650**, çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul,2006,s.28.

⁴⁰⁸ Atsız, **Deli Kurt**, s.59-64.

3.4 “Ruh Adam” Işığında “Atsız ve Din”

“Ruh Adam” adlı eser Atsız tarafından 1972 yılında kaleme alınmıştır.⁴⁰⁹ Roman Atsız’ın kendi hayat hikâyesinden esintiler taşımaktadır. Atsız romanda “Selim Pusat” karakteri ile kendisini, “Ayşe Pusat” karakteriyle eşi Bedriye Atsız’ı, “Key, Yek ve Osman Fişer” karakteriyle Süleymaniye Kütüphane’inde beraber çalıştığı Osman Reşer’i, “Dr.Cezmi” karakteriyle de Tıbbiye’den sınıf arkadaşı olan Cezmi Türk’ü karikatürize etmiştir.⁴¹⁰ Bunların dışında romanda geçen “Güntülü”⁴¹¹, “Prenses Leyla” gibi karakterler Atsız’ın gerçek yaşamında yer almış kimselerin sembolleridir ve romanda Selim Pusat’ın oğlu olan “Tosun” karakteri Atsız’ın oğullarından birisini ya da her ikisini birden remz etmektedir.⁴¹²

Roman, Ayşe Pusat’ın Selim Pusat’a bir “Uygur Masalı” anlatmasıyla başlar. Masalın içerisinde “Tanrı Katun”⁴¹³ sıfatıyla anılan ve aynı “Deli Kurt” adlı eserdeki “Gökçen” gibi olağanüstü meziyetlere sahip olan “Açığ-ma Kün” adlı kızla Burkay adlı bir Uygur askerinin aşkı anlatılır. Masalda vuslat gerçekleşmez ve “aile, askerlik” gibi değerlerini geri plana atan Burkay lanetlenir. Roman bu Uygur masalının ekseni etrafında döner. Rejim düşmanlığı gerekçesiyle askeriye den atılan Selim Pusat eşi Ayşe Pusat’ın öğrencilerinden olan Güntülü’ye âşık olur ancak aşkı cevapsız kalır.⁴¹⁴ Romanda Selim Pusat’ın bir diğer hayranlık duyduğu karakter, Leyla Hanzade’dir. Romana göre Leyla Hanzade Kanuni

⁴⁰⁹ Altan Deliorman bu eserin 1956-1957’li yıllarda kaleme alınmaya başladığını ancak ilk baskısının 1972 yılında yapıldığını belirtmektedir. Deliorman’a göre bunun sebebi ya Atsız’ın eser üzerinde 15 yıl kadar çalışmasından ya da bilerek geciktirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bkz, Altan Deliorman, “*Ruh Adam’daki Gerçek Kahramanlar*”, **Orkun**, sayı:18, Ağustos 1999, s.30. Deliorman’la yapılan mülakatta ise kendisi Atsız’ın bu romanı bilerek geciktirdiğini çünkü kendi hayat hikâyesinden esintiler taşıyan bu romandaki “yasak aşk” yüzünden eşiyle arasının bozulmasından çekindiğini iddia etmektedir.

⁴¹⁰ **a.g.m.**, s.29.

⁴¹¹ Deliorman’a göre romanın kadın kahramanlarından olan “Güntülü”, Atsız’ın bunalımda olduğu 1946-1949 yıllarında tanıdığı ve âşık olduğu genç bir kızın sembolüdür. Bkz, **a.g.m.**, s.28. Yağmur Atsız’da anılarında 1940’lı yılların sonunda Bedriye Atsız’ın öğretmenlik yaptığı “Erenköy Kız Lisesi”nin eski mezunlarından olan bir grup “zeki, zarif, genç, alımlı” kızın evlerine misafirlğe geldiğini belirtmektedir. Bkz, Y.Atsız, **a.g.e.**, s.178. Romanda da Güntülü, Ayşe Pusat’ın öğrencisidir ve sınıf arkadaşlarıyla birlikte hocalarının evlerine misafir geldikleri bir günde Selim Pusat’ın ilgisini çekmiştir. Bkz, Atsız, **Ruh Adam**, 3.B, İrfan Yayınları, İstanbul, 2004, s.123-132.

⁴¹² Deliorman, “*Ruh Adamdaki Gerçek Kahramanlar*”, s.29.

⁴¹³ Atsız, **Ruh Adam**, s.8.

⁴¹⁴ Romanda Atsız Güntülü’ye bir şiir yollar ancak bu şiir bir mektupla kendisine iade edilir. Bkz, **a.g.e.**, s.290. Romanda geçen şiir Atsız’ın “*Yolların Sonu*” adlı şiir kitabında da bulunmaktadır ve şiirin başlığı “*Geri Gelen Mektup*”tur. Ancak şiirin hangi tarihte yazıldığı belirtilmemektedir. Bkz, Atsız, **Yolların Sonu**, s.121-122.

Sultan Süleyman'ın boğdurttuğu şehzadesi Mustafa'nın soyundan gelmektedir. Ancak Selim Pusat Güntülü'ye âşıktır ve Leyla Hanzade'ye olan yakınlığı hayranlıktan ibaret kalır. Romanda geçen bir diğer önemli karakterde “şeytani” bir karakteri temsil eden “Yek, Key ve Osman Fişer”dir. Bu üç karakter farklı isimler altında yer alsa da hepsinin görüntüsü, konuşma biçimi aynıdır ve “şeytan” tipolojisini sergilemektedir. Romanda, “Şeref” adında ve Selim Pusat'la beraber ordudan atılan ve bunun sonunda intihar eden bir karakter yer almaktadır. İsmi ile müsemma olan bu karakter romanın muhtelif yerlerinde Selim Pusat'ı uyarmakta ve “şerefli” bir duruşu telkin etmektedir. Romanın sonunda yine “Deli Kurt” ve bu romanın başında geçen “Uygur” masalında olduğu üzere Selim Pusat “askerlik ve aile” gibi en önemli iki müesseseyi geri plana atma ve “aşkı uğrunda zaaf” gösterme gerekçeleriyle Tanrı'nın huzurunda yargılanır. Mahkemeden çıkan sonuç Selim Pusat'ın Cengiz Han'ın ordusunda yer almış olan “Kubudak” adlı bir yüzbaşıyla vuruşmasıdır ve Selim Pusat bu vuruşmada mağlup olur. Masal Selim Pusat'ın evini terk etmesiyle sonlanır.

Romanda başkarakteri olan ve yaşam öyküsü Atsız ile örtüşen “Selim Pusat” karakteri askerlikten atılmadan önce “dindar” olmayan ancak eşinin dini duygularına saygı gösteren bir karakterdir. Ancak, askerlikten atıldıktan sonra eşinin “dini” duygularına saygı duymadığı gibi onun duygularını hafifsemektedir.⁴¹⁵ Ayşe Pusat'ın dindarlığına başka bir belirti ise romanın sonlarına doğru açığa çıkmaktadır. Bedbin ve üzgün bir durumda olan Ayşe Pusat, “dini inançları dolayısıyla” teselliye adak adamakta bulmaktadır.⁴¹⁶ Romanın bir bölümünde Selim Pusat'ın “din” bağlamı ekseninde düşünceleri ise ordudan atıldıktan ve hapishaneye düştükten sonra, gazetelerde “vatan haini” sıfatıyla anılması hasebiyle yaşadığı duygularda görülmektedir: “*Pusat bunu okuyunca, en sez yerinden ölümcül yara alanlar gibi göklere bakarak Allah'ı aradı. Boşluktan başka bir şey yoktu...*”⁴¹⁷ Atsız'ın makalelerinden de yola çıkarak buradaki “Allah” lafzının İslamiyet'te geçen yaradan düşüncesi olduğu imasının olması muhtemeldir. Romanın bir başka safhasında ise Selim Pusat'ın

⁴¹⁵ Atsız, **Ruh Adam**, s.21.

⁴¹⁶ **a.g.e**, s.251.

⁴¹⁷ **a.g.e**, s.45.

“öteki hayata” inanmadığı belirtilmektedir.⁴¹⁸ Selim Pusat’ın, “şeytani” bir karakteri temsil eden Yek adlı karakteri hakkında düşünceleri ifade edilirken de şu sözler sarf edilmektedir: “***Din kitaplarındaki şeytanın varlığını kabul eden bir kimse olsa şeytanın kendisine musallat olduğuna inanacaktı***”.⁴¹⁹ Bütün bunlardan yapılacak çıkarıma göre Selim Pusat herhangi bir dine mensup değildir. Ancak Selim Pusat, “sosyal bir müessese” olarak dinin yararlarından bahsetmektedir. Romalılar zamanından itibaren mevcut olan “hukuk” düzenini eleştiren Selim Pusat, Romalılardan daha önce de “hukuk” kavramının bulunduğunu hatta yamyamlarda dahi bu mevhumun bulunduğunu söylemekte ve eklemektedir: “***Şüphesiz o hukuk, kendi çapında ve çerçevesinde şimdikinden daha faydalı ve adil bir müessese idi. Çünkü vicdana ve adalete değil, sihirli ve semavi kuvvetlere dayanıyordu.***”⁴²⁰ Selim Pusat’ın burada dile getirdiği görüş ile Atsız’ın 1960’lı yıllarda yazdığı bir makalesi uyum içerisindedir. Bu makalede dinlerin “ahlaksızlıklara” karşı bir kalkan olduğunu ifade eden Atsız, bu hususta pagan Roma dönemini misal vermekte ve o dönemin “serbest aşk” yüzünden birçok “rezalete” sahne olduğunu ifade etmektedir. Atsız’a göre, dinlerin erkek-dişi ilişkileri üzerine kurduğu “baskı” da bu durumun bir tezahürüdür ve bu “rezaletlere” karşı bir sosyal tepkinin ürünüdür.⁴²¹

Romanın ilerleyen safhalarında Selim Pusat, “Tahsin”⁴²² adlı bir arkadaşının aracılığıyla askeri tarihe ait bir evrakı tasnif etmek amacıyla kurulan bir komisyonda görev alır. Selim Pusat burada “Osman Fişer”⁴²³ adından biriyle tanışır. Bu şahıs bir Yahudi dönmesidir ve başlangıçta Selim Pusat “din ve tabiiyet” değiştirmeden hoşlanmadığı için bu kişi hakkında olumsuz bir intiba içerisindedir. Ayrıca bu olumsuz izlenim içerisinde bu kişinin “şeytani” bir karaktere sahip olan “Yek”e benzerliğinin de katkısı vardır. Bu komisyon

⁴¹⁸ a.g.e, s.186.

⁴¹⁹ a.g.e, s.231.

⁴²⁰ a.g.e, s.100.

⁴²¹ Atsız, “İlericiler”, **Makaleler IV**, s.81.

⁴²² Bu kişinin “Tahsin Banguoğlu” kuvvetle muhtemeldir zira hayat hikâyesi bahsinde de anlatıldığı üzere Atsız’ın Süleymaniye Kütüphanesi’ne memur olarak atanmasında dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Tahsin Banguoğlu aracılık etmiştir.

⁴²³ Daha önce de söylenildiği üzere Osman Fişer adlı karakter gerçekte “Osman Reşer” isimli bir zattır. Altan Deliorman, Osman Reşer ile Atsız’ın Süleymaniye Kütüphanesinde beraber çalıştıklarını belirtmiştir. Bkz, Deliorman, **Tanıdığım Atsız**, s.56. Atsız’ın “Osman Reşer” ile ilgili düşünceleri için; bkz. Atsız, **Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**, s.122-123.

içerisinde bulunan kişiler aralarında “tasavvuf” hakkında tartışmakta ve bir taraf Kuran ve hadislere dayanarak tasavvufun İslamiyet’in aslı olduğunu iddia etmekte diğer taraf ise aynı referanslarla tasavvufu reddetmektedir. Bu tartışmanın üzerine Osman Fişer, Selim Pusat’a “tasavvuf” hakkındaki düşüncelerini sorar. Tasavvuf hakkında hiçbir düşüncesi olmayan Pusat’a Osman Fişer; tasavvufun, Budizm, Manihaizm, Hıristiyanlık ve Musevilik karışımı bir düşünce sistemi olduğunu söyler. Selim Pusat, savaş aleyhtarı olan “Budizm”den nefret etmektedir ve “savaşçı bir din” olarak gördüğü İslam’a nasıl sızdığını garipseşer. Bu konu Selim’in aklını karıştırmıştır ve eve döndüğü vakit eşine tasavvufun ne anlama geldiğini sorar. Ayşe Pusat tasavvufu “din felsefesi” olarak belirtmesi üzerine garipseşmesi artar çünkü Selim Pusat’a göre din birtakım kesin buyruk ve kurallardan ibarettir ve bu kadar sert kaideler manzumesinin felsefesi olamaz. Bunun üzerine Ayşe Pusat tasavvufun teferruata önem vermeden geniş bir hoşgörü içerisinde Tanrı’yı anlama sistemi olduğunu söyler. Selim Pusat bunun üzerine tasavvufun herhangi bir faydası olup olmadığını sorar. Ayşe Pusat ise insanı huzura kavuşturması bakımından tasavvuf gibi bir ilacın olamayacağı cevabını verir.⁴²⁴ Burada Selim Pusat’ın tasavvufa “fayda” noktasında yaklaşması akıllara “Bozkurtların Ölümü” adlı eserdeki Yamtar karakterinin Çin’li filozof Şen-ma’ya felsefenin açıklığı giderici bir şey olup olmamasını sormasını getirmektedir. İki hadise arasında paralellik kurmak mümkündür zira iki karakter de sadece “askerlik” kavramını kutsamaktadır, felsefeye “faydacı” bir bakışla yaklaşmaktadır ve Selim Pusat da aynı Yamtar’ın felsefeye “faydacı” bir yaklaşımla alakadar olması gibi, tasavvufa ilgi duyacaktır.

“Huzur” arayan ve işlerinde eskisi gibi verimli çalışamayan Selim Pusat, işyerindeki arkadaşlarının “gönül rahatlığı” içerisinde olmasına şaşırır ve bunun kaynağını sorgulamaya başlar. Selim Pusat bunun sebebinin “din” duygularından ya da “tasavvuf” ehliklerinden kaynaklanabileceğini düşünür. Osman Fişer Selim Pusat’ın bu merakının farkındadır ve bu kişilerin “iş” bir “vazife” olarak değil “kuruntu ve değersiz” olarak gördüklerini söyler. Bunun üzerine Selim Pusat bu kişilerin deli olduğuna kanaat getirir ve Osman Fişer’de kendisine bu kişilerin amacının “Allah’la bir olmak” olduğunu ifade eder. Ancak Selim

⁴²⁴ Atsız, **Ruh Adam**, s.145-152.

Pusat'ın merakı geçmemiştir ve eve gider gitmez Ayşe Pusat'a yine "tasavvuf'un ne anlama geldiğini sorar. Ayşe Pusat yine aynı cevabı vererek "din felsefesidir" diyince Selim Pusat kendisine tasavvufun dini inkâr edip etmediğini sorar. Ayşe Pusat ise kendisine tasavvufun dini ne inkâr ettiğini ne de eksik bulduğunu ancak bu düşüncede olgun insanların dindeki hakikate yalnızca tasavvuf sayesinde ulaşabileceğini iddia ettiğini belirtir. Ancak din bilginlerinden bazılarının Muhyiddin-i Arabî ve Mevlana gibi mutasavvıfları "dinsiz" olarak itham ettiğini de ekler. Bunun üzerine Selim Pusat eşinden tasavvufla ilgili kitap ister ve Selim derin bir şekilde bu kitapları okumaya başlar. Ayşe, sabah kalktığı zaman Selim'e tasavvufu nasıl değerlendirdiğini sorar. Selim Pusat ise tasavvufun "din felsefesi" olarak değil "deli saçması" olarak nitelendirilmesi gerektiğini söyler. "Hallac-Mansur" Selim'in nazarında "zıpır" olarak tabir edilir ve "büyük inanç sahibi" diye tanımlayan eşine şu sözleri söyler: "*Neyin inancı? Kendisini Tanrı ile bir tutuyor ve Tanrı üzerindeki hakkından söz ediyor. Ene'l Hak demenin bir manası da ben Tanrı'yım demek değil mi? Tımarhaneler Tanrılık, Peygamberlik, Padişahlık taslayan çılgınlarla doludur. Bu da onların dışarıda kalmış bir numunesi olacak!*". Bunun üzerine Ayşe Pusat Hallac-ı Mansur'un asırlardan bu yana "herkes" tarafından büyük bir mutasavvıf ve mütefekkir olduğunu söylediği zaman Selim "herkes" lafına içerler şu şekilde cevap verir: "*Senin herkes dediğin kalabalık içinde cahilleri, hainleri, budalaları bol bol barındıran bir kuru gürültüdür. Herkes kabul etti diye ben bu hezeyanları kabul mü edeceğim? Herkes Meryem ananın bakire olarak, hiçbir erkekle temas etmeden çocuk doğurduğunu da kabul eder. Herkes İsa'nın hem Tanrı, hem de Tanrı'nın oğlu olduğunu da kabul eder. Çünkü herkes dediğin şey bir hayvan sürüsüdür*"^{425,426}1960'lı yıllarda hem Münevver Ayaşlı hem de Nurettin Topçu ile girdiği polemiklerde tasavvufu bütün doğu ve batı dinlerinin bir karması olarak niteleyen, birçok mutasavvıfı "deli" olarak tanımlayan ve tasavvufu İslam'a aykırı olarak gören Atsız'ın, bu romanda Selim Pusat'ın şahsında bu görüşleri sembolleştirdiği görülmektedir.

⁴²⁵ Le Bon'dan aldığı ilhamın da etkisiyle "halk egemenliği" kavramına itibar etmeyen Atsız'ın düşünceleri, kitleleri hayvan sürüsü olarak nitelendiren Selim Pusat'ın şahsında bir defa daha sembolize edilmiştir.

⁴²⁶ Atsız, **Ruh Adam**, s.177-184.

Romanın özeti bahsinde de değinildiği üzere Selim Pusat “Güntülü” adlı bir kıza aşık olmuştur ve “askerlik, aile” gibi “kutsal” müesseseleri geri plana atması dolayısıyla Tanrı’nın huzurunda mahkemeye çıkar. Mahkemede ilk şahitler “Cebrail, Mikail ve İsrail”dir. İsrail tarafından Selim Pusat adına isnat edilen “ilk günah” kralcı oluşudur. Tanrı, bunun üzerine iddiayı kabul edip etmediğini sorar. Selim Pusat iddiayı kabul eder ancak bunun “günah” olarak addedilemeyeceğini söyler. Gerekçesini ise şu şekilde dile getirir: “*Bütün o muhteşem kralları sen yarattın!*”⁴²⁷ Mahkemenin ilerleyen evrelerinde bir diğer şahit “Zerdüş”, Selim’in suçlu olduğunu çünkü bir kıza gönül verdiğini ve “bir kadına tutsak olmanın” “Şeytana” kul olmak anlamına geleceğini ifade eder. Tanrı bunun üzerine bu iddiayı kabul edip etmediğini sorar. Selim bu iddiayı kabul etmez ve Tanrı’ya şu cevabı verir: “*Kadınları neden Şeytan’ın kulu olarak yarattın? Yarattın da o kadınlardan peygamberi nasıl vücuda nasıl getirdin?*”⁴²⁸ Selim’in Tanrı’ya meydan okuması bunlarla bitmeyecektir. Tanrı, Selim’e suçunu etrafında kendisini savunmasını dikte ettiğinde Selim’in cevabı şu şekilde olur: “*Beni sen savun! Beni yaratmadan önce kaderimi çizen sen değil misin? Suç işledimse yaptırın sen değil misin? Bunun savunmasını senden başka kim yapabilir?*”⁴²⁹ Ruh Adam adlı eserinin ilk basımında iki sene evvel kaleme almış olduğu “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*” adlı makalede “kader” düşüncesini inkar eden Atsız, romanda Selim nazarında da bu kavramı sorgulamaktadır.

Selim Pusat’ın mahkeme sürecinde sadece “Tanrı”ya meydan okumamıştır. Mahkemenin şahitlerinden biri de “Buda” olmuştur ve “Buda”, Selim’i suçlu bulmuştur. Buda, savına dayanak olarak Selim’in “aşk denen geçici hastalığa” kapılmasına gösterir. Selim ise buna cevaben şu sözleri sarf eder: “*Buda denilen adam tarih boyunca bir tane kumandan yetiştirmemiş, savaşı öğrenmemiş, yabancı tutsaklığını şiar edinmiş bir miskinler ülkesinin peygamberidir... **Sükun yani barış ne demek? Alemi savaşla yaratan sen değil misin? Güzel kızları yaratan sen değil misin?***”⁴³⁰ Atsız’ın makalelerinde de “Buda; merhamet ve tevazu telkin etmesi hasebiyle “miskinleştirici” bir din olarak görülmüştür. Ayrıca

⁴²⁷ a.g.e, s.301.

⁴²⁸ a.g.e, s.304.

⁴²⁹ a.g.e, s.316-317.

⁴³⁰ a.g.e, s.305.

savunmanın içerisinde Selim'in "Tanrı'ya" "alemi savaşla yaratan sen değil misin?" sorusunu sorması Atsız'ın makalelerindeki "Sosyal-Darwinist" yorumları getirmektedir.

Mahkemenin bir diğer şahitlik yapan isim ise "Hz. Muhammed" olmuştur. Hz. Muhammed, Selim'in günahkâr olduğu kanaatindedir zira Hz. Muhammed'e göre Selim, "dünyaya getirdiği ebedi şeriata" aykırı davranmış, eşine ızdırıp vermiş, gayri meşru bir ilişkiye kapılmış ve alkole iptila göstermiştir. Selim'in cevabı ise oldukça sert olmuştur: "*Ben kimseye kötülük etmedim. Kimse hakkında kötü düşünce beslemedim. Ümitleri kırılmış bir insan olarak avunmayı içkide ve bir güzeli düşünmede buldum. İçki fena ise üzümü neden yarattın? Üzümden içki yapılacağını neden Levh-i Mahfuz'a yazdın? Son peygamberin arkadaşları namaz kılarken ayetleri yanlış okumasaydı içki yasaklanacak mıydı? Çöldeki Bedevi ile bir kurmay subayın içmesi aynı mıdır?... Küçük bir kızı sevmek günahsa, son peygamber Ayşe'yi neden sevdi de aldı?*"⁴³¹ Görüldüğü üzere burada Selim, içkinin "günah" olmasını sorgulamakta, "yanlış" ayetlerden söz etmekte, "günahların" milliyetlere göre farklı değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Burada söz edilen cümleler ile Atsız'ın "Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir" makalesindeki düşünceleri paralellik göstermektedir. İki yıl ara ile yazılan iki farklı eserin varlığı, Atsız'ın bu hususta görüşlerini değiştirmediyi göstermektedir.

Mahkemede dikkat çeken bir diğer husus ise Selim'in mahkemede bulunan tarihi kahramanlar ile olan diyalogudur. "Alper Tunga", "Mete Han", "Atıla", "İstemi Kağan", "Alp Arslan", "Temuçin Çengiz Kağan" ve "Timur"⁴³² mahkemenin şahitleri arasındadır ve hepsi Selim'i "aşkı uğruna" askerlik mesleğini geri plana atmak gerekçesiyle suçlu bulur ancak peygamberler ve Tanrı ile pervasızca konuşan Selim, sükût içerisinde kalır. Sadece, Mete'nin konuşması üzerine Tanrı kendisine ne düşündüğünü sorduğu vakit konuşan Selim şu cümleleri sarf etmiştir: "*Hiçbir itirazım yok. Kralımın sözleri baştan sona doğrudur.*"⁴³³ Burada Selim'in tarihi kahramanları peygamberlerden ve hatta

⁴³¹ a.g.e, s.306.

⁴³² a.g.e, s.307-310.

⁴³³ a.g.e, s.308.

Tanrı'dan daha fazla kutsadığı görülmektedir. Atsız'ın "Türkçülük" ülküsünü "din" olgusunun fevkinde gördüğü yazılar ile bu diyalog örtüşmektedir ve bu romandaki mahkeme diyalogları Atsız'ın "din" olgusu bağlamındaki düşüncelerini somutlaştırmak adına önemli bir malzeme sağlamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

20.YÜZYIL TÜRKİYE’SİNDE FİKRİ ve SİYASİ CEREBANLAR

ve “DİN” OLGUSU

4.1 Türkçülük Akımının İlk Evresi ve “Din” Olgusu

4.1.1 Ziya Gökalp ve “Din”

Türkçülük akımının tarihine bakıldığında, Ziya Gökalp’in Türkçülüğü sistematik anlamda doktrinleştiren ilk fikir adamı olduğu görülmektedir. Atsız’ın hayat hikâyesinde de görüldüğü üzere, Ziya Gökalp’in O’nun üzerinde ciddi tesirleri vardır. Bu nedenle, Türkçülük akımında “din” olgusunun nasıl işlendiğine bakılırken, temel olarak Ziya Gökalp’in düşünceleri ele alınacaktır.

Ziya Gökalp’in fikirlerine bakıldığı vakit, düşüncelerinin dönemler içerisinde değişikler arz ettiği görülmektedir. Hilmi Ziya Ülken’e göre Diyarbakır’da yaşayan Ziya ile Selanik’te yaşayan Ziya bambaşka iki kişiliği temsil eder. Birinci Ziya Tanzimat devrini yaşayan Osmanlı milliyetçisidir ikinci Ziya ise açık bir biçimde Türkçüdür.⁴³⁴ Ülken eserinin devamında Gökalp’in değişiminin bununla da sınırlı kalmadığını ve 1914-1918 arasındaki değişimlerinde de Gökalp’in fikirlerinde farklılık meydana getirdiğini belirtmektedir.⁴³⁵ Ziya Gökalp ve din bağlamında göze çarpan husus ise, on yıl ara ile verdiği iki eser olan “*Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak*”⁴³⁶ ile “*Türkçülüğün Esasları*” adlı iki eserdeki farkların bariz bir surette yer almasıdır.

Ziya Gökalp; “*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*” adlı eserde, Türklükle İslamlaşmanın arasında hiçbir çatışma olmadığını, birinin “milliyet” diğeri ise “milletlerarası” birlik olduğunu ifade etmektedir.⁴³⁷ Osmanlı Devleti’nin kurtuluşunu, “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” fikirlerinin

⁴³⁴ Ülken, **a.g.e** s.310.

⁴³⁵ **a.g.e**, s.374.

⁴³⁶ Gökalp’in meşhur “Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak” formülü, Hüseyinzade Ali Bey tarafından 1907 yılında çıkarılan Füyuzat(Aydınlanma) adlı dergiden esinlenerek oluşturulmuştur. Bu dergide Türk milliyetçiliğinin amacı; Türkçülük, İslamcılık ve Avrupacılık olarak belirtilmektedir. Bkz, Landau, **PanTürkizm**, s.26.Ancak Hilmi Ziya Ülken’e göre bu “üçlü” görüş daha önce belirsiz de olsa Ali Suavi tarafından ileri sürülmüş ve savunulmuştur. Bkz, Ülken, **a.g.e**, s.268.

⁴³⁷ Ziya Gökalp, **Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**,5.B,Toker Yayınları, İstanbul,2007,s.15.

kaynaştırılmasında bulan Ziya Gökalp çözümün “*çağdaş bir İslam Türklüğü*” yaratmak olduğunu savunmaktadır.⁴³⁸

Gökalp, bu eserde bir Türk-İslam felsefesinin meydana getirilebileceğini bunun da birleştirici ve toplumsal uyumu sağlayıcı olan gelenek vasıtasıyla olacağını belirtmektedir.⁴³⁹ Türklerin bütün siyasi parti ve bütün toplumsal farkları bir tarafa bırakarak birleşmeleri çağrısında bulunan Gökalp; bu birleşme sayesinde İslamlığın birliğinin sağlanabileceğini iddia etmektedir.⁴⁴⁰

Türkçülüğün aynı zamanda İslamcılık olduğunu iddia eden Gökalp bu eserinde; Türklerin tamamına yakının İslam dinine mensup olduğunu ve bu yüzden İslam ümmetçiliğine ters düşen bir duygu beslemeyeceklerini ifade etmektedir.⁴⁴¹

İstanbul’un bir başkent çekiciliğine sahip olması gerektiğini çünkü “İslam Halifeliği’nin” merkezi olduğunu iddia eden Gökalp⁴⁴², Türklerin kavmiyet duygusu ile İslamiyet’i birlikte kabul etmelerine mani olacak bir durumun zuhur etmediğini eklemektedir.⁴⁴³

Bu eserden yapılacak bir çıkarıma göre, eserin yazıldığı 1913 tarihinde Gökalp’in Türkçülük fikri ile İslamcılık fikrini özdeş olarak gördüğünü ve Türklüğün Müslümanlıkla, tabir-i caizse etle tırnak gibi olduğunu savunduğu müşahede edilmektedir. Osmanlı Devlet’i nasıl kurtulur sorusuna cevap arayan Gökalp’in, devletin henüz elinde çoğunluğu Araplarla meskûn olan toprakları bulundurduğu bu dönemde, fikirlerinin dönemin siyasi konjonktürü ile doğrudan ilgisinin olduğu düşünülebilir.

1923 yılında kaleme aldığı “*Türkçülüğün Esasları*” adlı eserde ise Gökalp’in daha seküler bir üslup tonuna sahip olduğu görülmektedir. Bu eserde Gökalp, bir Türk Müslümanlığı profili çizmiş mesela Gök-Tanrı dinindeki mükâfat Tanrısı ile Türklerin Müslüman oldukları dönemde ortaya çıkan “muhabetullah” geleneği arasında bir bağ kurmuştur. Türkler’in camilerde ilahilere ve mevlide; tekkelerde

⁴³⁸ a.g.e, s.16.

⁴³⁹ a.g.e, s.27.

⁴⁴⁰ a.g.e, s.43.

⁴⁴¹ a.g.e, s.46.

⁴⁴² a.g.e, s.62.

⁴⁴³ a.g.e, s.58.

ise şiire ve musikiye önem vermelerinin kökünü eski Türk geleneklerinde arayan Gökâlþ⁴⁴⁴, yine de Türkçülerin ancak Türk ve Müslüman olarak kalmak şartıyla batı medeniyetine girebileceğini savunmaktadır.⁴⁴⁵

Ziya Gökâlþ bu eserde, 1913 yılında yazmış olduğu kitabın hilafında olarak, Türklerde ümmet duygusunun azaldığına işaret etmektedir. Şehirlerde, toplumsal yoğunluğun çoğalmasa sebebiyle, toplumsal işbölümün doğduğuna ve bundan ötürü gayri-Müslimlerle Müslümanlar arasında eskiden var olan “maşeri vicdan” ın zayıfladığını öne süren Gökâlþ, Türklerde ümmet duygusunun azalmasının sebebini “toplumsal işbölümü”nün zayıflaması olarak göstermektedir.⁴⁴⁶

İslamcılık cereyanının bir zamanlar Müslüman kavimlerin istiklalini kazanması ve ülkelerinin istiklale kavuşmasını temin edecek bir fikir olarak çıktığını ancak pratikte bunun sağlanamadığını belirten Gökâlþ, bu fikrin “teokrasi” ve “ruhbaniyet” gibi irticai cereyanlar doğurduğunu ve İslam âleminde milli vicdanın gelişmesine mani olduğunu belirtmekte ve eleştirmektedir.⁴⁴⁷

Kitabın içerisinde, bir Türkçülük programı öneren Gökâlþ’ın, “Dini Türkçülük” adı ile bir bölüm yayınlar ama bu bölüm sadece bir buçuk sayfa hacindedir. Dini Türkçülük’ten kastının, din kitaplarının ve hutbelerin vaazlarının Türkçe olması demek olduğunu belirten Gökâlþ; bu hususta İmam-ı Azam’dan referans olarak namazdaki surelerin bile milli lisanda okunmasının caiz olduğunu iddia etmektedir.⁴⁴⁸

Erol Güngör, “*Türkçülüğün Esasları*” isimli kitabı, Gökâlþ’ın görüşlerini “derli-toplu” bir bütün haline getiren bir kitap olarak tarif ederken, Türk milliyetçiliğın temel eserlerinden biri olarak saydığı bu kitabın dinle ilgili olarak sadece bir buçuk sayfa hacminde olan “Dini Türkçülük” başlığının olmasını sorgulamaktadır. Gökâlþ’ın bu kitapta “Cumhuriyet devrinin laik inkılâpçılarından” farklı olmayan bir kimlikte olduğunu belirten Güngör,

⁴⁴⁴ Ziya Gökâlþ, **Türkçülüğün Esasları**, Kültür Bakanlığı, Ziya Gökâlþ Yayınları:7,İstanbul,1976,s.35.

⁴⁴⁵ a.g.e, s.41.

⁴⁴⁶ a.g.e, s.73.

⁴⁴⁷ a.g.e, s.81.

⁴⁴⁸ a.g.e, s.170.

dönemin siyasi atmosferinin bu kitabın üzerinde önemli tesirlerinin olduğunu iddia etmektedir.⁴⁴⁹

Uriel Heyd, Gökalp'ın, İslam'ı hiçbir zaman salt ahlaki bir din olarak açıklamaya çalışmadığını, sadece İslam'ın artık neleri gerektirmediğini ve Türk kültürü ve Batı medeniyetinin önemli özellikleriyle bağdaşmayan yönlerinin tasfiye edilmesi gerektiğini düşündüğünü ifade etmektedir.⁴⁵⁰ Ancak Ziya Gökalp'ın Türk milliyetçiliği fikrini, İslam ile uzlaştırma çabası içerisinde olduğu sarıh bir şekilde görülmektedir. Milliyetçilik fikrini, Osmanlı Devleti'ni yüzyıldan beri parçalayan bir “mikrop” olarak addeden Gökalp, bu fikri artık İslam âleminin kullanması gerektiğini düşünmektedir.⁴⁵¹ Gökalp bu bağlamda İslam'ın Türk milliyetçiliği fikri ile uyum içerisinde olduğunu gösterme çabası içerisinde olmuştur⁴⁵² ve O'na göre İslamiyet, Türk milliyetçiliğini sınırlandırmanın tersine, vatanseverlik duygusunu güçlendiren bir etmendir. Bu görüşünü de “cihad” düşüncesini kutsama ve Hz. Muhammed'in tüm insanların değil inanç sahiplerinin kardeşliğini vurgulamasını sunmakla desteklemektedir.⁴⁵³

Burada yapılan alıntılara bakıldığı vakit, Gökalp'ın, İslam'ı faydacı bir biçimde yorumladığını, değişen koşullar neticesinde İslam'a ve İslam'ı referans alan düşüncelere verdiği önemin değiştiği görülmektedir. Atsız'ın “din” olgusuna bakışı ise çok daha belirgindir. Yine de Gökalp'ın, “*Türk Medeniyet Tarihi*”⁴⁵⁴ isimli bir kitabı kaleme alması ve bilhassa son eserinde İslam öncesindeki geleneklerin İslamiyet sonrasında devam ettiğine dair yaptığı vurgular, Atsız'ı bu hususta etkilemiş olabilir. Ancak Atsız'ın İslamiyet yorumlarının faydacı olmadığı çok açıktır. Dönem dönem üslubunun değiştiği görülse de, Atsız Türkçülüğü kesin bir şekilde din duygusunun üzerine koymuştur ve dini sosyal bir müessese olarak kabul edip ilahi bir mahiyet dâhilinde değerlendirmemiştir.

⁴⁴⁹ Erol Güngör, “*Ziya Gökalp ve Türkçülükte Din Meselesi*”, **Atsız Armağanı**, s.268

⁴⁵⁰ Andrew Davison, **Türkiye’de Sekülerizm ve Modernlik**, çev. Tuncay Birkan, 2.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s.164.

⁴⁵¹ Nevzat Köseoğlu, **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2005, s.48. İslamiyet ile “milliyetçilik” fikrinin uzlaşabileceği düşüncesinin ilk önderlerinden bir tanesi Şeyh Cemaleddin Afgani'dir ve “*toplumun saadeti milliyetsiz, milliyeti lisansız olmaz*” parolasını üreterek Osmanlı aydınlarını bu bağlamda etkilemiştir. Bkz, **a.g.e.**, s.47.

⁴⁵² Davison, **a.g.e.**, s.200.

⁴⁵³ Taha Parla, **Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm**, Haz. Füsün Üstel/Sabir Yücesoy, 5.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.126.

⁴⁵⁴ Ziya Gökalp, **Türk Medeniyet Tarihi**, Elips Yayınları, İstanbul, 2007.

4.1.2 “İttihat ve Terakki” ve İlk Dönem Türkçüleri Nazarında “Din”

İttihat ve Terakki cemiyeti ve fırkasının elitleri, Abdülhamit devrinin Osmanlıcılığı ile İslamcılığının yanına Türk milliyetçiliğinin özünü aşıl原因an çevrelerdir.⁴⁵⁵ Bundan ötürü bu bölümde, Türkçülüğün ilk evresi kategorisine sokulan İttihat ve Terakki döneminin “din” olgusu ile ne çevrede hemhal olduğu anlaşılmaya çalışılacaktır.

Osmanlı ortamı içinde kurulan herhangi bir parti, ister istemez bir nebze Osmanlıcı, bir nebze de İslamcı olmak durumundadır. İttihat ve Terakki de bu bağlamda ideolojisini bu sınırlamalar dairesi içerisinde oluşturmuştur.⁴⁵⁶ “Vatan-ı umumi” bir bakıma unsurlar birliği ve bir taahhüt niteliği taşır ve bundan ötürü İttihat ve Terakki için bu resmi ideolojiden milliyetçi bir politikaya geçişin getirdiği sakıncalar bulunmaktadır.

İttihat ve Terakki'nin bir yüzü, Türkçü ise bir yüzü de İslamcı olmuştur. Gökalp'ın, 1913'de yazdığı “*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*” kitabı da buna örnek teşkil etmektedir. Ancak, İslamcılık akımı, İttihat ve Terakki için bir politika meselesidir. Bu yüzden Tunaya, İslamcılığın İttihat ve Terakki tarafında “iğreti ve zoraki” olarak algılandığını iddia etmektedir.⁴⁵⁷

İttihat ve Terakki partisinin önemli bir ismi olan Enver Paşa, Osmanlı Devleti'nin bekası ve kurtuluşu için o günkü imparatorluğu terkip eden ve Türkten başka unsurların da bir tek payda etrafında toplanmalarının ifadesi olan İttihad-ı Anasır düşüncesini güderken; iç ve dış siyasette emperyalist devletlere karşı dini ve manevi bir makam olan Hilafet nüfuzundan da istifade etmektedir.⁴⁵⁸

İttihat ve Terakki'nin ana ideolojik konumunu Türk milliyetçiliği oluşturmuş olsa da, İslam ile politika arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamak Türkçülerin

⁴⁵⁵ Kemal Karpat, **Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din**, çev. Güneş Ayaş,2.B,Timaş Yayınları, İstanbul,2009,s.176.

⁴⁵⁶ Tarık Zafer Tunaya, “**Türkiye’de Siyasal Partiler Cilt 3,İttihat ve Terakki; Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi**”,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2007,s.267.

⁴⁵⁷ **a.g.e**,s.377.

⁴⁵⁸ Niyazi Berkes, **Unutulan Yıllar**, s.203.

temel kaygısıdır⁴⁵⁹. Bu noktada, o dönemin Türkçüleri'nin görüşlerine müracaat etmek gerekmektedir.

Mehmed Emin Yurdakul'un "Cenge Giderken" şiirinde; "Ben bir Türk'üm, dinim cinsim uludur" sözü ya da Ziya Gökalp'ın "Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, Garp medeniyetindenim" parolası, Türkçülerin dönemin İslamcılarını ile olmasa da İslam'la bir arada olma özleminin ya da dinden bir türlü ayrılamama karmaşıklığının göstergesidir.⁴⁶⁰ O dönemki Türkçülerin dinle millet arasında kurduğu ilişki oldukça fazladır. Buna kanıt olarak, İslamcı düşüncenin babası olarak bilinen "Cemaleddin Afgani"yi Osmanlılara tanıtanın İslamcılar değil, o dönemin Türkçüleri olması gösterilebilir.⁴⁶¹

Rusya'da faaliyetler gösteren Türkçülerin din ile millet arasında kurduğu ilişki de Osmanlı'da yaşayan Türkçüler ile benzerlikler taşımaktadır. Çarlık döneminde Türkçülük yapanların kayıtlara bakıldığında bu kişilerin Türkçülük kisvesi altında İslamcılık yaptıkları görülmüştür. "Türkçülüğün babaları" sayılabilecek pek çok kişinin Rusya'da ya da dünyanın başka yerlerinde topladıkları kongrelere "Rusya Müslümanları" adını vermeleri de, onların bu hususta yaşadığı ikilemi gözler önüne sermektedir.⁴⁶²

1913 yılında Türk milliyetçileri, dönemin İslamcılarını tarafından ağır bir biçimde eleştirilmektedir. İslamcılarının "milliyetçilik" eleştirisi iki yönlü olmuştur. Birinci nokta, İslam'ın "esas" olarak milliyetçiliği dışladığı düşüncesidir. İkinci nokta ise "milliyetçilik" düşüncesinin İslam'daki kardeşlik duygusunu yok edeceği iddiasıdır.⁴⁶³ Milliyetçiliğin İslam'a aykırı olmadığı yönünde yazılar Türk Yurdu'nda yeterince açıklığa kavuşmadığı için, Türk milliyetçileri yeni bir dergi kurmaya karar vermişlerdir. 1914 yılında neşredilmeye başlanan bu derginin adı

⁴⁵⁹ Ahmet Yıldız, **Ne Mutlu Türküm Diyebilene**, s.78.

⁴⁶⁰ Birol Akgün-Şaban H. Çalış, "*Tanrı Dağı Kadar Türk...*", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.590. Tanıl Bora bu hususta Yusuf Akçura'nın Afgani'yi "Türk milliyetçiliğine ilham verenlerden" ve "yeni Türk devletinin öncülerinden biri" olarak tanıtmalarını gündeme getirir. Bora'ya göre muhtemelen Akçura bu düşünce içerisinde değildir ancak Afgani'yi bu şekilde tasvir ederek "proto-milliyetçilik" olarak düşünülmesi gereken İslamcılığa minnet borcunu ödemiştir. Bkz, **Tanıl Bora, Türk Sağının Üç Hali**, s.115.

⁴⁶¹ **a.g.m.**, s.591.

⁴⁶² **a.g.m.**, s.589.

⁴⁶³ Masami Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, s.108.

“İslam Mecmuası” olmuştur.⁴⁶⁴ Bu dergide, “Dinde Türkçülük” yolunda ciddi atılımlar olmuştur; mesela Şerafettin Yaltkaya,Şemseddin Günaltay, Besim Atalay gibi isimler bu dergide Kuran tercümesi ve tefsiri ile uğraşmışlardır.⁴⁶⁵ Bir nevi “Türk İslamı”na doğru atılımların yapıldığı bu dergide; “Türkçe ezan”, “Türkçe dua”, “Kuran tercümeleri” gibi pek çok konu gündeme gelmiştir.⁴⁶⁶ Derginin parasal kaynağı İttihat ve Terakki cemiyeti tarafından yapılmıştır.⁴⁶⁷İttihat ve Terakki’nin derginin finansörlüğünü karşılamasının sebebi, İslamiyet’i ulemanın eline bırakmamaktır. Dergi gelenekçi “Sebilürreşad” mecmuasına rakip olma iddiasıyla yola çıkmıştır.⁴⁶⁸

Bu bağlamda yukarıda sayılan aydınlardan farklı bir aydın profili olarak Yusuf Akçura ortaya çıkmaktadır. “*Üç Tarz-ı Siyaset*” adlı makalesinde, Pantürkizm ile Panislamizm arasında kesin bir tercih yapmamakla beraber, Akçura’nın Pantürkizme temayül gösterdiği açıktır. Panislamizm için hayli kısıtlı olan hareket yeteneği Panislamizm için imkân dâhilinde olduğunu iddia eden Akçura, akıl yürütme sonucunda “Pantürkizm’i”⁴⁶⁹, yani Türkçülerin 20.yüzyıl boyunca kullana geldiği ismiyle Turancılığı, seçecektir.

“*Üç Tarz-ı Siyaset*” adlı makalede gözlemlenen başka bir husus ise, dinlerin bundan böyle ırkların hizmetine girmesinin savunulmasıdır. Akçura, burada dolaylı olarak İslamiyet’in Türk ırkının hizmetine girmesi gerektiğini müdafaa etmekte ve tezine örnek olarak da Rusya’da Ortodoksluğu, Almanya’da Protestanlığı ve İngiltere’de Anglikanlığı göstermektedir.⁴⁷⁰ Görüldüğü üzere, o dönemin Türk milliyetçileri, Kuran’a ve hadislere dayanarak milliyetçiliğin İslam’da yerinin olduğunu söylerken, Yusuf Akçura İslamiyet’in milliyetçiliği kabullenmek zorunda olduğunu, bunun tarihi bir gereklilik olduğunu ve de dinlerin tarihin yasalarına boyun eğmek durumunda olduklarını iddia etmektedir.⁴⁷¹ Akçura, İslamiyet’in içerdiği birlik ve dayanışma gücüne atıf

⁴⁶⁴ a.g.e, s.141.

⁴⁶⁵ Masami Arai, “*Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler:1**, s.192.

⁴⁶⁶ Birol Akgün, **a.g.m**, s.593.

⁴⁶⁷ Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, s.142.

⁴⁶⁸ Akşin, **a.g.e**, s.396.

⁴⁶⁹ Francis Georgeon, **Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri, Yusuf Akçura(1876-1935)**,çev. Alev Er, Yurt Yayınları, Ankara,1986,s.37.

⁴⁷⁰ a.g.e, s.40.

⁴⁷¹ a.g.e, s.42.

yaparken, Türkçülüğün bu güçten faydalanması lazım geldiğini düşünmekte ve İslamiyet ile Türk milliyetçiliğinin uzlaştırılmasına çabalamaktadır.⁴⁷²

Bütün bunların yanında, İttihat ve Terakki döneminde yapılan “laiklik” vurgulu reformlara değinmek gerekmektedir. 1916 yılında yapılan Kongre neticesinde radikal kararlar alan İttihat ve Terakki yöneticileri, laikleşme yolunda bir dizi atılımlarda bulunmuştur. Şeyhülislamlik örgütü düzenlenmiş, elinden yargı yetkisi alınmış, medreseler ıslah edilmiştir. Tüm mahkemeler, yargı kuvvetinin tekeline sahip kılınan Adliye Nezareti’ne bağlanmış bütün okullarda, medreseler de dâhil, Maarif Nezaretine bağlanmıştır.⁴⁷³ 1917 yılında ise laiklik bağlamında daha köklü bir reform yapılmıştır. Ancak 1917 yılında yapılan değişikliklerle beraber “aile hukukunda”, “evlenme-boşanma” gibi konularda, laikleşmeye giden İttihat ve Terakki’nin yine de laikliği bir devlet ilkesi olarak benimsediği söylenemez.⁴⁷⁴ Zira İttihat ve Terakki yönetimi yaptığı bu reformların tümünü gerçekleştirirken meşruiyet kaynağı olarak “şeriat”ı göstermiştir.⁴⁷⁵ Masami Arai de, bu reform programının dönemin Türkçüleri’ne göre, laikleşme olarak değil İslamlaşma olarak telakki edildiğini belirtmektedir.⁴⁷⁶ Ancak, o dönem kurulan paramiliter kuruluşlardan biri olan “İzci Derneği”ni anlatan bir İngiliz istihbarat raporunda bulun şu ifadeler bu hususta farklı bir nitelik arz etmektedir: “Bu örgüt üyeleri nihai olarak küçük rütbeli subay olarak askerliğe hazırlanmak üzere askeri eğitim alıyorlardı. *Rozetleri, izci adları, sıfatları tümüyle Türk’tü ve İslam öncesine aitti.* Ali ve Mehmed, Aksungur ve Timurtaş oluyordu. Türklerin efsanevi atası Oğuz’u doğuran Akkurt İslami yasaklara rağmen, Başbuğları tarafından yol gösterilen Ortabeyler ve Oymakbeylerinin hizaya soktuğu izcileri olarak kabul ediliyorlardı: *Dua edenlerden Allah değil Tanrı demeleri isteniyor ve onlara tüm Turanlıları kardeş olarak kabul etmeleri öğretiliyordu: Halife ya da padişahu değil Türklerin hakanını alkışlıyorlardı*”.⁴⁷⁷

⁴⁷² a.g.e.,s.43.

⁴⁷³ Tunaya,a.g.e.,s.296-297.

⁴⁷⁴ a.g.e., s.469.Bernard Lewis’e göre1917 yılında yapılan bu reformlar olağanüstü bir kararname şeklinde yürürlüğe konulmuştur çünkü bu kanunlar muhtemelen hiçbir zaman meclis çoğunluğunu kazanamamıştır. Bkz, Bernard Lewis,a.g.e.,s.311.

⁴⁷⁵ Eren Deniz Göktürk, “1919-1923 Dönemi Türk Milliyetçilikleri”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.108.

⁴⁷⁶ , Masami Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, s.141-142.

⁴⁷⁷ Landau, **Pantürkizm**, s.65.

Bütün bu bilgiler ışığında, ilk dönem Türkçüleri'nin “din” olgusu ekseninde düşünceleri ile Atsız'ın düşünceleri arasında ciddi anlamda farklar olduğunu, ancak yine de Atsız'ın düşünce dünyasının gelişmeye başladığı yıllarda hüküm süren bu siyasi ve fikri cereyanların “laikleşme” ve “Türkleşme” yolunda yaptığı açılımların, Atsız'ı etkileyebilmiş olma ihtimali oldukça yüksektir.

4.2 Atatürk Dönemi Türkiye'si ve “Din”

Türk Modernleşmesinde laiklik, Osmanlı Tanzimat ve Meşrutiyet devirlerinde, çağdaşlaşma sürecinin yapısal bir gereği olarak ortaya çıkan bir düşüncedir. Çok uluslu, çok dinli bir imparatorlukta siyasal ilişkiler başat bir din ile tanımlamanın ülkeyi parçalanmaya götüreceğini düşünen Osmanlı siyasetçileri ve aydınları laikleşmeyi hastalığa çare olarak görmektedir.⁴⁷⁸

1924 yılında halifeliğin lağvedilmesinden başlayarak,1928'de Anayasa'daki devletin dininin İslam olması ibaresinin kaldırılmasına varan ve 1937'de temel bir ilke olarak Anayasa'da yer alan “laiklik” ilkesi, Osmanlı Devletindeki gibi heterojen bir yapıda siyasal bir çözüm arayışı olarak değil, homojen bir toplumda kültürel planda atılmış bir adımdır.⁴⁷⁹ Bu ilkenin getirilmesinde meşrutiyetini “bilim”den alan Batı toplumunun önemli bir etkisi vardır. Bilimi, sadece kişinin yaratıcılığını geliştirebilmesinde “boğucu halk değerlerinden onu kurtarmaya yönelik bir kurallar dizisi” olarak gören Atatürk, bu amaca yönelik olarak “laik” yasaları yürürlüğe koymuştur.⁴⁸⁰

Bütün bu reformların yapılabilmesine dayanak ise, Birinci Dünya Savaşı sonunda öncelikle Arap nüfusunun tutumu ardından da İstanbul Hükümetleri'nin şeyhülislam fetvaları vasıtasıyla, dini gerekçelerle Milli Mücadele'ye karşı çıkmaları olmuştur. Bu tarihsel miras, milli kimliğin sekülerleşmesini kolaylaştırmış, Cumhuriyet'in kuruluşunu takiben, milli kimliğin seküler tanımı büyük ölçüde bu gerekçelendirme üzerinden yapılmıştır.⁴⁸¹

⁴⁷⁸ Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması,1923-1931**,4.B,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,2005,S.215.

⁴⁷⁹ a.g.e, s.216.

⁴⁸⁰ Şerif Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**,14.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2008,s.73.

⁴⁸¹ Nuray Mert, “*Cumhuriyet Türkiye'sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu*”, **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm**, s.205. Nuray Mert'e göre seküler milliyetçiliğin önünün açılmasıyla; din

Bromley, Türkiye'nin seküler siyasetini incelerken, "dinin" kamu hayatına girmesine karşı cumhuriyet elitlerinin sergilediği tutuma dikkat çeker. Bromley'e göre Kemalizm, İslam'a karşı modernleşmenin önemli bir örneğidir. Devletin yürüttüğü bu laiklik faaliyetleri, din ile Devlet'in kurumsal olarak birbirinden ayrılmasından ya da kişisel inancın gerileyişinden çok, dini hayat üzerinde katı bir devlet kontrolü kurulması anlamına gelmektedir.⁴⁸² Dinin üzerinde kontrol kurulması bağlamında cumhuriyet dönemi laikliğini yorumlayanlar, dinin kurumsal gücünü yok etme kavramının Kemalist laiklik için açıklanamayacağını savunmaktadırlar. Dinin kurumsal gücünü yok etme, din kurumlarını siyasi bir yapı içerisinde her türlü birlik, himaye ya da kontrol konumundan çıkararak, dini, devlet bağlantısı ve desteğinden mahrum bırakma girişimi demek olduğundan Kemalist dönem laikleşmesi bu tanıma uymamaktadır.⁴⁸³

Atatürk'ün, "devlet"i ulemanın ve tarikat önderlerinin etkisinden koruma geleneğini devralmış olduğu açık bir biçimde görülmektedir. Mustafa Kemal, "gerçek İslam"ın papazlık ya da Tanrı ile kul arasında bir tür aracı kurum tanımadığını belirterek ruhban sınıfı ile mücadele etmiştir.⁴⁸⁴ Bununla birlikte Şerif Mardin'e göre, Mustafa Kemal'in düşüncesinde "devlet"in önceliği yerini, "modern" devlet kavramının önceliğine bırakmıştır. Durkheim⁴⁸⁵ gibi, Atatürk de modern bir devletin "yurttaşlık dini" ile desteklenebileceğine inanmaktadır ve burada din ancak ikinci derecede ve kişisel bir değer olmaktan ibarettir.⁴⁸⁶

Dini, bütünüyle yadsımak yerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir inancı resmi din olarak tanımasının laiklik ilkesi gereği mümkün olmadığı vurgulanan bu dönemde, bu yorumun dinin ait olduğu inanç alanının "kabul edilebilir bir İslam" tanımı çerçevesinde laikleşmesini öngörmektedir. Kişiselleştirilmiş,

konusundaki ikircikli ifadeler yerini, sekülerliği vurgulayan milliyet tanımlarına, **milliyetçiliğin aslında dine karşı gelişen bir tarihi uyanış hareketi olduğu gibi tespitlere bırakmıştır**. Bkz, **a.g.m**,s.205. Atsız'ın 1930'lı yıllarda Türkçülük fikrini "din" olgusu karşısında alternatif olarak sunması ve referans olarak Arap nüfusunun I.Dünya Savaşındaki tutumunu göstermesi bu minvalde önemli sayılabilir.

⁴⁸² Akt. Andrew Davison, **a.g.e**, s.214.

⁴⁸³ **a.g.e**,s.218.

⁴⁸⁴Erik-Jan Zürcher, "*Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları*","**Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: Kemalizm**, s.46.

⁴⁸⁵ August Comte, Karl Marx ve Max Weber ile birlikte "kurucu sosyolog" sayılan Durkheim'a göre "ruhi hayatın en yüksek şekli" olarak çıkan kolektif ruh bağlamında din, toplumun bir yansıması durumundadır. Bkz, Özay, **a.g.e**,s.55.

⁴⁸⁶ Şerif Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**, s.119.

rasyonelleştirilmiş ve siyaseten arındırılmış bir İslam, kabul edilebilir bir inanç formu olarak tanınmaktadır. Bu tanımlamanın özünde bilimsel olan “gerçek İslam”ı nitelediği iddia edilmektedir.⁴⁸⁷

Dinin devlet ile olan ilişkisini koparma yerine dinin devlet kontrolü altında olması çerçevesinde “laiklik” faaliyetine girişen cumhuriyet dönemi elitleri, 1924 yılında medreseleri kapatmakla beraber, din adamlarının daha fazla eğitim almasını sağlamak için, Milli Eğitim Bakanlığı nezdinde imam hatip okulları ve İlahiyat Fakültesi açmıştır. Yeni İlahiyat Fakültesi, seküler, batılılaşmış, modern ve bilimsel bir dinsel eğitim merkezi olmak amacını taşımaktadır. 1928 yılında bu fakülte de İslam dininde reform ve modernleşme problemini ele almak adına Fuat Köprülü başkanlığında bir komite kurulmuştur.⁴⁸⁸

Fuat Köprülü tarafından oluşturulan bu komitenin tavsiyeleri dört ana başlıkta toplanmıştır: “İbadet biçimi” olarak oturacak sıraları ve dolapları olan temiz ayakkabılarla girilen camiler, ibadet dilinin Türkçe olarak yapılması, ibadetin ilham verici ve ruhani bir müzikle yapılması ve hutbelerin felsefi eğitime sahip hatipler tarafından yapılması.⁴⁸⁹ Bu maddelerden anlaşılacağı üzere, cumhuriyet dönemi elitleri, “din”i Türkçü ve modernleşmeci dizgide reforma tabii tutmaktaydılar. Ancak, bu reform girişimleri sonuçsuz kaldıysa da, Elmalılı Hamdi Yazır’ın tercüme ettiği Türkçe Kuran ve 1932 yılında öz Türkçe ifadelerle okunan ezan gibi din anlamında Türkçü reformlar bu dönemde gerçekleştirildi.⁴⁹⁰

Bu noktada, Atatürk dönemi Türkiye’inde “millet” tanımının nasıl yapıldığı üzerinde de durmakta fayda var. 1931 yılında Atatürk tarafından Afet İnan’a dikte ettirilerek yazılan “*Medeni Bilgiler*” kitabında Türklüğün temelleri, siyasi varlıkta birlik, dil birliği, yurt birliği, ırk ve menşe birliği, tarihi karabet ve ahlaki

⁴⁸⁷ Nur Betül Çelik, “*Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Kemalizm**, s.87.

⁴⁸⁸ Bernard Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, s.558. Medreselerin yerine açılan İlahiyat Fakültesi 1933 yılında kapatılmış ve yerine İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne bağlı bir “Şarkiyat Enstitüsü” kurulmuştur. Yine medreselerin yerine kurulan İmam-Hatip okulları da 1932 yılında kapatılmıştır. Bkz, **a.g.e.**, s.559.

⁴⁸⁹ **a.g.e.**, s.559.

⁴⁹⁰ **a.g.e.**, s.560.

karabet olarak mütalaa edilmektedir.⁴⁹¹ Din bahsinde ise yazılan düşünceler ile Atsız'ın İslamiyet yorumu arasında oldukça fazla paralellik bulunmaktadır. *“Türkler Arapların dinini kabul etmeden evvel de büyük bir millet idi. Arapların dinini kabul ettikten sonra, bu din, ne Arapların, ne aynı dinde bulunan Acemlerin ve ne de Mısırlıların vesairenin Türklerle birleşip bir millet teşkil etmelerine hiçbir tesir etmedi. Bilâkis, Türk milletinin milli rabûtalarını gevşetti; milli hislerini, milli heyecanını uyuşturdu. Bu pek tabii idi. Çünkü Muhammed'in kurduğu dinin gayesi, bütün milliyetlerin fevkinde, şamil bir Arap milliyeti siyasetine müncer oluyordu.”*⁴⁹²

Atsız'ın düşünce dünyasının ele alındığı bölümde, cumhuriyet döneminde “laikleşme” yolunda yapılan reformları desteklediği belirtilmişti. Ancak, 1960'lı yıllarda hız kazanan “İslamcılık” hareketi karşısında, cumhuriyet dönemi reformlarının eksik kaldığını belirten Atsız, bu dönemde yapılmış reformlar karşısında yerine ikame edilecek müesseselerinin yokluğundan ya da var olan müesseselerin etkisizliğinden yakınmaktadır. Bu noktada Atsız, İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip okullarının kapatılmasını eleştirmektedir.

Atatürk dönemi Türkiye'sinde “din” olgusu ile Atsız'ın düşünceleri mukayese yapıldığı vakit dikkat çeken bir diğer husus da “*Medeni Bilgiler*” kitabında yer alan cümleler ile Atsız'ın aynı dönemde yazdığı yazılar arasında paralellikler bulunmasıdır. 1931 yılında yazılan bu kitapta yer alan görüşlerin Atsız'ı etkilemiş olabileceği imkân dâhilindedir ve Atsız benzer düşünceleri yazı hayatı boyunca dile getirmiştir.

4.3 Anadoluçuk ve “Din”

Anadoluçuk fikri ilk olarak “memleketçilik” adı altında Mütareke döneminde doğmuştur. Anadolu'yu doğacak kültürün kaynağı ve hedefi olarak gösteren “Anadoluçuk” fikri; Osmanlılık, Turancılık ve İslamcılık fikirlerine karşı tepki halinde zuhur etmiştir. Bu görüşün milliyet anlayışı, her şeyden önce tarihte

⁴⁹¹ Soner Çağatay, “*Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde İrk, Dil ve Etnisite*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.247.

⁴⁹² Afet İnan, **Medeni Bilgiler ve M.Kemal Atatürk’ün El Yazıları**,3.B,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1998,s.364-365.

sınırları çizilmiş belirli bir vatana dayandırılmaktadır.⁴⁹³ Anadoluçuluk, Turancılığa karşı gelişen ve ona tepki olarak doğan bir tür milliyetçiliğe verilen bir addır ve ilk olarak Hilmi Ziya Ülken'in 1918 yılında çıkartmakta olduğu "Anadolu" dergisinde kültürel sahada meydana çıkmıştır.⁴⁹⁴ Milliyetçilik düşüncesinin uyanışına tesadüf eden bu yıllarda bu fikir İmparatorluk devrinde ihmale uğramış olduğunu düşündükleri "anavatanın" köklerine nüfuz ederek canlandırmayı amaçlamıştır.⁴⁹⁵ Tanıl Bora'ya göre, "vatan" vurgusunu ikmal etmeye çalışan Anadolu milliyetçilik anlayışı, "etnosentrik" bir tarih yorumuyla Anadolu'yu Türk-İslam coğrafyası olarak özleştirmiştir.⁴⁹⁶

Anadoluçuluk fikriyatı çerçevesinde, Anadolu etrafında gelişen Türk tarihi esas alınmalıdır çünkü 1071'den önceki tarih kavmi bir tarihtir, 1071 ise ulusal tarihin başlangıcıdır. 1071'den sonra kurulan Anadolu düzeninde, ruhi kuvvet İslam dinidir, maddi kuvvet ise Anadolu toprağının verimliliğidir.⁴⁹⁷

Anadolucu fikre mensup olan ve bu hareketin başlamasında kültürel anlamda ilk katkıyı yapan Hilmi Ziya Ülken, "insani vatanperverlik" adını verdiği kuramında, dinini Hz.Muhammed'den, sanatını Goethe'den ahlakını Tolstoy'dan siyasetini ise Gandhi'den mülhem bir teori oluşturduğu gözlemlenmektedir.⁴⁹⁸

Anadolucu ekolden gelen ve Atsız'ın da bacanağı olan Mehmet Kaplan ise, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında gelen ve İslam öncesi Türklüğü öne çıkaran milliyetçilik anlayışını, Osmanlı-İslam geçmişiyle bağdaştırmaya çalışmaktadır. Türklüğün İslamiyet'e katkılarının inkâr edilemeyeceğini belirten Mehmet Kaplan, "İslam dini olmasaydı Türklerin göçebelikten ve şamanlıktan kurtulamayacağını ve bu kadar yüksek, sağlam ve ince bir medeniyet kuramayacağını" iddia etmektedir.⁴⁹⁹

⁴⁹³ Ülken, **a.g.e**, s.480.Bu milliyetçilik anlayışı "territoryal milliyetçilik" düşüncesine tekabül etmektedir. Anthony Smith'e göre "territoryal milliyetçilik", milleti gerçek ya da hayali bir tarihe yaslanan bir ülke, siyasi-hukuki bir topluluk, vatandaşlık ve ortak bir sivil-siyasi kültür gibi özellik içermektedir. Vatan, denizleri, nehirleri, gölleri, dağları ve şehirleriyle kutsanmaktadır. Bkz.Ahmet Yıldız, **a.g.e**, s.34.

⁴⁹⁴ Mithat Atabay, "*Anadoluçuluk*", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.516.

⁴⁹⁵ **a.g.m**, s.515.

⁴⁹⁶ Tanıl Bora, **Türk Sağının Üç Hali**, s.47.

⁴⁹⁷ Atabay, "*Anadoluçuluk*", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.528.

⁴⁹⁸ Saadetin Elibol, "*Hilmi Ziya Ülken*", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.525.

⁴⁹⁹ Taner Demirel, "*Mehmet Kaplan*", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.780.

Anadoluculuk fikri etrafında gösterilen aydınlardan birisi de Atsız'ın yakın dostu olduğu Remzi Oğuz Arık'tır. "İdeal ve İdeoloji" adlı eserinde Anadoluculuk düşüncesini şu şekilde anlatmaktadır: "1914'deki Dünya Savaşı İslamcılığın, Osmanlıcılığın belini büken bir ameliyattır. Anadolu'da istiklal mücadelesi Turancılık şeklinde ve compromises(taviz)lerle bağlanmış ilk milliyetçiliğin hak yolunu bulması için geçmemiz gereken bir sırat köprüsü oldu. Bu mücadelede Türk realitesine aykırı ne varsa kül olmuştur. Öte yandan bütün dünya Türklerinin kurtulması için Anadolu'nun bağımsız, kuvvetli kalması şart olduğunu meydana çıkarmıştır. **Denilebilir ki Anadolu, İslami-Türk tarihi boyunca bütünlüğünü kazanmıştır.**"⁵⁰⁰ Başka bir eseri olan "Türk İnkılâbı ve Milliyetçiliğimiz"⁵⁰¹de ise Arık; 20. asrın dindarlar arasında ciddi bir gedik açtığını, bunun karşısında derin bir şaşkınlık duyulduğunu belirtmektedir. Bu şaşkınlığın giderilmesi için kamuoyunun bir ana fikre dayanmasının lüzumuna değinen Arık, bu ana fikrin "milliyetçilik" fikri olduğunu belirtmekte⁵⁰¹ ve böylece din ile milliyetçilik fikri arasında simbiyotik bir ilişki kurmaktadır.

Atsız'ın, belirli dönemlerde Anadolucu çevrelerle arasının iyi olduğu hayat hikâyesinde de görüleceği üzere malumdur. Mükremin Halil Yinanç ile 1944 tevkifatında tutuklanan Ziyaeddin Fahri Fındıklıoğlu ile Remzi Oğuz Arık ile çok iyi bir arkadaş olan Atsız'ın, hem "Çınaraltı"⁵⁰² dergisinde yazması hem de Türk Milliyetçileri Derneğinde Anadolucu çevrelerle beraber hareket etmesi oldukça enteresan bir noktadır. Bu birlikteliğin sırrı, CHP hükümetlerinin politikalarına muhalefette yatmaktadır. Hem Anadolucu hem de Türkçü çevreler, "milliyetçi" bir platform altında CHP karşısında muhalefet teşkil ettirmişlerdir.⁵⁰³ Ancak, 1960'lı yıllarla beraber, Atsız'ın muhalefet oklarını bu cenaha da yönelttiği bahsedilen polemiklerde görülmektedir.

1960'lı yıllarla beraber Atsız'ın temsil ettiği Türkçülük, "gerçek milliyet dindir" sloganını kullanan Kemal Kuşçu, milli tarihi 1071'den başlatan Nurettin Topçu

⁵⁰⁰ Akt. Ülken, a.g.e.,s.486.

⁵⁰¹ Remzi Oğuz Arık, **Türk İnkılâbı ve Milliyetçiliğimiz**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1981s.139.

⁵⁰² Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Peyami Safa gibi isimlerin yazar kadrosunda yer aldığı "Çınaraltı" dergisi, milliyetçiliğe diğer Türkçü yorumlardan daha ılımlı bir üslup getiren ve Gökalp ekolunu devam ettiren bir dergi hüviyetinde olmuştur. Geleneği ve dinselliği milli şuurun temel hazinesi olarak gören bu dergi 1945 sonrası milliyetçi-muhafazakâr söylemin beslediği kaynakların başında gelmektedir. Bkz, Cumhur Aslan, "Çınaraltı", **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.579,583.

⁵⁰³ Özdoğan, **Turan'dan Bozkurta**, s.267.

ve “Türk Milleti 1000 yıldır İslam kazanında hal-u hamur olmuştur” diyen Ali Fuat Başgil’in temsil ettiği dinsel-kültürel içerikli bir milliyetçiliğe karşı kendisini savunmaya başlayacaktır.⁵⁰⁴ Bu tarihlerde Türkçülük hareketinin içerisinde filizlenen ve Atsız’ın yaşamının son dönemlerinde ciddi tesirler bırakan yeni bir hareket doğacaktır. Bu akım, Alparslan Türkeş’in önderliğinde ortaya çıkan “Ülkücü Hareket”tir.

4.4 Ülkücü Hareket ve “Din”

Ülkücü Hareket, onu siyasi ve fikri bir güç haline getiren Alparslan Türkeş ile anılmaktadır. Kıbrıs doğumlu olan Alparslan Türkeş, daha önce de belirtildiği üzere 1944 tevkifatında tutuklanan 23 kişiden bir tanesidir ve Atsız’la arası oldukça iyidir. Hatta Alparslan Türkeş “Kazganoğlu” müstearı ile Atsız’ın çıkartmakta olduğu Orkun dergisinde yazılar yayınlamıştır.

27 Mayıs askeri müdahalesinin mimarlarından biri olan ve müdahale gerçekleşikten sonra Başbakanlık Müstearı olan Alparslan Türkeş, Yeni Delhi’ye atanmış ve bir nevi sürgüne gönderilmiştir. Döndükten sonra ise siyasal platforma katılarak Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’ne girmiştir. O dönemde milliyetçi gruplar iki grup halinde belirmektedir. Birincisi Ali Fuat Başgil, ikincisi ise Alparslan Türkeş’tir. Atsız ikinci grupta yer almıştır.⁵⁰⁵ Ancak 70’li yıllara gelindiğinde Atsız ile Türkeş’in yolları ayrılmaktadır.

Buna sebep olan ilk olay, 8-9 Şubat 1969 yılında yapılan MHP kongresidir. Parti’nin kendisine simge olarak, “bozkurt” figürünü değil “üç hilal”i benimsemesi İslam’a yönelişin bir belirtisi olarak telakki edilmiş ve bu hadiseden sonra Atsız ile Türkeş’in arası gitgide bozulmaya başlamıştır.⁵⁰⁶ Bu hadiseden sonra Türkçü “ülkücülük”, Türk-İslam ülkücülüğü içinde daha geniş kitlelere duyurulan bir ideoloji olmuş ve “hilal” ile buluşmuştur. Bu buluşmanın hitap ettiği kesimler, büyük ölçüde göç alan kentlerde ve Orta Anadolu taşrasında oluşan kitlesel bir tabana oturmuştur.⁵⁰⁷ Ülkücü Hareketi, kökenindeki Türkçü

⁵⁰⁴ OrhanGazi Ertekin, “Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**, s.345.

⁵⁰⁵ Altan Deliorman, **a.g.e.**, s.162.

⁵⁰⁶ Landau, **Pantürkizm**, s.228.

⁵⁰⁷ Özdoğan, **Turan’dan Bozkurta**, s.287.

akımdan farklılaştıran en önemli özellik, taşralı halk tabanına nüfuzu ve bununla birleşen popülist söylemi olmuştur. Ülkücü Hareket solla özdeşleştirilen modernist-bürokratik elitin Batılılaşmış/yabancılaşmış hal ve tarzına karşı basit halkın yaşattığı söylenen “milli manevi şahsiyete” atıf yapmış; onun dini hassasiyetlerini, milli bir gösterge olarak sahiplenmiştir.⁵⁰⁸

Aslında, 1965 CKMP programı “laik” bir devletten söz etmekte ve bu programı okuyan Türkeş’in sözlerini “Tanrı Türkü Korusun” sözleriyle bitirmektedir.⁵⁰⁹ Türkeş, 1965 yılında ilk hali 16 sayfalık olan bir kitapçık olan “Dokuz Işık” eserini yayınlamıştır.⁵¹⁰ Dokuz Işık partililerin elinden düşmeyen bir başucu eser niteliği taşımakta olan bu eser esas itibarıyla Türkiye’nin kendi sorunlarıyla ilgili olmakla birlikte kitapçığın ilk bölümünde benimsenen milliyetçilik tüm dünyadaki Türklere yardım etmekte ısrar etmektedir. Ülkücülük, Türkiye’nin kaderini belirlerken, kendini serüvene atmaksızın Türkiye dışında yaşayan Türklerin çabalarına da destek olmak olarak tarif edilmektedir.⁵¹¹ Dokuz Işık ilkesinin ilk yayınladığı 1965 yılında, ahlakçılık ilkesi bağlamında İslam’dan hiç söz edilmemektedir. Hâlbuki 1972’de İslam ilkeleri bölümü bu ilkelere eklenmiş ve Dokuz Işık’ın başlangıç bölümünde İslam’ın dünya uygarlığına yaptığı katkılar vurgulanmıştır.⁵¹²

Alparslan Türkeş’in , “Meseleler” adlı eserinde, Türk Milleti’nin güç kaynakları bölümünde İslamiyet’e özel bir önem atfetmektedir. Türk milletini meydana getiren fertlerin yaşama felsefesine ve ahlak görüşlerine “yön veren” İslamiyet’in

⁵⁰⁸ Tanıl Bora-Nergis Canefe, “*Türkiye’de Popülist Milliyetçilik*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.659.

⁵⁰⁹ Poulton, **a.g.e.**, s.189. 27 Mayıs’ı gerçekleştiren kurmaylardan biri olan ve müdahaleden sonra kurulacak olan Milli Birlik Komitesi’nin üyelerinden biri olan Alparslan Türkeş, “Cumhuriyet” gazetesine verdiği bir röportajda “laiklik” hususunda önemli açıklamalar yapmıştır. Röportajın içerisinde Atatürk ilkelerinin yerinde dahi saymadıklarını, gerilediklerini iddia eden Türkeş; gerilemenin “din”, “kıyafet” ve “zihin” alanlarında yaşandığını öne sürmektedir. Mülakatın devamında “Çarşafın kapkara bir yangın halinde yurdu bir yangın yerine sardığını” belirten Türkeş; ezanın “Arapça” okutulmasını “ihamet” olarak telakki etmekte ve bundan ötürü Demokrat Parti iktidarını eleştirmektedir. Kuran’ın Türkçeleştirilmesi teşebbüslerini desteklediğini söyleyen Türkeş, “Türk camiinde Türkçe ezan okunur, Arapça değil” diyerek bu konuda oldukça sert bir tutum sergilemiştir. Bkz, **Cumhuriyet**,17 Temmuz 1960,s.2. Alparslan Türkeş’in bu mülakatta sarf ettiği sözler ve başkanlığını yaptığı CKMP’nin programının “laik” bir devletten açık bir şekilde söz etmesi Türkeş’in ve temsil ettiği siyasal hareketin “din” olgusu bağlamındaki tutumunun ilerleyen yıllarda önemli bir değişime uğradığını göstermektedir.

⁵¹⁰ Landau, **Türkiye’de Sağ ve Sol Akımlar**, çev. Erdinç Baykal,2.B,Turhan Kitabevi, Ankara,1979,s.317.

⁵¹¹ Landau, **Pantürkizm**, s.225.

⁵¹² Poulton, **a.g.e.**,s.190.

hakiki çehresi ile yüksek prensipleriyle ele alınmasının Türklüğe yeni bir güç ve hız katacağını savunan Türkeş; Türklük ile İslamiyet'i birbirinden ayrı bir varlık olarak görmenin Türklük için zararlı olduğu düşüncesindedir.⁵¹³

Ülkücü Hareket'in reaksiyonerlik yerine pozitif olma iddiasındaki kaynaklara bakıldığında İslam'dan esinlenen motiflerin kullanıldığı görülmektedir.⁵¹⁴ Osman Yüksel Serdengeçti'nin patentine ait olan "Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslüman" sloganı ve "Kanımız Aksa da Zafer İslam'ın", "Hedef Turan, Rehber Kur-an" sloganları 70'li yıllardaki sloganların bu hususta en dikkat çekici olanlarıdır.

70'li yılların ilk yarısında Türkçülerin tasfiyesine sebep olan olay Atsız'ın ırkçı tutumlarından çok Ülkücü Hareket içerisindeki bu dönüşüme Atsız'ın verdiği büyük reaksiyon olmuştur.⁵¹⁵

Alparslan Türkeş, Atsız ile yollarının ayrılmasını şu şekilde anlatmaktadır:

" Nihal Atsız Bey ile 30'lu yıllardan beri beraberdik. Her zaman konuşurduk. Ben kendisini ziyaret ederdim. Konya'da 70'li yıllarda 'Oku' adında bir dergi yayınlıyordu. Derginin bir sayısında Ziya Gökalp Beğ aleyhinde yazılar çıkmış. Nihal Atsız Bey bu yazıya çok kızmış. Yazıyı kaleme alan vaize, Ötüken Dergisinde cevap verdi ve çok aykırı şeyler yazdı. Nihal Atsız Bey bu cevap yazısında Hz.Mevlana için... Homoseksüeldi... Yunus Emre için... beynemilelci serseridir diyordu. Sonra Kuran-Kerim için *sümmehaşa*, Kuran-ı Kerim Allah'ın kelamı değil, Muhammed'in kendi talimatıdır... diyor... Konya'da gazeteciler bana Oku Dergisi'ne verdiği cevabı da konu ettiler. Ben de şu karşılıklıta buldum: *O görüşleri kabul etmiyorum. Ben, onlara katılmıyorum. Onun kendi görüşüdür, bizi bağlamaz. Ötüken Dergisi, bizim partinin yayın organı değildir. Onun şahsi fikirleridir. Biz, ona katılmıyoruz ve benimsemiyoruz.* Nihal Atsız Bey, bu cevabım karşısında çok alınmış, gücenmiş..."⁵¹⁶

⁵¹³ Alparslan Türkeş, **Meseleler**, 2.B, Dergâh Yayınları, 2.B, İstanbul, 1975, s.34.

⁵¹⁴ Kemal Can, "Ülkücü Hareket'in İdeolojisi" **Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**, s.666.

⁵¹⁵ **a.g.m.**, s.666.

⁵¹⁶ Hulusi Turgut, **Türkeş'in Anıları, Şahinlerin Dansı**, ABC yayınları, İstanbul, 1995, s.410.

1966'da yazdığı bir yazıda; “*Seçimlerde oyumuzu Türkeş Partisine verdiğimiz meçhul değil*”⁵¹⁷ diyerek Alparslan Türkeş'e olan sempatisini gösteren Atsız'ın ileriki yıllarda yazdıkları, kendisi ile Türkeş arasındaki oluşan ihtilafı da açık bir şekilde göstermektedir. 1970 yılında yazdığı bir yazıda ise Atsız, MHP ilçe kurulunda yer alan birisinin mevcudiyetinden bahsetmekte ve “taassubun” nerelere kadar düşebileceğini bu örneğin gösterdiğini belirtmektedir. MHP'nin adından da anlaşılacağı üzere milliyetçi bir parti olduğunu ve başkanı olan Alparslan Türkeş'in eski Türkçü olduğunu ifade eden Atsız, MHP'nin “yobazların” barınabileceği bir parti olmadığını beyan etmektedir.⁵¹⁸ 1972'de yazdığı bir yazıda, Türkçülerin ancak Türkçü karakteri olan bir partiyi tutacağını söyleyen Atsız; “*Türkçülükten sapan veya taviz veren hiçbir parti tutulmaz, tutulamaz*” diyerek üstü kapalı bir şekilde MHP'yi eleştirmektedir.⁵¹⁹ 1973'de yazdığı yazı ise Atsız ile Alparslan Türkeş'in arasındaki iplerin kopması anlamına gelecektir. Önce, MBK komitesinde yer almış olan o dönemde MHP'de yer alan Ahmet Er'e değinen Atsız, O'nun vaadi olan “Nizam-ı Muhammedi” ilkesini alaya almakla ve O'nu Osmanlı padişahı olan Deli İbrahim'e benzetmektedir. Ondan sonra, ülkücüler arasında bir çatışmada ölen “Türkçü” Ali Balseven'den bahseden Atsız, Ali Balseven'in “kahpece” öldürüldüğünü iddia etmektedir. Yazının sonunda ise Alparslan Türkeş'e olan sözleri oldukça ağırdır: “*Yüksek tepelere kartal da çıkar, bazen yılan da ama kartal yükselerek, yılan sürünerek çıkar*”.⁵²⁰

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere, Atsız ile Türkeş'in arası, Türkeş'in siyaset maratonuna girdikten sonra bozulmaya başlamış ve Türkeş'in siyasi görüşlerinde İslam'a önemli bir rol atfetmesiyle beraber aralarındaki samimiyet yerini küslüğe bırakmıştır. Atsız'ın 1970'li yıllardaki yazılarında, “din” olgusu bağlamında oldukça fevri yazılar yazmasının ardında bu sürecinde önemli bir yeri olması muhtemeldir.

⁵¹⁷ Atsız, “*Turancıyız Ne Olacak*”, **Makaleler III**, s.54.

⁵¹⁸ Atsız, “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*”, **Makaleler III**, s.490.

⁵¹⁹ Atsız, “*Türkçülük ve Siyaset*”, Ötüken, 28 Temmuz 1972, **Makaleler III**, s.28.

⁵²⁰ Atsız, “*Ne Yaptığımı Bilmeyenler*”, Ötüken, sayı:115,17 Haziran 1973, **Makaleler IV**, s.473.

SONUÇ

20. yüzyıl Türk düşün tarihinde önemli bir yere sahip olan Atsız'ın “din” olgusu bağlamında düşüncelerinin irdelendiği bu tezde özet olarak şu sonuçlara varmak mümkündür. Atsız, “din” olgusunu sosyal bir müessese zemininde değerlendirmiş ve toplumlar için önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Atsız dinleri “ahlaksızlık” olarak nitelediği durumlar karşısında önemli bir işleve sahip olduğunu ifade ederken “komünizm” karşısında da “din” olgusunun bir kalkan olarak kullanılması gerektiğini ima eden ifadeler kullanmış ve bu minvalde “din” olgusunu sahiplenmiştir.

Bütün bunların hilafında ise Atsız, din değişimini medeniyet değişimiyle özdeşleştirmiş ve din değişimini “milli kimlik” adına menfi tesirler doğurduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, dinlerin “modern” hayat adapte olmasının yaşamları adına zorunluluk olarak gören Atsız; yazı hayatının birçok devresinde “laik” duyarlılığını sergilemekten de uzak durmamıştır.

Atsız'ın İslamiyet ile ilgili kullandığı cümlelere bakıldığında vakit de, İslam'ı “yabancılaştırıcı” bir etken olarak gördüğü açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Hatta Atsız, “*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*” başlıklı makalesinde İslam'ın sadece “yabancılaştırıcı” etkisinin olmadığını; İslam'ın bizatihi “geriletici” bir unsur olduğunu iddia etmiştir. İslam'ın “ilahi” niteliğini sorgulayan Atsız'ın dikkat çeken bir diğer yönü de “tasavvuf” düşüncesi ile mücadele etmiş olmasıdır. “Din” olgusunun siyasal maksatlar için kullanılmasına da karşı olan Atsız; İslami tandanslı birçok cemaat ve tarikatla da bu bağlamda mücadele etmiştir.

Atsız ve din başlığında dikkat çeken bir din de “Şamanizm” olmuştur. Şamanizm'i adeta “milli bir din” olarak sunan Atsız; hem yazılarında hem de romanlarında İslamiyet öncesi Türkleri kutsamış ve Şamanik unsurlarla bezenmiş hayat felsefelerine olan hayranlığını dile getirmiştir. Burada akla acaba Atsız Şaman inancına mı bağlıydı sorusu gelmektedir. Atsız'ın öğrencileri ile yapılan mülakatlarda bu soru sorulmuş ancak Atsız'ın böyle bir yönünün olmadığı

üzerine basılarak belirtilmiştir. Atsız'ın 30'lı yıllarda kaleme aldığı "*Aynı Tarihi Yanlışığa Düşüyoruz*" başlıklı makaleden yapılacak çıkarsamaya göre Atsız'ın herhangi bir dini sunmadığı aksine "din" değiştirmenin menfi tesirleri olduğunu belirttiği görülmektedir. Bundan ötürü Atsız'ın "Şaman" inancına iman ettiği ya da bu dini topluma sunduğu yönünde herhangi bir emare bulunmamaktadır.

Atsız'ın dini inancı ile ilgili akıllara gelen bir diğer soru Müslüman olup olmadığı noktasındadır. Öğrencileri ile yapılan mülakatlarda bu soru karşısında farklı cevaplar gelmiştir. Aslında bu soru Atsız'ın yaşadığı dönemde de merak uyandıran ve sual olmuştur. İsmet Tümtürk bu hususta şu sözleri ileri sürmüştür: "*Bazıları Atsız hakkında; Onun Müslümanlık tarafı zayıftır şeklinde hatta O şaman dinine mensuptur, Müslüman değildir şeklinde dedikodular çıkardılar. Tamamen yalandır. Atsız elbette ki tertemiz ve yüzde yüz samimi Müslümandır*"⁵²¹. Atsız'ın Müslüman olduğuna dair bir diğer iddia da öğrencisi olan Refet Körüklü'den gelmektedir. Refet Körüklü 1985 yılında yazdığı "*Atsız Ölürken de Büyüktü*" başlıklı yazıda Atsız'ın ölmeden evvelki son günlerini anlatırken şu cümleleri kullanmıştır: "*Atsız başında bulunduğumuz sürece dilinden Allah kelamını düşürmemiştir... Size dua ediyorum dediğim zaman ise dozunu biraz arttır demiştir...*"⁵²²Körüklü ile yapılan mülakatta kendisi bu anekdotu doğrulamış ancak Atsız'ın bu sözünün devamında "Şaman duası da oku" diyerek ekleme yaptığını belirtmiştir. Kuşkusuz Atsız bu hususta nüktedan kişiliğini yansıtmıştır ve bu anekdota dayanarak kendisinin Müslüman olduğuna ulaşmak mümkün değildir. Yazılarına ve bilhassa ölmeden evvel üç sene önce yazdığı "*Ruh Adam*" adlı eserdeki "Selim Pusat" karakterine bakarak Atsız'ın Müslüman olduğuna şüpheyle yaklaşmak gerekmektedir. Elbette bu hususta kesin bir söz söylenemez ancak Atsız'ı "ladini"⁵²³ olarak tanımlamak yerinde olabilir zira tezin birçok safhasında görüldüğü üzere Atsız bütün meseleleri başat olarak "milli" bir çerçeve etrafında irdelemiştir. Bütün bunların yanında Müslüman olanlara Atsız'ın oldukça saygılı olduğu bütün mülakatlarda doğrulanmıştır. Zaten etrafında Fethi Gemuhluoğlu, Hikmet Tanyu, Zeki Sofuoğlu, İsmet Tümtürk,

⁵²¹ Tümtürk, **a.g.e**, s.19.

⁵²² Körüklü, **a.g.m**, s.4.

⁵²³ Ziya Gökalp, Fransızca kökenli olan "laique" tabirini la-dini olarak çevirmiştir. Aslında kelimenin anlamı "dindiş" anlamına gelmektedir. Bkz, Lewis, **a.g.e**,s.543.

Refet Körüklü... v.s gibi dindar şahsiyetlerin ölümüne kadar bulunması da bu hususta  l n  niteliğindedir. Hatta Mustafa Kafalı kendisi ile yapılan mülakatta, Atsız'ın espri olarak “dindar” arkadaşlarını “m ft ” tayin ettiğini ve kendisine bu meyanda “İstanbul Müftüsü”, Zeki Sofuoğlu'na ise “Ankara Müftüsü” diyerek takıldığını belirtmiştir.

Tezin başlığı “*T rk l k'te Din Algısı  zerine Aykırı Bir Yaklaşım*” olmuştur  nk  son bölümde de görüleceği üzere, hem T rk l k fikrinin oluşmaya başladığı ilk dönemde hem de sonraki devirlerde “din” olgusuna yaklaşım farklı bir surette işlenmiştir. İlk döneme bakıldığı vakit özellikle Ziya Gökalp şahsında birçok T rk  kimliğini taşıyan aydının T rk l k fikrini İslam ile uzlaştırma çabası içerisinde olduğu görülmüştür. Atsız ise T rk l k fikrini hem “din” d şncesinden üstün tutmuş hem de “din” bahsini genellikle T rk l k fikrinden azade olarak ya da karşısında olarak değerlendirmiştir. Bu minvalde Cumhuriyet dönemi aydınlarının ve idarecilerinin dahi “din” alanında yaptıkları reformları “gerçek İslam”ı bulmak adına yaptıklarını iddia etmiştir ancak Atsız “dinde T rk l k” bahsinde hem Gökalp ve çevresi hem de cumhuriyet elitleri gibi dinsel alandan bir meşruiyet çıkarma çabası içerisine girmemiştir. Hatta Ali Fuat Başgil ile girdiği polemikte de görüleceği üzere gerekirse İslam'a rağmen milliyetçiliği savunacağını ileri süren Atsız; Faruk Güventürk ile girdiği polemikte İslam'ın esasında laiklik ilkesiyle uzlaşamayacağını savunmuştur. Burada Atsız'ın İslam'ın yaşayabilmesi için belirli tavizler vermesi gerektiğini müdafaa ettiği düşünülebilir. Bundan  t r  Atsız ve temsil ettiği T rk l k  izgisi “aykırı” bir pozisyonda durmaktadır.

Ülkücü Hareket'in fikri kökeninde Atsız'ın fikirlerinin önemli bir payının bulunduğu muhakkaktır. En azından  lk c  Hareket'in sloganlarına bakıldığı vakit bu durum somut bir biçimde görünmektedir. Ülkücü Hareket'in “din” olgusuna bakışı ile Atsız'ın fikirleri mukayese edildiği takdirde,  lk c  Hareket'in ve onun siyasal anlamda temsilcisi olan MHP'nin fikri değişimi ve dönüşümü de daha kolay anlaşılabilir olacaktır.

Son olarak oğlu Yağmur Atsız'ın, Atsız adına söylenen; “*Ömrü boyunca hiç değişmedi*” sözüne istinaden bu sözü “palavra” olarak nitelemesi⁵²⁴ üzerinde durmak yerinde olacaktır. Atsız'ın makalelerinin irdelendiği bölümde de görüldüğü üzere 40'lı yılların sonları ve 50'li yılların başında Atsız da ciddi bir üslup değişimi göze çarpmaktadır. Ancak,60'lı yıllarla birlikte tekrar 40'lı yılların sonlarından önceki üslubuna döndüğü görülen Atsız hakkında “hiç değişmediği” hakkındaki yorum her ne kadar sağlıklı olmasa da, bu yorumu “palavra” olarak nitelemek de çok doğru olmasa gerekir. Aslında Atsız'ın üslubundaki değişimin ve tekrar eski tarzına avdet edişinin üzerine en güzel benzetmelerden birini yine oğlu Yağmur Atsız yapmıştır ve son sözü ona bırakmak doğru olacaktır: “*Ben Atsız'ı hep biraz Kırıl Lear'e benzetmişimdir. Belki metni doğru okumuşsunuzdur. Kırıl Lear başında tam bir delidir. Ancak uğradığı ağır felaketler sonucu tedricen normal bir insana dönüşür... Mecburiyetten! Lakin bu tahavvül cereyan ettiği zaman artık öylesine ihtiyarlamış ve gücünü kaybetmiştir ki 'normal olmanın yükünü' taşıyamayacağını idrak eder... Ve tekrar 'eski haline' avdet eder... Daha doğrusu 'sığınır'...Bence Kırıl Lear'in doğru yorumu budur! Muhtemelen Atsız'ın da...*”⁵²⁵

⁵²⁴ Y.Atsız, a.g.e, s.222.

⁵²⁵ a.g.e, s.37-38.

KAYNAKÇA

A.HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN KİTAPLARI ve MAKALELERİ

_____;"68.Vilayete Seyahat",Ötüken, sayı:12,1969,**Makaleler IV**, İrfan Yayınevi, İstanbul,1997.

_____;" *Altıncı Filo?!*",Gözlem,6 Mart 1969,**Makaleler IV**.

_____;"*Askerlik Aleyhtarlığı*",Atsız Mecmua, sayı:17,**Makaleler IV**.

_____;"*Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyor muyuz*",Atsız Mecmua, sayı:11,1932,**Makaleler IV**.

_____;"*Aynı Tarihi Yanlışlığa Düşüyoruz*",Atsız Mecmua, sayı:12,1932,**Makaleler IV**.

_____;"*Bağımsız Kürt Devleti Propagandası*",Ötüken, sayı:45, Eylül 1967,**Makaleler III**,2.B,İrfan Yayınevi, İstanbul,1997.

_____;"*Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye Açık Mektup*",Maltepe,20 Şubat 1944,**Makaleler IV**.

_____;"*Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye İkinci Açık Mektup*",Maltepe,21 Mart 1944,**Makaleler IV**.

_____;"*Bir Ansiklopedinin Büyük Yanlışları*",Ötüken, sayı:4,11 Şubat 1975,**Makaleler III**.

_____;"*Birleşmiş Milletler İdeali*",Ötüken, sayı:5,15 Mayıs 1964,**Makaleler IV**.

_____;"*Bir Felsefe Öğretmenin Yanlışları*", sayı:23,Orkun,1964, **Makaleler III**.

_____;"*Bize Bir Gençlik Lazım*",Atsız Mecmua, sayı:12,15 Nisan 1932,**Makaleler III**, s.181.

_____;"*Bizim Günümüz*", Ötüken,15 Mayıs 1965,sayı:17,**Makaleler III**.

_____;"*Biz Ne İstedığımızı Biliyoruz*",Ötüken, sayı:26,15 Şubat 1966,**Makaleler IV**.

_____;"**Bozkurtlar Diriliyor**,3.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2009.

- _____ ; **Bozkurtların Ölümü**,5.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2009.
- _____ ;“*Bu Yurdun Kutsal Yerleri*”,Ötüken, sayı:90,1971,**Makaleler IV**.
- _____ ; “*Çağrı Beğ*”,Orkun, 1962,sayı:9, **Makaleler I**.
- _____ ; “*Çanakkale Savaşı*”,Atsız Mecmua, sayı:17,1932,**Makaleler I**.
- _____ ; **Çanakkaleye Yürüyüş&Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferleri**,3.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2003.
- _____ ;“*Darülfünun’un Kara Daha Doğru Tabirle Yüz Kızartacak Listesi*”,Atsız Mecmua,1932,sayı:7, **Makaleler II içinde**,2.B,İrfan Yayınevi, İstanbul,1997.
- _____ ; **Deli Kurt**,6.B,İrfan Yayınları, İstanbul,2010.
- _____ ;“*Dilimizi Türkleştirmek İçin Ameli Yollar*”,Çınaraltı,1941,sayı:5,**Makaleler I**.
- _____ ; “*Dil Meselesi*”,Çınaraltı,11 Temmuz 1942,sayı:42,**Makaleler I**.
- _____ ;“*Dindar ve Mutaassıp Hacı Bayan’ın Türklüğe Hakaretleri*”,Ötüken,1969,sayı:64,**Makaleler III**.
- _____ ; “*En Büyük Türk Kahramanı Kürşad*”,**Kürşad**,1947,sayı:1,s.25.
- _____ ;“*En Sinsi Tehlike*”,**İçimizdeki Şeytanlar&En Sinsi Tehlike&Hesap Böyle Verilir**, 2.B,İrfan Yayınları, İstanbul,1997.
- _____ ;“*Gaza Topraklarının Gazi ve Şehit Çocukları*”,Orhun,1943,sayı:7,**Makaleler I**.
- _____ ; “*Gençlik ve Ahlak*”,Kızılelma, Nisan 1948,**Makaleler III**.
- _____ ; “*Faruk Nafiz’e Bir İhtar*”,Orkun, sayı:19,9 Şubat 1951,**Makaleler III**.
- _____ ; “*Faşist*”, Ötüken, 5 Nisan 1974,Sayı:4,**Makaleler III**.
- _____ ; “*Halk ve Münevver*”,Atsız Mecmua,15 Şubat 1932,sayı:10,**Makaleler IV**.
- _____ ; “*Hürriyetin Sınırları*”, Ötüken, Nisan 1968,sayı:52,**Makaleler IV**.
- _____ ; “*İktisat ve Milli Müdafaa*”, Atsız Mecmua, sayı:11,1932,**Makaleler III**.
- _____ ; “*İlericiler*”,Ötüken,15 Aralık 1964,sayı:12,**Makaleler IV**.
- _____ ; “*İran Türkleri(1)*”,Çınaraltı,1942,sayı:36,**Makaleler I**.
- _____ ; “*İrtica Artık Bir Kuvvet Değildir*”,Gözlem,15 Mayıs 1969,**Makaleler III**.
- _____ ; “*İslam Birliği Kuruntusu*”,Ötüken, 17 Nisan 1964,sayı:4,**Makaleler III**.
- _____ ; “*İşte Sosyalizm*”,Ötüken,15 Haziran 1964,sayı:6,**Makaleler III**.

- _____ ; “Kızılelma”, Kızılelma, 1947, sayı: 1, **Makaleler III.**
- _____ ; “Komünistler”, Ötüken, 20 Ekim 1965, sayı: 22, **Makaleler III.**
- _____ ; “Komünist, Yahudi ve Dalkavuk”, Orhun 12 Mart 1934, sayı: 5, **Makaleler I.**
- _____ ; “Komünizmin Ahmak Kardeşi: Sosyalizm”, Ötüken, 16 Aralık 1965, sayı: 24, **Makaleler III.**
- _____ ; “Komünizm Yıkılmaya Mahkûmdur”, Gözlem, 20 Mart 1969, **Makaleler III.**
- _____ ; “Konuşmalar I”, Ötüken, 1967, sayı: 40, **Makaleler III.**
- _____ ; “Konuşmalar III”, Ötüken, 1967, sayı: 43, **Makaleler III.**
- _____ ; “Kurucular Meclisi”, Orkun, 1 Aralık 1950, sayı: 9 **Makaleler IV.**
- _____ ; “Kürtler ve Komünistler”, Ötüken, sayı: 28, 30 Nisan 1966, **Makaleler III.**
- _____ ; “M. Akif”, Kızılelma, 1947, sayı: 9, **Makaleler II.**
- _____ ; “Malazgirt Zaferi’nin 900. Yıl Dönümü”, Ötüken, 1969, sayı: 63, **Makaleler I.**
- _____ ; “Maziye İnkâr Edenler, Darülfünun ve Milli Tarih Kongresi”, Atsız Mecmua, 15 Ağustos 1932, sayı: 16, **Makaleler II.**
- _____ ; “Mehmed Sadık Aran”, 27 Temmuz 1971, **Makaleler II.**
- _____ ; “Milli Birlik”, Orkun, sayı: 21, 1951, **Makaleler III.**
- _____ ; “Milli İktisat”, Atsız Mecmua, sayı: 8, 1931, **Makaleler III.**
- _____ ; “Milli Kültürü Koruma Kanunu”, Orkun, 1951, sayı: 55, **Makaleler III.**
- _____ ; “Milli Mefkûre”, Atsız Mecmua, 15 Haziran 1932, **Makaleler III.**
- _____ ; “Milli Mukaddesat Düşmanları”, Altın Işık, 21 Ocak 1947, sayı: , **Makaleler III.**
- _____ ; “Milli Siyaset”, sayı: 5, Gözlem, **Makaleler III.**
- _____ ; “Milli Uyanıklık”, Atsız Mecmua, 1932, sayı: 13, **Makaleler III.**
- _____ ; “Milliyetçi Gençlik”, Ötüken, 11 Mart 1965, sayı: 15, **Makaleler III.**
- _____ ; “Navarin Baskısı”, Ötüken, 7 Ekim 1975, sayı: 10, **Makaleler I.**
- _____ ; “Ne Yaptığını Bilmeyenler”, Ötüken, 17 Haziran 1973, sayı: 115, **Makaleler IV.**
- _____ ; “Nurculuk Denen Sayıklama”, Ötüken, 7 Mart 1964, sayı: 109, **Makaleler III.**

- _____ ;“*Ordinaryüs ’ün Fahiş Yanlışları*”, 16 Ekim 1961,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Propaganda*”, Altın-Işık,15 Mart 1947,sayı:3,**Makaleler IV.**
- _____ ; “*Sağcı Kimdir*”,Ötüken Şubat 1968,sayı:50, **Makaleler III.**
- _____ ; “*Savaş Aleyhtarlığı*”,Orhun, sayı:12,1943,**Makaleler IV.**
- _____ ;“*Solun 94 Yılı*”,Ötüken, sayı:8,25 Temmuz 1968,**Makaleler I.**
- _____ ;“*Sosyalizm Maskaralığı*”,Ötüken,15 Mayıs 1964,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Tarihin Akışı Değiştirilmiyor*” ,Ötüken, 24 Eylül 1965,sayı:21,**Makaleler IV.**
- _____ ;“*Tarihin Barışmaz Düşmanları*”, Orkun, sayı:5,3 Kasım 1950,**Makaleler III.**
- _____ ; “*Tarih Şuuru*”,Orkun,20 Nisan 1951,sayı:29 **çinde Makaleler I.**
- _____ ; “*Turancılık*”,Ötüken, sayı:6,30 Nisan 1973,**Makaleler III.**
- _____ ; “*Turancıyız Ne Olacak*”,Ötüken,21 Haziran 1966,sayı:30,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Turancılık Romantik Bir Hayal Değildir*”,Ötüken, Mart 1968,Sayı:3,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Turancılık ve Faruk Güventürk*”,Ötüken, Mayıs 1968,sayı:6,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Türk Ahlakı*”,Çınaraltı,20 Eylül 1941,sayı:7,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Türk Destanını Tasnif Etmek Tecrübesi*”,Orkun, sayı:32,1951,**Makaleler I.**
- _____ ;“*Türk Dilinde Ekler ve Kökler*”,Çınaraltı, sayı:38,7Haziran 1942,**Makaleler I.**
- _____ ; “*Türkçülüğe Karşı Yobazlık*”, Ötüken, Mart 1970,sayı:75,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Türkçü Kimdir*”, Orkun,2 Ekim 1950,sayı 3,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Türkçülük*”,Orkun,15 Haziran 1963,sayı 17,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Türkçülük ve Siyaset*”,Ötüken,26 Temmuz,1972,**Makaleler III.**
- _____ ;“*Türk Dili*”,Orhun,1933,sayı:2,**Makaleler I.**

- _____ ; **Türk Edebiyatı Tarihi**,4.B,İrfan Yayınevi, İstanbul,1997.
- _____ ;“*Türk Milletine Açık Mektup*”,Kürşad,1947,sayı:4,**Makaleler I**.
- _____ ; “*Türk Milletine Çağrı*”,Orkun,1962,**Makaleler IV**.
- _____ ; “*Türk Milletinin Şeref Şehrahi*”,Kopuz,1943,sayı:1,**Makaleler I**.
- _____ ; **Türk Tarihinde Meseleler**,4.B,İrfan Yayınevi,1997,İstanbul.
- _____ ;“*Türk Tarihine Bakışımız Nasıl Olmalıdır*”,Çınaraltı, sayı:1,1941,**Makaleler I**.
- _____ ;“*Türkiye'nin Türkleşmesi*”, Orkun, 8 Aralık 1950,sayı:10,**Makaleler III**.
- _____ ; “*Uydurma Milliyetçilik*” Ötüken,1964,sayı:2,.,**Makaleler III**.
- _____ ; “*Ülküler Taaruzidir*”,Orkun, sayı:7,17 Kasım 1950,**Makaleler III**.
- _____ ;“*Veda*”,Orkun 18 Ocak 1952,sayı:68,**Makaleler III**.
- _____ ;“*Yabancı Bayraklarda Ölenlere Ağıt*”,Orkun, sayı:14,1943,**Makaleler IV**.
- _____ ;“*Yirminci Asırda Türk Meselesi II Türk Irkı=Türk Milleti*”,Orhun, sayı:9,16 Temmuz 1934,**Makaleler III**.
- _____ ;“*Yobazlık Bir Fikir Müstehasesidir*”,Ötüken,1970,sayı:11, **Makaleler III**.
- _____ ;“*Yolların Sonu*”, **Atsız Mecmua**, sayı:17,25 Eylül 1932.
- _____ ; **Yolların Sonu**,7.B,İrfan Yayınevi, İstanbul,2004.

B. KİTAPLAR

Ahmad, Feroz; **Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)**,Çev. Ahmet Fethi,3.B,Hil Yayın, İstanbul,2007.

Akşin, Sina; **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**,5.B,İmge Yayınları, Ankara,2009.

Armaner, Neda; **İslam Dininden Ayrılan Cereyanlar: Nurculuk**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Arai,Masami;**JönTürk Dönemi Türk Milliyetçiliği**,çev.Tansel Demirel,4.B,İletişim Yayınları,İstanbul,2008.

Arık, Remzi Oğuz; **Türk İnkılâbı ve Milliyetçiliğimiz**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1981.

Atsız, Yağmur; **Ömrümün ilk 65 Yılı**, Türk Edebiyatı Yayınları, İstanbul,2005.

Ayda, Adile; **Atsız'dan Adile Ayda'ya Mektuplar**, Ankara, 1988.

Berkes, Niyazi; **Türkiye'de Çağdaşlaşma**,12.B,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2008.

_____;**Unutulan Yıllar**,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2005.

Bora, Tanıl; **Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık**, 5.B,Birikim Yayınları, İstanbul,2008.

Davison, Andrew; **Türkiye'de Sekülerizm ve Modernlik**, çev. Tuncay Birkan,2.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2006.

Deliorman, Altan; **Tanıdığım Atsız**,2.B,Orkun Yayınevi, İstanbul,2000.

Doğan, Atilla; **Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul,2006.

Erkman, Faris; **En Büyük Tehlike**, Ak-ün Matbaası,1943, İstanbul.

Ertop, Kıvanç-Yetkin, Çetin; **Sosyo-Ekonomik Temelleriyle Siyasal Düşünceler Tarihi I**,Say Yayınları, İstanbul,1985.

Georgeon, Francis; **Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri, Yusuf Akçura(1876-1935)**,çev.Alev Er,Yurt Yayınları,Ankara,1986.

Gökalp, Ziya; **Türkçülüğün Esasları**, Kültür Bakanlığı, Ziya Gökalp Yayınları:7,İstanbul,1976.

_____;**Türk Medeniyet Tarihi**, Elips Yayınları, İstanbul,2007.

_____;**Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak**,5.B,Toker Yayınları, İstanbul,2007.

Güngör, Erol; "*Ziya Gökalp ve Türkçülükte Din Meselesi*",**Atsız Armağanı**.

Ilgar, Hayrani; **Sözde ve Gerçek Milliyetçilik(Atsız-Başgil Mücadelesinin İç Yüzü)**, Ülkü Yayınları, İzmir,1964.

Imber, Colin; **Osmanlı İmparatorluğu:1300-1650**,çev. Şiar Yalçın, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul,2006.

İmamı Rabbani Ahmed-i Faruki Serhendi, **Mektubat**,çev.Hüseyin Hilmi Işık,C:1,3.B,Türkiye Gazetesi Yayınları,İstanbul,2007.

İnan, Afet; **Medeni Bilgiler ve M.Kemal Atatürk'ün El Yazıları**,3.B,Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1998.

Karpat, Kemal; **Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din**, çev. Güneş Ayaş,2.B,Timaş Yayınları, İstanbul,2009.

Kayalı, Kurtuluş, **Türk Düşünce Dünyası'nın Bunalımı**,2.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2002.

Kırimer, Cafer Seydahmet; **Ülkü ve Türkçülük**,2.B,Su Yayınları, İstanbul,1978.

Kısakürek, Necip Fazıl; **Babıâli**,3.B,Büyük Doğu Yaymevi, İstanbul.

Köseoğlu, Nevzat; **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp**, Ötüken Neşriyat, İstanbul,2005.

Kushner,David; **Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu(1876-1908)**,çev. Mehmet Zeki, Ay Köprüsü Yayınları, İstanbul,2004.

Landau, Jacob M.; **Pantürkizm**, Çev. Mesut Akın, Sarmal Yayınları, İstanbul,1999.

_____ ; **Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar**, çev. Erdinç Baykal,2.B,Turhan Kitabevi, Ankara,1979.

Lewis, Bernard; **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, çev. Boğaç Babür Tuna,3.B,Arkadaş Yayınları, Ankara,2008.

Mardin, Şerif; **Jön Türkler'in Siyasi Fikirleri,1895-1908**,Türk İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,1964.

_____ ; **Türkiye'de Din ve Siyaset**,14.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2008.

_____ ; Meram, Ali Kemal; **Türkçülük ve Türkçülük Mücadeleleri Tarihi**, Kültür Kitabevi, İstanbul,1969.

Öner, Sakin; **Nihal Atsız**, Toker Yayınları, İstanbul,1977.

Orhon, Orhan Seyfi; **Maskeler Aşağı: En Büyük Tehlikenin İç Yüzü**, Çınaraltı Yayınları, İstanbul,1943.

Özay, Mehmet; **Sekülerleşme ve Din**, İz Yayıncılık, İstanbul,2007.

Özdemir, Cihan; **Atsız Bey, Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı, Fikirleri ve Romanları Üzerine Bir İnceleme**, Ötüken Yayınları, İstanbul,2007

Özdoğan, Günay Göksü; **'Turan'dan 'Bozkurt'a Tek Parti Döneminde Türkçülük(1931-1946)**,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2006.

Özkırımlı, Umut; **Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Yaklaşım**,3.B, Doğu Batı Yayınları, Ankara,2009.

Parla, Taha; **Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm**, Haz. Füsun Üstel/Sabir Yücesoy,5.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2005.

Poulton, Hugh, **Silindir Şapka, Bozkurt ve Hilal: Türk Ulusçuluğu ve Türkiye Cumhuriyeti**, çev. Yavuz Alogan, Sarmal Yayınevi, İstanbul,1998.

Tunaya, Tarık Zafer; “**Türkiye’de Siyasal Partiler Cilt 3,İttihat ve Terakki; Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi**”,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2007.

Tunçay, Mete; **Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması,1923-1931**,4.B,Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,2005.

Turgut, Hulusi; **Türkeş’in Anıları, Şahinlerin Dansı**, ABC yayınları, İstanbul,1995.

Türkeş, Alparslan; **1944 Milliyetçilik Olayı**,14.B,Kamer Yayınları, İstanbul,1992.

_____ ; **Meseleler**,2.B, Dergâh Yayınları,2.B,İstanbul,1975.

Türkkan, Reha Oğuz; **Kızıl Faaliyet**, Bozkurtçu Yayınları, İstanbul,1943.

Ülken, Hilmi Ziya; **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, 8.B,Ülken Yayınları, İstanbul,2005.

Üstel, Füsun; **İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları(1912-1931)**,2.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2004.

Yaşlı, Fatih; **Milliyetçilik ve Faşizm: Türkiye’de İrkçi Milliyetçilik Üzerine Bir İnceleme**, basılmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2008.

Yıldız, Ahmet; ‘**Ne mutlu Türk’üm Diyebilene**’ **Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919-1938)**,2.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2004.

C.MAKALELER

Açıkel, Fethi; “*Devletin Manevi Şahsiyeti ve Ulusun Pedagojisi*”,**Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce:4**, , ed.Tanıl Bora, Murat Gültekingil,3.B,İletişim Yayınları, İstanbul,2008.

Akgün, Birol-Çalış, H.Şaban; “*Tanrı Dağı Kadar Türk, Hira Dağı Kadar Müslüman Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslamcı Doz*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Altınay, Ayşegül-Bora, Tanıl; “*Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Akyol, Taha,”*Liberalizm ve Milliyetçilik*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Arai, Masami; “*Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler:1; Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi** , ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 7.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

Atabay, Mithat; “*Anadoluculuk*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Balçık, M. Berk; “*Milliyetçilik ve Dil Politikaları*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Belge, Murat; “*Mustafa Kemal ve Kemalizm*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 2: Kemalizm** ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 6.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Bora, Tanıl & Canefe, Nergis; “*Türkiye’de Popülist Milliyetçilik*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Can, Kemal; “*Ülkücü Hareket’in İdeolojisi*” **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Çağatay, Soner; “*Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde Irk, Dil ve Etnisite*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Çelik, Nur Betül; “*Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Kemalizm**, ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, 6.B, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Çetinsaya, Gökhan; “*Kalemiye’den Mülkiye’ye Tanzimat Zihniyeti*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:1 Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi**.

Deren, Seçil; “*Türk Siyasal Düşüncesinde Anadolu Düşüncesi*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler:4 Milliyetçilik**.

Deliorman, Altan; “*Ruh Adam’daki Gerçek Kahramanlar*”, **Orkun**, sayı:18, Ağustos 1999.

Demirel, Taner; “*Mehmet Kaplan*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Elibol, Sadettin; “*Hilmi Ziya Ülken*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Erer, Tekin; “*Büyük Türkçü Atsız*”, **Boğaziçi**, Aralık 1985.

Eriş, Muzaffer; “*Atsız’dan Hatıralar*”, **Boğaziçi**, Aralık 1988.

Ertekin, Orhangazi; “*Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Gevgili, Ali; “*Kemalizm ve Bonapartizm*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce 2: Kemalizm**.

Göktürk, Eren Deniz; “*1919-1923 Dönemi Türk Milliyetçilikleri*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Güngör, Erol; “*Ziya Gökalp ve Türkçülükte Din Meselesi*”,**Atsız Armağanı**.
Koçak, Cemil; “*Namık Kemal*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:1 Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi**.

_____; “*Türk Milliyetçiliğinin İslam’la Buluşması: Büyük Doğu*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Korlaelçi, Murtaza; “*Pozitivist Düşüncenin İthali*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:1 Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi**.

Körüklü, Refet; “*Atsız Ölümlerinde Büyüktü*”,**Boğaziçi**, Aralık 1985.

Lewis, Bernard; “*Islamic Revival in Turkey*”,**Royal Institute of International Affairs**, sayı:28,1952.

Mert, Nuray; “*Cumhuriyet Türkiye’sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Kemalizm**.

Önen, Nizam; “*Turan’a İki Farklı Yol: Macar ve Türk Turancılıkları*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Özdoğan, Günay Göksü; “*Dünya’da ve Türkiye’de Turancılık*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik**.

Öztuna, Yılmaz; “*Atsız’ın Ardından*”,**Boğaziçi**, Aralık 1985.

Sertkaya, Osman Fikri; “*Hüseyin Nihal Atsız, Hayatı ve Eserleri*”, **Atsız Armağanı**, Ötüken Yayınları, İstanbul,1976.

Soysal, Gün; “*Rusya Kökenli Aydınların Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin İnşasına Katkısı*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Taşkın, Yüksel; “*Anti-Komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Kemalizm**.

Tevetoğlu, Fethi; “*Bir Üstün Karakter Adamı*”,**Boğaziçi**, Aralık 1985.

Tural, Sadık;“*Tarihi Roman ve Atsız’ın Tarihi Romanları Üzerine Düşünceler*”,**Atsız Armağanı**.

Tümtürk, İsmet; “*Atsız Hakkında Birkaç Söz*”,**Türk Ülküsü**, yaz. Nihal Atsız, Burhan Yayınevi, İstanbul,1956.

Türkeş, A.Ömer; “*Milli Edebiyattan Milliyetçi Romanlara*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce:4 Milliyetçilik**.

Ünder, Hasan “*Atatürk İmgesi'nin Siyasal Yaşamdaki Rolü*”, **Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce 2: Kemalizm.**

Yörük, Zafer; “*Politik Bir Psişe Olarak Türk Kimliği*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler:4 Milliyetçilik.**

Zurcher, Eric Jan; “*Kemalist Düşüncenin Osmanlı Kaynakları*”,**Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce: Kemalizm.**

D. SÜRELİ YAYINLAR(Gazeteler ve Dergiler)

Atsız Mecmua

Cumhuriyet

Orkun

Ötüken

E.ANSİKLOPEDİLER

İslam Âlimleri Ansiklopedisi

TDV İslam Ansiklopedisi

Yeni Rehber Ansiklopedisi

EKLER

Ek-1

Atsız, "Nurculuk Denen Sayıklama", *Ötüken*, sayı:3,16 Mart 1964.

Atsız, "İslam Birliği Kuruntusu", Ötüken, sayı:4,17 Nisan 1964.

Atsız, “Dindar ve Mutaassıp Hacı Bayanın Türklüğe Hakaretleri”,*Ötüken*, sayı:4(64),Nisan 1969.

Atsız, "Türkçülüğe Karşı Yobazlık", *Ötüken*, sayı:75,6 Mart 1970.

Atsız, "Yobazlık Bir Fikir Müstehâsesidir", *Ötüken*, sayı:11(83),18 Kasım 1970.

ÖZGEÇMİŞ

Ferit Salim Sanlı 1985 yılında Mersin’de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Mersin’de tamamlamıştır.2003 yılında liseden mezun olmuş ve aynı yıl Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde tarih bölümünü kazanmıştır.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü’nden 2008 yılında mezun olan Ferit Salim Sanlı aynı yıl Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nde yüksek lisans öğrenimine başlamıştır. Halen Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nde yüksek lisans öğrencisi olan Ferit Salim Sanlı, bekâr olup İngilizce bilmektedir.